Robert Löhr

AUTOMATUL DE ȘAH

Un succes surprinzător, cum nu a existat de mult în această formă.

DER SPIEGEL

ROBERT LÖHR

AUTOMATUL DE ȘAH

RAO

NEUENBURG 1783

În drumul de la Viena la Paris, Wolfgang von Kempelen și familia lui s-au oprit la Neuenburg, și pe 11 martie 1783 acesta a prezentat la hanul Gasthof am Markt legendarul lui automat care joacă șah: un android înveșmântat în haine turcești, care stăpânea jocul de șah. Elvețienii nu i-au pregătit lui Kempelen și turcului său o primire caldă. Că doar constructorii de automate din principatul Neuenburg treceau drept cei mai buni din lume. Și venea acum un consilier aulic din provincia ungară – un funcționar pentru care orologeria nu reprezenta mijlocul de trai, ci doar o marotă – care reușise să își înzestreze automatul cu gândire. O mașinărie inteligentă. Un aparat din arcuri, rotițe, cabluri și cilindri, care-l învinsese aproape pe oricare adversar în jocul regilor. Comparate cu neobișnuita mașină pentru șah a lui Kempelen, automatele create în Neuenburg erau doar ceasuri muzicale supradimensionate, un amuzament trivial pentru nobilimea foarte bogată.

În ciuda tuturor resentimentelor, biletele pentru reprezentația cu automatul care juca șah s-au vândut până la ultimul. Cine nu putuse face rost de un loc pe scaun trebuia să privească stând în picioare în spatele rândurilor de scaune. Cetățenii orașului voiau să vadă cum funcționa această minune a tehnicii, sperând în sinea lor că Kempelen era un escroc și că invenția cea mai strălucită a secolului se va deconspira privirii lor de specialiști drept o simplă scamatorie. Dar Kempelen le-a înșelat speranțele. Când la începutul reprezentației, cu un zâmbet arogant, el a expus interiorul aparatului, s-a văzut doar un sistem de roți, și când acest sistem a fost acoperit și turcul șahist a început să joace, a făcut-o cu inconfundabilele mișcări ale unei mașini.

Patrioții locali au trebuit să recunoască faptul că Kempelen era un geniu al mecanicii.

Turcul i-a învins rușinos de rapid pe primii doi adversari: pe

primar și pe președintele asociației de șah din Neuenburg. Kempelen a solicitat un voluntar pentru cea de-a treia partidă, și ultima, a zilei. Trecură câteva clipe până când se anunță cineva. Kempelen și publicul îl căutară din priviri pe voluntar, dar îl văzură abia când acesta ieși din culoarul format de spectatorii care se retrăgeau în fața lui – bărbatul era atât de mic de statură, încât abia le ajungea acestora puțin mai sus de coapse. Wolfgang von Kempelen se retrase un pas și se sprijini cu o mână de masa de șah. Priveliștea piticului îl sperie vizibil și păli de parcă ar fi avut în față o stafie.

Și Gottfried Neumann – acesta era numele piticului – era ceasornicar, special venit la Neuenburg din localitatea învecinată La Chaux-de-Fonds pentru a vedea automatul jucând șah. Piticul avea părul negru, cu câteva șuvițe argintii, strâns la spate într-un coc prusac, și ochii tot atât de căprui ca ai turcului șahist. Avea o privire foarte severă. De parcă fruntea i-ar fi fost plină de riduri de la natură și de parcă sprâncenele negre i s-ar fi unit deasupra ochilor încă de la naștere. Avea înălțimea unui băiat de șase ani, dar părea mai voinic; parcă era prea mult trup în prea puțină piele. Purta o haină de un verde-închis, croită pe măsura lui, și o basma de mătase în jurul gâtului.

În sală se auziră șoapte când Neumann se îndreptă către Kempelen. Nimeni dintre cei de față nu îl mai văzuse pe Neumann jucând șah. Președintele asociației șahiștilor solicită un alt voluntar, care să fie cunoscut ca bun șahist și care să poată smulge automatului măcar o remiză, dar acesta a fost zgomotos dezaprobat de sală. Turcul se dovedise invincibil – și jocul dintre o mașină și un pitic avea cel puțin un înalt grad de spectaculozitate.

Kempelen nu îi trase micului ceasornicar scaunul pentru ca acesta să se așeze la masă, așa cum procedase cu jucătorii dinaintea lui. Ca și ceilalți doi, Neumann ședea la o masă separată, cu o tablă de șah separată, pentru ca publicul să-l poată privi nestânjenit pe turc. Kempelen așteptă ca piticul să se așeze, apoi își drese glasul și rugă să se facă liniște și să se acorde

atenția corespunzătoare. Neumann privea tabla de șah și cele șaisprezece piese de parcă nu mai văzuse niciodată așa ceva, cu umerii ridicați și cu palmele ținute ca un copil pe șezut.

Asistentul lui Kempelen acționă o manivelă și angrenajul de roți se puse, scrâșnind, în mișcare. Turcul înălță capul, întinse mâna stângă deasupra tablei de șah și cu trei degete așeză un pion în centrul câmpului de joc – așa cum deschisese și celelalte partide. Asistentul repetă mișcarea pe tabla lui Neumann, dar piticul nu reacționă. Nici măcar nu ridică privirea. Se holba mai departe la fiecare dintre figurile de șah, ca la niște cunoștințe demult decedate. Publicul deveni neliniștit.

Wolfgang von Kempelen vru să spună ceva, și exact atunci Neumann se clinti în cele din urmă: înfruntă pionul alb al turcului, mutând propriul pion din fața regelui cale de două pătrățele.

Într-o dimineață de noiembrie a anului 1769, Tibor Scardarelli se trezi într-o celulă fără ferestre, cu fața tumefiată, plină de sânge uscat și cu dureri violente de cap. În semiobscuritate căută zadarnic un urcior cu apă. Izul de alcool din hainele sale îi făcea greață. Se lăsă pe mâna de paie de pe jos și se rezemă cu spinarea de perete. Era evident că anumite experiențe din viața lui trebuiau să se repete: înșelăciunea, tâlhăria, ciomăgeala, detenția, foamea.

Cu o seară în urmă, piticul jucase câteva partide de șah pe bani, și primele câștiguri le dăduse pentru rachiu, și nu pentru o masă cuminte. Așa că era deja beat, atunci când negustorul cel tânăr îl provocase la o partidă pe doi guldeni. Jocul fusese fără dificultăți pentru Tibor, dar când acesta se aplecă să ridice o monedă căzută, venețianul repuse pe câmpul de joc regina demult pierdută. Tibor se plânse, dar negustorul rămăsese pe poziție, spre desfătarea însoțitorilor lui. În cele din urmă, îi oferi piticului remiza și, în râsetele spectatorilor, își însuși miza. Alcoolul îi luase mințile lui Tibor: apucă mâna în care negustorul ținea banii. Din smucitură el și venețianul căzură la podea. Tibor nu dădu drumul mâinii, până când un însoțitor de-al negustorului nu îi sparse în cap cana cu rachiu. Tibor nu își pierdu cunoștința nici când venețienii îl bătură pe rând. După care tot ei îl predaseră carabinierilor, explicându-le că piticul îi înșelase la joc, și apoi îi atacase și îi buzunărise. Carabinierii îl duseseră la cea mai apropiată închisoare, în celula situată deasupra palatului dogilor. Nu îi lăsaseră puținii bani și nici tabla de șah, dar îi mai atârna încă de gât amuleta cu chipul Madonei. O cuprinse în ambele mâini și o rugă pe Maica Domnului să îl elibereze din acest loc.

Nici nu apucase să își încheie rugăciunea, când ușa celulei se deschise și paznicul introduse un gentilom. Bărbatul era cam cu zece ani mai în vârstă decât Tibor, avea părul castaniu-închis și o figură colțuroasă. Era îmbrăcat *a la mode,* dar fără a-i copia pe filfizonii venețieni: o redingotă maronie cu manșete din dantelă și o

pereche de pantaloni de aceeași culoare, introduși în cizme de călărie, și peste toate o mantie neagră. Pe cap purta un tricorn ud de la ploaie, iar la centură avea prinsă o sabie. Nu arăta a italian. Tibor își aminti că îl văzuse noaptea trecută printre clienții tavernei. Gentilomul avea într-o mână un urcior cu apă și un colț de pâine, iar în cealaltă un set de șah pentru voiaj lucrat fin. Paznicul îi aduse un felinar și un scăunel pe care acesta se așeză. Bărbatul puse apa, pâinea și pălăria lângă culcușul lui Tibor și fără să spună nimic desfăcu pe podea tăblia de șah și începu să aranjeze piesele. După ce paznicul ieși și închise ușa în urma lui, Tibor nu mai suportă tăcerea și se adresă bărbatului:

— Ce vreți de la mine?

— Vorbești germana? Asta este bine. Scoase din buzunarul vestei un ceas, îi ridică apoi capacul, îl puse lângă tabla de șah și adăugă: Vreau să joc o partidă cu tine. Dacă reușești să mă învingi într-un sfert de oră, îți plătesc amenda și vei fi liber.

— Și dacă pierd?

— Dacă pierzi, răspunse bărbatul după ce așeză și ultima piesă, aș fi dezamăgit... și tu va trebui să uiți că m-ai întâlnit vreodată. Dar permite-mi un sfat: bate-mă, căci nu ai altă posibilitate de a ieși de aici. De la cavalerul Casanova încoace aici sunt câteva gratii în plus.

Cu aceste cuvinte, necunoscutul mută calul pe deasupra pionilor. Tibor privi tabla și remarcă un gol între piesele lui: îi lipsea regina. Ridică privirea, dar gentilomul i-o luă înainte. Bătu cu degetul în buzunarul vestei, unde se găsea regina.

— Cu regina ar fi fost prea ușor.

— Dar fără regină cum să...

— Asta este treaba ta.

Tibor făcu prima mișcare. Adversarul reacționă imediat. Tibor făcu cinci mișcări rapide, înainte de a avea timp să se atingă de apă și pâine. Gentilomul juca agresiv. Pentru a-și valorifica superioritatea numerică și a decima piesele lui Tibor, înaintă cu un lanț de pioni în jumătatea tablei lui Tibor. Dar acesta se apără

cu succes. Pauzele de gândire ale adversarului deveniră tot mai lungi.

— Pierd timp cu gândirea dumneavoastră, obiectă Tibor după ce se scurseseră cinci minute de joc.

— Va trebui să joci cu atât mai repede.

Și Tibor jucă mai repede: spulberă linia pionilor albi și atacă regele. Cinci minute mai târziu, Tibor își dădu seama că va câștiga. Adversarul său dădu din cap, puse regele deoparte și se rezemă de speteaza scăunelului.

— Renunțați? întrebă Tibor.

— Întrerup jocul. Îți dai singur seama că nu mai pot câștiga. Pot folosi însă mai ingenios ultimele tale cinci minute de captivitate. Felicitările mele, ai jucat inteligent! Îi întinse mâna lui Tibor și se recomandă: Wolfgang cavaler de Kempelen, din Pressburg.

— Tibor Scardanelli, din Provesano.

— Mă bucur. Vreau să îți fac o ofertă, Tibor. Pentru asta trebuie să îți mai spun ceva: sunt consilier aulic al Majestății Sale împărăteasa Maria Theresia a Austriei și Ungariei. De când am devenit funcționar la curtea sa, mi-a încredințat un mare număr de sarcini, pe care le-am îndeplinit spre deplina sa satisfacție. Dar toate acestea au fost sarcini pe care le-ar fi putut îndeplini și alți bărbați pricepuți. Însă eu vreau să fac ceva extraordinar. Ceva care să mă ridice în ochii ei… și poate chiar ceva care să mă facă nemuritor. Mă poți urmări? Wolfgang von Kempelen așteptă confirmarea, apoi continuă: În urmă cu câteva săptămâni, fizicianul francez Pelletier a prezentat la Curte câteva dintre cele mai bune experimente ale sale: jocuri cu magnetismul, hocus-pocus cu monede și cuie zburătoare conduse deasupra unei hârtii de o mână nevăzută; păr care se ridică brusc măciucă și alte chestiuni de felul acesta. Doctorul Mesmer deja îi vindecă pe oameni cu ajutorul cunoștințelor lui despre magnetism… și vine acest vrăjitor franțuz și îmi răpește cu scamatoriile lui din timpul meu prețios și din cel al împărătesei. Maria Theresia m-a întrebat la încheierea spectacolului ce părere am despre Jean Pelletier, iar

eu am fost clar; i-am spus că știința a progresat deja mult mai mult, și că eu, care nici măcar nu am studiat la academie ca Pelletier, sunt capabil să îi prezint un experiment care ar face din reprezentațiile lui Pelletier simple scamatorii. Normal că i-am trezit curiozitatea. M-a întrerupt… și pentru o jumătate de an m-a eliberat de toate îndatoririle oficiale, pentru a-mi pregăti acest experiment.

— Ce fel de experiment?

— Pe atunci nici eu nu știam. Dar mi-am propus să creez o mașină excepțională. Eu nu sunt doar consilier aulic – trebuie să știi asta, eu dispun și de cunoștințe de mecanică. Inițial, am vrut să îi construiesc împărătesei o mașină care să poată vorbi.

— Dar asta nu se poate, interveni Tibor fără să vrea.

Cavalerul von Kempelen zâmbi și dădu din cap în sensul că mulți reacționaseră astfel înaintea lui Tibor.

— Normal că se poate. Voi oferi lumii un aparat care vorbește la fel de clar ca un om, și anume în toate limbile globului. Dar o jumătate de an este prea puțin pentru o astfel de muncă a lui Hercule; am înțeles asta. Timpul nu ajunge nici măcar pentru procurarea diverselor materiale și pentru teste. Și pe o împărătească nu o poți face să aștepte. De aceea voi construi o altă mașină. Kempelen scoase regina din buzunarul vestei și o puse alături de celelalte piese. Adăugă*: O mașină care joacă șah.* Kempelen gustă privirea întrebătoare a lui Tibor și continuă: O mașină care joacă șah. O mașină care poate să gândească.

— Nu merge.

Kempelen râse în timp ce scotea din vestă o foaie de hârtie, pe care apoi o despături.

— Tocmai ai mai spus-o. Și ai dreptate și acum. O mașină nu va putea juca șah niciodată. Teoretic, este posibil, dar în practică…

Îi întinse hârtia lui Tibor. Era o schiță cu o persoană care ședea la o masă ce semăna mai mult cu o comodă cu diverse uși închise. Ținea mâinile pe suprafața mesei și între ele era montată o tablă de șah.

— Așa va arăta automatul, explică Kempelen. Și pentru că nu poate funcționa cu forțe proprii, are nevoie de un creier uman.

Tibor se înfioră, și Kempelen râse din nou.

— Să nu îți fie teamă. Nu voi tăia capul nimănui. Mă refeream la faptul că cineva va conduce aparatul din interior.

Kempelen puse degetul pe comoda cu ușile închise.

Abia acum își dădu Tibor seama de ce cavalerul ungur îl căutase, de ce era acesta aici și de ce era atât de amabil cu el și mai ales de ce era gata să plătească eliberarea lui. Kempelen își încrucișă brațele pe piept. Tibor dădu negativ din cap cu mult înainte de a răspunde:

— Eu nu voi face asta.

Kempelen ridică mâinile ca pentru a-l tempera:

— Ușor, ușor. Nici nu am negociat condițiile.

— Ce condiții? Asta este escrocherie!

— Este escrocherie tot atât de mult ori de puțin cât este să magnetizezi câteva bucăți de fier și după aceea să vorbești de „atracție magică".

— *Să nu minți.*

— Nici să joci pe bani, dacă îmi citezi *Biblia.*

— Oamenii vor verifica mașina și vor descoperi totul.

— Da, o vor verifica. Dar nu vor descoperi nimic. Asta va fi sarcina mea.

Tibor încă nu era convins, dar nu mai găsi alte pretexte.

— O *singură* reprezentație în fața împărătesei, după care fac mașina praf. Chiar și lucrurile senzaționale au în vremurile noastre o viață scurtă. Eu trebuie să o impresionez doar o dată pe Maria Theresia, pe urmă sunt un om făcut. Ulterior, îmi va promova și celelalte proiecte. Când voi prezenta mașina mea vorbitoare, automatul care joacă șah va fi demult uitat.

Tibor examină schița automatului.

— Ascultă ce îți ofer: primești o simbrie generoasă, plus cazare și întreținere bună până la reprezentație. Și vei juca în fața împărătesei, poate chiar împotriva ei. Lucru cu care nu se pot

lăuda mulți.

— Nu va merge.

— Să zicem că nu merge. De ce te-ai teme? Eu voi fi blamat, nu tu. Tu îți primești banii și dispari. Nu ai decât de câștigat.

Un timp, Tibor tăcu, apoi privi ceasul. Timpul se scursese.

— Dacă nu accept… nu veți mai plăti eliberarea mea?

— O voi face, ți-am dat cuvântul. După cum ți-l dau și că automatul care joacă șah va fi un succes.

Tibor împături schița cu grijă și o restitui interlocutorului.

— Mulțumesc. Dar nu vreau să particip la escrocherii.

Kempelen îl privi pe Tibor în ochi, până când acesta coborî privirea. Abia atunci luă hârtia.

— Păcat, spuse Kempelen și începu să strângă piesele de șah. Îți irosești unica ocazie de a participa la ceva măreț.

Wolfgang von Kempelen se despărți de Tibor chiar de pe scările Palatului Dogilor și îi dădu acestuia numele hanului la care trăsese, pentru orice eventualitate. Tibor privi în urma acestuia, în timp ce dispărea dincolo de Piața San Marco. Ungurul procedase ca și cum Tibor ar fi doar unul dintre mulții candidați pentru această ciudată treabă.

Începuse din nou să plouă; era o ploaie de noiembrie, măruntă, rece și de durată. Tibor se îndrepta printre străduțele goale spre taverna de pe Rio San Canciano, unde hangiul și cele două fete care serveau se mai ocupau încă de dereticat. Hangiul nu păru bucuros să îl revadă pe cel care provocase incidentul. Îi povesti că negustorul luase cu el jocul de șah al lui Tibor, ca suvenir. Când Tibor se interesă de numele și adresa venețianului, hangiul îi închise ușa în nas.

Tibor rămase nehotărât în fața tavernei, în ploaie, până când cele două fete scoaseră capul pe ușă. Una din ele spuse că i-ar comunica acestuia numele și adresa cerută, dar cu condiția ca acesta să le permită să arunce o privire asupra instrumentului lui, căci aseară ele se întrebaseră dacă era adevărat că membrul piticilor ar fi mai mare decât al bărbaților normali. Lui Tibor îi

pieri glasul, dar nu avea de ales. Fără jocul de șah era distrus. Se asigură că fetele erau singure și își dezveli scurt membrul. Fetele izbucniră extaziate în râs, și Tibor se alese cu adresa.

În restul zilei, Tibor făcu de pază în față la Palazzo. În scurt timp, ploaia îl udă până la piele, dar vremea avea avantajul că cetățenii și mai ales carabinierii treceau pe lângă el fără să îl bage în seamă. Sub gluga trasă părea un copil pierdut.

A trebuit să aștepte până seara. Atunci, negustorul ieși din clădire. Peste redingota pestriță purta o pelerină neagră și o pălărie cu pene. Tibor îl urmă la distanță sigură. În ciuda ploii, parfumul dulce al venețianului era atât de tare, încât Tibor nu l-ar fi putut pierde nici dacă mergea cu ochii închiși. Când treceau prin dreptul unei clădiri, Tibor îl abordă. Negustorul fu surprins să îl revadă pe pitic și se asigură că avea sabia la cingătoare. Nu se opri, și Tibor făcea eforturi să țină pasul cu el.

— Dispari, monstrule!

— Îmi vreau înapoi miza și șahul meu.

— Nu știu cum ai ieșit din celulă, dar cât ai clipi pot face să te întorci acolo.

— Fot trebuie să fiți închiși! Dă-mi șahul!

Negustorul scoase de sub pelerină șahul lui Tibor.

— Acesta?

Tibor întinse mâna, dar venețianul ținea șahul la distanță.

— Am să joc câteva partide cu iubita mea. Noi avem propriile șahuri, unul din cositor și unul foarte scump, cu piese din marmură, dar acesta – clătină cutia amărâtă a șahului lui Tibor în așa fel încât piesele zdrăngăniră în interior – face totul mai rustic.

— Eu nu pot supraviețui fără joc!

Negustorul vârî înapoi jocul.

— Cu atât mai bine.

Tibor îl trase pe venețian de pelerină. Cu o mișcare rapidă, acesta scoase sabia și o puse la gâtul lui Tibor.

— Orice estet mi-ar fi recunoscător dacă te-aș tăia. Așa că nu îmi da niciun motiv să o fac.

Tibor ridică mâinile ca să îl calmeze. Venețianul băgă sabia în teacă și se îndepărtă râzând.

Când venețianul părăsi casa iubitei lui la apropierea zorilor, pentru a face drumul în sens invers, Tibor avusese la dispoziție opt ore spre a-și închipui cum cei doi – la căldură, înconjurați de mâncăruri și vinuri gustoase, pe perne de catifea – jucau șah ca niște profani, după care făceau dragoste și se amuzau pe seama piticului cotonogit și cherchelit care, între timp, cu hainele ude și fără adăpost tânjea după amărâtul lui de șah. Tibor se pregătise: se ascunsese după materialele de construcție ale unei case neterminate, aflată în drumul de întoarcere al venețianului, pe o străduță îngustă, mărginită de canal. Găsise o funie, al cărei capăt îl legase de un coș cu cărămizi de pe malul canalului.

Când negustorul se apropie, Tibor trase de funie. Dușmanul lui căzu la pământ, și Tibor fu imediat deasupra lui, legându-i mâinile la spate. Tibor nu furase niciodată; voia doar să recupereze ceea ce îi aparținea. Ar fi renunțat și la miza jocului. Când negustorul pricepu ce se întâmpla, strigă după ajutor. Tibor îi astupă gura cu mâna. Cu cealaltă mână scoase de sub pelerină șahul lui. Dar venețianul se încordă brusc și îl aruncă pe Tibor din spinare. Cutia cu șahul căzu de pământ și se deschise. Piesele se împrăștiară pe caldarâm, unele dintre ele căzură în apa canalului.

Venețianul se dovedi mai rapid decât Tibor. Pentru că avea mâinile legate, îl lovi pe acesta puternic cu piciorul. Piticul se lovi cu spatele de coșul cu cărămizi, care alunecă peste mal în canal. Funia se întinse, și negustorul fiind legat la mâini cu ea, fu smuls de pe caldarâm. Țipă disperat când greutatea cărămizilor îl trase în canal. Tibor, care îi stătea în cale, fu azvârlit și el în apă.

Tibor făcu câteva mișcări de înot, ca un câine. De sub apă fu lovit puternic cu piciorul de către negustor, îmbrăcămintea lui Tibor se impregnă într-o clipă cu apă și îl trăgea în jos. Se lovi cu capul de un perete și începu să urce pe lângă el. Reajuns la suprafață, scuipă apa puturoasă a canalului și se agăță de o ieșitură a peretelui.

Abia după ce apucă să respire de câteva ori observă că negustorul nu ieșise la suprafață împreună cu el; cărămizile și funia îl țineau pe fundul canalului. Tibor urmări nemișcat cum undele de pe luciul apei și bulele de aer ce se ridicau, dispăreau încet. Un ultim grup de bule se sparse la suprafață, apoi totul se liniști; se mai auzea doar respirația horcăită a lui Tibor.

Tibor urmă peretele până la prima scară. Pe drum, lovi cu piciorul capul înecatului. Atingerea îi produse oroare, și crezu că mortul îl va înșfăca din clipă în clipă și îl va trage spre el. Se ținu panicat de treptele scării și ieși din apă.

Când simți din nou sub picioare pământul, privi atent apa neagră a canalului. Crezu că vede un șobolan înotând la suprafață, dar era doar una dintre piesele șahului său. Lângă celălalt perete, pălăria cu pană a venețianului se unduia ca o rață pestriță, era singurul lucru ce mai amintea de el. Tibor strânse în grabă piesele șahului, dar nu le mai găsi pe toate. Aruncă impacientat tot jocul în apă și își dădu prea târziu seama că tăblia, ca și figurinele nu se vor duce la fund. Apoi se îndepărtă în fugă.

Cea mai apropiată biserică era San Giovanni Elemosinario, dar ușile acesteia nu se deschiseră. Erau încuiate ușile și la San Polo, și la San Stae. Printre două *palazzi,* Tibor distinse lumina zorilor. Pentru el soarele fu ca ochiul lui Dumnezeu, de care trebuia să se ascundă cu orice preț. Voia să revadă lumina zilei după ce și-ar fi mărturisit oribila faptă în fața altarului.

În cele din urmă, ușile de stejar de la San Maria Gloriosa se deschiseră, și Tibor respiră ușurat când se regăsi singur în biserică. Mirosul lumânărilor de ceară și al tămâii îl liniști. Își dădu pe fruntea udă cu apă sfințită. Prin nava laterală ajunse direct la altarul Mariei, unde nu putu să suporte priveliștea lui Iisus pe cruce; Mântuitorul înlănțuit îi amintea prea mult de starea în care trebuia să se afle acum venețianul.

Tibor căzu în genunchi în fața Madonei îndurerate, se căi și se rugă. Din când în când, ridica privirea și i se părea că Maria

zâmbea oarecum mai înțelegătoare. Frigul urca din podeaua de piatră prin hainele ude și curând tremura din toate mădularele. Și-ar fi dorit să fie în brațele calde ale Maicii Domnului; acolo unde acum se afla Iisus-copilul dezbrăcat. Dar era bine că suferea, că doar ce omorâse un om.

Chiar și în război, Tibor scăpase de acest păcat. După ce la vârsta de paisprezece ani fusese alungat din gospodăria părinților din satul natal Provesano și din republica Veneția, pentru că vecinii afirmaseră că gnomul se ținea de capul fetelor din sat, a fost adoptat în apropiere de Udine de către un regiment de dragoni austrieci în trecere pe acolo. Soldații se îndreptau spre nord, pentru a smulge Silezia de la hrăpăreața Prusie, și Tibor fu recrutat ca trăgător de cizme și aducător de noroc.

Așa că în primăvara anului 1759 Tibor se trezi în războiul de șapte ani, din care trecuseră deja trei ani. Băiatul care trăgea cizmele soldaților a însoțit regimentul prin Viena și Praga către Silezia, și victoria asupra trupelor prusace la Kunersdorf dragonii au privit-o ca fiind influențată de darul acestuia de a aduce noroc. Tibor a trăit ocuparea Berlinului, iar în tabere și în orașele ocupate nu a dus un trai rău. A învățat limba germană, a primit o mică uniformă croită pentru trupul lui pirpiriu, a fost bine întreținut și a participat uneori la bețiile soldaților.

Dar în noiembrie 1760 norocul i-a părăsit pe austrieci, în bătălia de la Torgau, regimentul lui Tibor a fost nimicit. Deși nu a fost implicat pe câmpul de luptă, băiatul s-a ales cu un glonț de muschetă în șold, și în retragerea efectuată noaptea nu a ajuns departe. A fost luat prizonier de către soldații călări. Întrucât cuirasierii prusaci pierduseră mai mult de jumătate din oamenii lor în luptă, erau puși pe răzbunare. Piticul era o pradă originală și nu făcea să fie executat rapid. Așadar, prusacii au golit peștii în saramură dintr-un butoi, și în locul lor l-au înghesuit pe Tibor, au fixat capacul și l-au aruncat pe nefericit în Elba.

Două zile și două nopți a rămas Tibor închis în butoi. Nu s-a putut nici mișca, darămite să se elibereze. Împușcătura din

coapsă era bandajată prost, și apa ca gheața a

Elbei pătrundea printre doage. Pentru a nu se îneca, Tibor trebuia fie să răsucească butoiul cu spărtura în sus, fie să îndepărteze capacul. Pentru Tibor butoiul era atât închisoare, cât și barcă de salvare, pentru că nu știa să înoate. Duhoarea foarte puternică de pește îl făcu la început să verse, dar după două zile lingea înfometat sarea cu urme de pește de pe doage. Piticul a strigat după ajutor până când l-a lăsat vocea. Apoi și-a amintit de medalionul cu Maria de la gât, a căutat salvarea în rugăciuni și i-a jurat mamei Maria că nu va mai bea niciodată dacă îl va elibera din această închisoare plutitoare. Șase ore mai târziu, i-a promis și fecioria lui, și după alte trei ore făgăduia solemn că se va retrage la mănăstire.

Dacă ar mai fi rezistat o oră, ar fi fost salvat și fără aceste legăminte, pentru că butoiul ajunsese între timp la Wittenberg. Aici a fost pescuit de barcagii și a fost eliberat, și tocmai aici, în orașul lui Luther a căzut la pământ, pe care l-a acoperit cu sărutări și rugi de mulțumire catolice – ca și cum un pitic sărat, care putea a pește, îmbrăcat în uniformă de dragon, nu ar fi oferit o priveliște suficient de ciudată.

Tibor a fost arestat, i-a fost îngrijită rana, și ce mai rămăsese din uniformă a fost ars. S-a refăcut repede și tot atât de repede a devenit și nerăbdător: își dăduse Fecioarei Maria cuvântul și voia să treacă la fapte cât mai rapid posibil. A trebuit să aștepte trei luni până să fie eliberat. Războiul era în plină desfășurare, dar ca prizonier costa Prusia mai mult decât i-ar fi putut ajuta altfel pe austrieci.

Devenind liber, Tibor s-a alăturat unui grup de organizatori de bâlciuri aflați în drum spre Polonia. Era drumul cel mai scurt spre pământ romano-catolic.

Când Tibor își reveni din reculegere, piatra de sub genunchii lui luase o nuanță închisă de la apa din canal. Câțiva credincioși matinali se adunaseră pe bănci și în fața confesionalului. Tibor aprinse o lumânare pentru morți și se îndreptă către hanul unde

stătea Wolfgang von Kempelen.

Dar cavalerul ungur plecase deja. În timp ce Tibor încă mai încerca să își stăpânească panica, portarul continuă spunând că Kempelen voia să se mai oprească la un sticlar din Murano înainte de a pleca spre casă.

Tibor plecă imediat la Murano și, în ciuda aspectului său zdrențăros, fu pe loc condus la biroul lui signor Coppola. Un servitor îl însoți pe Tibor prin atelier până la o ușă la care ciocăni de trei ori. În timp ce amândoi așteptau confirmarea pentru a intra, servitorul îl examină cu privirea pe Tibor sau mai bine spus îl privi doar cu un ochi, căci celălalt rămase pironit pe ușă, de parcă ar fi fost independent. Și asta nu era tot: un ochi era căprui, celălalt era verde. Când Tibor tocmai intenționa să se întoarcă, se auzi din interior invitația de a intra. Servitorul sașiu deschise ușa.

Biroul lui Coppola era asemenea laboratorului unui alchimist, numai că aici era vorba despre diverse sticle, baloane și fiole, și nu despre conținutul acestora. La unica masă liberă aflată în centrul camerei ședeau Wolfgang von Kempelen, și în fața lui Coppola, un bărbat gras, aproape lipsit de bărbie, cu un șorț din piele. Pe masă, între ei, era o cutiuță plată. Kempelen nu părea deosebit de surprins să îl revadă pe Tibor.

— Vii la timp, i se adresă acesta, așază-te.

Coppola îi făcu semn spre un scaun înalt, pe care Tibor îl aduse lângă Kempelen. Maestrul sticlar nu vorbea și se părea că nu îl deranja nici statura neobișnuită a lui Tibor. Îl privea doar în ochi atât de insistent, încât Tibor clipi și trebui să își îndrepte propria privire în altă direcție.

Kempelen făcu un gest cu mâna, cerând pântecosului venețian să continue. Coppola întoarse caseta cu capacul către Kempelen, și Tibor și o deschise ceremonios. În ea, în niște mici orbite din catifea se aflau doisprezece globi oculari – șase perechi – și toate pupilele erau îndreptate spre Tibor. Acesta își făcu repede cruce, de frică. Kempelen izbucni într-un râs strident, și Coppola i se alătură și mai zgomotos.

— Splendid! îl lăudă Kempelen pe sticlar într-o italiană ireproșabilă. Nici nu vă puteați dori o dovadă mai bună pentru realizarea dumneavoastră.

Coppola își puse o mănușă, scoase din orbita de catifea un ochi de un albastru adânc și îl puse pe o bucată de stofă în fața lui Kempelen. Acesta îl apucă cu mai puțină finețe și îl roti în mână în așa fel încât pupila să privească permanent printre degete. După care așeză ochiul la loc în cutiuță, pe catifea, dar atât de strâmb că perechea de ochi lipsiți de viață privea groaznic de sașiu. Coppola îi întinse lui Kempelen și ceilalți ochi.

Tibor înțelese că era vorba despre ochi de sticlă, și nu despre ochi conservați proveniți de la morți, cum crezuse la început. Ceea ce făcu ceva mai suportabilă priveliștea oferită de cele șase perechi de ochi.

După ce Kempelen îi examină suficient, îl întrebă pe Tibor:

— Care să fie ochii tăi?

— …Ai mei?

— Ai automatului. Tu pe care i-ai alege?

Tibor arătă către bilele de sticlă albastre și sașii. Coppola aprobă și el, dar Kempelen scutură din cap:

— Un turc cu ochi albaștri? Împărăteasa se va simți trasă pe sfoară.

Wolfgang von Kempelen se grăbea să se întoarcă la Pressburg, și asta nu putea decât să îi convină lui Tibor. O dată vreo gondolă se va înțepeni în cadavrul negustorului, și atunci va fi căutat piticul. Kempelen nu se interesă de motivul pentru care Tibor își schimbase atât de repede părerea. La Mestre, îi cumpără haine noi și porniră la drum cu o caleașcă.

În ziua următoare, Tibor căzu la pat, lovit de o gripă puternică. Kempelen îi administră medicamente și îl acoperi cu pături, dar nu întrerupse călătoria. În această vreme, negocia cu Tibor condițiile contractului. Kempelen propuse o simbrie săptămânală de cinci guldeni, dacă spectacolul avea succes în fața împărătesei. Tibor era atât de copleșit de aceste cifre, încât nici nu mai încercă

să se tocmească.

Tibor avusese ultima slujbă permanentă în vara anului 1761, la mănăstirea poloneză Obra, unde fugise din Prusia. Lucrase ca grădinar, învățase să scrie și să citească, și îi mulțumea zilnic lui Dumnezeu, Mântuitorului și mai ales Maicii Domnului pentru ocrotirea oferită de zidurile mănăstirii. Nu se călugărise, dar nici nu promisese acest lucru Maicii Domnului.

Dar Tibor nu a rămas pe vecie la mănăstire, ci doar patru ani. Un grupuleț de novici a nesocotit interdicția starețului referitoare la jocul de șah, și în tainele acestui joc al regilor a fost inițiat și Tibor. Unul dintre novici i-a explicat piticului regulile și, începând cu primul joc, Tibor a câștigat toate partidele. Era de neînțeles, mai ales că nu mai jucase șah niciodată până atunci. În decurs de câteva săptămâni, el deveni o atracție: tot mai mulți călugări intrau în rândul jucătorilor, jucau și pierdeau în fața nou-descoperitului geniu al șahului. Piticul se bucură de aprecierea fraților, până când un perdant rău-voitor îl atenționă pe stareț asupra acestui joc de noroc dintre zidurile mănăstirii. Afacerea cerea un țap ispășitor, și măgăreața a căzut pe Tibor. Novicii au susținut sus și tare că piticul îi amăgise cu jocul. Așa că acesta a fost nevoit să părăsească Obra. I s-a plătit salariul și i s-a înmânat jocul de șah – pentru că novicii mințiseră că el fusese cel care îl strecurase pe ascuns în mănăstire.

În toamna anului 1765, Tibor era din nou în stradă, și pentru că era o toamnă rece, se hotărî să plece în Sud. Drumul de întoarcere în republica Veneția a durat alți trei ani. Șahul îl costase slujba de la mănăstire, acum el trebuia să îl hrănească: în tavernele înșirate de-a lungul drumului, a câștigat bani jucând cu diverși adversari. Deseori, juca ba pe un prânz, ba pe o cazare de o noapte, ba pe un loc în caleașca poștei. Ar fi putut câștiga cu siguranță mai mult în orașe, dar evita localitățile mari. Era suficient să caște gura la el un întreg sat.

Micul șahist era o senzație prin sate, dar iubit nu a fost niciodată; mai ales după ce îi golea de bani pe săteni. De

dușmănie, căuta consolare în rugăciuni făcute Madonei și își găsea timp pentru orice capelă de la margine de drum. Dar îndepărtata Maică a Domnului nu era mereu alături de Tibor, așa că acesta a descoperit o consolare mult mai concretă: rachiul. Pentru că oricum majoritatea timpului în care nu era pe drum și-o petrecea în hanuri, calea rachiului nu era una peste mână. Noaptea, la granița cu republica Veneția, beat, Tibor a fost bătut și jefuit de sătenii de la care câștigase în ziua anterioară mai mult de patruzeci de guldeni.

În vara anului 1769, tânărul de douăzeci și patru de ani se reîntorsese în patrie pe jos, în zdrențe, ca bețivan. Câteva luni mai târziu, părăsea această patrie într-o călească, îmbrăcat decent și cu punga plină de bani.

În după-amiaza zilei de Sfântul Nicolae, Wolfgang cavaler de Kempelen și Tibor Scardanelli ajungeau unde își propuseseră. Cu puțin înainte ca ei să ajungă pe malul Dunării, pe a cărei cealaltă parte se afla Pressburgul, Kempelen ceru să se facă o oprire pe o înălțime. Ningea fin și fulgii se topeau imediat ce ajungeau pe sol.

După ce se ușură, Tibor privi orașul. În comparație cu Veneția, Pressburg lăsa impresia de plictiseală: un oraș ordonat, care se întinsese dincolo de zidurile de apărare cu colibe de pescari și luntrași, după care se întindeau viile. Singura care atrăgea atenția era catedrala Sfântului Martin, cu turnul ei verde. În stânga, se ridica dealul pe care era clădit castelul greoi, ca o masă răsturnată, cele patru turnuri de la colțuri înălțându-se spre cerul cenușiu ca niște picioare de masă.

În dreptul orașului Pressburg, Dunărea curgea obosită în albia ei, despărțită în două de o insulă așezată la mijloc. Kempelen se apropie de Tibor și arătă către un ponton care unea cele două maluri:

— Vezi asta? Podul plutește. Atunci când vor să treacă vase, cele două jumătăți ale podului se separă, iar după trecerea vaselor se reunesc.

— Un pod plutitor?

— Exact. O construcție de excepție, nu? Iar acum întreabă-mă cine a fost arhitectul.

— Cine a fost arhitectul?

— Wolfgang von Kempelen. Și cel care a construit un pod plutitor peste cel mai mare fluviu al Europei va reuși și să ascundă un pitic într-o mobilă. Kempelen îngenunche lângă Tibor, puse mâna pe umărul acestuia și adăugă: Uită-te bine la oraș, pentru că în lunile ce vor urma nu ai să vezi mult din el.

— De ce?

— Foarte simplu: pentru că pe tine nu trebuie să te vadă niciun orășean din Pressburg.

— Ce?

— Un geniu pitic al șahului locuiește în casa Kempelen și la numai câteva luni cavalerul prezintă o mașină care joacă șah. Nu crezi cumva că unul ori altul dintre acești cetățeni va face vreo asociere?

Tibor privi catedrala. Tar fi făcut plăcere să vadă Madona aflată acolo.

— Îmi pare rău, dar acestea sunt condițiile. Nu uita niciodată că eu am de pierdut mult mai mult decât tine. Kempelen îl bătu încurajator pe spate pe Tibor. Dar să nu îți faci griji, casa mea este un oraș în oraș. Nu îți va lipsi nimic. Kempelen se ridică, se curăță pe genunchi de pământ și se urcă în caleașcă. Acolo, îi ținu ca un lacheu ușa deschisă lui Tibor și se înclină:

— Te rog, primul tău test de ascundere.

Tibor urcă în caleașcă și după puțin timp traversau podul plutitor al lui Kempelen.

PRESSBURG, DONAUGASSE

Casa Kempelen se afla nu departe de Poarta Lorenz, în exteriorul zidurilor orașului, acolo unde Klemensgasse dădea în Donaugasse. Avea trei nivele și, spre deosebire de casele din vecinătate, avea gratii nu numai la parter, ci și la ferestrele de la primul etaj. Era deja întuneric și de aceea nimeni nu l-a văzut pe pitic coborând din caleașcă și intrând în casă. Abia intraseră în holul casei, că von Kempelen îl și rugă pe Tibor să urce în atelierul de la ultimul etaj. Tibor urcă pe scările slab luminate luând cu el șalul, căciula și mantia cumpărate de Kempelen. Pe pereți, atârnau portrete și hărți; la etajul întâi, se afla blazonul familiei: un pom deasupra unei coroane. La ultimul etaj, Tibor deschise ușa cu două canaturi care da în atelierul cavalerului.

Încăperea în care Tibor avea să petreacă aproape fiecare oră a lunilor ce vor urma măsura cam opt pași în lungime și șase în lățime. Pe partea stângă, erau trei ferestre înalte, și pentru că perdelele erau trase lateral, în atelier pătrundea ceva lumină de la felinarele din stradă. În peretele din dreapta și în cel din față, două uși dădeau în alte încăperi. În dulapurile de stejar, se aflau nenumărate cărți, majoritatea după uși din sticlă, pentru a fi protejate de praful din atelier. Pe două mese și pe un banc de lucru erau unelte de lăcătușărie și orologerie: echere, rindele, ferăstraie, ciocane, burghie, dălți, cuțite, foarfeci, chei, crivale, rașpele și mai ales pile și clești de toate dimensiunile imaginabile; în plus, instrumente pe care Tibor nu le mai văzuse și, în sfârșit, lupe și oglinzi ce reflectau lumina slabă a străzii. Sub mese și pe pereți erau păstrate materiale: scânduri și stinghii, vopsele, sârme, cabluri și șnururi, știfturi și cuie, foi subțiri de metal și cele mai diferite textile. Unde nu se afla nicio mobilă, tapetul franțuzesc era acoperit aproape fără excepție cu gravuri în aramă și desene. Cele mai multe schițe erau planuri de construcții pe care Tibor nu le înțelegea, dar în semiobscuritate Tibor recunoscu câteva desene ce îi aminteau de conceptul prezentat lui în celula

închisorii din Veneția de către Wolfgang von Kempelen.

Dar Tibor luă la cunoștință de toate acestea doar cu coada ochiului. Ceea ce îi atrăsese de la început atenția era obiectul din mijlocul încăperii care, acoperit cu o pânză, își aștepta cu nerăbdare creatorul: după contururile pânzei, Tibor își dădu seama că era automatul care juca șah. Se apropie atent de automat, așa cum te apropii de un cadavru, și ridică pânza, așa cum ridici un giulgiu.

Ceea ce văzu îl înfioră. Jucătorul de șah sau jucătoarea, pentru că acest om artificial nu avea sexul determinat, care stătea pe un scaun în spatele mesei, picior peste picior, nu era decât un schelet slut. Pieptul și spatele erau deschise, și în loc de coaste și mușchi ofereau vederii șipci și cabluri; brațul stâng se termina puțin înainte de încheietura mâinii, de parcă mâna i-ar fi fost retezată, și din ciot ieșeau libere trei cabluri. Dar cea mai oribilă era fața jucătorului sau, mai bine zis, capul, căci chipul lipsea complet. Acolo unde ar fi trebuit să fie gura se afla capătul unei țevi, și în locul ochilor se terminau două șnururi, ca niște nervi optici deveniți inutili. Cutia craniană era goală.

Tibor fu atât de impresionat de această monstruozitate din lemn, că mult timp uită să își mai facă și cruce.

Deodată, se deschise ușa pe care Tibor o închisese după sine și un bărbat, care nu era Kempelen, intră cu o lampă cu petrol. Trebuia Tibor să se ascundă de acesta? Deoarece capul lui Tibor nu trecea de suprafața mesei pentru șah, bărbatul nu îl vedea. Cu spatele la Tibor acesta aprindea toate lămpile din încăpere. Era suplu, părul blond-închis îi cădea nepieptănat peste ochi, purta ochelari și avea mâini în mănuși cu degetele tăiate. Putea fi de aceeași vârstă cu Tibor. O scândură scârțâi sub greutatea lui Tibor. Bărbatul se întoarse și îl descoperi pe pitic. Se sperie atât de tare, încât își duse mâna la inimă și îi scăpă o înjurătură.

Un moment, se priviră reciproc în liniște, apoi un zâmbet se ivi pe fața bărbatului, zâmbet care se transformă într-un râs zgomotos și care nu mai înceta.

— Fantastic, zise omul după ce se mai adună. Este într-adevăr… o senzație.

Râse din nou de această glumă, până când intră Kempelen.

— Ați făcut deja cunoștință? Tibor, el este ajutorul meu, Jakob. Jakob, acesta este Tibor Scardanelli din Provesano.

Cam fără să vrea, Tibor luă mâna întinsă. Ajutorul lui von Kempelen îi strânse mâna cu putere.

— Veți petrece mult timp împreună, spuse Kempelen. Jakob mă sprijină la crearea jucătorului de șah. El a construit masa, el va construi și turcul.

— Turcul?

— Da. La început, am vrut ca automatul nostru să fie o femeie tânără, una drăgălașă, cu pielea din porțelan și cu o rochie din catifea, dar ulterior ne-am răzgândit. Kempelen puse mâna pe umărul androidului neterminat. Nu va fi o domnișoară drăguță, ci un musulman feroce. Un sarazin, spaima cruciaților. Ucigaș de creștini, culpabil doar față de sine și de Allah. Vrem să îi intimidăm astfel puțin pe adversarii noștri. Și, în definitiv, jocul de șah provine din Orient. Atunci cine să îl stăpânească mai bine decât un oriental?

Jakob se pregătea să ia mantia lui Tibor.

— Destul cu vorba. Aș vrea să văd cum se potrivește creierul în tigvă.

— Nu acum, Jakob. Suntem după o lungă călătorie și nu vrem să ne înghesuim oaspetele dintr-o cutie în alta. Du-l în camera lui.

Jakob îl conduse pe Tibor într-o mică încăpere a cărei ușă se afla pe partea dreaptă a unui hol. Aceasta era dotată cu strictul necesar, avea pat, masă, scaun, un vas pentru spălat și o mică fereastră cu vedere spre curtea interioară, pe care oricum un bărbat de înălțime normală putea privi doar dacă se ridica pe vârful degetelor de la picioare. Ajutorul lui Kempelen aduse așternut pentru pat, o oală de noapte și, după puțin timp, apăru însuși Kempelen cu o tavă pe care era cina pentru Tibor: niște pâine neagră cu șuncă, plus ceai fierbinte și două pahare. În timp

ce beau ceaiul, Kempelen îi descria casa lui Tibor.

— În această casă trăiesc soția mea, copilul meu și trei angajați. Pe soție ți-o voi prezenta curând, cu servitorii mei nu te vei întâlni. În ce îi privește pe servitorii mei, nu îmi fac nicio grijă, dar fata în casă și bucătăreasa sunt oameni simpli, sunt femei, și din păcate sexul frumos nu este recunoscut pentru confidențialitate. Deci ele nu vor trebui să afle de existența ta. Ele au primit dispoziții să intre în locuința mea doar cu permisiune specială, iar în atelier nu vor intra deloc, de aceea aici, sus, nu le vei întâlni. Dacă vrei să faci baie sau să te ușurezi, va trebui să o faci noaptea. Dacă ai nevoie de ceva, adresează-te mai întâi lui Jakob. El locuiește pe moșia castelului, dar deseori doarme în atelier dacă întârzie. Nu îmi este teamă de spioni, dar tocmai oamenii simpli din Pressburg – țăranii, servitorii – au o hibă: curiozitatea. Aceasta este întrecută numai de superstiții. Kempelen sorbi din ceai, apoi continuă: îmi pare rău că te împovărez cu atâtea exigențe, dar este vorba despre un plan ambițios și nu îmi pot permite un eșec. O mică neglijență poate să distrugă totul.

Tibor confirmă.

— Ești mulțumit de camera ta? Mai ai nevoie de ceva?

— Un crucifix.

Kempelen zâmbi.

— Desigur. După ce se ridică, continuă: Noapte bună, Tibor! Mă bucur că vom colabora. Sunt sigur că va fi un mare avantaj pentru amândoi faptul că ne-am întâlnit.

— Da. Noapte bună, signore Kempelen!

La lumina zilei următoare, Tibor putu să examineze amănunțit automatul. Masa de șah ori mai bine zis comoda la care stătea androidul avea abia doi coți lățime și era adâncă și înaltă de un cot și un sfert. La cele patru picioare, avea montate role. În partea din față, erau trei uși: în stânga o ușă și în dreapta două uși cu canaturi. Sub uși, pe întreaga întindere a mesei, se afla un sertar lung. Atât sertarul, cât și ușile aveau încuietori. În spatele mesei, se găseau, de asemenea, două uși care se puteau încuia, în stânga

și în dreapta jucătorului, ambele vizibil mai mici decât cele din față. Scaunul pe care stătea androidul era fixat în partea din față la masă. Masa era din lemn de nuc, iar ușile erau acoperite cu furnir. Tăblia mesei de șah era concepută să alunece și putea fi coborâtă doar dinspre android. În centrul tăbliei era un loc gol de formă pătrată; acolo urma să fie montată curând tăblia cu pătrățele a șahului, care acum se afla încă pe o masă de lucru.

Când Jakob și Kempelen traseră cu grijă de tăblia mesei și deschiseră toate cele cinci ușițe, interiorul mașinii fu expus privirilor lui Tibor. Partea de jos era acoperită complet cu pâslă verde. Interiorul, ca și ușile frontale, era despărțit în două compartimente, cel din stânga ocupând o treime a volumului, iar cel din dreapta, restul de două treimi. Compartimentele erau complet despărțite între ele de către un perete din lemn. Compartimentul din dreapta era gol, cu excepția a două arcuri din alamă, care arătau ca segmentele unui sextant.

Mecanismul automatului se găsea în compartimentul stâng, mai mic: jos de tot era un valț, din care la intervale neregulate ieșeau știfturi. Deasupra valțului era un piepten cu unsprezece bastoane din metal, care, după cum bănuia Tibor, erau lovite ori ciupite neregulat de știfturi, precum coardele unui clavicord sau cembalo. Văzuse ceva asemănător, dar la dimensiuni mult mai mici, la o cutie cântătoare: dacă învârteai o manivelă, se rotea concomitent micul valț, știfturile loveau limbile din metal de lungimi diferite, și sunetele produse astfel se constituiau împreună într-o melodie.

Kempelen îi ceru lui Jakob să întoarcă mecanismul de ceasornic. Acesta vârî o manivelă într-un orificiu din stânga mesei și o roti de câteva ori. Valțul începu să se rotească încet, însă se puse în mișcare și ansamblul de roți dințate și arcuri de diferite mărimi situat în spatele valțului și deasupra pieptenului. Tibor urmări atent mecanismul, așteptând să se petreacă ceva, dar cu excepția mișcării continue a roților nu se petrecu nimic.

— Ce face acest mecanism de ceasornic? întrebă Tibor după ce,

din politețe, urmărise totul îndelung.

— Zgomote, răspunse asistentul înainte de a putea să intervină Kempelen.

— Jakob are dreptate, confirmă Kempelen. Acest mecanism se află aici doar ca să arate a ceasornicărie complicată și pentru a fi auzit ca atare. Deoarece tu vei face toată treaba, mașinăria este doar de ornament. Un accesoriu.

— O șmecherie, completă Jakob.

Tibor fu surprins de impertinența ajutorului, dar Kempelen îl încurajă din nou pe acesta:

— Sau o șmecherie, da, dacă vrei așa.

Tibor privi din nou mașina. Era el mic, dar nu chiar atât încât să aibă loc undeva în masa pentru șah – ca să nu mai vorbim despre faptul că ar fi trebuit să se și miște. Compartimentul din dreapta, mai mare, poate că s-ar fi potrivit dacă nu ar fi fost în el cele două arcuri din alamă.

Kempelen preîntâmpină întrebarea lui Tibor:

— Și acum începe magia.

Jakob trase deoparte peretele despărțitor al celor două compartimente – nu era un perete, ci două jumătăți – și astfel compartimentele comunicau brusc între ele. Dar nu era de ajuns. Jakob înlătură o clapă din lemn îmbrăcată în pâslă, care acoperea fundul compartimentului din dreapta. Ultima șmecherie era sertarul de sub cele trei uși, pentru că el era doar pe jumătate atât de adânc ca masa, așa că, după îndepărtarea dublei podele, se câștigau încă aproximativ zece țoii.

Jakob îi aduse lui Tibor un taburet și, pe când cei doi îl sprijineau, el urcă în mașină, se așeză în stânga, în spatele mașinăriei de ceasornic și întinse picioarele în spațiul liber rămas în spatele jumătății de sertar. Spațiul îl cuprindea. Tibor nu atingea nimic, nici măcar mașinăria-ceasornic de lângă umărul lui drept. Parcă Wolfgang von Kempelen concepuse automatul pe măsura lui. Mândria de pe chipul inventatorului nu putea fi trecută cu vederea.

— Dar cum să joc acum șah? întrebă Tibor. Nici nu mă pot mișca.

În stânga lui Tibor, acolo unde stătea androidul, în perete era o scândură. Kempelen acționa un zăvor, și scândura căzu în poala lui Tibor. Prin deschizătura creată, Tibor putea privi în interiorul omului din lemn. Kempelen trase o vergea din alamă aflată în abdomenul androidului, o puse pe placa din poala lui Tibor și de acolo o mișcă de câteva ori. În același timp se mișcă și brațul stâng al turcului.

— Acesta este un pantograf, explică el. Orice mișcare făcută cu el de către tine aici, jos, este transmisă amplificată turcului. El nu poate acum decât să miște brațul, dar în curând va fi dotat cu o mână, și atunci va putea apuca piesele de șah.

— Și eu cum pot să văd tabla de șah?

Kempelen trase aer în piept.

— Această problemă va trebui rezolvată. Am mai multe idei în privința asta.

— Și eu cum pot… piesele…?

— Mai avem timp încă patru luni, Tibor. Până atunci vom putea să răspundem tuturor întrebărilor tale. Kempelen și Jakob ridicară tăblia mesei pe care o demontaseră. Acum, te lăsăm mai întâi în întuneric.

Amândoi montară tăblia pe masă. Jakob închise toate ușile. Pentru un moment, Tibor avu senzația că se afla pe fundul unei fântâni pătrate, deoarece prin deschizătura din mijlocul tăbliei mesei mai intra lumină – dar Kempelen puse pe urmă tabla de șah în deschizătură și se făcu întuneric beznă. Zgomotele de afară se auzeau înfundat. Tibor auzea înainte de toate propria respirație.

— Iar acum jucăm baba-oarba, îl auzi el pe Jakob, apoi masa se mișcă.

Jakob o răsuci pe role în jurul propriei axe.

Clătinatul îi aminti izbitor lui Tibor de cele două zile petrecute pe Elba, într-un butoi din lemn, fără perspectiva de a fi salvat.

Strânse pumnii. Inima îi bătea să îi spargă pieptul și simțea că la fiecare bătaie capul i se umfla și i se dezumfla. Auzea în urechi sângele circulând cu zgomotul făcut de un râu. Peretele de lemn din stânga lui și mecanismul de ceas din dreapta părură că se mișcă brusc, de parcă ar fi vrut să îl zdrobească între ele; de parcă dinții ascuțiți ai roților dințate ar fi vrut să îl sfâșie. Simțea că îi lipsea aerul și că duhnea a lemn și ulei. Tibor vru să roage politicos ca tăblia mesei să fie ridicată, dar când deschise gura țipă; țipă după ajutor, mai întâi în limba germană, apoi în italiană. Văzuse scândurile din care era făcută tabla de șah și știa că erau atât de groase, încât ar fi fost imposibil să se elibereze singur. Dacă nu îl ajuta nimeni din exterior, ar fi fost ca îngropat de viu, s-ar fi lovit de pereți până când s-ar fi sufocat, ar fi murit de sete ori și-ar fi pierdut cunoștința.

Când Jakob și Kempelen dădură jos tăblia mesei și îl traseră afară pe Tibor, acesta era leoarcă de transpirație și palid ca fața neterminată a androidului. Kempelen îi aduse un pahar cu apă, și Jakob un prosop. În timp ce ședea pe scaun și se ștergea de sudoare, piticul se simțea și mai mic, iar Kempelen și ajutorul lui îl priveau.

— Mi-ai ascuns ceva? întrebă în sfârșit Wolfgang von Kempelen după ce Tibor goli paharul.

— Nu. Din cauza întunericului.

— O să ai o lumânare.

— Mă voi obișnui, promit.

Kempelen dădu din cap, dar nu își luă privirea de la Tibor. Jakob începu să mustăcească din nou.

— Un spiriduș care se teme de întuneric. Să vezi minune! În galeriile voastre subpământene nu este întuneric beznă?

Cu asta ziua de lucru a lui Tibor luă sfârșit și el se retrase în camera lui. Kempelen îi dădu o mică trusă de șah și toate cărțile despre șah pe care le poseda – *Jocul regilor sau șahul* de Selenius, *Trucurile jocului de șah* de Rabbi Ibn Ezra, *Essai sur le jeu des echecs* de Stamma și o copie a *Secretelor șahului,* bineînțeles

celebra *Arta de a deveni maestru al jocului de șah* de Philidor, și în cele din urmă proaspăta adusă de la Veneția *Il giuoco incomparabile degli scacchi* – și îi ceru să le studieze în următoarele săptămâni, pentru a-și perfecționa jocul. Tibor auzise de aceste cărți, dar nu văzuse nici măcar una dintre ele. Și iată că acum le avea la îndemână pe toate șase! Puse cartea evreului sub toate și deschise volumul lui Stamma, dar spre dezamăgirea lui nu era o traducere germană, ci era o ediție franțuzească, încercă să îi pătrundă înțelesul în limba maternă, dar era dificil și în curând își pierdu complet puterea de concentrare când își imagină cum discutau Kempelen și asistentul lui maliții despre faptul dacă el, Tibor, ar fi omul potrivit pentru premiera cu mașina care juca șah în fața Majestății Sale împărăteasa. În privința faptului că el însuși se îndoia de reușita planului, nu se modificase nimic, dar nu agrea că și alții s-ar putea să aibă îndoieli cu privire la el.

După-amiază, Tibor a fost invitat la etajul întâi pentru a face cunoștință cu soția lui Kempelen, Anna Maria, și cu fiica lor, Maria Terez. Anna Maria von Kempelen era suplă, brunetă și plăcută, totuși o expresie de suspiciune continuă îi urâțea oarecum trăsăturile feței. Tot timpul aceasta a ținut copilul în brațe, chiar dacă el dormea, și Tibor a rămas cu impresia că a făcut-o doar pentru a nu fi obligată să dea mâna cu el. Kempelen ceruse cafea și prăjituri, așa că Tibor stătea acolo, mânca turtă dulce și bea cafea cu frișca din porțelanuri fine, în timp ce Kempelen nu lăsa să se aștearnă o clipă de tăcere penibilă; el vorbea permanent, căuta să trezească interesul soției pentru Tibor și invers, vorbi puțin despre aventura lui Tibor și despre perioada în care Anna Maria fusese damă de conversație a contesei Erdody, dar conversația lui jovială nu dădu roade. Anna Maria expedia monosilabic informațiile oferite de soțul ei. Atunci când Tibor cuteză o mișcare curajoasă lăudând prăjiturile, ea explică scurt și fără să se uite la el că acestea nu fuseseră făcute de ea, ci de bucătăreasă. Dar cel mai neplăcut a fost când Kempelen a părăsit încăperea pentru a aduce noi prăjituri. Tăcuseră amândoi peste

câteva minute, Tibor admirând un portret al împărătesei, ascultând respirația copilului care dormea și bătăile unei pendule și sperând că în sfârșit Kempelen se va întoarce de la bucătărie. Kempelen încheie seara de cafea cu cuvintele: „Mai avem de lucru”, și Tibor speră că nu va trebui să o mai revadă pe Anna Maria niciodată și, dacă ar fi fost după el, cu certitudine că nu ar mai fi revăzut-o. Nu știa dacă ea îl găsea insuportabil pe el ori rolul pe care îl juca în escrocheria cu mașina de șah. Probabil, câte ceva din ambele variante.

În zilele rămase până la Crăciun, cei trei bărbați încercară să găsească o modalitate prin care Tibor să poată vedea tabla de șah. Încercară cu o tablă semitransparentă și cu un periscop în corpul turcului, dar ambele soluții se dovediră nesatisfăcătoare. Atelierul nu putea fi încălzit suficient, așa că lucrau cu mantouri și mănuși. În pauze, Tibor se așeza la una dintre ferestre și privea pe Donaugasse cum locuitorii orașului alergau prin zăpadă, țăranii și pescarii se îndreptau către piață, treceau nobili călări și în călești, cărbunari cu sănii pline de cărbuni și lemn de ars, meseriași și slugi; tot felul de oameni, pe care Tibor nu îi va întâlni niciodată. Putea să îi privească, dar aceștia nu îl vedeau, și el se simțea bine din această cauză.

Wolfgang von Kempelen era deseori plecat de acasă. Deși împărăteasa îl scutise de îndeplinirea sarcinilor de serviciu, avea totuși numeroase treburi care îi solicitau prezența. De mai multe ori pe săptămână, trebuia să fie prezent în camera regală ungară. În acest timp, Tibor ar fi preferat să se poată retrage în odaia lui, să citească din cărțile pe care i le dăduse Kempelen și pentru a reface partidele de maestru descrise, dar munca la mașină avea prioritate, așa că trebuia să lucreze cu Jakob, a cărui companie o găsea la fel de insuportabilă ca pe cea a Annei Maria.

Când exersau manipularea pantografului, deseori Jakob cânta unul dintre cântecelele lui grețoase.

Papa o duce minunat pe lume, trăiește din banii primiți pe indulgențe.

Bea cel mai bun vin, da-aia aș vrea eu papă să fiu.
Dar nu, el este un biet om, că nu-l sărută o fată drăgălașă.
Doarme singur, și eu nu aș vrea totuși papă să fiu.

Sultanul o duce tot într-un chef, stă într-o casă mare
Plină de minunate fete, aș vrea să fiu sultan
Dar nu, el este un biet om ce trăiește după Coran,
Nu bea un strop de vin, și nu aș vrea totuși să fiu sultan.

Nu mi-aș dori să fiu amândoi deodată,
Dar aș vrea să fiu ba papă, ba sultan.
Când mă sărută fetele-s sultan,
Când frați îmi toarnă în pahar sunt papă.

— Știi ceva, zise Jakob, este totuși ciudat că nici într-o sută de ani tu nu vei deveni mare maestru al șahului.

— De ce nu? întrebă suspicios Tibor.

— Uită-te la tine, continuă Jakob și izbucni în râs. Mare maestru de șah? Este o imposibilitate fizică!

În timp ce Jakob râdea, Tibor se înfurie atât de tare, că dirijă brațul turcului în fața lui Jakob, care tocmai se apleca asupra acestuia. Ochelarii îi săriră în mașina deschisă, și el duse mâna la nas. Când o luă, pe ea era sânge. Neîncrezător, Jakob își șterse sângele de pe nări și îl privi.

— Ai văzut? îl întrebă revoltat pe Tibor.

Tibor era pregătit să înfrunte atacul asistentului. Era el mic de statură, dar era puternic și o scosese el la capăt și cu alți adversari.

Dar Jakob nu se mișcă din loc.

— M-a lovit! Se adresă androidului și țipă la el: Eu îți sunt creatorul, nerecunoscătorule! Ce ai de îți ataci părintele? Dacă se mai întâmplă o dată, ajungi lemn de foc!

Apoi izbucni în obișnuitul lui râs.

Aceasta era ultima reacție la care s-ar fi așteptat Tibor. Jakob îi

mai dădu un bobârnac în cap turcului și își șterse sângele de pe față. Apoi se puse pe lucru, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Tibor era uluit.

Pe tăblia din poala lui Tibor fu desenată în aceeași zi o tablă de șah, pe care Tibor putea să redea partida de pe tăblia principală aflată deasupra. Lui Wolfgang von Kempelen îi veni ideea ca aceeași tablă de șah să fie folosită drept dublură a celeilalte: reglă în așa fel pantograful, încât atunci când Tibor îi ținea capătul deasupra unui pătrățel de pe tablă, mâna turcului șahist să se afle deasupra pătrățelului corespunzător pe tabla de deasupra. Deoarece între timp pantograful dispunea și de un mâner pentru degete, Tibor putea să apuce și să mute piesele de șah de pe tabla de deasupra. Singurul dezavantaj al acestei soluții era că trebuia să urmărească tabla din fața lui așezat lateral: față de androidul de deasupra, piesele de șah se găseau în stânga și în dreapta lui. Momentan, Tibor nu era în stare să gândească răsucit la nouăzeci de grade. Și, cu toate că în continuare câștiga fiecare partidă, se obișnuia cu greu și avea dureri de cap.

Ninsorile din ultimele zile făcură loc unui ger umed și fără vânt, iar pe 22 decembrie automatul fu iarăși acoperit cu o pânză.

— Am făcut destul, ne vom permite nouă și automatului o pauză de o săptămână.

Jakob își luă la revedere de la Tibor, în timp ce Kempelen se afla în biroul lui.

— Îți urez sărbători fericite! Te vei plictisi de moarte. Sper că măcar cărțile îți vor ține o tovărășie plăcută.

— Vei sărbători Crăciunul în familie?

— Nu. Părinții mei sunt fie la Praga, fie sunt morți sau amândouă. Pentru mine nu este o sărbătoare.

— De ce nu?

— Din cauza religiei mele.

Tibor se încruntă:

— Ești cumva luteran?

Jakob ridică brațele în semn de apărare.

— Ferească Dumnezeu, nu! Sunt evreu.

Asistentul gustă surprinderea care îl lăsase pe Tibor fără glas și îl bătu pe acesta pe umăr.

— Ne vedem la anul. Te-aș fi invitat cu plăcere la un vin fiert, dar amândoi știm că tu nu ai voie să părăsești această sală sfântă.

După ce Jakob plecă, Tibor îl întrebă pe Kempelen:

— El este evreu?

— Da.

— Dar este blond.

— Nu toți evreii sunt bruneți, cocoșați și cu nas coroiat.

— De ce nu mi-ați spus asta?

— Ce ar fi schimbat dacă ți-aș fi spus? Înainte ca Tibor să fi găsit un răspuns, Kempelen continuă: Nu mă interesează religia lui. Dacă ar fi fost musulman, brahman sau dacă ar fi crezut în Marele Manitu nu ar fi schimbat cu nimic faptul că el este un excelent sculptor în lemn și tâmplar. Pe lângă asta, ar trebui să mulțumești evreilor pentru faptul că poți trăi din șah. Fără ei, astăzi încă am mai juca șah cu zarul sau poate că nu am juca deloc.

Jakob îl surprinsese pe Tibor nu numai prin faptul că era evreu, dar și cu un cadou pe care Kempelen i-l transmisese în miezul Sfintei Nopți. Era o piesă de șah sculptată de Jakob pentru Tibor: un cal alb, care avea în șa un pitic cu trăsături asemănătoare celor ale lui Tibor. Piesa nu era finisată, dar cu certitudine că Jakob lucrase la ea o oră ori două. Tibor privi atent calul și călărețul, dar nu putu să descopere la ei nici ceva zeflemitor și nici ceva specific evreiesc.

Cadoul primit din partea lui Kempelen era incomparabil mai valoros: era tabla de șah pentru voiaj, pe care ei jucaseră la Veneția prima lor partidă – inclusiv regina roșie pe care Kempelen i-o reținuse la început.

Kempelen îl invită pe Tibor să petreacă sărbătoarea cu ei, dar Tibor refuză mulțumind. Nu voia să mai tulbure atmosfera familială dintre Kempelen și Anna Maria. În ziua de Ajun,

Kempelen și familia părăsiră casa, pentru a participa la liturghia din noaptea Crăciunului de la catedrala Sfântului Martin. Lui Tibor i-ar fi făcut plăcere să îi însoțească acolo. De mai mult de o lună, nu mai intrase în nicio biserică, nu se mai spovedise și nu mai primise sfântul sacrament. Tibor rămase singur în casă și se rugă în fața crucifixului său simplu până când, la miezul nopții, începură să bată clopotele bisericilor.

Ceea ce prezisese evreul se petrecu: Tibor se plictisea și tânjea după orice fel de societate – chiar și prezența lui Jakob i-ar fi fost mai plăcută decât singurătatea. Citi puțin și nu jucă șah mai deloc, pentru că nu voia să se mai gândească cel puțin câteva zile la jocul de șah aflat strâmb în fața lui. În loc de asta, dormi mai mult decât ar fi avut nevoie.

La trei zile după sărbătoarea Crăciunului, îl trezi din somnul de după-amiază țipătul unui copil. Tibor se ridică în capul oaselor și așteptă până când țipătul răsună din nou. Nu era tocmai un țipăt, era mai mult un fel de sunet animalic, care nu varia nici ca putere și nici ca înălțime. Ca și cum cineva chinuia un copil, care urla automat, dar care nu simțea o durere autentică. Nu putea fi decât Terez. Tibor sări în picioare, ieși din camera lui și se luă după urlet; acesta provenea în mod clar din biroul lui Kempelen. Tibor traversă atelierul și împinse ușa întredeschisă, fără să mai bată în ea.

Biroul lui Kempelen era evident mai mic decât atelierul, cu dulapuri în stânga și în dreapta și o masă în mijloc, așa că lumina zilei cădea în spatele celui care ar fi scris la masă. Lângă ușă era o hartă a Europei și un tablou al Mariei Theresia la încoronare. De perete era sprijinită o sabie într-o teacă ornamentală. Pe masă era un bust din ghips vopsit, o jumătate de cap uman, de parcă o lovitură precisă de spadă îl secționase, așa că interiorul era vizibil: cutia craniană, creierul, dinții, locul nasului și faringelui, două găuri mari care se uneau într-o deschidere îngustă, ce cobora prin gât. Limba nu era lungă și plată, ci era o bucată informă cărnoasă. Dar oricât de oribil era acest model, nu el scosese

urletele. Ci era un mic obiect, pe care Wolfgang von Kempelen îl ținea în mână: două carapace suprapuse, ca o nucă semideschisă, alimentată de niște foaie pe care le mișca Kempelen. Undeva în interiorul lor trebuia să fie o limbă, peste care aerul împins scotea acel sunet pătrunzător. Kempelen părea amuzat de uimirea lui Tibor.

— Bună dimineața, spuse el văzând fața somnoroasă a lui Tibor.

— Ce este asta? întrebă Tibor.

— Mașina mea vorbitoare. Sau cel puțin începutul ei. a-ul. Nu am vrut să o neglijez complet. Ți-am relatat despre ea la Veneția, îți amintești? Ceea ce auzi este doar un sunet. Kempelen produse din nou urletul și continuă: Dar într-o zi voi produce numeroase sunete, silabe, și le voi organiza ca sunetele dintr-o orgă, pe care, dacă le vei produce într-o anumită ordine, vor vorbi cu tine. O mașină vorbitoare.

— Dar pentru ce?

— Da, pentru ce? Este spiritul îngust pe care îl împărți cu mulți dintre contemporanii tăi. O mașină vorbitoare, dragul meu, este pe departe mult mai folositoare decât o mașină care joacă șah. Gândește-te că muții vor putea brusc să vorbească! Cei care nu pot vorbi primesc o voce! Ce câștig ar fi acesta!

Kempelen făcu un semn de parcă ar fi realizat că Tibor nu îi împărtășea opinia.

— Ce mai faci? Ai destul de citit? Servește-te, biblioteca mea este mare. Iar tu ești în vacanță. Așa că citește liniștit o carte care nu are nicio tangență cu șahul.

— Nu mai pot să citesc. Deja literele îmi joacă în a ochilor.

— Aha! Cu ce te-aș putea ajuta?

— Aș vrea să ies.

— Ah, așa.

Kempelen se întoarse spre fereastră și se uită în curtea interioară a clădirii, de parcă acolo s-ar fi aflat motivul pentru care Tibor voia să părăsească locuința. Era începutul după-

amiezii. În aer plutea o ceață umedă și în curând se va lăsa înserarea. Kempelen bătea darabana cu degetele pe suprafața mesei. Apoi luă o cheie din sertarul aflat în dreapta lui, o băgă în buzunarul hainei și se ridică.

— Să mergem. Îmbracă-te călduros; ieri, am văzut pe Dunăre un bloc de gheață plutind cu două rațe înfrigurate ca pasagere.

Se duseră în curtea interioară și ieșiră pe stradă. Kempelen îi puse lui Tibor o glugă, care îi ascundea fața aproape complet, și îl rugă să îl ia de mână.

— Vă gândiți că voi fugi? întrebă dezamăgit Tibor.

Kempelen râse:

— Nu. Vreau doar să pară că mă plimb cu un copil. Doar ți-am mai spus: niciun localnic nu trebuie să vadă că Wolfgang von Kempelen găzduiește un pitic.

Mână în mână, cotiră la dreapta, în Donaugasse. Grija manifestată de Kempelen nu se dovedi întemeiată: pe o vreme atât de friguroasă doar puțini oameni se aventurau afară, iar aceștia erau prea preocupați să ajungă în căminul lor călduros, pentru a mai fi interesați de cele două făpturi cu înălțimi atât de diferite. În dreapta, Tibor vedea printre case Dunărea curgând lenevă și când se întoarse vă/u zidul orașului, vârfurile ascuțite ale bisericilor și marele, palat din spatele lor. Vântul era atât de anemic, că/ nenumăratele dâre de fum se înălțau vertical către cerul cenușiu, și cârâitul ciorilor care planau printre ele dând rar din aripi se auzea clar.

Ajunseră la capătul drumului lor: marele cimitir Andreas, unde într-o zi ca aceasta morții păreau că sunt doar între ei. Kempelen observă că erau singuri și dădu drumul mâinii lui Tibor. Pe acesta îl dezamăgi într-un fel faptul că prima și probabil unica sa ieșire se termina tocmai la cimitirul orașului. Ar fi preferat o piață ori o festivitate, o promenadă prin centrul orașului. Trase lacom în piept aerul rece, privi tufele și pomii desfrunziți de iarnă, și citi inscripțiile de pe morminte. Cimitirul era complet acoperit de zăpada care scârțâia sub cizmele lui. Cei doi nu vorbeau.

Când Tibor citi numele *Kempelen,* însoțitorul lui se opri. Kempelen îl condusese pe Tibor la mormântul familiei sale, un mic mausoleu în stil de templu, înconjurat de iederă, ale cărei frunze străpungeau zăpada ici și colo. Pe fronton, se afla un înger cu brațele desfăcute, din marmură înnegrită de apă și timp. Cele două ferestre fără geamuri aveau gratii, ca și ușa. Kempelen scoase cheia din buzunarul hainei și deschise ușa. Fără să rostească o vorbă, îl lăsă pe Tibor să intre primul.

În monument era loc puțin și zgomotele răsunau la fel ca în mașina pentru șah. Tibor citi în semiîntuneric numele, datele nașterii și morții scrise cu litere aurii în piatră. Kempelen își scosese tricornul. Adună frunzele uscate de pe podea, aduse aici de vânt. Tibor citi numele *Andreas Johann Christoph von Kempelen.*

— Tatăl dumneavoastră?

— Nu. Tatăl meu este Engelbert, acolo. Andreas a fost fratele meu cel mai mare. A murit când eu aveam optsprezece ani. Tocmai trebuia să devină profesorul personal al tânărului împărat, când l-a răpus tuberculoza.

Kempelen făcu un pas la dreapta, unde literele aurii erau mai strălucitoare: *Franzciska von Kempelen, născută Plani,* decedată în 1757.

— Franzciska. Prima mea soție. A murit la nici două luni după căsătoria noastră, imaginează-ți. Variolă.

— Îmi pare rău.

Lui Tibor îi părea cu atât mai rău, cu cât acum își închipuia cât de fermecătoare trebuie să fost Franzciska în comparație cu actuala doamnă von Kempelen.

— De multe ori trebuie să te fi simțit mâhnit că ai atât de puțini prieteni și că familia ta te-a respins, spuse Kempelen. Dar cine nu are oameni dragi nici nu îi poate pierde. Să nu uiți asta!

Kempelen îngenunche ca și cum ar fi vrut să se roage, pentru că ultimele trei nume erau scrise aproape de sol: *Julianna, Marie-Anna* și *Andreas Christian von Kempelen.* La toți trei anul nașterii

era și anul morții: *1763, 1764, 1766.* Kempelen șterse cu mâna goală praful de pe litere.

— Micul Andreas. Botezat după unchiul lui mort. Poate că a fost de rău-augur. S-a născut în Ajun, abia a respirat trei zile și a murit imediat după sărbători. Azi, se împlinesc cinci ani de atunci.

Tibor vru să spună ceva înțelept și consolator, dar nu îi trecu nimic prin minte. Kempelen tăcea; acum privirea nu mai fixa literele, ci un punct situat mult în spatele lor. Frunzele uscate din mâna lui se sfărâmară cu zgomot.

— Știu, spuse acesta după un timp. Tibor îl privi și Kempelen adăugă: Am o idee despre cum se pot vedea din interiorul automatului piesele de șah. Se ridică în picioare, aruncă pe ușă frunzele, își așeză tricornul din nou pe cap și scuturâ zăpada de pe pantofi. Mergem acasă. Soția a cumpărat cacao. Ne va prepara o ciocolată fierbinte.

Imediat ce Anul Nou trecu și Jakob se întoarse, Kempelen le explică ideea lui: nu era nevoie să vezi tabla de șah. Era suficient să știi care piesă era mutată. De aceea voia ca în fiecare piesă să introducă un magnet puternic și să monteze sub tablă ceva care fie era atras de magnet, fie cădea când piesa era mutată.

— Nu folosește la nimic, zise Jakob. În acest fel Tibor vede doar care piesă este mutată. Dar nu vede unde este mutată acea piesă.

— Ia gândește-te, cap-sec! Magnetul își va exercita atracția sub un alt pătrățel. Tibor va trebui doar să fie atent la tabla de șah.

Pauza le făcuse bine celor trei. Se puseseră pe treabă cu mai multă energie decât în anul ce trecuse și însuși Kempelen se molipsise de glumele lui Jakob.

— În definitiv, când vom apărea în fața împărătesei vom călca doar pe urmele acelui șarlatan francez. Pentru că mașina noastră funcționează și ea numai pe baza magneților ascunși.

Fixară șaizeci și patru de cuie din alamă sub tabla de șah. Pe fiecare cui era o plăcuță de fier găurită în mijloc. Când un magnet era așezat pe un pătrățel al tablei de șah, atrăgea plăcuța de

metal; când magnetul era ridicat, plăcuța recădea pe gămălia cuiului.

Kempelen își trimise argatul, Branislav, la Viena, ca să cumpere magneți de același fel. După trei zile, Branislav aduse o cutie cu magneți înveliți în paie, pentru a-i feri de șocurile din timpul transportului, și pentru Tibor și Jakob a fost în același timp trudă și motiv de glumă să desprindă unul de altul magneții bine lipiți. Soluția cu magneții funcționa ireproșabil, și chiar când Tibor nu observa imediat ce plăcuță urcase ori coborâse, el putea să reconstruiască jocul cu ajutorul tablei de șah de pe genunchii lui. Conform sistemului lui Philippe Stamma, atât pe tabla de șah a androidului, cât și pe cea a lui Tibor câmpurile orizontale au fost notate cu litere de la *a* la *h,* iar câmpurile verticale au fost notate cu cifre de la 1 la 8.

Cu aceasta, problemele importante fuseseră depășite. Acum, când prin interiorul androidului nu mai treceau vergele și cabluri, Jakob putea să aplice carnea pe coastele acestuia și să monteze un chip capului. Își începu munca montând cei doi ochi căprui din sticlă, pe care Kempelen îi achiziționase la Veneția, de la signore Coppola, pe care Tibor îi putea manevra cu un cablu. Efectul era uluitor. Când Tibor mișca ochii, androidul părea o ființă vie; ca și cum el ar fi urmărit cu privirea ce se petrecea în fața lui.

Tibor îi putea mișca și capul înainte și apoi la loc, datorită unei subtilități a lui Kempelen.

A doua sarcină a lui Jakob a fost confecționarea a șaisprezece piese de șah roșii și a șaisprezece piese albe, în interiorul cărora se afla o bară magnetică. Asistentul le arătă mai multe proiecte, dar, spre dezamăgirea lui Tibor, Kempelen se decise pentru o variantă grosolană, care oferea magneților spațiu suficient.

— Noi nu vrem să redescoperim jocul de șah, îi spusese el lui Jakob, ci pe jucător.

Deci Jakob se apucă de treabă și ceva cam mâhnit strunji cele treizeci și două de figurine.

Între timp, Tibor, condus de Kempelen, învăța cum să controleze automatul: apucarea, deplasarea și lăsarea pe tablă a pieselor de șah cu ajutorul pantografului, recunoașterea mișcărilor adversarului și mișcarea ochilor potrivit situației. Treaba solicita concentrare maximă și abilitate în mișcarea degetelor și Tibor nu îndrăznea să își imagineze cum va fi când va juca astfel o partidă, mai ales cu un adversar de seama lui. Deși la teste erau deschise toate cele cinci uși ale automatului și luna ianuarie rămase una friguroasă, de fiecare dată Tibor ieșea din mașinărie lac de sudoare.

La sfârșitul lunii, ușile comodei fură închise. De acum Tibor trebuia să se descurce la lumina unei lumânări. Lumină era destulă, dar fumul se răspândea rapid în micul spațiu, și Tibor începea să tușească. Lipsea un gen de horn. Rezolvară și această problemă pe cale neconvențională: pentru că oricum exista o deschizătură între masă și corpul androidului, Jakob tăie o gaură în craniul acestuia, care funcționa ca scurgere pentru fum. Fesul pe care urmau să îl aplice pe capul turcului nu numai că va acoperi gaura, ci în plus va filtra fumul lumânării și îl va face de neobservat.

În timpul unui test – Anna Maria era plecată peste zi la familia cumnatului ei, fratele lui Kempelen, Nepomuk cei trei bărbați se treziră cu o neașteptată vizită: înainte ca Branislav să o poată împiedica, o femeie deschise ușa atelierului.

— Deci aici te ascunzi, spuse ea cu accent maghiar.

Avea părul negru, care îi cădea în bucle pe umeri, și sub mantia din blană purta o rochie bordo tivită cu brocart și atât de strânsă pe ea, încât conturul sânilor se evidenția ca două curbe. Așa cum, în fantezia lui, Tibor și-o imaginase pe femeia venețianului cu care acesta își petrecuse noaptea dinaintea morții lui. Parfumul ei, amin/ tind de cel al merelor, pătrunse repede până la nasul lui Tibor, deși acesta se afla în masa pentru șah, și singura ușă deschisă a acesteia era cea de la mașinăria de ceasornic. În întunericul din interior, Tibor nu putea fi văzut de femeie și,

pentru a rămâne în continuare așa, suflă în lumânare. Fumul lăsat de fitil acoperea parfumul femeii.

— Ibolya, exclamă fără niciun chef Kempelen. Ce surpriză!

Femeia se opri unde era, în timp ce din spatele ei Branislav gesticula dând de înțeles că nu o putuse reține. Kempelen îl expedie pe Branislav, după ce acesta luă mantia și manșonul femeii. Privirea unguroaicei se mută de la Jakob – care o salută cu „baroneasă" – la turc, și rămase așa.

— El este? Este minunat!

Se apropie de automat, în așa fel încât Tibor îi putu vedea rochia. Înainte de a fi ajuns la masă, Kempelen se interpuse între ea și automatul de șah, și cu un gest lejer închise ușița din fața lui Tibor.

— Cu ce îți pot fi de folos? întrebă Kempelen. După cum desigur că îți imaginezi, din păcate nu prea dispun de timp.

— Am o surpriză pentru tine.

— Să mergem la mine în birou.

Tibor auzi pași ce se îndepărtau și zgomotul ușii care se închidea.

— Îmi închipui care este surpriza, zise Jakob.

— O baroneasă? întrebă Tibor.

Jakob deschise clapa din spatele lui Tibor și îl privi.

— Nu va trebui să te arăți imediat umil, Tibor. Baroneasa este cel mai bun exemplu al faptului că noblețea este supusă acelorași porniri ca ale unui țăran umil.

— Ce face ea aici?

— Ce face acum nu știu, dar pot să îmi imaginez de ce a venit. Post-scriptum: cu certitudine că nu se datorează unei întâmplări faptul că Anna Maria nu este astăzi acasă.

Wolfgang von Kempelen s-a născut pe 23 ianuarie 1734 și era cel mai mic dintre cei trei frați. Tatăl, Engelbert Kempelen, funcționar vamal, a promovat în societatea din Pressburg prin căsătoria cu Terez Spindler, fiica primarului de atunci și datorită titlului nobiliar acordat de împăratul Carol VI pentru serviciile sale.

Fratele cel mai mare al lui Kempelen, Andreas, a studiat filosofi a și dreptul, a lucrat ca secretar al ambasadorului la Constantinopol și a luptat în calitate de căpitan în războiul pentru Silezia. O boală de plămâni l-a împiedicat să devină profesor personal al principelui moștenitor Joseph, și nici măcar tămăduitoarele izvoare sulfuroase de la Pozzuoli nu l-au putut salva de la o moarte prematură.

Nepomuk von Kempelen, cel de-al doilea frate al lui Wolfgang, a activat și el în armată și a promovat până la gradul de colonel. Familia imperială l-a acceptat în cercul ei mai apropiat decât Andreas, când a devenit directorul cancelariei din Pressburg a ducelui Albert de Sachsen-Teschen. Prietenia cu ducele Albert, regentul Ungariei, a fost atât de strânsă, că au devenit împreună membri ai lojei masonice *Zur Reinheit.*

Wolfgang, cel mai mic dintre frați, a studiat și el filosofia și dreptul, mai întâi la Raab, apoi la Viena. După o călătorie în Italia, tânărul de douăzeci și unu de ani intră în serviciul Mariei Theresia și își începe cariera cu o lovitură de teatru: în foarte scurt timp, traduce codul de legi al împărătesei din latină în germană. Această realizare îl impune Mariei Theresia atât de mult, încât aceasta îl numește personal jurist la administrația averii curții regale ungare din Pressburg.

În vara anului 17.57, în baza meritelor sale, Wolfgang este promovat secretar al Curții la administrația respectivă. Brusca ascensiune profesională își găsește corespondent și în viața privată, căci Kempelen se căsătorește în aceeași vară cu

Franzciska Piani, dama de onoare a marii ducese Maria Ludovika. Dar la numai două luni Franzciska von Kempelen se îmbolnăvește și moare de variolă. Kempelen are nevoie demult timp pentru a trece de această lovitură a sorții. Se dedică în întregime muncii sale.

Un an mai târziu, în viața sa intră o altă femeie: Ibolya, baroneasă Jesenák, născută baroneasă Andrássy care, însoțită de fratele ei János vine din Tyrnau la Pressburg, pentru încheierea căsătoriei cu Károly, baron Jesenák, administrator financiar, de două ori mai în vârstă decât ea. Căsătoria lor este armonioasă, dar nu și fericită: Ibolya rămâne fără copii, și Károly, datorită funcției sale, este mai mult plecat decât prezent în Pressburg. Ibolya, la abia douăzeci de ani, începe să se plictisească și găsește o consolare în numeroasele recepții și baluri oferite de Pressburg. În absența soțului, începe o legătură amoroasă, apoi o a doua și o a treia cu Nepomuk von Kempelen. Când se satură de ea, Nepomuk o prezintă fratelui său, și planul lui reușește: Ibolyei i se aprind călcâiele după Wolfgang von Kempelen – văduv deștept și curățel, care este îndurerat atât de reținut, dar și de răbdător, cum rareori se întâmplă între nobili, dar căruia întreaga lume pare a-i sta în față. Ibolya îi relatează soțului despre numeroasele talente ale lui Kempelen, iar Jesenák transmite mai departe aceste laude la Viena. După puțin timp, Kempelen este promovat membru al consiliului, și la următoarea sosire Ibolya îi dezvăluie cui îi datorează el neașteptata ascensiune. Kempelen își asumă riscul unei idile cu baroana și trage doar foloase din ea; depășește în sfârșit moartea Franzciskăi, ignorantul baron Jesenák devine protectorul lui, iar cei care cunosc idila păstrează secretul din respect, corespunzător modei. Însuși ducele Albert, care de altfel discuta cu Kempelen doar chestiuni de afaceri, îl pune să îi relateze detalii picante referitoare la baroana unguroaică rea de muscă.

Totuși, Kempelen știe că legătura amoroasă cu o femeie căsătorită nu are viitor, iar pe termen lung ar putea prezenta

pericol pentru el, așa că de comun acord pun capăt întâlnirilor lor. După cinci ani de doliu, Kempelen își caută o nouă soție și la recomandarea arhiducesei Christine, se căsătorește cu Anna Maria Gobelius, dama de conversație a contesei Erdody. Comparativ cu Ibolya, lui Kempelen cele mai multe femei îi par reci, ca și Anna Maria: căsătoria lor este bazată pe respect și politețe, dar nicidecum pe pasiune. Și nici dorința de a avea o familie nu îi este satisfăcută; primii trei copii dăruiți soțului de Anna Maria mor la scurt timp după naștere.

În 1765, Kempelen este numit însărcinat pentru Banat, în această calitate, supraveghează împreună cu colegii din Viena colonizarea teritoriului dintre Mureș, Tisa, Dunăre și Transilvania, cu țărani din Suabia, Bavaria, Hessen, Thuringia, Luxemburg, Lotharingia, din Alsacia și din Palatinat, care trebuie să exploateze pământul și bogățiile subsolului pentru Austria. Cătunele sunt umplute cu emigranți germani, iar satele sunt transformate în mici orașe, sunt înființate noi sate. În cinci ani, în Banat sunt colonizați aproape patruzeci de mii de oameni, unii dintre ei nu tocmai onorabili: de două ori pe an „Temeschburger Wasserschub" transportă în Banat persoane care trebuie îndepărtate din patria lor, ca vagabonzi, braconieri, contrabandiști ori femei dezmățate. Kempelen trebuie să aplaneze conflicte, să examineze tranzacții și să facă dreptate, și hotărârile sale cumpătate îi atrag respectul tuturor grupurilor naționale. Incoruptibilitatea lui reprezintă ceva nou în acest ținut. Banatul este sălbatic și de mai multe ori Kempelen și însoțitorii lui au trebuit să se apere de tâlhari, care vin mereu la câmpie din ascunzătorile lor din Carpați, pentru a prăda. Kempelen se opune împușcării ori spânzurării bandiților la fața locului, le bandajează personal rănile, pentru a-i aduce în stare bună în fața celei mai apropiate instanțe. Kempelen trimite regulat rapoarte consiliului de război al Curții, cu referire la problemele și succesele colonizării.

Kempelen scrie reportaje de călătorie prin sălbaticul Banat, publicate în *Pressburger Zeitung.* Astfel se naște legătura și mai

târziu prietenia cu editorul săptămânalului, Karl Gottlieb Windisch. Ea continuă când Windisch devine senator din simplu consilier orășenesc, comandant al gărzii orașului și când, în final, este ales primar al orașului Pressburg, reprezentant a peste douăzeci și șapte de mii de locuitori, dintre care cinci sute de nobili, șapte sute de prelați și două mii de evrei. Cam jumătate din locuitorii orașului sunt germani, cealaltă jumătate se împarte între slovaci și unguri – ungurii reprezentând majoritatea nobilimii.

În timp ce colonizarea Banatului avansează și legile imperiale își fac intrarea solemnă, Kempelen este numit *director salinaris,* respectiv cel care se ocupă de controlul salinelor ungare. Conduce o instituție cu peste o sută de colaboratori, o instituție în care pe vremuri tatăl lui lucrase ca simplu funcționar. Puținul timp liber care i-l permitea această funcție de răspundere îl folosește pentru a se instrui în domeniile mecanicii și hidraulicii. Are nevoie mai ales de aceste cunoștințe pentru a înțelege mașinile folosite în saline și pentru a le îmbunătăți la nevoie. Curând, devine interesat și de automate, citește operele scrise de sau despre Regiomontanus, Schlottheim, Leibnitz, de Vaucanson și Knaus și organizează un atelier la ultimul etaj al casei sale. Când, la o sărbătoare sătească, aude un cimpoier producând sunete surprinzător de asemănătoare vocii unui copil, îi vine pentru prima dată ideea de a construi o mașină vorbitoare.

Károly baron Jesenák moare în anul 1768. Ibolya se mută la fratele ei, János Andrássy. Nu ține mult timp doliu și îi face din nou avansuri lui Wolfgang von Kempelen. Dar eforturile ei nu au succes, căci în luna mai a anului 1768 se naște Maria Terez von Kempelen – și rămâne în viață. Nașterea fiicei îi leagă pe Wolfgang și pe Anna Maria von Kempelen mai puternic decât a făcut-o nunta lor.

În septembrie anul următor, Kempelen depune la Viena un raport final cu privire la colonizarea Banatului, împărăteasa este mulțumită de rezultatele lui Kempelen și, parțial ca recompensă

pentru efortul lui, îi propune să rămână un timp la Curtea de la Viena. Wolfgang von Kempelen ocupă o locuință în suburbia Alser. Când învățatul francez Jean Pelletier face o vizită de curtoazie la palatul Schonbrunn, Kempelen este și el prezent și, când

Maria Theresia aplaudă frenetic reprezentația francezului și își exprimă regretul că numai străinii, și niciodată austriecii, surprind lumea cu noile lor invenții și experimente, Kempelen ia cuvântul. El îi promite împărătesei că în termen de șase luni îi va prezenta un experiment care îl va pune în umbră pe cel al lui Pelletier. Curtenii vienezi miros un scandal, deoarece acest Kempelen, care a deschis gura, o fi el un înalt funcționar, dar rămâne totuși un nobil de rang inferior; și vine din provincie – și nici nu s-a manifestat până acum ca om de știință. Dar Maria Theresia l-a ascultat, i-a dat o jumătate de an pentru a rezolva această sarcină și a promis o sută de *souverains d'or* recompensă dacă realizarea lui va reuși să pună în umbră scamatoria științifică a lui Pelletier.

Kempelen știa că nici cunoștințele lui și nici timpul de care dispunea nu sunt suficiente pentru construirea unei mașini vorbitoare. Dar ambele sunt suficiente pentru un automat aparent. Va construi o mașină care va juca șah. Și-a amintit de o relatare a prietenului său Georg Stegmüller, un farmacist, conform căreia într-una din călătoriile lui prin imperiu, într-o cârciumă din satul Steinbrück, a văzut un pitic, care le-a luat banii la șah la trei săteni, unul după altul. Dacă ar putea ascunde într-o mașină un omuleț, băiat ori fată, și dacă ar mai și câștiga câteva partide astfel, aplauzele vor fi asigurate.

Pe când Kempelen confecționa automatul, a înțeles că acesta va trebui să câștige nu câteva, ci toate partidele. Va trebui să îl găsească pe piticul vagabond pe care Stegmüller îl văzuse o dată jucând, oricât ar părea de nerealizabilă intenția. Așa că a ajuns cât a putut de repede la Steinbrück și a tot întrebat. Mulți își aminteau de piticul care colinda cu șahul lui de voiaj, și astfel Kempelen a refăcut drumul acestuia până la Veneția, unde, în

noiembrie, l-a găsit numai bun de săltat din închisoare.

Wolfgang von Kempelen îi dovedise împărătesei că era un funcționar priceput și loial. Acum îi va arăta că talentele lui nu se rezumau doar la atât. Și pentru asta nu avea nevoie nici de baronul și nici de baroana Jesenák.

Kempelen se rezemă de marginea biroului și învârti în mâini cadoul primit de la Ibolya: o cărticică cu un poem de Wieland. Baroana ședea în fața lui pe un scaun și îl urmărea cu ochi strălucitori.

— Cu toată dragostea de ziua ta, Farkas! Și mult succes cu automatul!

— Mulțumesc. Știi desigur că ziua mea este abia poimâine.

Ibolya zâmbi.

— Din câte știu eu, cu siguranță soția ta nu mă va invita la cafea și la prăjituri. Am vrut să te văd singur. Dă-i liber lui Jakob și vom petrece restul zilei împreună.

— Nu se poate. Trebuie să lucrez.

— Tu trebuie să muncești neîncetat.

— Îmi pare rău.

Ibolya oftă.

— Farkas, sunt tristă. Nu vrei să faci nimic ca să îmi treacă?

— Este din cauza vremii. Bea o jumătate de Tokaj.

— Ce sfat groaznic! Ești un bădăran, dacă nu știi despre ce este vorba. Ia ghici, ce am băut înainte de a mă urca în caleașcă?

Ibolya, baroneasă Jesenák, se ridică, se apropie de Kempelen, își apropie fața de a lui, ridică bărbia în așa fel încât gura îi era la nivelul nasului lui și expiră ușor. Respirația ei amintea de Tokaj, de parcă Kempelen ținea sub nas un pocal cu apă fierbinte și vin.

Spuse doar atât:

— Delicat.

— Am să mă duc la împărăteasa ta grasă și am să îi spun ce fel de om oribil ești, iar ea te va trimite la muncă forțată în ocnele tale sau cel puțin te va exila în sudul oceanului Pacific, ca ambasador la canibali. Asta am să fac.

— Chiar te cred capabilă.

Unguroaica îi puse mâna pe coapsă.

— Nu, nu voi face asta niciodată. Îi voi spune cât de talentat ești și că îți poate încredința și alte sarcini tot atât de grele.

Începu să îl mângâie cu vârful degetelor, apoi îndoi degetele ca niște gheare și le înfipse în țesătura pantalonilor lui. Îl sărută și însuși sărutul avea gust de vin dulce. El puse mâinile pe tăblia mesei. Ibolya se relaxă și cu degetul mare șterse rujul de pe buzele lui.

— Ce trist! Dar te înțeleg. Suntem precum cei doi copii ai regelui: când ești tu căsătorit, nu sunt eu căsătorită; când ești tu văduv, eu mă căsătoresc, și acum este invers. Este exasperant!

Kempelen dădu doar din cap.

— Va mai fi vreodată așa cum a fost?

— Nu, în mod sigur nu; dar eu voi avea iarăși mai mult timp liber după ce mașina pentru șah va fi gata.

— Mai mult timp. Dar și pentru mine?

— Ne vedem la Viena, Ibolya. Mă bucur.

Kempelen o conduse înapoi în atelier și îi ceru lui

Branislav să îi aducă mantoul de blană. Ibolya îl salută și pe Jakob și examină turcul cu o privire plină de admirație. În ușa casei, Kempelen se despărți de ea sărutându-i mâna, apoi reveni în atelier. Între timp, Jakob îl ajutase pe Tibor să iasă din aparat și acum urmăreau amândoi de la fereastră cum urca baroana în caleașcă. Kempelen îi privi cu reproș văzându-i la fereastră. Dar nu lăsă să se vadă că incidentul care avusese loc l-ar fi pus într-o situație neplăcută față de Jakob și Tibor.

Proba generală, prima partidă a automatului pentru șah a avut loc puțin mai târziu, și Dorottya, fata în casă, a avut onoarea să joace prima contra automatului condus de Tibor. Acesta era deja în interiorul mesei atunci când Kempelen se duse la parter pentru a o aduce pe Dorottya. Tibor îl auzea pe Jakob, care înconjură de câteva ori automatul. După care asistentul se opri și spuse câteva cuvinte de neînțeles:

— *Shem hamephorasch! Aemaeth!*

Parcă nici nu le-ar fi rostit Jakob.

— Ce faci? îl întrebă Tibor.

— *Aemaeth! Aemaeth! Lebe!*

— Termină cu chestia asta!

— Nu mă întrerupe, muritorule! îl preveni cu o voce guturală Jakob. Dacă întrerupi cele șapte formule ale vieții, rabinul Jakob nu-l poate niciodată trezi la viață pe omul din lemn și pânză.

— Termină imediat ori ies și te fac eu să încetezi imediat!

— Nu poți să ieși, ai uitat? Poți să cânți, păsărică, dar nu poți să zbori, spuse Jakob cu vocea lui normală. Dar s-a și săvârșit, materia trăiește.

— Aiurea.

— Totuși, trăiește, pitic veninos! Și acum liniștește-te, pentru că în orice moment poate intra slujnica. Vorbește mai puțin și fă mai mult.

Tibor îl auzi pe Jakob punând mâna pe tăblia mesei și bătând darabana cu degetele pe ea.

— Iată o minune, spuse el după un timp, un mahomedan cu creier creștin și cu suflet evreiesc.

— Ar trebui să fii închis.

— Nu, tu ar trebui să fii închis. Eu ar trebui să fiu ars.

Lucrul la turc se încheiase. Jakob strunjise cele treizeci și două de piese roșii și albe, cu magnet, ale șahului și îl îmbrăcaseră împreună pe turc. Androidul purta o cămașă ireproșabilă din mătase turcească, cu dungi maro, și deasupra avea un caftan cu mâneci trei sferturi. Caftanul din catifea roșie era acoperit pe brațe și pe guler de blană albă, ceea ce îi conferea turcului un aspect de-a dreptul maiestuos. Avea mănuși albe, așa că nu se vedea niciun petic de piele din brațele lui. Deoarece cele trei degete cu care apuca, de la mâna stângă, aveau și în repaus aspectul unor gheare, între aceste degete i se fixase o pipă orientală, cu tija lungă, pe care Jakob o achiziționase de la un telal din strada pe care locuiau evreii. Ceea ce lăsa impresia că degetele îndoite aveau

o funcție și când turcul era în repaus. Pentru a proteja sensibilul mecanism al degetelor, mâna cu pipa stătea pe o pernă din catifea roșie până când automatul era pus în funcțiune și atât perna, cât și pipa erau înlăturate. Șalvarii erau din pânză indigo, picioarele din lemn ale turcului erau vârâte în papuci tot din lemn cu vârfurile întoarse, pe care Kempelen îi adusese de la Veneția, ca și ochii. Pe cap, turcul purta un turban alb, înfășurat deasupra unui fes roșu. Fesul fusese confecționat din mai multe straturi de pâslă, pentru a filtra fumul lumânării înainte ca el să iasă în exterior.

Lui Jakob cel mai mult timp îi luase capul turcului – pastă de hârtie aplicată pe o tigvă din lemn, iar diverse operațiuni îi modelaseră fața. Nasul fusese mărit, obrajii deveniseră mai colțoși, gura mai îngustă, mustața mai subțire; din când în când, turcul privea mai sever, mai aspru. O ultimă măsură luată de Kempelen prin Jakob fu aceea de a-i ridica turcului capetele sprâncenelor, în așa lei încât se crea senzația că androidul se înverșuna împotriva adversarului. Kempelen era extrem de mulțumit de rezultat; Jakob sublinia din când în când că o șahistă femeie drăguță l-ar fi bucurat mai mult.

Kempelen reveni însoțit de Dorottya și de Anna Maria. Bătrâna Dorottya intră în atelier cu pași mici. Turcul era astfel așezat, încât să privească direct în ochii ei, și Kempelen trebui să insiste ca ea să meargă mai departe, atât de mult o impresionase această privire.

— Doamnele mele, vă prezint mașina care joacă șah, zise Kempelen într-o manieră teatrală.

Slovaca privi automatul cu un amestec de curiozitate și de teamă. Kempelen ocoli aparatul și învârti de câteva ori manivela aflată lateral, lângă mecanismul de ceasornic. Prin lemn pătrunseră în încăpere sunetele scoase de roțile dințate care se învârteau. Brațul stâng al turcului se ridică deasupra câmpului de joc, până când ajunse la pionul alb din fața regelui. Degetul mare, arătătorul și degetul mijlociu se destinseră simultan, mâna se îndreptă către capul pionului, degetele se strânseră, apucară

piesa, o ridicară și o puseră două pătrățele mai în față. Apoi brațul se îndoi spre stânga, spre a se lăsa lângă tabla de șah.

Dorottya urmărea spectacolul cu gura căscată.

Kempelen o atenționă:

— Acum joci tu, Dorottya.

Dorottya clătină capul:

— Nu, domnule. Nu pot.

— Hai, uite, te așteaptă.

— Nu sunt tare la jocul acesta.

— Este cel mai potrivit moment să înveți. Este un mijloc foarte atractiv de a-ți petrece timpul. Kempelen o însoți la masa de șah și făcu un gest către șirul de pioni roșii. Poți, de exemplu, să miști oricare dintre aceste piese una sau două pătrățele mai în față.

Dorottya luă în cele din urmă un pion de la margine și îl mută un pătrățel mai în față, cu ochii pe mâinile turcului, de parcă s-ar fi temut că acestea ar putea să o înșface brusc. Făcu un pas înapoi și strâmbă din nas:

— Arde pe undeva o lumânare?

— Nu, răspunse scurt Kempelen.

Androidul ridică brațul din nou, pentru a muta calul din dreapta lui, dar nu apucă bine figurina. Piesa căzu pe o parte, în timp ce brațul își continua mișcarea.

— Stai! porunci Kempelen. Nu ai ridicat piesa.

Kempelen repuse piesa la locul ei, în timp ce din interiorul mașinii se auzi clar cum se mișca Tibor.

Anna Maria tuși pentru a acoperi gafa. Dar Dorottya crezu că Kempelen vorbise cu mașina și că mașina îl putea înțelege, de aceea își făcu cruce și murmură ceva în limba ei. Tibor nu reuși nici a doua oară să apuce corect piesa, și Kempelen întrerupse jocul.

— Gata. Turcul își lăsă brațul lângă tabla de șah, iar Kempelen adăugă: Dorottya, poți pleca. Mulțumesc pentru ajutor.

Dorottya clătină din cap, părăsi atelierul vizibil ușurată și închise ușa în urma ei.

— Ei, da, va avea ceva de povestit în zilele ce urmează, zise Jakob zâmbind. Va domina discuțiile din piață.

— Pe cine vreți voi să prostiți? întrebă severă Anna Maria. Pe împărăteasa Austriei și a Ungariei, alături de întreaga curte regală? Dacă așa este, mult succes.

Jakob îndepărtă tăblia mesei și îl ajută pe Tibor să iasă.

— Nu va merge, susținu piticul. Eu v-am spus deja în Veneția.

— Ești evident obsedat de a-mi dovedi că nu va funcționa, ripostă aspru Kempelen. Și cu această atitudine chiar că vom da greș, te asigur.

— Piticul are dreptate, fu de părere Anna Maria. Și dacă de mine nu asculți, măcar ascultă-l pe el. Spune-i împărătesei că renunți, te va înțelege. Înmormântează-l pe acest turc și reia-ți preocupările tale adevărate.

— Este complet inacceptabil. Mai avem mai mult de trei săptămâni. Jakob, adu hârtie și pene de scris; vreau idei cu privire la ce avem de făcut.

Anna Maria, a cărei propunere fusese respinsă prin fraza rostită mai înainte, pufni zgomotos. Kempelen se întoarse către ea:

— Ne scuzi, te rog?

Ea privi cerând ajutor la Jakob, singurul care nu se exprimase până acum, și când acesta rămase tăcut părăsi camera cu pași apăsați și trânti ușa după ea.

Kempelen îi dictă lui Jakob problemele ce urmau să fie rezolvate. *Primo:* nesiguranța lui Tibor. *Secundo:* mirosul lumânării aprinse. Și, în sfârșit, *tertio:* zgomotele trădătoare din interiorul mesei.

— Facem propuneri, indiferent cât ar fi de deplasate. Tibor, te invit să participi, chiar dacă nu ești interesat, deoarece crezi că nu vom reuși. În acest caz, ești desigur scuzabil.

Tibor dădu ascultător din cap:

— Nu, eu vă ajut.

— Bine. Începem cu lumânarea.

— Am putea folosi o lampă cu petrol, propuse Jakob.

— Aceasta nu miroase mai rău. Doar altfel.

— Și dacă lăsăm deschisă clapa din spate?

— Atunci va trebui să acoperim tot timpul spatele automatului. Dar eu doresc ca automatul să poată fi văzut pe toate părțile, să poată fi sucit cum se va vrea.

— Atunci Tibor va trebui să joace pe întuneric. Pipăind.

— Asta nu pot, rosti încet Tibor.

— Ce nu poți? Să pipăi?

— Nu pot juca orbește. Am încercat, dar nu pot. Trebuie să văd tabla de șah și piesele.

Kempelen întrerupse cu un gest controversa celor doi. Dar Jakob nu vru să se dea bătut.

— Atunci vom parfuma automatul. Cu parfumurile Arabiei. Îl năclăim pe turc cu mosc și esență de santal, de nu

0 să îi mai miroasă nimănui a lumânare. La privirea sceptică a lui Kempelen adăugă: *Indiferent cât va fi de deplasat.*

Tibor se simți dator să contribuie și el cu o propunere:

— Vom juca seara. De ce să nu asigurăm o iluminare suplimentară a mesei? Și atunci nimeni nu se va mai întreba care dintre lumânări miroase.

Kempelen și Jakob îl priviră. Kempelen zâmbi și, fără să mai scoată un cuvânt, Jakob șterse de pe listă cuvântul *lumânare.* Kempelen îl bătu pe spate pe Tibor.

— Așa îmi placi, Tibor. Simplu, dar perfect. La soluții atât de la îndemână nu ne gândim. Mai departe.

În continuare, se ocupară de chestiunea cu zgomotul. Jakob vru să mai aplice un strat de pâslă în interiorul aparatului, pentru a reduce zgomotul mișcărilor lui Tibor, iar Kempelen propuse ca mecanismul de ceas, care oricum funcționa deja, să devină mai zgomotos. Ceea ce va acoperi nu numai zgomotele făcute de Tibor, ci va întări și impresia că o mașinărie puternică îl acționează pe turc.

— Ajunge? întrebă Kempelen. Nu vom juca doar în fața unor nătângi care se vor lăsa orbiți numai de ochii ce

se învârtesc turcului în cap. Vor fi de față oameni învățați, savanți, poate chiar și mecanici. Lor nu le va scăpa niciun detaliu, fie el doar un zgomot cât de mic.

Jakob povesti că un scamator pe care îl văzuse la iarmaroc atrăgea atenția publicului asupra mâinii care de fapt nu făcea să dispară ori să apară nimic. De exemplu, scamatorul făcea să dispară o batistă apăsând-o în pumnul închis al mâinii drepte, apoi arăta direct, cu gesturi largi mâna dreaptă goală, în timp ce batista dispărea pe neobservate în mâna stângă, pe la spate.

— Va trebui să execut un mic dans, pentru a atrage atenția asupra mea? întrebă Kempelen.

— Da. Sau pun pe mine o costumație senzațională. Sau o pălărie excentrică. Sau nu, mult mai bine: facem rost de două dame din harem, direct din Orient, îmbrăcate sumar, cu un voal pe față, care se învârtesc în jurul turcului ca două pisici în jurul unui vas cu odolean.

Jakob îngustă ochii, și degetele și le strânse ca pe niște gheare, atât de tare îl incită imaginea.

— Asta ne va face și mai suspecți. Și, în plus, eu nu sunt un organizator de spectacole, ci un om de știință. Deși aș privi cu plăcere pălăria ta.

— Iar eu damele din harem.

— Dar să ne controlăm gândurile. Poate că am putea acționa și pe… căi mai serioase.

Mai rămăsese problema securității manevrării pantografului de către Tibor. Acesta promise că va exersa intens în viitoarele săptămâni, până când va stăpâni mâinile turcului, chiar de o va face până noaptea târziu. Nu voia să îl mai dezamăgească încă o dată pe Wolfgang von Kempelen. Uitase doar că se afla în joc pentru bunul gentilom.

Jocul începuse după-amiază devreme, și de atunci se scursese mai mult de o oră. Afară se întuneca și lumina din sală se reduse. Lumânările fixate pe masa androidului erau acum necesare pentru a urmări jocul. Din când în când, asistentul lui Kempelen trecea de la o masă de șah la alta pentru a repeta mișcările sau se deschideau pentru scurt timp ferestrele pentru a lăsa să intre aerul înviorător al iernii, o adiere mișca îmbrăcămintea din catifea verde a turcului; în rest, totul era la fel de nemișcat ca Gottfried Neumann. Kempelen rămăsese mai în spate, cu mâinile la spate, dar cu privirea ațintită nu asupra publicului, ca la partidele anterioare, ci asupra piticului.

Pentru început, impresia fusese că partida va fi o dezamăgire. Neumann juca chinuitor de încet, gândind minute întregi chiar înaintea unor mutări dintre cele mai simple. Fiecare mișcare a sa devenise replica în oglindă a mișcării turcului: așezarea și atacul cu primii pioni și cai, rocada mică, tura pe locul rămas liber al regelui. Abia după o duzină de mișcări jocul deveni propriu: Neumann nu juca mai repede, dar era mai bizar și mai agresiv. Amenința piesele albe cu nebunii lui, și zece mutări mai târziu avu loc un schimb de lovituri în urma cărora fiecare jucător pierdu câte trei pioni, și de pe tabla de șah dispărură alte patru piese importante. Ca și până atunci automatul juca mai bine decât omul, era incontestabil acest lucru, și președintele asociației șahiștilor nu mai contenea să arate șoptind spre tabla lui de joc – dar, pentru prima oară în acea zi, automatul intră în defensivă, ceea ce reprezenta ceva senzațional. Partida deveni dramatică. După fiecare mutare, spectatorii își lungeau gâturile pentru a vedea situația jocului. Se puteau socoti fericiți cei care, prevăzători, își aduseseră cu ei un șah propriu, îl întinseseră în poală și urmăreau partida pe el.

După a douăzeci și patra mutare mașinăria se oprise pentru a doua oară, dar de data aceasta asistentul nu mai interveni.

Kempelen făcu un pas înainte și ceru scuze; din păcate, trebuia să întrerupă partida, deoarece mașina avea nevoie de o pauză, și el era gata ca în numele turcului și recunoscând performanța voluntarului, să propună remiza. Proteste puternice. Cetățenii Neuenburgului voiau să vadă finalul acestei partide, și nu un amărât de joc indecis înainte de vreme. Kempelen ridică împăciuitor mâinile. Mulțumi pentru marele interes arătat invenției sale, dar chiar înainte de demonstrație menționase că partidele care nu se încheiau în termen de o oră vor fi întrerupte. În plus, dimineața următoare, trebuia să plece la Paris; era imposibil să-i lase pe regele și regina Franței să aștepte. Și adăugă, zâmbind, că în cele din urmă automatul avea nevoie de refacere, „că și el este doar un om".

Spectatorii se liniștiră. Primii dintre ei se și ridicaseră de pe locurile lor, când Jean-Frederic Carmaux, proprietarul manufacturii de textile, interveni:

— Domnule von Kempelen, tot respectul pentru odihna nocturnă a automatului dumneavoastră, dar cum dormim noi în noaptea asta cu această partidă neterminată în cap? Dați-i o manivelă turcului dumneavoastră și lăsați-l

să joace până la capăt, iar eu vă voi plăti pentru asta patruzeci de taleri.

Oamenii din sală aplaudară, dar Kempelen dădu din cap dezaprobator.

— Monsieur, oferta este prea generoasă, dar nu se poate.

Carmaux nu se dădu bătut. Se uită în pungă și zise:

— Șaizeci de taleri? Și ceva mărunțiș? Cu toată bunăvoința, dar mai mult nu am la mine.

Râsete. După ce Kempelen nu acceptă nici această ofertă, interveni celebrul constructor de automate Henri-Louis Jaquet-Droz:

— Mai pun eu patruzeci, deci în total sunt o sută.

Din nou aplauze. Oamenii se întoarseră către tânărul Jaquet-Droz. Carmaux privea când la el, când la Kempelen, care nici

acum nu voia să cedeze. S-a oferit să contribuie și un al treilea, apoi un al patrulea, un al cincilea; fiecare contribuție era aplaudată și apreciată, se mergea ca la o licitație, până când se ajunse la o sută cincizeci de taleri – o sumă considerabil mai mare decât tot ce adunase din taxa de intrare la reprezentație. Kempelen privi parcă cerând ajutor la asistentul lui, care doar ridica din umeri încurcat. Cei doi schimbară în șoaptă câteva cuvinte. Kempelen părea că insista asupra deciziei lui, și atunci Neumann – care pe durata întregii licitații se uitase țintă doar la tabla sa de șah – ridică mâna ca un elev și zise:

— Eu aș dori să joc în continuare. Plătesc pentru asta cincizeci de taleri.

Rumoarea din sală se stinse. Kempelen, ca și toți ceilalți, îl privi pe Neumann. Cincizeci de taleri reprezentau o sumă mare chiar și pentru Carmaux, dar pentru micul ceasornicar trebuia să reprezinte o avere.

În orice caz, două sute de taleri erau destui pentru a-l convinge pe Kempelen să își schimbe decizia:

— Bine, domnilor, cum aș putea să spun nu? Mă dau bătut. Mașina mea va lupta în continuare.

La un semn al său, asistentul său repuse mașinăria în mișcare, și în sală se lăsă tăcerea.

— *Merci bien* pentru apreciatul dumneavoastră interes. Fie ca cel mai bun să învingă.

Doi servitori aprinseră lumânări în sală, iar asistentul lui Kempelen schimbă lumânările epuizate de pe tabla de șah. Flăcările lor se reflectau din nou în ochii aparent umezi ai turcului, și cu atât mai viu părea automatul lipsit de viață. Apucă cu trei degete tura ce îi mai rămăsese.

SCHÖNBRUNN

Pe 6 martie 1770, era într-o marți, au plecat la drum către Viena cu turcul care trebuia prezentat vinerea următoare la palatul Schonbrunn. Androidul și scăunelul au fost demontați din masă, fiecare piesă fiind transportată separat în curte. La toate acestea a mai ajutat Branislav, servitorul lui Kempelen, pe care Tibor îl văzuse de mai multe ori pe ferestruica odăii sale, dar cu care nu se întâlnise niciodată. Înțelese că Kempelen făcuse o alegere bună cu supusul slovac, căci Branislav era vânjos, tăcut și atât de puțin curios, încât nu îi acordă nici măcar o a doua privire piticului. Ceea ce lui Tibor i se întâmplase doar rareori până acum. Când servitorul și Jakob au coborârâ androidul, lui Tibor îi trecu prin minte că însuși Branislav părea un automat care nu vorbea și făcea tot ceea ce i se cerea, fără să crâcnească măcar.

Jakob pregătise o căruță cu două compartimente, în care fusese pus automatul, protejat de orice șoc cauzat de drum, plus bagajele, în special hainele și perucile lui Kempelen. În vehicul trebuia să fie ascuns și Tibor, până când ajungeau pe șoseaua ce ducea la Viena. Branislav îi va însoți la Viena, împărțind cu Jakob locul de pe capra căruței, în timp ce Kempelen călărea alături, pe murgul lui. Katarina, bucătăreasa, le pregătise călătorilor merinde de drum constând din pateuri reci, mere, pâine și brânză. Anna Maria s-a arătat la despărțire remarcabil de mișcată, îmbrățișându-și de mai multe ori soțul și urându-le mult succes la prezentarea automatului.

Deși cădea o burniță rece, Tibor a insistat să schimbe locul lui protejat din căruță cu cel al lui Jakob, imediat după ce au trecut Dunărea. Se înfășură în pături și privea plictisit peisajul monoton, cerul cenușiu deasupra orizontului plat, ogoarele nelucrate și câmpia stearpă, de un roșu palid, din care ici și colo răsărea câte un schelet desfrunzit al vreunui pom. În lungile lui peregrinări din Polonia până la Veneția, Tibor fusese sigur că ura șoselele care nu se mai terminau, percepându-le ca un rău necesar între două

adăposturi calde și uscate, dar, după trei luni de căldură în casa Kempelen, tânjea să le revadă.

Seara, au ajuns la Viena și au tras la casa lui Kempelen din Alser Vorstadt. Miercurea și joia le-au folosit pentru noi teste. Kempelen a prezentat un șiretlic, care trebuia să învăluie și mai mult în mister secretul turcului șahist: construise o cutiuță din lemn de cireș, lungă cam de o palmă și jumătate și înaltă de două palme. A pus cutiuța pe masă, lângă automat, unde au descoperit-o Tibor și Jakob.

— Ce este în ea? A întrebat Tibor.

— Nu am să vă trădez acest lucru, a răspuns Kempelen. Dar le va distrage atenția de la turc.

— Nu este o damă din harem. Este... Jakob căuta cuvintele potrivite, este o casetă. Deci este mai curând contrariul.

— Ceea ce este sclipitor ar fi prea clar. Această casetă neînsemnată, dimpotrivă, este atât de modestă, încât sare în ochi. Și toți spectatorii se vor întreba: Ce o fi în interiorul ei?

— Și ce este în interior? A întrebat Tibor.

— Nu spun! A răspuns Kempelen cu o bucurie ascunsă. Dar, având în vedere curiozitatea lui Tibor trebuie să recunoaștem: funcționează! Este complet indiferent ce conține această casetă; ar putea la fel de bine să fie goală.

Tibor și Jakob se priviră unul pe altul. Niciunul din ei nu împărtășea entuziasmul lui Kempelen.

— Este goală? A întrebat Tibor.

Kempelen zâmbi:

— Dacă mă mai întrebi o dată, ești concediat.

Kempelen a primit vizita a doi aghiotanți ai împărătesei, care au prezentat cele mai bune urări pentru reușita experimentului și, pe de altă parte, au discutat modul în care va decurge acesta și încadrarea lui în ceremonial. Apoi Kempelen le-a prezentat colaboratorilor lui lista invitaților și protocolul:

— Vom fi luați la prânz și escortați de patru dragoni ai Majestății Sale. Reprezentația are loc în Marea Galerie, dar vom

putea să adăpostim automatul într-un cabinet alăturat, unde nu vom fi deranjați. Jakob, avem nevoie de suficientă apă pentru el, chiar în mașină, pentru că s-ar putea să fie cald și îi mai trebuie o oală pentru necesități fiziologice.

— Vor crede? A întrebat Tibor pentru ultima oară.

— *Mundus vuit decipi,* spuse Kempelen. Lumea vrea să fie înșelată. Vor crede, pentru că vor să creadă.

Și-au așteptat rândul în cabinetul chinezesc. Prin ușile ornamentate se putea auzi murmurul din sala alăturată, pe fondul muzical al unei orchestre de cameră care interpreta o piesă *alia turca* de Haydn. Sosiră cinci lachei la Kempelen, în mica încăpere ovală; doi care urmau să împingă automatul în sală și unul care îl va anunța pe Wolfgang von Kempelen și invenția sa. În timp ce unul dintre ei stătea la ușă, atent la semnalul care va veni de afară, ceilalți patru pălăvrăgeau pe un ton scăzut, nestânjeniți de prezența lui Kempelen și Jakob. Unul dintre ei mânca fructe uscate, altul se încheia la vestă, un al treilea își curăța pantofii frecându-i de pantaloni. Din când în când, se uitau pe furiș la automatul aflat în mijlocul salonului ornat în negru și galben, acoperit cu o pânză ce atârna până la câțiva centimetri de podea. Iar sub pânză, dincolo de lemn și de pâslă, era Tibor, deja cu corpul chircit și străduindu-se să nu scoată un sunet. Verifica mereu tăblia șahului, funcționarea pantografului și, înainte de toate, fitilul lumânării: dacă dintr-un motiv oarecare s-ar stinge lumina, ar fi pierdut.

Kempelen purta o haină de un albastru-deschis, întrețesută cu benzi de satin. Restul costumației de ceremonie, cu excepția pantofilor, era alb; manșetele, gulerul, vesta și jaboul, pantalonii și, în sfârșit, ciorapii de mătase; ca și cum ar fi vrut prin garderoba lui să sublinieze că, dacă în experimentul lui era vorba despre magie, atunci ea era exclusiv albă. Pe cap Kempelen purta perucă. După părerea lui Tibor, îi mai lipsea doar un sceptru pentru a arăta ca un rege. Abia acum își dăduse seama Tibor că el cunoștea doar un Kempelen, pe acela de acasă, din atelier, care se

îmbrăca dacă niciodată neglijent, măcar lejer, cu pantaloni largi, lungi până la glezne, cu mânecile suflecate când era cald, acel Kempelen care la sfârșitul unei zile lungi mirosea ca Tibor a sudoare, dar la curte, Wolfgang von Kempelen arăta precum curteanul Kempelen, același ca suflet, dar cu un alt înveliș. Tibor îi invidiase pe el și pe Jakob pentru hainele lor festive. El însuși purta în interiorul mașinii doar o cămașă de pânză, pantaloni până la genunchi și ciorapi; renunțase și la pantofi, pentru a putea să se miște repede și fără zgomot.

Jakob nu se simțise de la început bine în hainele cele noi. Kempelen îi cumpărase pentru reprezentație o haină galbenă cu motive florale. Jakob spunea că materialul arăta de parcă cineva „urinase bănuți pe o pajiște". Jakob protestase vehement, dar zadarnic împotriva pomădatului și pudratului. Își scotea mereu peruca cu coc negru, pentru a se scărpina în cap, ceea ce, cu mănușile pe care le purta, nu îi era deloc la îndemână.

— Te comporți la fel și când porți *kippah?* \\ întrebă încet Kempelen și de atunci Jakob nu își mai scoase peruca.

De alături se auzea muzică, urmată de aplauze de complezență. Lacheul din ușă pocni din degete și ceilalți își ocupară locurile. Se auzea cum împărăteasa spunea câteva cuvinte. Răsunară din nou aplauze. Apoi doi lachei deschiseră canaturile ușii și procesiunea își făcu intrarea în marea sală: în față păși cel care o vestea, în spate lui însuși Kempelen, automatul care juca șah împins de doi lachei și ultimul din colană era Jakob, care purta caseta cu o atenție mimată, de parcă în ea s-ar fi găsit coroana regală ungară. Curentul de aer lipea pânza de chipul turcului, în așa fel încât se profilau clar nasul, fruntea și turbanul. Singur acest detaliu produse un murmur ușor. Conducătorul alaiului se opri în dreptul împărătesei, care ședea pe tron în centrul sălii, așteptă până când cei care îl urmau se opriră și ei, după care anunță cu voce tare:

— *Votre honore Majeste, Mesdames et Messieurs: Johann Wolfgang Chevalier de Kempelen de Pazmdnd* și experimentul său!

Kempelen execută o plecăciune adâncă și de lungă durată. În spate, doi lachei aduseră o măsuță, pe care Jakob așeză caseta, în timp ce alți doi slujitori închideau ușile cabinetului chinezesc. Când Kempelen ridică privirea, Maria Theresia zâmbea și el îi răspunse cu același zâmbet, împărăteasa se îngrășase considerabil de la ultima lor întâlnire, ceea ce mai curând îi întărea decât îi submina autoritatea și demnitatea. Era îmbrăcată în negru, expresie a doliului de durată după decedatul soț, doar la mâneci și la decolteu strălucea câte o dantelă albă. La gât, purta un șirag din onix negru, iar pe buclele albe ale perucii avea o diademă minusculă, care îi dezvăluia suveranitatea. Când expira, decolteul făcea cute, dar când zâmbea părea fără vârstă.

— *Cher* Kempelen, începu ea, cu o jumătate de an în urmă stăteați în același loc și afirmați că veți reuși să ne surprindeți cu un experiment. Sunteți din nou aici, pentru a vă ține de cuvânt.

— Mulțumesc Majestății Voastre pentru încredere și pentru prețiosul timp pe care ați avut bunătatea să mi-l acordați, răspunse Kempelen cu voce tare. Experimentul meu, care pentru prima oară va avea loc *en public,* este doar o bagatelă, o realizare modestă în comparație cu cuceririle științelor actuale; în special ale acelor numeroși eminenți învățați care, mulțumită generoaselor încurajări ale Majestății Voastre, activează aici, la Curte, și uimesc Austria și lumea cu descoperirile și invențiile lor. La aceste cuvinte Kempelen se întoarse pe călcâie și cu un gest arătă către Gerhard van Swieten, conducătorul școlii medicale vieneze, Friedrich Knaus, mecanicul Curții, Abbe Marcy, directorul cabinetului de fizică al Curții, și către Pater Maximilian Hell, profesor de astronomie. Cei patru răspunseră măgulitoarelor mențiuni cu o înclinare a capului abia sesizabilă. Kempelen continuă: Dacă Majestatea Voastră va avea bunăvoința de a aplauda sau de a spune câteva cuvinte amabile cu privire la reprezentația mea, acestea vor compensa toate lunile îndelungate de muncă, eșecurile și dezamăgirile mele. Dacă experimentul meu va contribui doar cu un grăunte la preamărirea regenței și a imperiului vostru, voi fi,

așa să îmi ajute Dumnezeu, un om mai mult decât fericit.

— Și veți fi cu o sută de *souverains d'or* mai bogat, dacă îmi amintesc eu bine de convenția noastră.

Maria Theresia privi către mulțimea invitaților ei și un surâs amabil general cuprinse sala, până la oglinzi și la ferestre.

— Și de ar fi o mie de *souverains*, aprecierea de neprețuit a Majestății Voastre reprezintă o dorință mai fierbinte pentru mine, spuse Kempelen.

Culmină omagiul său cu o nouă plecăciune. Maria Theresia făcu un gest către automat.

— Nu ne mai prelungiți tortura, onorabile Kempelen, dezvăluiți-ne secretul dumneavoastră!

Doi lachei se grăbiră să înlăture pânza, dar Kempelen le-o luă înainte. Apucă pânza de două colțuri și o trase cu un gest elastic, aproape ca un dans. În același timp, strigă:

— Automatul care joacă șah!

O fracțiune de secundă, în sală domni liniștea, apoi spectatorii înțeleseră ce dezvelise Kempelen. Cei prezenți schimbară între ei, în șoaptă, primele păreri și o mulțime de evantaie intrară în funcțiune, pentru ca posesoarele acestora să se răcorească. Acum și cei din ultimele rânduri se înghesuiră în față ori se ridicară pe vârfuri, pentru a vedea automatul. Câțiva dintre curioși se uitară pur și simplu într-o oglindă care reflecta imaginea turcului.

— Un automat... rosti împărăteasa în așa fel încât nu se putea desluși dacă fusese o întrebare ori o exclamație.

— Un automat, confirmă Kempelen întorcându-se din nou către înălțimea Sa. S-ar putea zice „numai un automat". Pentru că un automat nu este nimic nou; un automat nu este suficient pentru a răpi prețiosul timp al Majestății Voastre și al *mesdames* și *messieurs* prezenți. În timp ce vorbea, Kempelen ținea încă în mână pânza: noi cunoaștem tot felul de automate, automate care merg ori fug, cele care cântă ca lira, orga, flautul, trompetele ori ca tobele, automate-broască-țestoasă, automate-lebădă, homar, urs, și chiar automate-mops sau rațele fermecătoare ale domnului

de Vaucanson, parcă naturale, care pot mânca, digera și – *mes pardons* – și elimina ovăzul. Câteva dame chicotiră pudic. Kempelen continuă: Și să nu uităm de cel mai remarcabil exemplar de până acum al acestei noi rase: un automat capabil să scrie, fabricat de mecanicul Majestății Voastre, Friedrich Rnaus.

Friedrich Knaus făcu un pas în față și cu o înclinare a capului întâmpină aplauzele de circumstanță. Cu toate că haina și peruca lui erau cu siguranță mai alese decât cele ale lui Kempelen, componentele erau atât de prost asortate, că arăta totuși mai sărăcăcios, o impresie subliniată de fața lui slabă, cu pomeți proeminenți. Ochii lui căprui îl priveau bănuitori pe Kempelen, ca și cum ar fi bănuit ce urma.

— *Mașina-minune atotscriitoare* a dumneavoastră, *monsieur* Knaus, a fost o capodoperă a timpului ei. Dar scrisul este o treabă. Ce ați spune dacă eu aș fi creat un automat capabil nu să scrie, ci mult mai mult... Kempelen ridică în aer degetul arătător și o fixă cu privirea pe Maria Theresia, ar fi capabil să gândească!

Kempelen luă cunoștință cu satisfacție de șoaptele din sală, dar nu își luă privirea de la împărătească.

— Ei, ce ați zice de asta, Knaus? întrebă ea.

Knaus îi zâmbi politicos lui Kempelen și răspunse:

— V-aș face nebun, nu mi-o luați în nume de rău. Automatele pot face multe și pot învăța și mai multe, dar nu pot să gândească niciodată.

— Mașina mea vă va dovedi contrariul. Acest automat, mulțumită mecanicii lui, îi va învinge pe toți oamenii care îl provoacă, și anume la cel mai dificil dintre toate jocurile, la jocul regilor: șahul. Ideea acestui experiment mi-a venit după o partidă de șah pe care înălțimea Voastră Imperială mi-a făcut bucuria de a o juca cu mine.

— Am jucat eu ca un automat? Așa părea? întrebă împărăteasa spre amuzamentul general.

— Nicidecum. Și chiar de ar fi fost așa, după ce veți vedea automatul meu jucând, o asemenea afirmație v-ar face doar

onoare. Cine are destul curaj să îmi înfrunte turcul acceptându-i provocarea?

Kempelen privi întreaga asistență, dar nimeni nu se anunță și nimeni nu ieși în față. Mulți dintre cei prezenți veniseră cu speranța de a asista în această seară la eșecul lui Kempelen, veniseră să vadă cum acesta nu va putea onora promisiunea făcută cu o jumătate de an în urmă, și niciunul dintre ei nu voia să fie acum instrumentul cu care Kempelen să își materializeze triumful. Jakob așeză un scaun la masa de șah, în fața turcului.

— Knaus, de ce nu joci dumneata? întrebă împărăteasa. Din câte știu, ești un jucător de șah priceput, și în plus te pricepi și la automate.

Nu numai Knaus tresări ușor, ci și Kempelen, când auzi că alegerea împărătesei era mecanicul Curții. Knaus se înclină și spuse:

— Onoarea ar fi prea mare, Majestatea Voastră. Talentul meu în materie de șah este mai mult decât lacunar și nu vreau să-i plictisesc pe oaspeți cu mutările mele nepricepute.

— Nu face mofturi, omenirea a fost provocată de acest turc din lemn, este datoria dumitale să o aperi.

Friedrich Knaus dădu din cap și luă loc pe scaunul din fața mesei de șah, pe care i-l trăsese Kempelen. Apoi Kempelen se duse la manivelă, pe care o roti cu putere de câteva ori, până când lăsă impresia că arcul fusese întins la maximum. Între timp, Jakob îndepărtase perna roșie din catifea și pipa din mâna turcului.

— Mașina va face prima mutare, anunță Kempelen și, înainte ca automatul să fi apucat să facă o mișcare, Kempelen și Jakob se retraseră un pas, la o a doua masă, pe care se afla caseta din lemn de cireș, unde Kempelen rămase până la terminarea partidei.

Mecanismul de ceasornic începu să huruie și, sub privirile uimite ale spectatorilor, brațul din lemn al turcului se ridică, oscilă deasupra tablei de șah și coborî asupra pionului din fața regelui, pe care îl mută două pătrățele mai în față, în mijlocul câmpului de joc. Jocul nu căpătase încă o turnură periculoasă și

Friedrich Knaus nici nu se uită la tablă, ci îl privi doar pe turc și îi urmări mișcările. Apoi mută pionul său roșu în întâmpinarea pionului alb. Deși nu fusese o mutare neobișnuită, tensiunea spectatorilor se mai diminuă prin aplaudarea scurtă a acestor prime mișcări din jocul dintre om și mașină.

Turcul mută următorul pion alături de cel mutat pentru început. Knaus privi atent piesele și, neputând identifica o capcană, luă pionul alb cu pionul propriu și îl așeză alături de tablă. Această primă lovitură aplicată automatului culese aplauze. Friedrich Knaus își permise vanitatea de a ridica scurt privirea și de a zâmbi publicului. Dar cu această ocazie constată și că buna dispoziție a lui Wolfgang von Kempelen nu fusese tulburată. Acesta nu se îndepărtase de caseta lui, și chiar aplaudase și el.

Turcul mută între timp calul în fața rândului de pioni.

Pentru a putea să vadă partea inferioară a tablei de șah, Tibor era nevoit să lase capul pe spate. Poziția devenise deja dureroasă, dar nu își putea permite să scape nicio mișcare. Șaiba metalică de sub pătrățelul g7 căzu cu un clinchet ușor pe floarea cuiului; fu atrasă cea de la g5. Adversarul mutase un pion. Tibor copie mișcarea pe tabla de șah de pe genunchii lui. Apoi înălță capătul pantografului și îl împinse până la f 1. Apăsă mânerul, ceea ce duse la deschiderea degetelor turcului. Apoi coborî pantograful până la refuz și slăbi mânerul. Apucase acum nebunul. Ridică din nou pantograful, trecu cu el peste jumătate din tabla de șah și, procedând la fel, îl aduse la c4. Clinchetul șaibei metalice deasupra lui confirma că apucase bine nebunul. Repetă mutarea și pe tabla lui de șah. Adversarul mută și el nebunul. Acesta încă juca prea puțin surprinzător, dar Tibor avea să afle abia după primele zece-douăsprezece mutări cât de bun era acesta cu adevărat…

Kempelen reglase mașinăria de ceasornic să fie atât de zgomotoasă, încât la început fusese un chin pentru Tibor; i se părea că era închis în turnul unui orologiu. Dar cu timpul se acomodase cu zgomotul, ba chiar mai mult, se bucura pentru

faptul că nu prea mai auzea ce se petrecea afară, putându-se concentra doar asupra lucrului cu mașinăria. Doar când lipea urechea de peretele cutiei putea să audă cuvintele rostite în exterior. O undă ușoară de aer adia prin crăpături și prin găurile pentru chei, aer de care aveau nevoie atât Tibor, cât și lumânarea. Flacăra lumânării ardea dreaptă și dansa doar când se mișca Tibor. Funinginea plutea în sus; o parte trecea, așa cum planificaseră, prin corpul androidului, spre cap, altă parte rămânea pe dosul tăbliei mesei desenând acolo diferite modele. Dacă la începutul ședințelor ambientul lui Tibor mirosea a lemn, pâslă, metal și ulei, puțin mai târziu aceste izuri erau acoperite de cel al lumânării aprinse. Nu mai simțea nici măcar mirosul propriei transpirații.

După alte două mutări, Tibor avu pentru prima oară timp să acționeze și ochii turcului. Băgă mâna în abdomenul androidului și trase de câteva ori de cele două șnururi care mișcau ochii artificiali ai turcului. Murmurul spectatorilor răzbătu chiar și prin lemn, și Tibor râse în sinea lui de credulii care erau păcăliți de acest efect simplu. Kempelen îi ceruse lui Tibor să demonstreze tot ce era capabil să facă automatul, și Tibor urmă aceste instrucțiuni: când cel de-al doilea nebun roșu ajunse pe terenul lui Tibor, acesta (acu rocada mică. Și fu dezamăgit că pentru asta nu a fost răsplătit cu aplauze. Tibor luă o gură de apă din burduful ascuns într-o nișă și așteptă dansul șaibelor de metal deasupra lui.

Cu timpul, zgomotul mașinăriei de ceasornic se diminua și în cele din urmă încetă. Tibor procedă în așa fel, ca exact în momentul în care roțile dințate se opreau să facă o mutare, și brațul turcului să se oprească la jumătatea drumului, ca să lase impresia că automatul se oprește ca un ceasornic al cărui arc nu mai este întors. Deoarece acum era liniște, Tibor putea să audă clar cum curtenii începeau să discute – evident despre faptul că invenția lui Kempelen s-ar fi stricat, dar Kempelen informă publicul și îl rugă pe Jakob să întoarcă din nou mecanismul

automatului. Jakob roti manivela, și roțile dințate se repuseră în mișcare producând același zgomot nediminuat. Tibor finaliză mutarea începută.

La cea de-a zecea mutare funcționă și capcana concepută de Tibor: își lăsă regina fără apărare, și adversarul o luă cu nebunul. Auzi aplauzele spectatorilor când adversarul ridică regina de pe tablă, și și-l închipui pe acesta privind autoritar publicul, poate ridicând mâna pentru a mulțumi pentru aprecieri. Dar se bucura prea devreme: rămase fără nebun, și cu regele mult mai puțin acoperit. Tibor îi dădu șah cu calul. După care băgă din nou mâna în abdomenul turcului, de data aceasta nu pentru a-i roti ochii, ci pentru a-l face să încline capul. Acum intervenea momentul în care Kempelen explica acest gest: dacă turcul dădea o dată din cap, însemna *șah,* dacă dădea de două ori, *șah la regină,* iar de trei ori, *șah mat.*

Pentru adversarul lui Tibor începea astfel un final mai puțin fericit. Tibor atacă regina roșie, amenință regele cu caii și cu nebunii, decimă totodată piesele adversarului, turcul dădea mereu din cap și rotea ochii. Curând, deveni clar că partida va fi câștigată de piesele albe, dar adversarul nu voia pur și simplu să se predea; muta regele de colo-colo, fugind de piesele care îl vânau, până când, în cele din urmă, primi mat. După douăzeci și una de mutări. Tibor lăsă pantograful și trase de trei ori șnurul pentru acționarea capului, de parcă trăgea clopotele. Apoi lipi urechea de perete, pentru a nu pierde nimic din aplauzele ce i se cuveneau. Se eliberă de orice tensiune și fu cuprins de o senzație de fericire, ca și cum s-ar fi scufundat într-o putină cu apă caldă. Kempelen blocă mecanismul-ceasornic cu un știft de lângă manivelă. Acum, Tibor auzea și mai bine aplauzele, strigătele de „bravo!”, chiar și mulțumirea tăcută adresată de către Kempelen publicului.

Wolfgang von Kempelen observă cât de transpirat era Friedrich Knaus; un firișor de sudoare se scurgea de sub peruca acestuia, pe tâmplă și, când îi întinse mâna, ea era umedă. Desigur că

Knaus ar fi vrut să se retragă cât mai repede pe scaunul său din sală, dar Kempelen nu îl lăsă: tocmai primul perdant dădea perfect imaginea genialului său automat – și acesta era nimeni altul decât Knaus, cu toate că amândoi și-ar fi dorit la fel ca persoana în cauză să fie alta. Kempelen se plecă în fața lui Knaus și îi rugă pe cei prezenți să îl aplaude special pe mecanicul Curții, care înfruntase cu atâta curaj mașina și de care fusese învins în douăzeci și una de mutări. Rnaus răspunse cu un zâmbet forțat. Kempelen se uită în mulțime, pentru a vedea cine erau martorii triumfului său. Îi recunoscu printre alții pe fratele lui, Nepomuk, și pe Ibolya Jesenák, care stătea lângă fratele ei, János, și care, mândră, îi făcea semne lui Kempelen. Câțiva invitați evitară privirea lui Kempelen, cu teama vădită că aceasta, ca odinioară capul Medusei, i-ar putea transforma în stane de piatră sau, și mai rău, în niște automate lipsite de viață.

Când aplauzele se potoliră, vorbi împărăteasa:

— *Cher* Kempelen, ne-ați entuziasmat. Mașina aceasta inteligentă… această minunată creație pune în umbră chiar și cele mai îndrăznețe realizări ale maeștrilor ceasornicari din Neuchatel. Nu ne-ați promis prea mult. Dumneata ce părere ai, Rnaus?

— Este într-adevăr o minunată creație, confirmă Knaus. Aproape ai crede că avem de-a face cu o vrăjitorie. Mi-ar face mare plăcere… dar nu, scuzați-mă, sunt mult prea curios.

— Dar spuneți ce aveți de spus.

— Majestatea Voastră, dacă nu presupune prea mult efort din partea merituosului cavaler von Kempelen – și îl privi acum direct în ochi pe Kempelen, mi-aș arunca o privire în interiorul acestui fabulos automat, acolo unde fără îndoială se află sufletul mașinii care tocmai m-a învins.

Era evident ce urmărea Knaus. Pentru o clipă, zâmbetul de pe fața lui Kempelen pieri. În sală se lăsă liniștea. Kempelen o privi pe împărăteasă.

— Fie! Kempelen, îndeplinește-i dorința.

Friedrich Knaus își regăsise surâsul destins. Kempelen se duse

la automat, și scoase din buzunarul hainei o cheie.

Între timp, Tibor stinsese lumânarea și strânsese tabla de șah și piesele din poală. Apoi se vârâse în compartimentul cel mare și trăsese după el peretele culisant. Deci când Kempelen deschise ușa din stânga, Tibor dispăruse de acolo și tot ce se vedea era mecanismul de ceasornic.

— Acesta este complexul de roți care insuflă automatului viața și rațiunea, explică el.

Deschise apoi ușa corespunzătoare din spate și lumina care pătrundea printre roțile dințate, arcuri și valțuri dovedea că spațiul era în rest gol. Pentru a întări acest lucru, Kempelen luă lumânarea de pe masă și o ținu în spațiul liber din spatele mecanismului de ceasornic, unde stătuse Tibor. Câțiva spectatori curioși se aplecară sau chiar îngenuncheară pentru a privi în automat din ambele părți.

Kempelen închise ușa din spate, reveni în față și trase sertarul cât de mult se putu. În el se aflau două seturi complete, tabla de șah și piesele respective, „rezerve", explică Kempelen. Timpul necesar lui Kempelen pentru deschiderea sertarului fu folosit de Tibor pentru a trage din nou peretele glisant, a se ghemui în spațiul din spatele mecanismului de ceas și a trage peretele la loc după el. Picioarele i se aflau sub tăblia capitonată cu pâslă, care era de fapt o podea dublă. Ușa din față către mecanismul-ceas era tot deschisă, dar în interior era prea întuneric și împletitura de roți dințate prea densă pentru ca Tibor să poată fi văzut.

În final, Kempelen deschise cele două uși cu canaturi și ușa din spate, din dreapta, așa că se vedea clar compartimentul gol.

— Aici mai este ceva loc pentru cazul în care aș vrea să-l învăț pe turc jocul de dame sau de taroc.

Curtenii erau convinși: sertarul fusese tras, și din cinci uși, patru erau deschise, în această masă nu se putea ascunde un om, nici chiar un copil. Doar Friedrich Knaus cercetă și spațiul dintre masă și parchet.

— Văd că domnul Knaus nu este încă pe deplin convins. Dar vă

asigur că nu există un tunel secret dedesubt.

Ca dovadă, Kempelen și Jakob rotiră automatul în jurul axei lui și îl împinseră câțiva pași mai departe, după care îl aduseră înapoi.

— Și, dacă îmi permiteți să întreb, ce se află în această casetă? se interesă Knaus și arătă către caseta din lemn de cireș.

— Monsieur Knaus, dumneavoastră puteți întreba, dar din păcate eu vă voi rămâne dator cu răspunsul. Pentru că, dacă îmi permiteți, câteva secrete, puține, aș dori să le păstrez pentru mine.

— Vă rog să îi permiteți asta, se adresă împărăteasa mecanicului Curții.

— Desigur, Majestatea Voastră. Totuși, eu sunt sigur că automatele nu pot gândi, deci trebuie să…

— Nu fi încăpățânat, Knaus! Ai văzut doar că turcul este o păpușă lipsită de viață.

Tonul împărătesei nu admitea nicio ripostă, și Knaus se înclină cuminte.

La un semn făcut de împărătească, lacheii aduseră aperitive pentru cei de față, vin și prăjituri pe tăvi de argint, și orchestra reîncepu să cânte. Câțiva oaspeți se adunară în jurul automatului, ale cărui uși mai erau încă deschise, și în jurul misterioasei casete. Jakob era cu ochii pe cele două obiecte, răspundea respectuos la întrebări și mulțumea pentru laude.

Printre primii care exprimară felicitări fu și Nepomuk von Kempelen, cu o statură impozantă, îmbrăcat cu un *ensemble* maro cu gust, peste care avea o eșarfă roșu-alb-roșu. El își întâmpină fratele mai tânăr cu o strângere de mână însoțită de un ghiont jovial în spinare, după care îl luă de după umeri.

— De fiecare dată când crezi că frații Kempelen au făcut tot ce le-a stat în putință, vine unul din noi doi și mai face ceva în plus. Respectele mele, Wolf, hei!

Nepomuk îl trase de coada fracului pe un lacheu și luă două pahare cu vin de pe tava purtată de acesta. Pe unul îl întinse fratelui său.

— Pentru familia von Kempelen. Fie ca ea să uimească pe mai departe lumea!

— Pentru noi!

— Păcat că tata nu mai trăiește acest moment.

Nepomuk luă rapid o gură de vin și privi către automat.

— Anna Maria țipa ca din gură de șarpe încă de acum o lună împotriva acestui jucător de șah și credea că vei eșua cumplit cu el.

— Tu o cunoști. Nu este prima dată când cobește.

În timpul discuției, privirea lui Kempelen se plimba prin toată sala, să vadă dacă cineva mai voia să i se adreseze.

— Eu găsesc că turcul tău este de-a dreptul strălucitor. Până și mutra aceea cumplită este admirabil reușită. Evreul tău este un al doilea Phidias. Când vei avea o clipă de liniște, trebuie să îmi explici neapărat coțcăria care se află în spatele întregii chestii. Knaus, șvabul ăsta anchilozat, și-ar da mâna dreaptă ca să afle.

— Tu ar trebui să afli pentru un preț mai mic.

— Sau nu, așteaptă, nu vreau să aflu; mai bine lasă-mă să mor ignorant. Știi că urăsc să fiu dezamăgit. Paharele ținute bine și pantalonii încheiați, căci ne vine nimfa.

Ibolya își croia drum prin mulțime atingând aparent neintenționat cu crinolina ei roz gambele bărbaților, care se întorceau apoi după ea. Corsetul ei verde-deschis avea un decolteu dreptunghiular adânc, așa că la fiecare respirație se putea admira creșterea și descreșterea pieptului ei pudrat cu alb. Avea roșu în obraji și o aluniță falsă deasupra gurii roșii. Peruca îi era foarte înaltă și ornată cu pene, flori de mătase și bentițe. La încheietura mâinii, avea prins un evantai și o punguță. Surâsul ei era fermecător.

— Nepomuk, spuse ea, și cel salutat îi luă mâna, o duse la gură și trânti apăsat un sărut pe mănușa de dantelă.

— Ibolya, arăți ca primăvara!

— Mă și simt ca primăvara.

— Și miroși așa.

— Acum gata, zise ea și îl lovi ușor cu evantaiul pe Nepomuk, care tocmai voia să îi miroase umărul. Se întoarse către fratele acestuia: Farkas, sunt mândră de tine.

Wolfgang von Kempelen îi sărută și el mâna.

— Mulțumesc, dar nu mi te mai adresa aici cu Farkas, spune-mi Wolfgang.

— De ce nu?

— Nu suntem la Pressburg, ci la Viena. Aici se vorbește germana.

Ibolya se bosumflă în joacă și îl privi pe Nepomuk:

— Kempelen Farkas din Pozsony nu mai vrea să fie ungur.

Nepomuk râse și își trecu brațul pe talia Ibolyei.

— Kempelen Farkas este acum vestit, Ibolya. Împărăteasa l-a răsplătit cu aplauze pe Kempelen Farkas.

Kempelen făcu un semn cu mâna și zise:

— Nu mai râdeți de mine.

Ibolya bău o gură bună de vin din paharul lui Nepomuk și își tamponă apoi atentă, cu dosul palmei, bărbia pe care se prelinseseră câțiva stropi. János, baron Andrássy se apropie de cei trei și îi salută pe frații Kempelen înclinându-se. O clipă, ezită, pentru că Nepomuk mai ținea încă mâna pe spatele Ibolyei, dar acesta și-o retrase. Andrássy, ca și sora lui, era brunet. Și mai era singurul din salon, cu excepția turcului, care purta mustață, una neagră, cu capetele ascuțite. Purta uniforma de locotenent de husari: un dolman verde-închis, cu nasturi galbeni, pantaloni roșii și cizme înalte, cu haina îmblănită atârnând liber după umărul stâng. La cingătoare, avea sabia de ofițer cu leduncа regimentului său.

— Va trebui să îmi promiteți că mă puneți pe listă, îl rugă el pe Kempelen. Vreau neapărat să joc o partidă cu acest turc și să îi demonstrez că un husar nu se lasă vânat pe câmpul de luptă ca acest ceasornicar necugetat al Majestății Sale.

— Sunt sigur că automatul va trebui să lupte din greu cu dumneavoastră, baroane. Dar mă tem că nu vor mai exista alte

partide. Eu intenționez ca după această seară să demontez automatul, pentru a mă dedica altor proiecte.

Pe când Andrássy încă mai protesta, un aghiotant al împărătesei se apropie de Kempelen și îi șopti ceva la ureche.

— *Escusez-moi,* spuse Kempelen, dar Majestatea Sa mă cheamă la o discuție.

— Oh, Majestatea Sa nu poate fi lăsată să aștepte. Hai, du-te! zise Nepomuk.

— Mult succes! adăugă și Ibolya, iar Andrássy îi făcu un semn cu capul.

Kempelen gustă privirile pline de invidie ale curtenilor, care îl însoțiră pe tot drumul până la împărătească. Acum, lângă aceasta se afla Friedrich Knaus, care își tampona fruntea cu o batistă din mătase. Kempelen făcu o reverență în fața împărătesei și îl salută cu o înclinare a capului pe Knaus.

— *Mon cher* Kempelen, tocmai vorbeam cu Knaus despre invenția dumneavoastră unică în felul ei, spuse Maria Theresia. Și amândoi am fost de acord, că v-ați meritat cu vârf și îndesat cei o sută de *souverains* de aur. *N'est-ce pas,* Knaus?

— Într-adevăr. O mașină care gândește, cine ar fi crezut așa ceva? Încă nu îmi vine să cred.

— De ce niciodată nu ați spus ce talente ascundeți? În toți acești ani, v-am ținut ocupat cu simpla birocrație, și dumneavoastră inventați apoi în cel mai scurt timp această minunăție.

— Am vrut doar să ies la lumină, ca să nu existe îndoieli, Majestatea Voastră.

— Ia spuneți-mi, ce aveți de gând să mai faceți acum?

— Mă voi întoarce la simpla birocrație, răspunse Kempelen zâmbind, și dacă timpul îmi va permite, voi lucra și la alte invenții.

— Ne puteți dezvălui la ce vă gândiți?

Împărăteasa îl privi scurt pe Knaus, care urmărea schimbul de cuvinte cu mâinile la spate și afișând un surâs.

— Bineînțeles că poate, doar dumneavoastră sunteți

împărăteasa.

— Acum aș vrea să construiesc o mașină care să vorbească, un aparat care să stăpânească limba la fel de bine ca un om în carne și oase. Orice limbă.

— *C'est drole,* Knaus. Și dumneavoastră v-ați gândit cândva să construiți o mașină care să vorbească. Ce se mai aude cu ea?

— Hmm… proiectul a trebuit să… să fie amânat. Am multe alte obligații în cadrul cabinetului de fizică.

— Ați putea poate să aveți cândva un schimb de opinii și să comparați ceea ce ați obținut amândoi. Desigur că proiectul va fi astfel realizat mai repede, *n'est-ce pas?*

Cei doi bărbați dădură aprobator din cap, așa cum se cerea, dar nu scoaseră un cuvânt.

— Mai uitați-vă încă o dată la acest excelent jucător de șah, i se adresă împărăteasa lui Knaus.

— Nu mai este necesar. L-am putut examina suficient mai înainte.

— Am vrut să spun că puteți să plecați.

Friedrich Knaus înțelese gafa făcută și tresări. Apoi execută o reverență, dar zâmbetul îi dispăru de pe față înainte de a fi apucat să o termine.

— Ce aveți cu toții cu mașina vorbitoare? întrebă Maria Theresia. Iertat să îmi fie, dar oamenii vorbesc deja mai mult decât trebuie pe această lume, de ce să mai învețe să vorbească și mașinile? Mașini care tac, din astea îmi doresc uneori! Gânditori, de ei avem nevoie, avem nevoie de gânditori *comme il faut,* cum este excelentul dumneavoastră turc. Wolfgang von Kempelen tăcea. Împărăteasa continuă: Dar sunt sigură că mașina dumneavoastră vorbitoare va fi o realizare la fel de minunată ca jucătorul de șah. Poate că pur și simplu nu mai sunt atât de perspicace ori nu mai sunt suficient de tânără, ca să recunosc ce este de viitor.

— Majestate! protestă Kempelen, dar ea puse capăt protestului ridicând mâna.

— Fără politeţuri false, Kempelen. Nu este stilul dumneavoastră. Maria Theresia privi sala, şi ochii i se opriră pe Knaus, care se învârtea în jurul automatului pentru şah, tot cu mâinile la spate şi cu privirea fixă, ca un bâtlan în căutare de broaşte în luncă. *A propos,* nici Knaus nu mai este tânăr.

— A realizat lucruri mari.

— Asta a fost ultima dată acum zece ani. Împărăteasa îi făcu semn lui Kempelen să se apropie un pas şi îl întrebă ceva mai încet: V-ar interesa eventual funcţia de mecanic al Curţii? Mi-ar face plăcere să vă am la Curte, iar Knaus vă va fi poate recunoscător pentru că l-aţi scăpa de griji.

— Sunteţi prea bună, înălţimea Voastră.

— Păstraţi-vă amabilităţile. Mâna moale a împărătesei apucă braţul lui Kempelen şi îl strânse: Dumneavoastră ştiţi ce puteţi, şi ştiu şi eu. Şi în plus mai ştiu că v-ar plăcea acest post.

— Dar Majestatea Voastră nu ar trebui să uite că eu trebuie să fac faţă şi altor îndatoriri.

— Colonizarea şi controlul salinelor? Asta o pot face alţii la fel de bine. Dumneavoastră sunteţi predestinat lucrurilor mai importante. Dar gândiţi-vă în linişte.

— Prea bine, Majestate.

— Dar în niciun caz această apariţie a automatului care joacă şah nu trebuie să fie unică. Vreau ca dumneavoastră să prezentaţi această minunăţie în imperiul meu şi să poată să vadă şi străinii de ce suntem noi capabili, întoarceţi-vă la Pressburg şi prezentaţi-o acolo. Celelalte atribuţii ale dumneavoastră se reduc la minimum; aveţi aprobarea mea. Bineînţeles că salariul rămâne acelaşi. Şi mai veniţi la Viena, că mă simt grozav de ispitită să joc şi eu măcar o dată cu turcul.

— Ce onoare! Şi ce eveniment va fi acesta!

— *En effet.*

— Şi maşina mea vorbitoare?

— Dacă într-o zi nimeni nu va mai fi interesat de automatul dumneavoastră pentru şah… atunci, dragul meu Kempelen,

atunci surprinde-ne cu mașina vorbitoare. Kempelen se înclină, iar împărăteasa continuă: Și acum reîntoarceți-vă printre oameni. Ați pălăvrăgit destul cu o matroană bătrână și lipsită de farmec, acceptați laudele celor tineri și drăguți.

Nu se mai uită la Kempelen, ci își rezemă spatele greu de speteaza tronului și oftă teatral, spre a întări impresia de femeie bătrână.

Între timp, Nepomuk von Kempelen scăpase de Ibolya și vorbea cu alte femei, iar baronul Andrássy se adâncise într-o discuție politică cu un grup de compatrioți. Ibolya umbla fără un țel anume prin salon și din când în când mai schimba paharul gol cu unul plin de pe tava vreunui lacheu. Le zâmbea bărbaților când privirile li se întâlneau, și bărbații îi zâmbeau la rândul lor, dar niciunul nu i se adresa. În cele din urmă, Ibolya ajunse în fața uneia dintre nenumăratele oglinzi, pentru a-și verifica peruca și corsetul. O floare din mătase se desprinsese din montura perucii și atârna fleșcăită. Ibolya o puse la locul ei.

Instinctiv, simți că o supraveghea cineva, cineva aflat la spatele ei. Nu se întoarse, ci privi în oglindă. Trecu repede cu privirea peste șirul de capete albe din spatele ei, dar majoritatea acestora erau cu ceafa la ea, și ceilalți priveau în altă parte. Abia când căută ceva mai departe, remarcă ochii turcului, care o priveau țintă. Apoi spatele mecanicului Curții se interpuse între ochi și ea.

Ibolya părăsi oglinda și merse direct la mașina de șah. Înghesuiala de aici se mai rărise. Ușile mesei mai erau deschise toate, pentru a asigura privitorilor o vizualizare deplină, iar piesele albe de pe tabla de șah încă se mai aflau în poziția din care dăduseră mat adversarului. Ibolya se opri cam la doi pași de turc. Acesta continua să o privească cu ochii lui strălucitori și căprui. Ibolya răspunse privirii și examină cu acest prilej și zona din jurul lor: sprâncenele grele și mândra mustață de deasupra buzei superioare, obrajii severi și în cele din urmă pielea strălucitoare și mai întunecată. Din când în când, cămașa îi era mișcată de un curent de aer sub umerii lați și părea că acesta respira. Curioasă

treabă: turcul era o mașină între o mulțime de oameni și totuși părea mai uman decât toți ceilalți la un loc. Ibolya trebui să clipească, ceea ce îi păru ca o înfrângere, ca un gest de supunere, pentru că turcul ținea ochii în continuare neclintiți.

Abia când baroana Jesenák simți că o privea Jakob, vraja cedă. Strânsă în corset, remarcă faptul că respira accelerat. Jakob îi zâmbi mândru de interesul arătat operei lui. Ea răspunse zâmbetului, rușinată de momentul de absență datorat păpușii, lăsă jos genele și dispăru între curteni, ca să găsească un pahar plin.

Jakob privi în urma ei. Apoi băgă de seamă că Knaus, care până atunci examinase cu mare atenție automatul, dispăruse. Îl căută cu privirea și îl văzu așezat în genunchi în fața ușii deschise, cu o mână în interiorul mecanismului de ceas.

— Vă rog, *monsieur.* Nu puneți mâna!

Knaus mustăci.

— Dacă cineva se pricepe la lucrurile acestea, eu sunt acela. Nu voi îndoi nicio roată dințată.

— Va trebui totuși să vă rog…

Knaus dădu din cap, scoase mâna din mecanism și își șterse cu o batistă curată degetele, pe care rămăseseră urme de ulei.

— Sunteți ucenicul vrăjitor?

— Asistentul domnului von Kempelen, da.

— Cu atribuții… desigur nu privind supravegherea păpușii.

— Nu. Am contribuit cu lucrări de tâmplărie.

Knaus își plimbă mâna curată pe lemnul de nuc, mai închis la culoare, al mesei de șah.

— O treabă bună… nu, una excelentă. Sunteți foarte priceput.

— Mulțumesc.

— Știți că eu conduc cabinetul de fizică. Aici avem mereu nevoie de oameni capabili.

— Nu am instruire.

— Dar Wolfgang von Kempelen este ceasornicar cu instruire? Nu! Și totuși ne surprinde pe toți cu o lucrare care nu ține cont de

niciuna dintre legile cunoscute și necunoscute ale ceasornicăriei.

Knaus arătă cu ambele mâini către șahistul turc. Ironia din vocea lui era evidentă.

— Eu am acum de lucru.

— Da, știu. La Pressburg. Viena este ceva mai înstărită decât provincia, prietene.

— Sunteți prea amabil, dar eu sunt mulțumit cu munca mea și de aceea am de gând să rămân la Pressburg.

Friedrich Knaus oftă de parcă își dăduse seama că era imposibil să-l readucă pe drumul cel bun pe un neștiutor.

— Bine, este decizia dumneavoastră. Dar pentru dumneavoastră vă stau oricând la dispoziție, dacă vă răzgândiți. Când mai veniți la Viena, vizitați-mă cu toată încrederea la cabinetul Curții. Knaus luă de pe tabla de șah regele lui roșu și îl puse alături de celelalte piese pierdute. Apoi adăugă pe un ton reținut: Ascultați-mă, dacă ceva este putred la acest așa-zis automat, – și cunoștințele mele de specialitate îmi spun că așa este – atunci eu voi li primul care va descoperi acest lucru. Împărăteasa va afla și Domnul să aibă milă de cei care au cutezat să o înșele pe ea și întreaga Curte, și să blameze regatul, și asta nu îl privește doar pe inventator, ci pe toți care au participat la înșelăciune. Rețineți asta, și din partea mea îl puteți pune la curent și pe al dumneavoastră fanfaron maestru.

Knaus așteptă puțin ca vorbele lui să își facă efectul, după care se întoarse cu spatele la automat și la Jakob, și se ocupă de însoțitoarea lui, o tânără îmbrăcată după moda turcească.

Oricât de încet rostise Rnaus aceste cuvinte, Tibor le auzise. El îl va ruga pe Kempelen să nu mai lase deschisă ușa de la mecanismul ceasornicului. Fusese frumos să urmărească o parte din ceea ce se petrecuse legat de reprezentație: numeroasele picioare și rochii ce se preumblaseră prin fața micii lui ferestre, numeroasele chipuri care priviseră în ascunzătoarea lui, uneori chiar în ochii lui, fără să poată să îl vadă în întuneric, vânzoleala curtenilor din salon, plăcutele parfumuri ale domnilor și ale

doamnelor și nu în cele din urmă toate laudele exprimate de invitați turcului și jocului lui strălucit. Dar când în deschizătură apăru fața slabă a lui Knaus, Tibor fu îngrozit, și când mecanicul chiar își vârâse mâna în mecanismul de ceasornic, Tibor crezuse că Knaus îl va extrage de acolo ca pe un melc din cochilia lui.

Tibor o revăzuse pe baroana Jesenák. Era la fel de frumoasă ca prima dată, chiar dacă atunci îi plăcuse mai mult îmbrăcămintea ei mai firească. O urmărise cu privirea cum umbla prin salon cu un pahar în mână. Când se oprise în fața unei oglinzi și Tibor îi văzuse imaginea reflectată încadrată în rama de aur a oglinzii, i se păruse că privea un tablou. Și când se apropiase de automat, îi mirosise din nou parfumul, izul dulce de măr.

Era trecut mult de miezul nopții, când cei trei bărbați reveniră în casa din Alsergasse, dar toți trei erau cât se poate de treji. Sudoarea lui Tibor se uscase demult. Jakob își smulsese peruca de pe cap și acum trebăluia plin de râvnă cu unghiile pe pielea capului. Părul lui umed era răsculat și urma perucii se întipărise roșie pe frunte și în jurul capului. Își scosese haina galbenă. În vreme ce își ștergea pudra și sudoarea de pe față, Wolfgang von Kempelen reveni în camera acestuia, ținând într-o mână peruca și în cealaltă mână o sticlă cu șampanie.

— Să ciocnim pentru „cea mai mare invenție a secolului”! strigă el. Îl citez pe contele Cobenzl.

— Secolul mai are mult până se va încheia, zise Jakob. Cine știe ce se va mai inventa în următorii treizeci de ani.

Kempelen îi puse fără comentarii sticla în mână lui Jakob și ieși să aducă pahare. Când Jakob deschise sticla, o parte din șampanie țâșni afară și pe mâna lui Jakob. Acesta se întoarse către android:

— Te botez cu numele de… căută ajutor cu privirea la Tibor, dar acestuia nu îi trecu niciun nume prin cap, ca să nu mai ținem seama de faptul că nu voia să participe la botezarea automatului de către un evreu… *Pașa. akoh* îl stropi pe turc cu șampania de pe degetele lui. Nu este prea original, știu. Dar tronează acolo calm ca

un pașă. Jakob arătă către ușă și adăugă: Vrea să îți prelungească contractul.

— Kempelen?

— Da. Nu te lăsa tras pe sfoară. Fără tine nu poate să facă nimic. Așa că nu te vinde ieftin, auzi?

— Și tu?

— Munca mea s-a încheiat. La mine poate să renunțe la nevoie. La tine nu poate.

— Totuși, eu nu pot… începu să spună Tibor, dar amuți, pentru că se întorsese Kempelen cu paharele.

Kempelen turnă șampania atât de entuziast, că aceasta se revărsă din pahare. Întinse câte un pahar, mai întâi lui Tibor, apoi lui Jakob, îl ridică pe al lui și se uită la turc.

— Pentru automat!

Jakob și Tibor repetară urarea și ciocniră. Kempelen își goli paharul dintr-o înghițitură.

— Și acesta a fost doar începutul, anunță el. Împărăteasa m-a rugat – nu, de fapt mi-a ordonat, este mai bine spus așa – să expun automatul la Pressburg, ca toată lumea să îl poată vedea jucând. Mașinăria aceasta va lovi ca fulgerul din Brescia. Kempelen își umplu paharul și procedă la fel și cu al lui Tibor, apoi continuă: Știu, am spus la Veneția că am nevoie de tine doar pentru o reprezentație. Dar a fost o greșeală. Subapreciasem efectul automatului. Ți-aș putea trezi interesul pentru a lucra mai departe pentru mine? A fost și pentru tine un eveniment grozav, nu? Închipuie-ți că împărăteasa vrea neapărat să joace cu tine.

Tibor dădu din cap. Jakob înălță capul de parcă îl împunsese ceva în spate, și Tibor pricepu semnul.

— Dar vreau mai mulți bani.

De fapt, Tibor voise să se exprime ceva mai puțin direct. Ca să își mascheze jena, mai luă o gură de șampanie.

Kempelen ridică din sprâncene:

— Aha, și la cât te-ai gândit?

Cu coada ochiului, Tibor îl văzu pe Jakob întinzând trei degete

de la mâna liberă, lângă coapsă, ca să nu poată fi văzut de Kempelen.

— Trei, zise Tibor și, când Jakob sublinie mai energic gestul, adăugă:... zeci. Treizeci de guldeni pe lună.

Nu cuteza să îl privească pe Kempelen în ochi. Cu siguranță că păruse mai mult decât nerecunoscător.

Dar Kempelen îl aprobă:

— Vom mai discuta despre asta acasă.

— Și vom schimba câteva lucruri.

— Sunt de aceeași părere cu tine. Nu vom mai permite nimănui să se apropie de mașină atât de mult cum a făcut Knaus. Îl punem pe adversar... la altă masă. Cu explicația că astfel publicul îl va putea vedea mai bine pe turc. Sau invocăm motive de securitate. A fost o nenorocire surprinderea bietului Knaus. Un cap atât de luminat, dar în seara asta arăta ca prostul satului. A curs râuri transpirația pe el.

Mâine, va fi ținta ironiilor Vienei. Kempelen mustăci, mai bău din pahar și adăugă: Nu, toată Viena va vorbi doar despre jucătorul de șah. Mașina gânditoare a lui Wolfgang von Kempelen.

— Nu este o mașină care gândește, obiectă Jakob.

— Ce?

— Nu este o mașină care gândește. Automatul nu poate decât să învârtească niște roți și să facă gălăgie. Cel care gândește este Tibor. Totul nu este decât o iluzie magistrală.

— Dar noi suntem cu toții conștienți de asta.

— Vreau doar să atenționez că pericolul ca șmecheria să fie descoperită crește cu fiecare expunere în public a automatului.

Kempelen își plimbă privirea de la Jakob la Tibor și înapoi și începu să râdă. Puse mâna pe umărul lui Jakob și strânse scurt.

— Casandra noastră din buzunarul de la vestă! Te-a intimidat bătrânul Knaus, așa este? V-am văzut vorbind. Mi s-a părut necăjit.

— Nu mă las eu intimidat, ripostă Jakob cam îmbufnat. Părerea mea este doar să nu ne forțăm norocul.

— Eu am o mare înțelegere pentru faptul că încrederea voastră, a evreilor, a avut în mod trist de suferit de-a lungul veacurilor. Dar norocul, Jakob, norocul ne este dat spre a-l provoca. Am făcut asta cu succes până acum și intenționez să o fac și în continuare. Ceea ce, bineînțeles, nu înseamnă că nu trebuie să fim și mai atenți decât până acum. Eu voi fi urmărit pas cu pas, va fi supravegheată casa mea. Se întoarse către Tibor și adăugă: De aceea nici nu mă vei însoți mâine la Pressburg. Vei rămâne aici două-trei zile, după care vii cu un cupeu. În acest fel nimeni dintre cei care te vor vedea pe drum nu va face vreo legătură între noi.

— Trebuie să rămân singur aici?

Kempelen îl privi pe Jakob, și acesta dădu afirmativ din cap.

— Bine, rămâne și Jakob. Dar în cele trei zile nu vă arătați în stradă. Nu ieșiți dincolo de ușă.

— Asta este de la sine înțeles, îl asigură Jakob.

Cei trei terminară șampania vorbind despre reprezentație; Kempelen dădu detalii despre discuția cu Maria Theresia, Jakob reproduse laudele curtenilor, și Tibor descrise jocul contra lui Knaus așa cum fusese el trăit din interior. Trecu sub tăcere întâmplarea cu Ibolya baroneasă Jesenák, ca și faptul că fusese martor neobservat al discuției dintre Knaus și Jakob.

Cu ocazia celei de-a zecea aniversări a guvernării Mariei Theresia, la 20 octombrie 1750, Ludovic al VIII-lea, principele de Hessen-Darmstadt, face cadou Majestății Sale un mecanism de orologerie de mărimea unui bărbat. Așa-numitul ceas reprezentativ imperial cântărește peste 125 de kilograme, și din această greutate mai mult de jumătate este reprezentată de argintul pur. Sub cadranul cu orele se găsește o mică scenă, ca un fel de teatru cu figurine din cositor, încadrat cu acante, heruvimi, nimfe și de vulturul habsburgic, totul din argint. Fundalul scenei este ornat cu arcade, prin care se disting armata imperială și palatul din Pressburg.

Când începe reprezentația, un mecanism foarte complex animă acest *tableau anime:* pe o melodie festivă a ceasului apar figurinele care îi reprezintă pe Maria Theresia și pe Francisc I; împăratul vine din stânga, iar soția lui din dreapta și se întâlnesc la mijloc, în fața unui altar unde pâlpâie flăcări. Cei doi sunt însoțiți de paji, care îngenunchează în fața lor, pentru a le înmâna coroanele: Mariei Theresia, coroana regală a Ungariei și Boemiei, lui Francisc I, coroana de împărat al Sfântului Imperiu Roman.

Deodată, pe cerul albastru apare un nor întunecat, iar deasupra perechii imperiale se ivește un demon, care are trăsături asemănătoare cu ale lui Frederic al II-lea al Prusiei. Totuși, nimeni altul decât arhanghelul Mihail coboară din ceruri, pentru a-l alunga pe Satana cu o sabie de foc. În final, geniul istoriei scrie cu o pană litere negre pe firmament – *Vivat Franciscus et Theresia* – și în sunet de fanfară pe capetele perechii imperiale se lasă coroane de lauri.

Principele Ludovic îl însărcinase cu construirea acestui cadou unic pe ceasornicarul Curții sale, Ludovic Knaus, iar acesta lucrase împreună cu fratele lui mai mic, Friedrich. Curtea vieneză a fost atât de recunoscătoare celor doi frați pentru capodopera creată de ei, încât mai târziu ambii au trecut în serviciul casei

imperiale. Ludovic devine inginer al armatei austriece. Friedrich Knaus vine la Viena după declanșarea războiului de șapte ani, pentru a deveni mecanicul Curții Majestății Sale. Devine membru al cabinetului Curții pentru fizică, mecanică și astronomie, și aici construiește alte automate, printre care și patru automate de scris, cel de-al patrulea, *mașina-minune care scrie orice,* expusă în anul 1760, la aniversarea încoronării. Aceasta consta într-o statuetă din alamă, care așternea pe o hârtie care se mișca, cu o pană și cerneală, până la șaizeci și opt de litere de fiecare dată. *Mașina-minune care scrie orice* a devenit o senzație și i-a întărit lui Friedrich Knaus faima de cal mai mare mecanic al vremurilor lui.

Tot drumul până acasă, Knaus privise tăcut pe fereastra caleștii și timpul rece și umed era reflectarea perfectă a sării lui sufletești. În fața casei, uită să o ajute pe însoțitoarea sa să coboare, aceasta trebuind să îl strige. Lovi nerăbdător cu ciocanul pentru bătut la ușă și, în timp ce așteptau servitorul, alungă cu bastonul doi porumbei care căutaseră adăpost sub o ieșitură a zidului.

— Poate vrei să fii singur noaptea aceasta? îl chestionă femeia.

— Poate ți-ar conveni ție, răspunse el nepoliticos. Dacă nu tu, atunci cine m-ar însenina pe mine?

Servitorul deschise ușa. Knaus îi dădu acestuia mantoul, pălăria, bastonul și mănușile, îi ceru să aducă o butelcă cu vin și o gustare și o luă înainte spre dormitorul lui de la etajul superior. În timp ce ea își scotea peruca și îndepărta pudra, rujul de pe buze și fardul roșu din obraji în fața unei măsuțe de machiat, el umbla încoace și încolo prin cameră, cu mâinile ba încrucișate pe piept, ba ținute la spate.

— Aș fi putut să jur că în această mașinărie se ascunde un om, spuse el după o îndelungată tăcere. Se opri și privirea lui trecu peste ea. Nu ai fi dispusă să mă contrazici? Ori mai curând să mă aprobi? Nu am niciun chef să vorbesc de unul singur.

Ea oftă și, fără să se întoarcă, zise:

— Ai verificat temeinic dacă mașina este goală. Și era goală.

— Da, dar... o... o maimuță, poate? Se spune că sultanul din Bagdad ar avea o maimuță care a învățat să joace șah. Sau un om... fără membre... fără partea inferioară a corpului, un veteran căruia în război o ghiulea de tun i-ar fi retezat toată partea inferioară... care l-ar fi înjumătățit... Doamne, întrerupe-mă! Spun tâmpenii! Ce prostănac aș fi eu să pierd în fața unei maimuțe? Oricum e mai bine să pierd în fața unei mașini. Knaus își smulse peruca de pe cap și o aruncă pe un scaun, de pe care aceasta căzu pe podea. El continuă: Dumnezeule, îl urăsc pe acest Kempelen! Acest parvenit arogant, acest lingău ordinar de provincie, cu modestia lui de nesuportat, dar care este înfumuratul înfumuraților! De ce nu se limitează el la treburile lui? Că doar eu nu mă amestec în birocrația lui!

— Da.

Își scoase haina.

— Abbe și *pater* Hell au fost de aceeași părere cu mine; nu este lucru curat cu mașina aceasta. Dar lor le este indiferent, că doar Kempelen nu braconează în pădurile lor. Ia să fi descoperit el o nouă planetă! Ha-ha, atunci Hell i-ar fi declarat pe loc război! Scutură cu palma pudra de pe umerii hainei sale și adăugă: Poate că o fi ceva legat de magneți. Da, cu siguranță are legătură cu magneții, acum toată lumea face ceva cu magneții; nimic nu stârnește mai mult interesul omului, decât apariția undeva a unui magnet afurisit. Ai văzut că pe perioada întregii partide a stat lângă acea casetă? Și că nu a vrut să o deschidă *partout?* Acolo se află întreg secretul. El însuși conduce automatul de la distanță... cu ajutorul curenților magnetici. Nu există mașină care să gândească; însuși Kempelen gândește și o conduce.

— Ar fi ceva extraordinar.

— Sigur că ar fi extraordinar, dar ar fi totuși o escrocherie. Iar eu îi voi da de cap.

Între timp, ea îndepărtase toate acele cu care fusese strâns părul ei blond sub perucă și acum îl peria.

— De ce?

— De ce? Chiar mă întrebi serios de ce? Pentru că din cauza asta eu îmi pot pierde scaunul, draga mea, de aia. Cunosc eu muierea asta francofilă, cum apare o nouă modă – îi imită vocea – *o ga c'est drole, c'est magnifique, oje l'aime absolument!* – tot ce este vechi și-a trăit traiul. Îl adoră pe acest șarlatan, pe acest Cagliostro ungur, am sesizat asta, Dumnezeu știe de ce; probabil pentru că el este nobil, și eu nu sunt. Kempelen vrea să construiască și o mașină care să vorbească, imaginează-ți! Asta nu mai poate fi o întâmplare! Vrea să mă învingă pe propriul teren! Dar nu voi permite. Voi demasca escrocheria lui, și cu asta este terminat, poate să își facă bagajele, să fugă în Prusia sau și mai bine în Rusia!

La ultima frază, Knaus indicase involuntar cu degetul arătător către răsărit, până când își dădu seama de poziția lui stupidă. Începu să-și descheie vesta.

— Exagerezi, spuse ea. Cu certitudine că nu vrea să îți facă rău. Nici nu te cunoaște. Și cine știe, poate că vâlva cu turcul va dura doar câteva săptămâni.

— Nu pot să aștept atât. Dar cum să fac?

Întrucât Knaus nu găsea răspunsul, i-l oferi ea:

— Mituiește-i asistentul.

— Dar tu ce crezi că am făcut eu mai înainte? Dar nu toți oamenii se vând, stimată Galatee.

O clipă ea se opri, după care își șterse fața cu o batistă umedă.

— Îmi pare rău, spuse Knaus, care se duse la ea, îi cuprinse umerii goi și o sărută pe gât. Îmi pare rău cu adevărat. Te rog să mă ierți. Nici nu știu unde îmi este capul. Sunt așa de furios, încât atac tot ce îmi este mai scump.

Ea duse mâinile la spate, pentru a descheia corsetul. Knaus preluă această sarcină, îngenunche în spatele ei și îi descheie corsetul de sus până jos. În acest timp, o privea în oglindă. Ea avea un păr perfect, la fel și pielea, și mai ales sânii, dar el tânjea mai ales după imperfecțiunile ei; ochii albaștri cu irizații verzui, pe care nu și le putea explica, minuscula cicatrice de pe frunte, colțul

drept al gurii, totdeauna mai ridicat decât cel stâng, mica pată maronie de deasupra, care făcea inutile toate alunițele aplicate. Când îi sărută spatele, îi veni inspirația:

— Tu vei descoperi asta!

— Poftim?

Friedrich Knaus se îndreptă entuziasmat de ideea lui.

— Vei descoperi pentru mine cum funcționează automatul pentru șah. Tu poți învârti pe degete oricare bărbat. O să îți meargă și cu Kempelen. Nimeni nu îți poate rezista. Acesta este un dar. Sunt un geniu!

— Nu voi face asta, cum îți închipui așa ceva? Nu sunt o spioană.

— Bineînțeles că nu îl poți întreba pur și simplu. Trebuie să procedezi inteligent. Dar vei găsi tu calea. Ești deșteaptă. Îmi este indiferent cum te descurci.

— Nu.

— Poți să o faci! Nu este o treabă grea. Și ai la dispoziție tot timpul din lume.

— Nu. Scoate-ți asta din cap!

Ea se ridică și lăsă juponul să îi alunece de pe corp. Se îndreptă goală către pat.

Knaus plescăi din limbă.

— Trebuie să o faci, Galatee. Când graviditatea îți va fi vizibilă, nu vei mai găsi clienți pe aici.

Ea lăsă să îi scape cearșaful pe care îl ținea în mâini și se întoarse:

— De unde știi asta?

— Până acum nu am știut. Doar am bănuit. Dar emoția ta spune tot. Zâmbi și continuă: Nu uita, chiar dacă nu sunt medic, sunt cel puțin om de știință, și noi, oamenii de știință, privim cu atenție ce se întâmplă în jurul nostru. Ea se strecură sub cearșaf, își întoarse fața de la el, care examină admirativ cum se așeza încet pânza pe formele ei. Vrei să renunți la copil?

— Nu.

— Atunci trebuie să părăsești Viena. Noutățile se răspândesc repede la Curte și, dacă află cineva, nu îți vei mai putea exercita profesia după naștere. Al cui este? Al meu? Sau, dacă îmi este permis, i s-a descărcat scula lui Joseph și acum se dezvoltă în tine un mic împărat?

Puse încet mâna pe pântecele ei, dar ea i-o respinse. El îi șopti în ureche:

— Galatee, evită Viena, fă treaba pentru mine la Pressburg. Te voi răsplăti împărătește, asta o știi. În așa fel, încât nu va mai trebui să fii metresa nimănui, nici măcar a împăratului.

Ea nu reacționă. El se dezbrăcă de tot, stinse lumânările, se lipi de spatele ei cald și își îngropă fața în părul ei.

— Și acum, draga mea, mă voi răsplăti pentru această idee excelentă.

În a doua seară după plecarea lui Wolfgang von Kempelen din Viena, Jakob intră în cameră cu mantia lui Tibor. El însuși purta haina galbenă și își pieptănase cu grijă părul pe spate.

— Am crezut că nu voiai să mai porți asta niciodată.

— Când ies în capitala imperiului, nu vreau să arăt ca un căruțaș ordinar, ci să arăt precum nobilul cavaler care sunt în interiorul meu.

— Ieși? întrebă cam dezamăgit Tibor.

— Nu, noi ieșim.

— Ce? Unde?

— Nu am idee. Nu cunosc foarte bine orașul, dar undeva vom fi serviți cu un pahar bun.

Tibor vorbi pe un ton scăzut, de parcă cineva ar fi tras cu urechea din spatele ușii:

— Dar Kempelen ne-a interzis să facem așa ceva.

— Parcă ești din basmul cu iezii, spuse Jakob dând din cap și adăugă subțiindu-și vocea: *Mămica ne-a interzis, nu avem voie, nouă ne este frică de lupul cel rău!*

— Nu cunosc basmul.

— Tibor, de câte ori ai mai fost la Viena?

— Nu am mai fost niciodată.

— Atunci, te rog. Doar nu vrei ca prima ta vizită în perla imperiului habsburgic să ți-o petreci într-o mică locuință de la periferie, unde auzi cum rod carii lemnul? Și, pe lângă asta, ar h trebuit să mă fi cunoscut între timp îndeajuns pentru a ști că nu mă sinchisesc eu de interdicții. Ba mai mult, ele mă provoacă, sunt o creatură bolnavă, ce să-i faci.

Tibor îmbrăcă haina adusă.

— Cum se termină basmul?

— Care basm?

— Cel cu iezii.

— Aha! Iezii îl lasă pe lup în casă, și el îi mănâncă pe toți. Tibor se holba la Jakob cu ochii larg deschiși. Evreul râse zgomotos și îl pișcă pe pitic de gât, după care continuă: Dar nu te teme, iedul cel mic supraviețuiește; se ascunsese în cutia pendulei.

După ce plouase toată ziua, mai ploua și acum, așa încât cei doi trebuiau să sară peste bălți adânci ce își căutau calea către albia râului Alser. În curând, ciorapii lui Tibor erau leoarcă și el se îndoia că va mai gusta excursia interzisă, pentru că, în lumina amurgului, nu prea mai vedea mare lucru din oraș. Trecură de domul invalizilor și de biserica trinitarienilor, de cazarmă și de curtea penală, apoi prin Exerzierplatz din fața zidurilor orașului interior până la Schottentor, trecură de Schottenkirche până ajunseră la Hohen Markt, apoi intrară într-un furnicar de străduțe, care lui Tibor îi aminteau de Veneția. Dar Jakob mai avea răbdarea să treacă de o cârciumă de lângă Sankt Ruprecht, și de o alta din Griechengasse, care după ce privi pe ferestre îi displăcură.

În cele din urmă, intrară într-o tavernă ce părea mai atrăgătoare decât cele două anterioare. Se eliberă o masă de lângă sobă și primiră locuri acolo. Jakob comandă birtașului ceva fierbinte, indiferent ce, pentru a se mai încălzi. Omul le aduse două ape fierbinți cu rachiu de orez și mult zahăr „dulce ca păcatul și fierbinte ca iadul”. Apoi testară vinul localului. Tibor se

încălzi, își pusese cizmele la uscat lângă sobă și, în timp ce Jakob îi lua din nou în bătaie de joc pe curtenii de la Schonbrunn, Tibor îi privea în tăcere pe clienții tavernei: clienți simpli, dar educați. Jakob era singurul care ieșea în evidență cu hainele sale și cu reprezentația oferită: se dădea nobil, i se adresa de sus birtașului, ridica degetul mic de la mâna cu care ținea paharul, își tampona colțurile gurii cu o batistă după fiecare sorbitură. Erau prezente puține femei, dar fiecare îl privise cel puțin o dată, și Tibor era sigur că Jakob le înregistrase privirile cu mare satisfacție.

La o oră și jumătate după sosirea lor, în tavernă intră un nobil, ținând într-o mână tricornul ud, iar în cealaltă un baston cu măciulie de argint. Se duse la tejghea rânjind larg, de parcă tocmai auzise o glumă, și îl întrebă pe birtaș ce fel de vin spumos are. Comandă opt sticle și ceru să fie împachetate pentru transport în cutii umplute cu paie. În timp ce birtașul executa comanda, privirea nobilului căzu pe Jakob și pe Tibor. Îi salută cu o înclinare a capului, Jakob răspunse politicos jucându-și rolul de nobil.

— *Monsieur.*

— Aveți un servitor ciudat, *monsieur,* spuse nobilul uitându-se la Tibor.

— Impresia vă înșală, răspunse Jakob. Nu el este servitorul meu, mai mult îi sunt eu servitor.

Străinul măsură garderoba celor doi.

— Nu vă lăsați înșelat de hainele noastre, deoarece călătorim *incognito,* adăugă Jakob.

— Îmi dezvăluiți cine sunteți?

— Dacă am face-o, am mai fi *incognito?* Jakob îl privi pe Tibor, dar acesta nu știa ce să spună. Așa că Jakob se adresă din nou nobilului: Puteți păstra un secret?

— Și dacă nu pot?

— Atunci va trebui să vă omorâm.

Tibor tresări, dar nu interveni. Kempelen și-ar fi ieșit din pepeni dacă ar fi știut ce făceau ei aici, dar alcoolul îi tulbura mințile lui

Tibor, care voia să vadă la ce se gândise Jakob. Acum curiozitatea străinului se trezise de-a binelea. Acesta rânji, luă un scaun și se așeză alături de cei doi, aplecat deasupra mesei.

— Sunt numai urechi.

Jakob îi ceru permisiunea lui Tibor:

— Sire? Tibor încuviință, și evreul continuă în șoaptă: Desigur ați auzit de celebra marchiză de Pompadour, metresa regelui Franței? Nobilul confirmă imediat și, cu un gest, îi ceru lui Jakob să continue. În anul 1745, doamna de Pompadour a fost lăsată grea de către Majestatea Sa regele. Dar, pentru că nu era regină, copilul ar fi fost un bastard, și atunci Louis a intervenit, într-un fel groaznic, mai mult decât nedemn de un rege: i-a tras doamnei de Pompadour un pumn în pântece.

— *Sacre!* Opină nobilul.

— Dar nu s-a ajuns la un avort. Nașterea a avut loc cu două luni mai devreme, iar copilul… a venit pe lume necopt.

Încet, foarte încet, Jakob întoarse capul către Tibor, iar nobilul îi urmări privirea cu gura căscată.

— Monsieur, îl aveți în față pe moștenitorul tronului Franței, Ludovic al XVI-lea, succesorul legitim la tronul francez. După ce lăsă ca aceste cuvinte să își facă efectul, Jakob adăugă: De la nașterea lui fugim de poliția secretă a Majestății Sale. Acum ne îndreptăm către Londra, unde regele George vrea să ne acorde azil.

Nobilul se uită ba la Jakob, ba la Tibor, apoi izbucni într-un râs răsunător:

— Nu cred o vorbă din ce ați spus.

— Asta chiar ne convine.

Birtașul puse ambele cutii cu vin spumos pe tejghea. Străinul se ridică și își scoase punga. Apoi bătu cu mâna pe masă.

— Sunt invitat la o petrecere care, după toate probabilitățile, va fi plictisitoare de moarte. În ciuda alcoolului. Nu ați vrea să mă însoțiți? Ați fi oaspeți de onoare și cu siguranță veți contribui la amuzamentul nostru.

— Înălțimea Voastră? i se adresă Jakob lui Tibor.

Și în același timp îl lovi sănătos pe sub masă.

— Caleașca mea se află afară, cu două fermecătoare dame în ea, zise nobilul.

— Acceptăm, răspunse Tibor.

Își puse cizmele care se uscaseră și se încălziseră de la cămin, și ca să își între în rol fu ajutat cu mult respect de Jakob să-și îmbrace mantia. Între timp, nobilul plăti vinul, plus consumația celor doi.

Caleașca bărbatului era chiar în fața birtului și cei trei se înghesuiră în ea împreună cu cutiile; Tibor urcă ultimul, pentru a mări surpriza ce le aștepta pe femei. Nobilul nu prea exagerase: ambele erau cu adevărat fermecătoare și erau impunător îmbrăcate, cu toate că ploaia murdărise marginile rochiilor lor ca și ciorapii de mătase ai bărbaților. Acestea chicoteau și întrerupeau mereu cu întrebări povestirea lui Jakob, pe care acesta fu nevoit să o ia de la capăt pe drumul către petrecere. Cea mai tânără părea chiar să creadă minciunile lui Jakob. Ea le comunică celorlalți părerea sa:

— Treaba voastră, dar asemenea lucruri se întâmplă!

După un sfert de oră, caleașca se opri în fața unui mic palat. Îi așteptară pe servitori cu umbrele. În cele din urmă, își făcu apariția unul, însoțit de un bărbat care băgă capul pe fereastra caleștii și îi salută pe pasageri:

— *Bonsoir Mesdames, bonsoir Rodolphe,* nu intrați – îi avertiză acesta. Este mai mohorâtă decât o meditație calvină. Plecăm la Thun-Hohenstein, ne-a invitat într-o *societe* atractivă.

Nobilul cu numele de Rudolph îi porunci vizitiului să meargă la contele de Thun-Hohenstein și solicită aprobarea „înălțimii Sale, Delphinul" abia după ce caleașca se pusese deja în mișcare. Călătoria și curentul rece din călească îl treziră pe Tibor, care realiză că făceau o teribilă greșeală. Tocmai voia să îl roage pe Jakob să coboare amândoi pe drum, dar, ca și cum ar fi simțit asta, nobilul luă din cutie o sticlă cu vin spumos, scoase dopul și

îi oferi lui Tibor prima gură. Vinul era minunat. De fapt, el reprezenta și soluția: Tibor avea neîncetat nevoie de alcool pentru a depăși această seară fără mustrări de conștiință.

Caleașca opri pe o rampă acoperită. Jakob o ajută pe dama mai tânără să coboare scara, iar Rudolph o ajută pe cealaltă damă. Tibor vru să care vinul, dar nobilul îl opri; la Thun-Hohenstein exista totdeauna suficientă băutură, și oricum treaba asta nu era de demnitatea unui delfin. În holul splendid, îl reîntâlniră pe bărbatul care îi întâmpinase adineauri și pe însoțitorul lui. Mantourile, șalurile și pălăriile le fură luate de lachei, așa că acum Tibor atrăgea atenția nu numai prin dimensiunile lui corporale, ci și prin îmbrăcămintea prea puțin potrivită. Jakob și cu el erau singurii care nu purtau perucă și nici nu aveau părul pudrat în alb. Totuși, nimeni nu se interesă de justificarea prezenței lor, iar servitorii îi tratau cu aceeași atenție ca pe ceilalți musafiri.

La capătul de jos al scării ce ducea la etajele superioare, era un servitor la o masă cu măști, așa cum Tibor știa că era obiceiul în timpul carnavalului din Veneția. Prietenul lui Rudolph le explică faptul că măștile erau obligatorii, pentru a se evita eventuale tratări selective. Niciun oaspete nu trebuia să se teamă să se exteriorizeze, de aceea toți erau de nerecunoscut sub măști. Tibor și Jakob își luaseră măștile garnisite cu pene și pietre multicolore, care le acopereau fața până la gură și bărbie. Prin deschizătura pentru privit, Jakob îi făcu cu ochiul lui Tibor.

La etajul superior, trecură mai întâi printr-un salon gol, apoi prin altul în care era amenajat bufetul. Cei patruzeci de oaspeți de aici erau împărțiți pe mici grupuri, femeile fiind mai numeroase decât bărbații. Toți erau îmbrăcați cu bun-gust și purtau măști. Ferestrele erau închise și acoperite de draperii. Era sufocant de cald. Pe podea cădeau picături din lumânările celor două mari lustre. În aer plutea greu mirosul de vin. Dintr-o cameră alăturată, Tibor auzi cântul lipsit de melodie al unei femei.

O jumătate de duzină de oaspeți se adunaseră în jurul bufetului. Pe masă se rotea o jucărioară din alamă; era o

corăbioară de catargul căreia se ținea Bachus și la al cărei bord se afla un butoiaș din cositor. Corabia se oprea din rotit în dreptul unui invitat, iar acesta lua râzând butoiașul și îl golea de vin dintr-o sorbitură. Apoi turna din nou vin în butoiaș și se punea iarăși în mișcare mecanismul de ceas care rotea corabia într-o nouă călătorie.

Când ușile se închiseră în spatele nou-veniților, gazda se îndreptă către ei. Ură noului grup bun venit și, când prietenul lui Rudolph vru să se prezinte, îi tăie acestuia vorba cu un gest al mâinii.

— Gata, gata, tinere prieten! Nu vreau să aud așa ceva; în această societate noi rămânem anonimi sau mai bine ne luăm alte nume, felurite ca măștile de pe fețele noastre! Eu nu sunt altcineva decât *Neptun.* Prindeți puteri, faceți cunoștință cu eroi mitologici și nimfe, aici suntem o mare familie din Olimp; curând, începe spectacolul. Coborî privirea asupra lui Tibor și adăugă: Suferința ta este evidentă, prietene. Dacă ești destul de curajos; desigur, mai sunt locuri la *Baquet.* Nu trebuie niciodată să îți pierzi speranța.

Neptun plecă, și grupul se fărâmiță. Jakob, Tibor și însoțitoarea mai tânără rămaseră pe loc.

— Eu îmi iau numele de *Chloris,* zise ea.

— Pentru că evident cunoașteți Elada, interveni Jakob, fiți atât de amabilă să ne alegeți și nouă câte un nume.

— Tu, frățioare, de astăzi te vei numi… *Acis,* iar ție – ea îl privi pe Tibor – îți vom spune desigur *Pan,* zise ea și chicoti fermecător.

Jakob îi sărută mâna lui Chloris și o privi în ochi:

— Acis îți mulțumește, frumoaso!

Tibor așteptă ca femeia să se depărteze și spuse:

— Este o nebunie.

— Nu-i așa? ripostă rânjind prostește Jakob.

— Este o nebunie în sensul că va trebui să o tundem rapid de aici, Jakob!

— Dacă vrei să pleci, te rog, dar eu nu plec de aici pentru nimic

în lume. Sunt mascat. Și, în afară de asta, eu mă numesc *Acis*, dacă îmi pot permite să zic.

— Nicio mască nu poate ascunde faptul că eu sunt scund!

Jakob nu răspunse și își plimbă privirea asupra celor prezenți.

— Această Chloris este o drăguță, spuse el absent și, fără altă explicație se îndreptă către camera alăturată, acolo unde se dusese și femeia.

Tibor își stăpâni pornirea de a-l urma pe Jakob, furia față de ignorarea de către Jakob a îndatoririlor lor și teama de a fi descoperit. Luă de la bufet ceva de mâncat și un pahar cu vin, în timp ce corabia automată cu Bachus la bord trecu prin fața lui. După care se așeză pe un șezlong, căci din această poziție handicapul lui era mai puțin vizibil. Nu știa ce mânca, dar era ceva foarte gustos; nu își amintea să fi mâncat în viața lui ceva atât de bun. Un bărbat se așeză lângă el, dar nu-l privi. Acesta respira greu și pielea de sub mască era palidă. Bustul lui se înclina într-o parte și în alta.

Tibor auzi un grup din apropiere vorbind despre Kempelen. Una dintre femei fusese la prezentarea de la palatului Schonbrunn a automatului pentru șah, și acum le descria celorlalți evenimentul de neuitat. Era băută și, spre bucuria lui Tibor, exagera nemăsurat; în relatarea ei automatul făcea mutările cu rapiditatea unei mașini cu aburi, iar turcul din lemn se mișca în mod clar mai agil decât era în stare să o facă în realitate. Când un bărbat își exprimă neîncrederea față de autenticitatea automatului, femeia jură pe un ton strident că în masa automatului nu ar fi avut loc nimeni, nici măcar un copil fie el chiar un bebeluș. Le recomanda tuturor să-l vadă pe șahistul turc al cavalerului von Kempelen, chiar dacă pentru asta vor trebui să se deplaseze la Pressburg. Lui Tibor mai că i se făcu rău de mândrie.

Alți invitați își îndreptară între timp atenția asupra sa, chicoteau în spatele evantaielor și arătau cu degetul către pitic. Trebuie că oferea o priveliște ciudată alături de bețivul de pe celălalt șezlong, cu picioarele sale care nici măcar nu atingeau podeaua. Tibor goli

paharul și trecu în celălalt salon.

Această încăpere era vizibil mai mică. În mijlocul ei era baquetul, o putină ovală, lungă cam de patru picioare, înaltă de unul și plină cu apă. Pe suprafața ei plutea pilitură întunecată de fier. În apă erau mai multe sticle cu vin aranjate radial, cu dopul orientat către marginea putinei. Solista aflată pe un mic podium, într-un colț, cânta în continuare neobosită ca un ceas cu melodii. Tibor îl căută din priviri pe Jakob, dar nu îl descoperi. Ca și salonul anterior, acesta avea și el mai multe uși prin care circulau mereu invitați, și Tibor crezu că evreul dispăruse prin una dintre ele. Nici Chloris, Rudolph și ceilalți nu erau de găsit.

Apărură doi bărbați îmbrăcați în negru, cu măști simple. Aceștia puseră un capac pe putină. În capac erau mai multe găuri, corespunzând locurilor unde se aflau sticlele. Pe urmă introduseră bare de fier prin găuri în sticle, astfel încât capetele barelor ajungeau la exterior.

Gazda intră în salon însoțită de două dame și urmată de alți câțiva invitați. Bătu din palme, solista încetă să mai cânte, și cei doi bărbați în negru așezară douăsprezece scaune în jurul putinei. Neptun anunță că începe rnagnetizarea și că oricine dorea să se trateze pentru o suferință trebuia să se așeze lângă putină. Imediat se așezară câteva dame, urmate de Neptun, de însoțitoarele lui și de câțiva oaspeți. Ceilalți făcură demonstrativ un pas înapoi; voiau doar să urmărească spectacolul, nu să ia parte la el. Mai rămăseseră două locuri libere, în fața gazdei.

— Apropie-te, apropie-te, micule bărbat! i se adresă acesta lui Tibor. Magnetismul face minuni și nu a dăunat nimănui!

Tibor clătină politicos din cap, dar deodată cineva îl luă de mână, era o tânără femeie îmbrăcată în roz, cu volane aurii, și pe față purtând o mască cu pene de păun, și îl trase râzând spre putină. Ea se așeză pe un scaun, și pentru că nu îi dădu drumul mâinii și toate privirile celor din salon erau îndreptate către ei, el îi urmă exemplul. Neptun aplaudă.

Între timp, cei doi asistenți îi rugară pe spectatori să părăsească

salonul și să închidă ușile în urma lor. Vecina lui Tibor se aplecă spre el și șopti:

— Eu sunt Callisto.

— Eu sunt Pan, răspunse Tibor și se simți ca un mincinos.

Ea râse scurt și cristalin:

— Să nu te temi, Pan. Este ca o vrăjitorie minunată. Am auzit că a reușit chiar să redea vederea unui orb.

Brusc murmurele încetară și, când se întoarse, Tibor află și cauza: în salon intrase un bărbat îmbrăcat cu o robă violetă. Avea părul lung până la umeri și o privire pătrunzătoare. Ținea în mână o bară-magnet albă. Păși ceremonios prin salon, îl cercetă atent pe fiecare voluntar și pe Tibor și spuse:

— Un fluid umple universul unind tot ce se află în el: planetele, luna și pământul, dar și natura, pietrele, plantele, animalele și oamenii și fiecare componentă a corpurilor. Fluidul străbate membrele, oasele, mușchii și organele, leagă capul cu picioarele și o mână cu cealaltă. Dacă acest fluid își pierde echilibrul, apar suferințele: boli, colici, indispoziții și temeri. Eu sunt aici pentru a restabili acest echilibru și pentru a vă elibera de suferințele dumneavoastră. Și în acest scop folosesc puterea divină a magnetismului animal. La această afirmație ridică în aer bagheta magnetică, de parcă ar fi fost piatra filosofală, și continuă: Fluidul va invada corpul dumneavoastră, vă va sfâșia suferințele și blocajele ca pe un baraj friabil și îl va invada acum pentru totdeauna!

— Ah, ah! suspină ușor o femeie.

Maestrul ceru asistenților săi să stingă lumânările:

— Avem nevoie de întunericul nopții, pentru ca dumneavoastră să vă puteți concentra exclusiv asupra interesului propriu și pentru a nu vă distrage nimic atenția. În timpul procesului de însănătoșire, veți trăi senzații străine dumneavoastră, de a face lucruri pe care nu vreți să le faceți, dar nu vă temeți, nu vi se poate întâmpla nimic rău, este doar fluidul care vă ia în stăpânire, iar eu voi fi tot timpul aici supraveghindu-vă. Acum apucați barele

de fier.

Tibor apucă bara ca un orb. Fierul se încălzi repede între degetele lui, altceva nu mai simți.

— Lipiți strâns genunchii dumneavoastră de genunchii vecinului dumneavoastră. Este indispensabil pentru fluidul care vă va lega unul de altul, și nu întrerupeți niciunul acest lanț!

Tibor auzi foșnet de haine din ambele direcții, apoi genunchiul vecinei sale îl atinse pe al lui. Cu celălalt genunchi căută genunchiul celuilalt vecin. Solista reîncepu să cânte, dar de această dată fără șir; cuvintele erau de nerecunoscut, inflexiunile erau întrerupte de lungi pauze, trecea brusc de la tonurile înalte la cele joase și invers, parcă ar fi interpretat melodia un bolnav psihic. Din încăperile alăturate nu se mai auzea niciun sunet. Maestrul le vorbea pacienților pe un ton calm, repetând cele mai multe afirmații, vorbea despre fluxul fluidului, despre echilibru, despre forța magnetismului animal, despre stele și planete. Se auzi un suspin. Tibor realiză că provenea de la o vecină a lui Neptun, în spatele căruia stătea maestrul și făcea ceva cu bagheta lui magnetică, dar nu reuși să vadă ce anume; și cei doi asistenți își făceau de lucru în spatele altor oaspeți. Suspinul crescu în intensitate. Începură să se audă și alte sunete; un râs, apoi un chicotit dement, un oftat lasciv, un mormăit animalic, un scâncet și brusc un strigăt. Oricât încercă Tibor, nu putu distinge nimic în întuneric. Magnetizatorul vorbea mai departe fără să se fi întrerupt, dar, ca și cântăreața, ridicase tonul, pentru a acoperi sunetele haotice scoase de pacienți. Brusc, genunchiul lui Callisto începu să tresară și nu se mai oprea; pentru a nu pierde contactul, Tibor trebui să alunece pe scaun în față și să împingă piciorul înainte. O femeie izbucni în plâns și începu să își strige mama. Deodată, Tibor simți o apăsare în spate; unul dintre asistenți sau însuși magnetizatorul se afla acum în spatele lui și îi trecea bagheta pe lângă ceafă, în jos pe coloana vertebrală și peste brațe. Tibor simți cald în acele locuri în care era atins de baghetă, o căldură ce se manifesta și după ce bagheta fusese ridicată

demult. Un șoc electric îi străbătu mâna cu care ținea bara de fier și i se răspândi în tot corpul. Respiră accelerat, mult accelerat și își dădu seama că își va pierde cunoștința. Căldura i se răspândi din abdomen la organele sexuale. Lui Tibor i se făcu rușine. O clipă, îi trecu prin cap că era un păcat ceea ce făcea el aici, era un dans extatic în jurul vițelului de aur. Callisto gemu cu asistentul în spatele ei, și Tibor puse mâna liberă pe genunchiul ei, pentru a-l fixa de al lui, pentru a-i curma geamătul, și înainte de toate pentru a o atinge. În loc de a respinge atingerea imorală, Callisto își lăsă mâna pe a lui și o apăsă. Un scaun se răsturnă și o persoană căzu pe podea; astfel cercul fu întrerupt, dar senzația de căldură continua să se manifeste. Magnetizatorul încercă să-i liniștească pe oameni, dar nu mai era nimic de liniștit, căci aceștia își ieșiseră din fire; unul se lovea repetat de peretele putinei, un altul sărea smulgându-și părul, un al treilea se trăgea de membre de parcă ar fi vrut să le smulgă din propriul corp, ca Hercule în cămașa otrăvită; mulți căzuseră Iară simțire pe podea, alții se aruncau voluntar jos; Callisto îi duse mâna lui Tibor în sus pe coapsă, până când aceasta ajunse la organul genital, pe care el îl simțea în ciuda hainelor. Acum ea își strângea picioarele de parcă voia să i-o strivească între coapse. Cântăreața amuți, se mai auzea doar vacarmul din salon.

Callisto se ridică în picioare atât de brusc încât scaunul pe care stătea zbură înapoi și ieși din salon târându-l pe Tibor după ea. Aceasta strigă:

— Erato!

Femeia care răspundea la acest nume se ridică, de asemenea, și îi urmă. Ajunseră într-un coridor, Callisto o luă la dreapta, și podeaua trosnea sub pantofii ei. Apoi deschise violent o ușă și abia după ce Tibor și cealaltă femeie intrară după ea și ușa fu trântită la loc, Callisto îi eliberă mâna lui Tibor. Erato luase de pe coridor un sfeșnic cu lumânare, care acum ilumina încăperea.

Se aflau într-un dormitor – Tibor nu își putea da seama dacă intenționat sau neintenționat – mobilat doar cu o masă de

machiaj, două fotolii și un pat cu baldachin. Callisto încă mai respira sacadat. Îmbrăcămintea și părul celor trei erau în dezordine.

— Este grozav, zise Erato cu ochii pe Tibor.

Machiajul scurs pe sub mască trăda faptul că plânsese; dar oricare fusese motivul, acum părea că toată întristarea pierise. Callisto vru să îi scoată masca, dar cealaltă se opuse cu un gest.

— Pan, spuse Callisto, acum să vedem dacă te ridici la înălțimea numelui tău.

Femeile râseră. Tibor nu reacționă.

— Dezbracă-te, zise Callisto abia șoptit.

— Nu sunt Pan, se apără Tibor, încă în stare de excitație.

— Atunci îl vom trezi noi pe Pan din tine, ripostă Erato.

Tibor își ținu respirația. Cele două femei se luară în brațe și se sărutară lung. Pentru asta fuseseră nevoite a-și întoarce capetele, pentru ca măștile pline de pene să nu le stinghereasc㠄. În lumina pâlpâindă a lumânării, arătau ca două păsări surprinse în perioada împerecherii. Spinarea lui Tibor atinse peretele; involuntar, făcuse un pas înapoi. Fără să se despartă complet, cele două femei îl priviră iarăși pe Tibor, mulțumite de impresia pe care i-o lăsase acest sărut. Apoi începură să se dezbrace reciproc, cu privirea ațintită tot timpul pe Tibor, conștiente de farmecul a ceea ce făceau. Pe Tibor îl cuprinse amețeala, și cu fiecare piesă de îmbrăcăminte zvârlită degajat pe podea de către cele două, îi creștea dorința. Ele urcară în pat, își desfăcură una alteia corsetele strigând și gemând de plăcere, și Tibor ba făcea un pas înainte, ba se retrăgea un pas, incapabil să gândească limpede.

Desigur că mai văzuse femei goale în viața lui și se împreunase și cu două femei. Dragonii lui se distraseră în Silezia, plătind-o pe o femeie care să îl facă bărbat pe omulețul de cincisprezece ani, dar cu mai multă plăcere se aleseseră camarazii lui decât el însuși. Mai târziu, în peregrinările lui, la două zile de mers de la Gran, se încurcase cu o țărăncuță drăguță, dar care avea un picior strâmb. Tibor gândi că era tristă dragostea făcută de doi oameni

respingători, de care nimeni altcineva nu ar fi vrut să audă, dar mai rămăsese câteva zile, până când tatăl fetei îi dibuise și fusese nevoit să fugă. Nu o iubise pe fată și desigur că nu îi plăcuse nici piciorul ei, dar restul trupului fusese minunat și deseori îi dusese dorul, și deodată se regăsea sub baldachinul acestui pat, pe așternuturi și perne moi, pipăind pielea acestor două fete, care acum nu mai purtau decât ciorapii de mătase și măștile, care râdeau victorioase că îl transformaseră în Pan. S-ar fi mulțumit cu atingerea coapselor și brațelor lor albe, dar mâinile lor alunecau lacome în alte zone, pe pântece, pe gât, pe piept, și în cele din urmă în poală. În acest timp, ele îl dezbrăcau de sus până jos, dar își păstră și el masca. Știa că penisul lui nu era mai mare decât al altor bărbați și, după cum în secret sperase, erecția lui nu dezamăgise; femeile chicoteau, Erato atinse și apoi înșfacă penisul, dar nu se încumetă să îl sărute. Acum gemea și Tibor. Apucă strâns așternutul. Erato își sprijini capul de pernele puse una peste alta, luă în poale spatele lui Callisto, cuprinse de la spate sânii prietenei ei și îi dezmierdă gâtul cu limba. Callisto îndepărtă picioarele larg, Erato îl invită pe Pan, care se apropie, se sprijini cu ambele mâini de pat și o penetră pe Callisto. Deoarece picioarele celor două dame se suprapuneau, avea la dispoziție coapsele ambelor femei. Își afundă capul între sânii lui Callisto, pe care Erato o împingea spre el.

Bucuria simțurilor se epuiză repede, prea repede. Pan își înăbuși strigătul cât putu și, de parcă se trezise cu o găleată cu apă rece ca gheața în cap, conștientiză brusc situația lui: era cuplat cu o ființă fabuloasă, cu două capete ornate cu pene și cu patru picioare, care acum începea să râdă de un pitic care se epuizase în dublul ei organ sexual. Simți răceala amuletei Mariei de pe piept. Fruntea îi era udă de sudoare, mai ales partea aflată sub mască.

— Magnetul tău m-a eliberat de suferința mea, Pan, spuse Callisto care respira cu aceeași greutate ca el, și ambele dame râseră din nou.

Tibor deja își căuta hainele răspândite pe pat și pe podea.

Tibor reveni în salonul în care fusese instalat bufetul, în încăpere mai era o singură pereche, care discuta încet și care nici nu îl băgă în seamă, și doi bărbați beți, care dormeau buștean, unul din ei fiind bărbatul care șezuse pe șezlongul de lângă Tibor. Acesta sforăia pe covor, alături de o băltoacă formată de voma lui. Tibor se întrebă de ce acesta nu putuse să se târască un pas mai departe, pentru a vărsa pe dușumea, și nu pe covorul acela scump, dar probabil că acestor oameni le era indiferent. Lui Tibor i-ar fi plăcut să știe ce se petrecea alături, în jurul putinei, dar nu voia să se uite, pentru a nu avea neplăcuta ocazie de a-l întâlni pe ciudatul magnetizator în robă violetă. Nu voia să le revadă nici pe Callisto și pe Erato. În loc de asta, se servi din gustările rămase și mai bău un pahar cu vin. Vasul comandat de căpitanul Bachus nimerise într-un sufleu și rămăsese acolo înclinat pe un bord.

Doar un sfert de oră mai târziu, veni și Jakob. Purta o altă mască și se scuză de nenumărate ori pentru că îl lăsase pe Tibor să aștepte atât de mult. După care înșfăcă două sticle nedeschise și amândoi părăsiră salonul. Lăsară măștile acolo de unde le luaseră. Jos mai erau de serviciu doar doi lachei obosiți. Aceștia le aduseră pelerinele, nu scoaseră o vorbă la vederea sticlelor luate și urară „înălțimilor lor” noapte bună.

Afară, ploaia încetase. Jakob respiră adânc. Printre caleștile puținilor oaspeți rămași în camerele și saloanele palatului, Jakob și Tibor se îndepărtară pe jos. Pe drumul de întoarcere prin orașul adormit, goliră una din sticlele cu vin, și Jakob povesti *en detail* cum își petrecuse timpul cu Chloris, și cum ea îi permisese să îi sărute nu numai mâna și gura, ci și gâtul, iar mai târziu chiar și picioarele ca de porțelan. Tibor tăcea.

Indiferent dacă Carmaux, Jaquet-Droz și ceilalți plătiseră pentru a-l vedea pe pitic învingând mașina de șah a lui Kempelen sau pentru a asista pur și simplu la o partidă pasionantă dintre cei doi adversari, avuseseră parte de ultima variantă. Neumann îl alungă pe adversar cu piesele albe în propria jumătate de câmp și atacă mereu regina acestuia. Îi reuși chiar rara realizare a transformării unui pion în regină: pionul de la c7 și-a croit drum până în celălalt capăt al tablei de șah, și în poziția el a fost schimbat în regină. Neumann culese aplauze, chiar dacă la următoarele mutări ieșiră de pe tablă toate trei reginele.

După a treizeci și șasea mutare, brațul turcului se opri din nou. Tabla de șah din fața lui se rărise vizibil. Între timp, se înnoptase și de această dată Kempelen întrerupse partida fără replică: toți participanții aveau nevoie de odihnă. Tabla de șah va rămâne peste noapte neatinsă, iar partida se va încheia în dimineața următoare. Spuse că speră să-i poată saluta mâine pe cât mai mulți dintre cei prezenți acum, în special pe adversarul automatului. Neumann se ridică fără un cuvânt și se amestecă printre spectatorii care plecau, dintre care mulți i se adresau laudativ, îi întindeau mâna sau îl băteau recunoscători pe umăr. În tovărășia colegului său Henri-Louisjaquet-Droz, a tatălui acestuia, Pierre, și a altora, Neumann părăsi hanul. Cam în același timp, Wolfgang von Kempelen și asistentul lui împinseră masa de șah cu turcul în camera alăturată.

După ce publicul părăsise încăperea, ușile fuseseră încuiate și perdelele trase, ei deschiseră masa pentru a-l elibera pe jucătorul ascuns. Acesta era ceva mai înalt decât Kempelen, tânăr și uscățiv, iar din cauza timpului îndelungat petrecut în masă era palid și asudat. Își întinse oasele gemând, își masă grumazul, aplecă apoi capul către umeri. Se auzea cum îi trosneau oasele.

— Anton, adu un prosop pentru Johann. Și apă, îi ceru Kempelen asistentului.

Mai întâi, jucătorul sorbi câteva guri de apă și își șterse sudoarea de pe frunte.

— Dumnezeule, zise el, ajunsesem să cred că mă lăsați să mă prăpădesc înăuntru și că mă veți scoate când voi arăta ca o prună uscată.

— Dar ai auzit chestia aia cu banii, spuse Anton.

— Oh, da!

Kempelen lăsă pumnii strânși pe masă, în stânga și în dreapta tablei de șah.

— Eu sunt un nătărău, pentru că am acceptat acest târg.

Anton își frecă mâinile.

— Pentru două sute de taleri? Pentru o sumă ca aceasta eu aș fi jucat și cu moartea în persoană.

— Vom pierde, spuse Kempelen cu privirea pe tabla de șah.

— Dar veți primi totuși banii; condiția a fost ca jocul să ia sfârșit, și nu ca turcul să câștige.

— Dar nu vom pierde, interveni Johann. Veni la masa de șah, lângă Kempelen, și arătă către piesele de pe tablă. El are doi pioni mai puțin. Și joacă în stil vechi. Atacând, s-a extins prea mult, și eu am să îl păcălesc. Nu am pierdut încă niciodată.

— Păi, atunci mâine va fi prima dată. Vom pierde. Indiferent cum vezi tu acum lucrurile. Crede-mă, vom pierde, zise Kempelen, și Johann nu îndrăzni să îl contrazică.

Anton ridică din umeri.

— Chiar și așa: două sute de taleri! Atât de mult nu ați câștigat nici la Regensburg și Augsburg împreună.

— Pentru asta vom plăti! Căci, dacă pierdem, reputația noastră se duce naibii, iar paguba nu se va măsura în bani.

Kempelen începu să se plimbe dintr-un colț în altul al camerei.

— Ar fi trebuit să îl vezi, spuse Anton întors către Johann. Ținea mâna la înălțimea buricului. Un pitic, uite atât! Când stătea pe scaun, picioarele nu îi ajungeau la podea.

— Tot un fabricant de ceasuri?

— Sigur, toți sunt aici așa ceva. Un ceasornicar pitic,

imaginează-ți! Ciudat! Un asemenea ceasornicar pitic exista la Amsterdam. Era doar cu un cap mai înalt decât ceasornicele lui.

— Liniște, trebuie să mă gândesc, zise Kempelen.

Cei doi își văzură de treburile lor în tăcere, Anton verifică masa, iar Johann puse pe el o cămașă curată. Asta până când Kempelen vorbi din nou:

— Johann, du-te și descoperă unde locuiește sau unde a fost cazat.

Johann și Anton se priviră.

— Ce aveți de gând? întrebă Anton.

— Lăsați grijile în seama mea.

— Nu se poate duce Anton în locul meu? întrebă Johann cu o mină chinuită. Eu sunt obosit mort.

Kempelen scutură din cap:

— El este cunoscut din timpul reprezentației, pe tine nu te-a văzut încă nimeni. Pentru tine nu va fi greu să îl găsești: este un pitic. Și mai interesează-te dacă este însoțit de o femeie.

— O pitică?

— Nu, tontule. Om normal… și drăguță.

După ce Johann plecă, Anton spuse:

— Un pitic care joacă perfect șah. Care nu s-ar chinui în mașină. Ar fi trebuit să îl angajați în locul lui Johann.

Kempelen nu răspunse.

Goliră odaia de lângă atelier. Jakob o numea „depozitul cu piese de schimb al creatorului", deoarece Kempelen păstrase aici toate lucrurile rezultate în timpul creării automatului care juca șah și care în cele din urmă nu mai fuseseră folosite pentru că erau neterminate; printre aceste obiecte erau un număr de componente ale trupului, ca mâini, degete, capete și peruci aflate în dulapuri și în cutii sau care pur și simplu erau atârnate de tavan. Din ele s-ar fi putut confecționa un alt android, dar rezultatul ar fi fost o cârpeală caraghioasă: un cap de femeie pe un corp de bărbat, cu brațe de lungimi diferite, terminate unul cu o mână albă, celălalt cu o mână neagră. Tibor mai găsi o casetă căptușită cu catifea, în care se aflau alte două perechi de ochi din Veneția. După ce goliră odaia, Kempelen a sortă în atelier obiectele pe care mai voia să le păstreze. Restul fu scos de către Branislav într-o ladă, din care ieșeau picioare de lemn și mâini întinse, ca ale celor care se înecau și căutau ceva de care să se agațe. Odaia trebuia să fie folosită numai ca loc de depozitare pentru șahistul turc. Tot aici urma ca acesta să fie depozitat între reprezentații. Kempelen dispuse montarea unei încuietori la ușă, și fereastra fu complet zidită.

Între timp, atelierul a fost transformat în teatru pentru spectacolele turcului: bancurile de lucru au dispărut, la fel și uneltele, iar schițele și planurile de construcție au fost luate de pe pereți. Alături de masa de șah au construit alte două mese; pe cea mai mică dintre ele trebuia să stea misterioasa casetă. Cea de-a doua a fost prevăzută și ea cu o tablă de șah; aici se vor așeza adversarii turcului – pentru că niciun om nu trebuia să se apropie de automat atât de mult ca Knaus. Atelierul a fost în final mobilat cu scaune, douăzeci de locuri, cu un culoar la mijloc.

Așa cum sperase Kempelen, faima senzaționalei mașini care juca șah îl însoțise de la Viena la Pressburg și încă în perioada pregătirilor primi numeroase solicitări legate de prima partidă ce

urma să se desfășoare la Pressburg. Scrisorile și mesajele veneau atât din partea simplilor cetățeni ai orașului, cât și din partea nobililor. Deoarece după premiera de la Schonbrunn, Kempelen trebuia să efectueze o călătorie de două săptămâni legată de problema salinelor, turcul șahist trebuia să își amâne corespunzător reprezentația. La această reprezentație, Kempelen invită cetățeni de frunte ai orașului: consilieri municipali, negustori bogați, francmasoni și oameni de la care era de așteptat că vor face rapid o vastă reclamă turcului. Din acel moment, automatul trebuia să joace de două ori pe săptămână; pentru aceste jocuri, Kempelen stabili zilele de miercuri și de sâmbătă, chiar dacă acest lucru însemna că Jakob era nevoit să lucreze de sabat.

Kempelen și Tibor se învoiră ca, așa cum ceruse ultimul, acesta să primească treizeci de guldeni pe lună. În contrapartidă, se obliga să petreacă măcar trei ore pe zi citind cărți despre șah sau jucând șah. În aceste partide, adversarul era preferențial Jakob, care nici nu-i îmbunătățea jocul și nici nu-l impulsiona să facă asta. Deoarece

Kempelen însuși dispunea de prea puțin timp liber, a rugat-o pe soția lui să fie parteneră de joc a lui Tibor. El i-a băgat în cap Annei Maria că succesul automatului și totodată al carierei familiei Kempelen era asigurat numai dacă Tibor juca perfect, iar fără exercițiu îndemânarea acestuia va avea de suferit.

Și astfel cei doi se reîntâlniră. În timpul jocului, nu schimbau o vorbă, iar în rest, se limitau la strictul necesar, în urma strălucitei reprezentații din fața împărătesei, Tibor părea neschimbat. Spre surprinderea lui, Anna Maria juca bine șah, chiar mai bine decât soțul ei. Ca și până atunci, Tibor câștiga fiecare partidă, dar ea se apăra înverșunat, și în curând Tibor sesiză la ea un fel de pasiune; pasiunea de a-l înfrunta pe pitic, de a ocoli cât de mult posibil înfrângerea, de a scoate de pe tablă cât mai multe piese albe înainte de a pierde propriul rege. Desigur că nu era o pasiune plăcută, dar era oricum o emoție. Tibor o compătimea chiar

pentru competiția în care intrase cu talentul lui invincibil. O dată, a vrut să o lase să câștige, punându-și singur regele într-o situație fără ieșire, dar ea nu a vrut să primească pomeni; și-a retras mișcarea fără multă vorbă și l-a avertizat să se gândească mai bine, lăsând impresia că după această întâmplare îl ura și mai mult.

Cu toate partidele jucate zilnic, Tibor începu curând să se plictisească și, pentru că același lucru i se întâmpla și lui Jakob, a cărui activitate legată de automat se încheiase, evreul se oferi să îl inițieze pe Tibor în arta strunjitului și a ceasornicăriei. Kempelen le permise să folosească atelierul și materialele lui, iar piticul, sub supravegherea lui Jakob, începu să exerseze în atelier sau în odaia lui. În schimb, Tibor vru să îl introducă mai adânc pe Jakob în tainele șahului, dar acesta mulțumi și refuză.

— Îmi pot imagina modalități mai interesante de a-mi pierde timpul, spuse el. Poate că a venit vremea să merg mai departe.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Să plec din Pressburg. Să îmi asum noi sarcini. Să nu permit nimănui să facă din mine un om limitat.

— Nu se poate!

Jakob zâmbi:

— Nu te teme, nu sunt un idiot. Pe de o parte, nu las eu să îmi scape mișcarea triumfală cu turcul și, pe de altă parte, Kempelen îmi plătește un salariu tot atât de substanțial ca al tău. Știi de ce mă plătește așa de bine?

— Pentru că ai făcut o treabă atât de bună.

— Pe dracu', nu! Este vorba de cu totul altceva. Mă plătește ca să nu îl părăsesc. Să nu bat toba despre secretul turcului său.

— Nu ai face asta.

— Oh, poate sta liniștit, zise Jakob și se bătu pe buzunarul pantalonilor, de unde se auziră monedele zornăind.

Kempelen rămase rigid într-o singură privință: nu îi permise lui Tibor să meargă la biserică și să se spovedească. Tibor nu se mai spovedise de trei luni, ceea ce era insuportabil. Voia să îi

destăinuie unui slujitor al Domnului mai ales evenimentele de la Viena, care privite retrospectiv îi păreau un vis extaziant. Dar Kempelen nu îi permitea lui Tibor să iasă din casă.

Când află de dorința lui Tibor, Jakob își aruncă pe umeri o fâșie de stofă, ca un omofor, și îl întrebă pe un ton grav ce păcate intenționează să mărturisească. Luă în fiecare mână câte un cui și zise:

— Măi să fie, eu sunt ca și Iisus al tău: sunt și eu evreu, sunt și eu dulgher, am cuie în mâini, și tata nu s-a ocupat niciodată de mine.

Dar lui Tibor nu îi ardea de glume. Era supărat de faptul că utilizase cele trei zile de libertate și anonimat de la Viena doar pentru plăceri trecătoare, și nu pentru a se duce la o biserică.

Dacă nu putea obține dezlegarea în urma spovedaniei, ar fi vrut măcar benedicțiunea unui rozariu. Dar nu avea un rozariu și nu voia să-l roage nici pe un ateu precum Kempelen și nici pe un evreu să îi procure unul. De aceea recurse la altceva: folosi tabla lui de șah ca rozariu. Pătrățele ei trebuiau să înlocuiască perlele rozariului; Tibor repartiză fiecărui pătrățel din cele șaizeci și patru câte o rugăciune și, mutând regina din pătrățel în pătrățel, în loc de a lăsa perlele să îi treacă printre degete, putea să stabilească ce rugăciune urma să rostească și ce rugăciune urma. De acum înainte, Tibor se ruga zilnic rozariului, și în curând se obișnui atât de mult cu tabla de șah, încât doar vederea acesteia îi producea o anumită mângâiere și liniște.

Cu totul neașteptată a fost părăsirea de către Dorottya a slujbei de la familia Kempelen. Anna Maria și Wolfgang au încercat zadarnic să îi schimbe hotărârea. Voia a se întoarce cât mai curând posibil la Prievidza, satul ei natal, pentru că sora ei nu s-ar fi simțit bine, și ea trebuia să se ocupe de familie. Deoarece nu voia să îi lase pe soții Kempelen într-o situație dificilă, se gândise la o înlocuitoare și se nimerise bine, pentru că fiica vărului ei din Odenburg tocmai căuta o slujbă de slujnică. Aceasta ar fi fost o fată drăguță și, deși cam neexperimentată, avea referințe

excelente, urmase școala într-o mănăstire și cunoștea toate sarcinile ce îi reveneau într-o gospodărie, putând intra în serviciu imediat.

În ziua următoare, soții Kempelen o primeau pe Dorottya și pe nepoata ei în bucătăria mare de la parterul clădirii. Ultima era îmbrăcată simplu, în verde și maro, cu un batic alb pe părul ei blond. Când Dorottya o introduse, privi speriată bucătăria, de parcă ar fi fost impozanta sală a tronului.

— Ea este Elise Burgstaller, o prezentă Dorottya.

Elise făcu o reverență în fața soților, apoi scoase din coșul pe care îl purta două scrisori frumos împăturite, pe care le înmână Annei Maria. Scrisorile certificau că se dovedise o slujnică harnică și pricepută, ambele scrise în Odenburg, una de către un peruchier, cealaltă de către un cavaler ungur. Cu întreruperi și cu voce pierdută, Elise povesti ce făcuse începând cu școala mănăstirii din Odenburg până la slujbele ei și la mutarea în Pressburg. Când Kempelen se interesă de ce la vârsta de douăzeci și doi de ani era încă necăsătorită, ea roși și răspunse că nici ea, nici tutorii ei nu găsiseră omul potrivit. Dorottya confirma neîncetat vorbele fetei. Atunci, Terez se trezi din somn și își strigă mama. Când Anna Maria reveni cu ea în bucătărie, Elise își acoperi gura cu mâinile extaziată de „micul înger” și îi spuse Annei Maria:

— Trebuie să fiți tare mândră.

Soții Kempelen le trimiseră din nou afară, în curtea interioară, pe Dorottya și pe Elise, pentru a discuta în bucătărie despre ultima.

— Pare perfectă, zise Anna Maria.

— Arată nițel cam, scuză-mă, prostuță. Sau mă înșel eu?

— Nici Dorottya numai deșteaptă nu e, și totuși a fost o slujnică bună.

— Deci nu vrei să mai căutăm?

— Nu. De ce? Să aștept până când îmi pregătești tu una?

Așa că Elise Burgstaller a fost angajată în casa

Kempelen.

Timp de două zile Dorottya o puse pe Elise la curent cu treburile casei, apoi plecă din Pressburg cu o primă generoasă de la familia Kempelen, cu conștiința încărcată și cu o pungă cu cincizeci de guldeni în ea, dați de metresa Galatee din Viena, care cu bani, câteva haine simple, documente false și cu o biografie mincinoasă intrase în casa lui Wolfgang von Kempelen sub numele de Elise, ca slujnică.

— Când pisica nu-i acasă, joacă șoarecii pe masă, spusese Jakob și într-adevăr, după ce Kempelen plecă la Ofen, în casă se instală un spirit mai liber. Turcul fusese închis în odaia lui. Anna Maria îl înștiință pe Tibor, prin Jakob, că până una-alta nu va mai juca partide de antrenament cu el, iar Tibor citea beletristică, în loc de literatură de specialitate, căci colecția de volume de versuri a lui Kempelen era impresionantă. Pe lângă asta, învață să pilească.

Când, patru zile după plecarea lui Kempelen tocmai lucra la o mașinărie de ceasornic, în cameră intră Jakob fără să mai bată la ușă, ținând sub braț două redingote vechi ale lui Kempelen, una verde, cealaltă de un albastra-închis, pe care le găsise la golirea de lucruri inutile a cămării.

— Ce culoare preferi?

Tibor ridică ochii și răspunse:

— Alb.

Jakob izbucni în râs:

— Foarte amuzant, pitic nebun. Mai ai dreptul la o încercare, dar pentru Dumnezeu, nu spune negru!

— Verde?

— De exemplu.

— Ce ai de gând?

— Nu se spune. Jakob privi peste umărul lui Tibor la ce lucra acesta și zise: Ar trebui să pilești ceva mai scurt axul.

Trebuie să se potrivească exact în lagăr… Apropo de ax și lagăr: ai văzut noua noastră fată în casă?

Tibor clătină din cap.

Jakob arătă către mica fereastră a odăii:

— Tocmai este în curte și atârnă rufele la uscat. Riscă o privire și axul îți va mulțumi.

După care ieși.

Tibor împinse scăunelul sub fereastră, se urcă pe el și privi în curtea interioară. Între pereți erau întinse frânghii pentru uscatul rufelor și în mâini cu un coș mare fata atârna prosoape, așternuturi și fețe de masă albe, așa că pavajul întunecat al curții era străbătut de rufele albe ca o tablă de șah. De sus, Tibor nu putea să îi vadă fața, dar putea să îi vadă sânii, mai ales atunci când se apleca să ia rufele din coș. O dată, când își îndreptă spinarea și își puse mâinile în șolduri, privi în sus, către fereastră. Tibor își feri imediat capul din dreptul ferestrei și așteptă câteva secunde pentru a arunca o nouă privire afară. Acum, în curte intra Jakob ținând în mână redingota verde și cutia în care țineau foarfecă, acele, ața și nasturii. O salută jovial pe Elise, îi întinse cârligele de rufe de care aceasta avea nevoie pentru a prinde ultimele cearșafuri, apoi îi arătă redingota. Se așezară amândoi pe bancă. Pentru a-i arăta ceva pe materialul redingotei, Jakob se mai apropie de ea. În cele din urmă, ea începu să cârpească redingota, să o mai scurteze, în timp ce Jakob o privea cu brațele întinse pe speteaza băncii. Apoi lăsă capul pe spate, îl privi pe Tibor în ochi, își arătă dinții și se linse cu limba pe buze într-un mod necuviincios, până când slujnica i se adresă, și el își îndreptă atenția asupra ei. Tibor coborî de pe scăunel și fără mare chef se apucă iarăși să lucreze la mecanismul de ceasornic. Găsi că era ciudat că noua lor slujnică avea o aluniță deasupra gurii, pentru că după șederea la Viena el considera că această modă era rezervată exclusiv nobilimii.

A doua zi, Jakob îl ajută să îmbrace redingota verde, pe care o cârpise Elise. Îi stătea perfect, cu excepția lungimii: poalele hainei atingeau podeaua. Tibor îl privi întrebător pe Jakob, în timp ce acesta îi arăta o pereche de pantofi; erau niște pantofi cu tocuri

enorme, aproape ca niște catalige. I se potriveau pe picior, cu toate că încălțat cu ei se cam clătina. Acum era mai înalt cu aproximativ douăzeci și cinci de centimetri, dar încă mult mai scund decât Jakob, însă nu mai era pitic.

— Dacă porți niște pantaloni care să acopere pantofii, niciun om nu va remarca deosebirea. La mulți ani la aniversarea zilei de naștere!

— Dar nu este ziua mea de naștere acum, ci abia în octombrie.

— Nu pot să aștept atâta timp.

— Și pentru ce toate acestea?

— Ca să nu mai atragi atenția când ieșim în oraș. Aici nu este ca la Viena, aici mă mai cunosc câțiva oameni.

De data aceasta, Tibor nu mai protestă, spunând că Kempelen îi interzisese să iasă. Ieșirea de la Viena fusese fabuloasă și acum voia să vadă Pressburgul, asta pe lângă faptul că începuse primăvara în timp ce Tibor stătea închis în odaia lui. Nici nu își mai amintea când simțise ultima dată razele soarelui pe piele. Anna Maria von Kempelen era într-o vizită, din care se va întoarce abia spre seară.

Se strecurară fără să fie văzuți de servitori și ieșiră din casă. Era începutul după-amiezii și străzile orașului erau pline, ceea ce îi ajută să se piardă în mulțime. Acum, Tibor purta o perucă veche, nu tricorn și baston. Ultimul chiar era necesar pentru a se ține pe picioare, căci mergea cu greutate cu pantofii confecționați de Jakob, mai ales pe drumul pietruit grosolan. Își pierdu de mai multe ori echilibrul ori se clătină, dar își reveni cu ajutorul bastonului, cu ajutorul brațului întins de Jakob ori sprijinindu-se de peretele unei case. Tibor nu atrase atenția nimănui. Privirile alunecau peste el. Costumația concepută de Jakob tăcea din pitic unul de-al lor.

Pe podul de lemn trecură de șanțul de apărare și intrară în oraș prin poarta Lorenz. Tibor era pentru prima dată dincolo de zidurile orașului, pe care până acum îl văzuse doar de afară. Jakob îl conduse drept înainte, în piața principală din fața

primăriei. Acolo, la fântâna lui Roland, făcură o pauză. Tibor își băgă mâinile în apa rece și urmări până când îi obosiră ochii cum se reflectau razele soarelui pe suprafața ondulată a apei. Ca un eremit, care după ani de zile rostogolește bolovanul de la intrarea peșterii sale și pășește curios în lume. Se bucura de tot, de ceilalți oameni, de soare și de norii de deasupra orașului, de primele frunze verzi ale pomilor, de mirosul de baligă de cal, de larma de pe străzi. Jakob nu vorbea; Tibor nu își amintea de când nu îl mai văzuse atât de tăcut.

Clopotul primăriei bătu de ora patru. Tibor privi turnul cu clopot și primăria cu acoperișul ei din șindrilă multicoloră, până când sunetul clopotului se stinse.

— Primarul ne cere să mergem mai departe, spuse Jakob.

— Primarul...?

— Așa este denumit clopotul, pentru că primarul a murit la el, explică Jakob.

— În clopot?

— Fostul primar i-a încredințat construcția clopotului din turnul primăriei maistrului Fabian, cel mai vestit turnător de clopote din oraș. În timpul fabricării clopotului, primarul se ducea deseori în vizită la atelierul maistrului

Fabian și acolo s-a îndrăgostit de minunata soție a acestuia. Iar ea a fost copleșită de bogatul primar, de complimentele lui dulcege și de cadourile lui prețioase. Dar maistrul Fabian a băgat de seamă și într-o zi, în care metalul fierbea în cuptor, i-a cerut socoteală primarului. Primarul s-a declarat inocent și a negat idila până la capăt. Și, în timp ce el se fălea cu „noul lui" clopot, de care se va simți totdeauna legat, maistrul-turnător l-a împins în metalul care fierbea. Nefericitul nu a mai apucat nici măcar să strige, atât de repede l-a înghițit văpaia lichidă. „Da, vei fi cu adevărat legat de clopotul tău!" i-a strigat maistrul Fabian. În acea seară, el a turnat metalul în formă și, mai înainte ca acesta să se fi răcit complet, a părăsit orașul și nu a mai fost văzut niciodată. Bineînțeles, la fel ca primarul. Dar când au ridicat splendidul

clopot cu frânghiile în turn și l-au făcut să răsune pentru prima dată, soția primarului a scos un strigăt; spunea că clopotul o chema, că auzea vocea soțului ei din clopot! Toți au considerat-o nebună, dar ea a urcat în turn și într-o parte a clopotului a descoperit o pată verde în mijlocul metalului galben, care, așa spunea ea, ar fi inelul cu smarald al primarului, acel smarald pe care ea îl făcuse cadou bărbatului ei la nuntă, smarald pe care văpaia nu îl putuse topi. Și acesta sclipea acum verde din metal. De atunci clopotului i se spune primarul și se zice că toți cei care nu au conștiința curată sunt afectați până în adâncul ființei lor de sunetul acestui clopot.

Pe urmă, Jakob îi arătă lui Tibor locul unde lucra Kempelen, administrația financiară regală ungară din Michaelergasse. Prin Venturgasse ajunseră în Herrengasse, unde era splendidul palat al nobilimii din Pressburg. Dar Tibor avea ochi doar pentru turnul bisericii Sfântul Martin, care domina casele, având în vârf copia coroanei ungare. După câteva minute, se aflau lângă masiva catedrală din piatră cenușie, pe care Tibor o privea așa cum privește însetatul un izvor cu apă rece.

Jakob strâmbă din nas:

— Dumnezeul nostru locuiește într-un loc mai frumos.

Tibor îi aruncă o privire atât de otrăvită, încât Jakob ridică mâinile împăciuitor:

— Liniștește-te. De cât timp ai nevoie pentru… să aprinzi lumânări sau ce mai trebuie să faci? În timp ce Tibor încă se mai gândea, Jakob zise: Vin să te iau peste o oră. Și poate renunți la îngenuncheat, că nu se știe dacă vei mai putea să te ridici în picioare cu pantofii aceștia.

Cu aceste cuvinte, Jakob se întoarse și cu mâinile în buzunarele pantalonilor plecă agale pe drumul pe care veniseră.

Tibor chiar avu probleme cu ridicatul în picioare, după ce îngenunchease în fața Maicii Domnului cu trupul neînsuflețit al lui Iisus. Trebui să se sprijine de un grilaj. Luă apă sfințită din vasul de bronz și își dădu cu ea pe frunte. Apoi aruncă mai mulți

guldeni în cutia bisericii. Era prima dată când cheltuia ceva din banii câștigați pe merit. În final, aprinse o lumânare și se rugă pentru mântuirea sufletului venețianului.

Tibor supraveghe nava mare a bisericii până când o femeie părăsi scaunul pentru spovedanie și el putu să îi ia locul. Îngenunche, trase perdeaua violetă, inspiră adânc izul lemnului vechi și așteptă până când podeaua nu mai scârțâi sub el.

— Părinte, iartă-mă că am păcătuit în gând și în faptă. Aș dori să-mi mărturisesc păcatele în smerenie și căință. Și ce ușurare simți când repetă aceste cuvinte. Apoi continuă: De la ultima mea spovedanie au trecut aproape… trei luni și jumătate.

— Este un timp îndelungat, zise preotul de dincolo de grilaj.

— Îmi pare rău. Am vrut să vin mai devreme, dar nu s-a putut.

— Ce ai făptuit?

În scurtele pauze ale schimbului lor de cuvinte, Tibor auzea cum aerul șuiera ușor când preotul îl trăgea pe nas.

— A treia poruncă. Am neglijat deseori Sfânta Liturghie.

— Știi că este un păcat de moarte?

— Da. Dar am fost obligat. Într-un fel, mi s-a interzis.

— Cine îți interzice să fii prezent la Sfânta Liturghie este un eretic fără de Dumnezeu și trebuie să te lepezi de el.

— Da.

— Ce ai mai făptuit?

— Am mai… încălcat porunca a șasea. Am avut gânduri desfrânate. Am râvnit la femei. Am râvnit la mai multe femei.

— Deseori, suntem puși la încercare și câteodată este dificil să ne opunem.

— Da. M-am împreunat cu o femeie.

Preotul dădu din cap.

— Și altceva?

În vreme ce Tibor încă se mai gândea ce să mărturisească mai întâi – că băuse fără măsură împreună cu Jakob sau că se împrietenise cu un evreu – perdeaua fu trasă brusc în lături. În spatele ei se afla Jakob. Tibor se îngrozi, în timp ce Jakob arăta

către afară cu degetul. Expresia feței trăda faptul că era serios. Tibor dădu vehement din cap și, când Jakob îl apucă de braț, se scutură de mâna acestuia.

— Fiule? întrebă părintele.

— Asta a fost tot, părinte.

Tibor îi dădu de înțeles lui Jakob să tragă perdeaua la loc. Jakob dădu ochii peste cap și făcu câțiva pași în spatele scaunului spovedaniei.

— Bine. Ca pedeapsă vei rosti de trei ori *Tatăl nostru* și de șapte ori *Ave Maria.* Și încearcă să îți corectezi comportamentul. Când carnea te ispitește, caută încurajare în rugăciune. Și nu mai aștepta atâta timp până la următoarea spovedanie, auzi?

— Da, părinte.

— *Deinde ego te absolvo a peccatis tuis în nomine patris et filii et spiritus sancti.*

— Amin.

Tibor se ridică în picioare cu greutate și apucă bastonul.

Jakob privea la câțiva pași statuia sfântului Martin, ca și cum nimic nu se întâmplase.

— Nu îți petreci destul timp în cutii din lemn, de trebuie să mai faci asta și în timpul tău liber?

Tibor nu răspunse și trecu pe lângă el fără să îl privească. Abia după ce părăsiră biserica, i se adresă lui Jakob. Respira cu greutate și era roșu la față:

— Mi-ai tulburat spovedania!

— Da, dar era important.

— Ce… ce poate fi atât de important, ca să îmi tulburi spovedania?

— Am vrut să evit ca tu să le încredințezi popilor chestia cu automatul șahist.

Pe moment, Tibor rămase fără replică:

— Ce? Ce trebuia să spun la spovedanie?

Jakob mustăci.

— Că noi îi ducem pe oameni de nas în stil mare. Asta nu este

interzis la voi? La noi este.

Tibor nu se gândise la asta, dar acum își aminti ce îi spusese lui Kempelen în celulă: *nu trebuie să minți.* Jakob avea dreptate. Ceea ce făceau ei cu automatul de șah era la drept vorbind un păcat, era încălcarea poruncii a opta.

Jakob observă lupta care se ducea în Tibor.

— Dacă nu voiai să mărturisești asta, cu atât mai bine.

— Există ceva ce se cheamă secretul spovedaniei, spuse șoptit Tibor.

— Da, exact. Și mai există ceva ca o mașină care joacă șah. Doar nu crezi în mod serios că un popă o să țină pentru el așa ceva? În două zile, știe tot orașul că creierul automatului a fost la spovedanie.

— Cum poți vorbi astfel despre asta? Sfânta spovedanie este un lucru pe care voi, evreii, nu îl înțelegeți.

— De ce nu?

— Pentru că pe voi nu vă interesează mântuirea sufletului, pentru că pe voi vă preocupă numai persoana proprie și sunteți interesați doar de ziua de astăzi, acaparați zi de zi tot mai multe proprietăți și vă pierdeți timpul gândindu-vă la aceia pe care îi stoarceți ca lipitorile și, când conștiința vă mai mustră, atunci luați un țap și îl fugăriți în pustiu ori tăiați o găină și o fluturați pe deasupra capetelor, și toate păcatele sunt uitate, cel puțin așa credeți voi, dar o dată veți fi și voi judecați, și atunci Domnul cu mila!

Jakob se scărpină în cap.

— Deci așa ne crezi pe noi, evreii?

Încă înfuriat, Tibor confirmă vehement. Brusc, Jakob îl împinse cu ambele mâini. Tibor căzu pe spate și se lovi dureros la un cot de caldarâm. Îl privea surprins pe Jakob.

— Am auzit și am suportat mult timp asta, Tibor, spuse el cu o asprime neobișnuită. Dar acum, gata! Poate că nu dau mulți bani pe religia mea, dar, dacă tu crezi că ai dispune de un privilegiu care să îți permită să îmi jignești poporul, te înșeli. Nu știu de ce

voi toți credeți că toate acestea ne pot lăsa reci. Nimeni nu are dreptul să te condamne doar pentru că ești pitic. Nu te uita la ambalaj, ci la conținut! Și, dacă eu nu am reușit să modific imaginea pe care tu o ai despre noi, atunci ține-ți pentru tine părerile, căci altfel vei petrece aici câteva luni foarte, foarte singuratice.

Câțiva oameni din apropierea catedralei se opriseră și îi priveau pe cei doi, dar asta nu îl deranja pe Jakob. Tibor își frecă încet cotul dureros.

— Acum am să mă duc în cartierul evreiesc, acolo unde locuiesc, continuă Jakob ceva mai calm, și te invit sincer să mă însoțești. Dar, dacă pe tine te scârbește adunătura de lipitori și sacrificatori de găini, du-te unde vrei.

Tibor dădu afirmativ din cap, Jakob îi întinse mâna, îl trase sus, îi dădu bastonul și pălăria și îi scutură praful de pe poalele redingotei.

— Este totul în regulă?

— Mă doare brațul.

Tibor simți ceva lipicios pe cămașa de sub redingotă, în zona cotului. Era evident că pielea se julise acolo.

— Acum câteva luni, aproape că mi-ai rupt nasul. Așa că suntem chit. Și eu nu m-am plâns atunci.

Părăsiră tăcuți orașul interior prin poarta Weidritz, trecură de sinagogă și astfel pătrunseră în cartierul evreiesc aflat într-o vale, înghesuit între zidul orașului și dealul castelului. Jakob avea o cameră într-o casă de pe Judengasse. Pentru a intra în ea, au traversat mai întâi o curte interioară mică și întunecoasă, din care urcând o serie de scări abrupte aflate ba în interiorul clădirii, ba în exterior, au ajuns sus, chiar sub acoperiș. Tibor nu putea să spună dacă era al treilea ori al patrulea etaj, pentru că se părea că existau nivele și semi nivele și că nicio locuință nu se afla la același nivel cu alta. Tot atât de puțin putu Tibor să își dea seama care părți aparțineau casei lui Jakob și care aparțineau casei vecine, atât de îmbucate erau tavanele, grinzile și balcoanele. Pe

fiecare pervaz, pe fiecare ieșitură a zidului stăteau porumbei în propria murdărie, și uguitul lor răsuna prin luminator. În dreptul unei uși, Tibor ridică o țiglă, de pe care se rostogoli o cheie, cu care acesta deschise ușa. Intrară într-un antreu mic, în care dădeau două uși; cea de la locuința lui Jakob nu era încuiată.

Camera lui Jakob era cam de două ori mai mare decât odaia lui Tibor și era mobilată cu piese care poate că în urmă cu zeci de ani fuseseră de valoare. Aici domnea dezordinea; pe masă și pe podea erau împrăștiate schițe și bucăți de lemn neprelucrat, pe lângă care mai erau și câteva unelte. Lângă pat, se afla un sfeșnic evreiesc murdar; metalul își pierduse strălucirea și era acoperit de picături de ceară. Cele șapte lumânări erau arse complet, iar trei dintre fitile erau înecate în ceară. Mai erau o fereastră și o ușă absurd de îngustă, care nu dădea niciunde; dacă o deschideai, în spatele ei se afla cerul liber și cam la un pas mai jos, coama acoperișului vecin. Se vedeau acoperișurile cu țigle roșii și coșuri negre, pline de excrementele păsărilor, iar dincolo de ele se vedeau zidul orașului și turlele bisericilor. Jakob arătă către un loc liber între acoperișurile caselor; acolo se afla micul cimitir al comunității evreiești. Tibor mai zări turnul Michael, care avea pe trei laturi câte un ceas, dar nu și pe latura vizibilă din cartierul evreiesc; Jakob îi zise că lipsa ceasului se datora faptului că, la vremea construcției acestuia, evreii nu subscriseseră niciun taler.

Câteva case mai departe, la parter, un telal avea prăvălie, aceea de la care Jakob cumpărase pipa turcului. Afară erau expuse câteva vechituri. Pentru că aici Judengasse era lată cât să treacă o căruță, obiectele erau înghesuite lângă perete. Unele atârnau prinse în cuie fie de perete, fie de firma *Articole din fier – Aaron Krakauer:* oale, tigăi, veselă, haine, mobilă și tot felul de mărunțișuri, dar nimic într-o stare care să îl atragă pe Tibor.

Când Tibor și Jakob treceau pe străduță, un evreu cu păr cărunt și cu barbă, cu caftan negru și o tichie rotundă, tocmai scotea o măsuță. Era o măsuță cu pătrățele mai închise și mai deschise la culoare pentru jocul de șah.

— *Șalom,* Jakob, salută el cu un zâmbet care îi expuse lipsurile din dantură.

— Te salut, Aaron!

— Bei o borovicka?

— S-a dat liber la Dunăre? ripostă Jakob.

Bătrânul evreu dispăru râzând în prăvălie. Jakob luă două scaune dintr-o grămadă și le așeză la masă. Krakauer reveni cu un urcior de lut și cu o casetă cu piese de șah, pe care le puse pe masă. Împrăștia un iz de hârtie veche. Băgă mâna într-un coș din spatele lui, scoase trei pahare mici și, înainte de a le umple, le șterse de praf cu un colț al hainei.

Jakob îl prezentă pe Tibor:

— Este prietenul meu... Gottfried Fürchtegott Neumann, din Passau, calfă de turnător de clopote.

Gottfried Fürchtegott... Cel puțin Jakob nu își pierduse umorul. Cei trei ciocniră și băură. Șnapsul de ienupăr ardea gâtul și buzele și avea un gust groaznic. Tibor strânse pleoapele și culese de pe limbă un fir de păr provenit din pahar. Își dori să fi avut la dispoziție un pahar cu apă, sau și mai bine cu lapte, pentru a-și dăți gura.

— Ce noutăți mai sunt prin oraș, Aaron? se interesă Jakob.

— Nu fi atât de modest! ripostă telalul în timp ce reumplea paharele. Bineînțeles că toată lumea vorbește despre turcul mecanic construit de Herr Kempelen al tău! Felicitări!

— Mulțumesc.

— Vreau să văd neapărat automatul și aș prefera să joc împotriva lui. Rabinul Meier Barba spune că vrea să îi scrie lui Herr Kempelen și să îl întrebe dacă nu ar putea să își prezinte homunculusul și aici, în ghetou. Dumneavoastră jucați șah, Herr Neumann?

Înainte ca Tibor să fi putut să răspundă, o făcu Jakob în locul lui:

— Nu. Gottfried este de părere că șahul folosește doar unor pierde-vară spre a-și mai omorî timpul, visătorilor ca să uite de

lume și flecarilor spre a se lăuda cu el.

Krakauer îl privi stăruitor pe Tibor, care ridică doar din umeri și zise:

— Păi, da, nu este așa?

— Nicidecum, Herr Neumann! Jocul de șah poate face minuni. O dată acesta i-a salvat pe locuitorii cartierului evreiesc de la înfometare. A fost pe vremea când Sigismund era rege al Ungariei. Nu era un rege bun, era un negustor și mai prost, și banii pe care îi cheltuia pe plăcerile lui și pentru construirea palatului din Pressburg îi împrumuta bineînțeles de la evrei, fără a-i mai restitui. Vistieria comunității era tot mai goală. Când într-o zi a cerut o mie de guldeni pentru unul dintre războaiele sale și când evreii nu i-au putut da banii, tiranul s-a înfuriat: i-a adunat pe toți evreii în ghetou, a închis cu grilaje ieșirile și a postat paznici. Evreii trebuiau să rămână închiși până când scoteau cei o mie de guldeni. Dar sărmanii nu dispuneau de acei bani. Rabinul a trimis o scrisoare parohului catedralei și a cerut ajutor. În ciuda tuturor diferențierilor, parohul a acceptat. Uneori, el mai juca cu regele câte o partidă de șah; și pe când a doua zi erau împreună, i-a propus acestuia ca, dacă câștigă, să îl poată ruga ceva. După o partidă care a durat două ore, l-a învins pe rege. Și l-a rugat să redeschidă ghetoul înainte ca locuitorii să fie înfometați ori să moară de diverse boli. Și regele Sigismund a contramandat ordinul, iar evreii au fost eliberați. În următoarea duminică, când parohul invitase la masă înalți prelați și consilieri municipali, un tânăr evreu i-a adus o gâscă friptă, împreună cu cele mai bune salutări de la rabin. Când mai apoi parohul a tăiat splendida pasăre, a constatat că aceasta nu era umplută cu mere sau cu ceapă… ci cu bucăți de aur.

— Că tot vorbim despre armonia dintre religii, spuse Jakob privindu-l pe Tibor.

— Să spunem un amin, zise Krakauer și ridică din nou paharul, un *Allah'u akbar* și un *Adonai echad!*

După trei-patru pahare de borovicka, evreul îi invită să

scormonească prin prăvălie. Era întuneric și mirosea a stătut între rafturile atât de supraîncărcate cu vechituri, că Tibor ar fi declanșat o avalanșă dacă ar fi scos vreunul dintre obiectele bine înțepenite. Pe un birou vechi era un animal împăiat, nemaivăzut până acum de Tibor: un pește ori un batracian galben, uscat, cu o gură rânjită, deasupra căreia erau doi ochi negri sticloși, și corpul se termina cu o coadă lungă. Dar adevărata curiozitate era că stătea vertical pe două gheare de găină, iar pe cap avea crescute două coarne mici. Când Jakob văzu înspăimântătoarea creatură, se miră că nici unui ceasornicar nu îi venise ideea să îndese într-o mașinărie de ceas animale moarte, pentru ca astfel să le reînvie. „O pisicuță care ridică mecanic lăbuța sau un câine care dă mereu din coada ridicată, deși este mort demult – pentru așa ceva domnișorii și femeiuștile îndurerate ar plăti o avere."

Tibor găsi o ediție uzată, în italiană, a *Decameronului* și vru să o cumpere, dar Krakauer insistă să o primească drept cadou.

— Nu vreau bani, Herr Neumann, căci așa cum orânduiește soarta, într-o zi voi trage eu profit cumva din întâlnirea noastră.

Decameronul era una dintre cărțile a căror lectură se pedepsea strașnic la Obra, și acum Tibor înțelese de ce. Subiectul ei era cu adevărat picant. Îi plăcea mai ales povestea îndrăgostiților Egano și Beatrice, care se regăseau la jocul de șah. Niciodată Tibor nu se gândise că tocmai jocul lui putea să deschidă inima unei femei, și în visurile lui se vedea în rolul lui Egano.

Șahistul turc îl învinse usturător pe proprietarul fabricii de bere, Michael Spech, în doar șaisprezece mutări. Spech primi înfrângerea cu umor, recunoscând că se pricepea la șah atât de puțin, încât ar fi luat bătaie și de la un război de țesut. A doua partidă, jucată nu mai puțin decât împotriva primarului din Pressburg, prietenul lui Kempelen, Karl Gottlieb Windisch, editorul gazetei *Pressburger Zeitung,* a durat mai mult cu patruzeci de mutări, așa că, după matul primit, aplauzele l-au răsplătit mai mult pe Windisch decât automatul. Dintre cele două duzini de invitați, veniseră toți. Și fratele lui Kempelen, Nepomuk,

rugase să fie acceptat la demonstrație. Anna Maria a fost tot timpul o gazdă perfectă. Cunoștințele familiei Kempelen au fost în unanimitate de acord că rareori aceasta fusese atât de veselă. După demonstrație, a poruncit Katarinei și Elisei să aducă băuturi și gustări, în timp ce oaspeții se întrețineau. Din larma numeroaselor conversații, Tibor reținu propunerea pe care Windisch i-o făcu lui Kempelen, de a publica în *Pressburger Zeitung* un anunț referitor la viitoarele reprezentații cu turcul. Editorul părea cel mai interesat dintre toți invitații de modul de funcționare al automatului și îl asaltă pe Kempelen cu întrebări.

Au convenit ca în viitor să deschidă ușile mașinii de șah înainte de demonstrație, și nu după aceasta. Avantajul era că după încheierea partidei Tibor nu mai trebuia să se grăbească să adune piesele lui de șah, să facă nevăzut pantograful și să strângă tabla de șah.

De la închiderea ușilor până la începerea primei partide, exista timp mai mult decât suficient pentru pregătiri. După ce Kempelen închidea ușile din față, mai deschidea o dată ușa din spate, din partea dreaptă a androidului, sub pretextul unei reglări și, când introducea lumânarea în interiorul automatului, Tibor putea să aprindă propria lumânare. Dacă lumânarea lui Tibor se stingea în timpul partidei, Kempelen putea să i-o reaprindă motivând necesitatea reglării mecanismului de ceasornic.

Când, după reprezentație, Tibor era aplecat cu bustul gol deasupra ligheanului cu apă, pentru a se spăla de transpirație, Kempelen bătu la ușă și intră însoțit de fratele lui. Kempelen arătă mândru către Tibor și zise:

— El este.

Nepomuk se încruntă și își frecă bărbia cu mâna:

— Ah, așa.

— Nu ești mulțumit? întrebă Kempelen.

Cei doi se comportau ca și cum Tibor, care luase un prosop, nu i-ar fi putut auzi.

— Ba da, ba da. Ce să îi fi lipsit? A jucat bine. Tibor luă

cunoștință de laudă înclinând capul. Nu, este mai curând... o chestiune de ansamblu.

Cei doi frați părăsiră odaia lui Tibor și își continuară discuția afară. Tibor își șterse corpul. Îl supăra că cineva nutrea și altceva decât entuziasm față de automatul de șah.

Tibor a folosit după-amiaza dedicându-se mecanicii. Executa roți dințate ireproșabile, care mai târziu ajungeau la gunoi, pentru că erau inutile. Acum confecționă ceva destinat a-i fi de folos: cheile casei Kempelen, pe care le posedau doar Kempelen însuși și soția lui. Una de la intrare și una de la atelier, prin care se ajungea oricum la camera lui Tibor. Într-o zi, își luase inima în dinți și, după ce câteva ore la rând frământase în buzunarul pantalonilor o bucată de ceară de lumânare, când Kempelen ieșise pentru scurt timp lăsând în atelier legătura cu chei, imprimă în ceară modelele celor două chei. Făcu apoi rost de mai multe bare din fier, le tăie cu ferăstrăul și le pili până când se potriviră exact modelului din ceară. Ascunse ambele chei finisate sub o scândură din podea și se simți mai liber știind că putea, de acum, să părăsească oricând casa.

Când Wolfgang și Anna Maria von Kempelen au fost invitați de către prințul Nikolaus Esterházy la un bal la Fertod, Tibor și Jakob întreprinseră a doua lor excursie interzisă în oraș. Au așteptat până când s-a întunecat, apoi au mers de-a lungul zidului orașului către așezarea pescărească Weidritz, unde se afla cârciuma *La trandafirul de aur*, pe care Jakob o frecventa din când în când.

Tibor încălțase tot pantofii lui ca niște catalige. Picioarele, dar mai ales labele picioarelor îl duruseră mult timp după prima lor incursiune, iar acum durerile reapărură, dar Tibor considera că libertatea trecătoare merita suferința.

Trandafirul de aur era amplasat într-o clădire ale cărei grinzi se curbaseră în decursul timpului și datorită greutății. Pe tavanul jos se adunase funinginea lumânărilor și fumul numeroaselor pipe. Cu toate că aerul era apăsător, toate ferestrele din sticlă galbenă erau închise. Clienții cârciumii erau nemți și slovaci; Tibor descoperi tot atât de puțini unguri ca și femei, cu excepția celor două ospătărițe, care se strecurau cu pricepere printre scaune, colțurile meselor și pipăitul indecent al clienților, tot timpul cu zâmbetul pe buze. Duceau pahare cu bere și scânduri cu orificii în care erau înșirate căni din cositor cu șnaps. La una dintre mese se jucau zaruri, la alta taroc, la o a treia, tocatille. Te obișnuiai atât cu larma de aici, cât și cu mirosul urât de tabac, alcool, sudoare și pește. Din spatele tejghelei, unde turna bere și umplea cănile cu șnaps, cârciumarul chel îl salută pe Jakob cu un gest prietenesc.

Găsiră o masă liberă într-o nișă, și Jakob se așeză în așa fel încât de la locul lui să poată să vadă cât mai mult din cârciumă. Pentru Tibor era o binefacere să se așeze, pentru a putea să își mai despovăreze picioarele. Le întinse, dar nu avu curajul să se descalțe. Jakob îi întinse două perne pe care să le pună pe scaun pentru a părea mai înalt.

Una din fete veni și șterse masa cu o cârpă. Dar, în loc de a o

curăța, împrăștie doar urmele de bere și firimiturile de pâine de pe suprafața ei. Fata avea părul roșu, care îi cădea în bucle peste urechi, și era drăguță chiar dacă aerul greu din cârciumă îi murdărise pielea palidă, și vârful nasului era cam strâmb, de parcă fusese rupt. Jakob o privi insistent, fără să se ferească, și ea zâmbi, deși își ținea privirea îndreptată asupra mesei.

— Constanze, ești minunată, zise Jakob. Și încă nu sunt beat deloc.

— Păi, asta spui și când ești, îi răspunse ea.

— Cândva trebuie să îmi hi model, promiți? Voi face frumusețea ta nemuritoare. Vei fi Afrodita mea, Beatrice a mea, Elena mea.

Constanze zâmbea în continuare, deși se străduia să se stăpânească:

— Ce doriți? Bere?

— Tot ce ne este adus de mâna ta ni se va părea nectar, drăgălașă Constanze!

Fata îl lovi pe Jakob cu cârpa și plecă. Ambii bărbați priviră în urma ei. Apoi Jakob îi făcu cu ochiul lui Tibor.

— Este o bomboană. Și bea de parcă lingi un pahar de vin gol atunci când o săruți.

Tibor fu copleșit de o dorință puternică, bruscă, atunci când o mai privi o dată pe Constanze. Voia să retrăiască ceea ce trăise la Viena, doar că de data aceasta fără mască și fără a fi magnetizat în prealabil. Simți cum i se ridică sângele în cap și i se încălzesc urechile până când reuși să se stăpânească. La vremea respectivă păcătuise, și repetarea unui păcat era mai blamabilă decât săvârșirea lui prima dată.

— Îmi ține companie până când se coace timpul pentru Elise, spuse Jakob.

— Elise a noastră?

— Oh, da. Elise este surprinzător de frumoasă când își scoate scufița. Dar neexperimentată. Și mai pioasă decât tine. De aceea îi mai dau timp.

— Kempelen te va concedia!

— Lasă cicăleala, spiridușule, nu o va face. Ți-am mai spus de ce nu pot fi concediat.

Tibor ar fi vrut să îi interzică lui Jakob să se bage peste Elise, dar cu ce autoritate și mai ales pe ce motiv? Și-l imagină pe Jakob sărutând-o, și asta îl indispuse. Jakob a fost și va rămâne un om imoral.

— Mai sunt și alți evrei aici? întrebă Tibor rotind privirea prin încăpere.

— Nu. Aici nu mai sunt evrei. Aici nici eu nu sunt evreu, auzi? La privirea întrebătoare a lui Tibor, îi dădu și explicația: Ei nu trebuie să știe totul despre mine. Vreau să îmi beau berea aici în liniște, ca și până acum. La centrul cultural evreiesc nu se bea, și acolo se discută toată seara între capete pătrate despre *Talmud.* Concepția mea despre timpul meu liber este alta.

Constanze aduse berea, și Jakob ridică paharul în cinstea frumuseții ei. După prima sorbitură, mai ciocni o dată cu Tibor.

La a doua bere, Jakob aduse zarurile. Îi explică lui Tibor regulile înfricoșător de simple, și Tibor întrebă de două ori dacă nu uitase ceva. După câteva runde pentru acomodare, la propunerea lui Jakob jucară pe o miză de doi creițari. Jakob câștigă apoi aproape toate jocurile, dar lui Tibor îi era indiferent, pentru că, în cele din urmă, datorită salariului primit de la Kempelen, dispunea de mai mulți bani decât avusese vreodată. Jocul în sine i se păru neatrăgător, deoarece el nu avea nicio posibilitate de a influența zarul, oricât l-a asigurat Jakob că scuiparea zarului și o aruncare lungă cu mâna stângă pornită din apropierea inimii ar avea o influență pozitivă. Jucară până când clienții începură să plece clătinându-se, discuțiile se mai domoliră, și fetele își putură permite pauze.

În mijlocul unui joc, Tibor prinse din zbor cuvântul „Kempelen" rostit la o masă alăturată, despărțită de ei printr-un perete scund din lemn. Se opri. Îi făcu un semn cu mâna lui Jakob să nu vorbească. Traseră amândoi cu urechea la discuția purtată într-un amestec chinuit de slovacă și germană.

Se discuta faptul că Kempelen ar fi zidit ferestrele casei sale nu pentru a-i ține departe pe privitorii nedoriți ori pe spărgători, ci pentru a-l reține în interior pe cel care se găsea acolo, pe turc.

— Dacă are suficientă minte pentru a câștiga o partidă cu primarul, atunci va ști și cum să deschidă o simplă ușă și cum să plece de acolo. De-aia le-a zidit, zicea unul dintre cei trei interlocutori.

Jakob duse mâna la gură, pentru a-și înăbuși râsul.

— Cum de ți-a venit ideea că el ar vrea să fugă? întrebă cel de-al doilea bărbat.

— L-am auzit strigând. Când treceam o dată prin fața casei, l-am auzit strigând absolut inuman, ca un animal la tăiere.

— Poate că a fost chiar un animal, fu de părere un al treilea.

— Sau un om, spuse cel de-al doilea. Că un automat nu poate să strige, nu?

— Cu atât mai rău, dacă chinuie un om, interveni primul. Maica Domnului este cu noi; Peter mi-a povestit că soția lui a văzut cum servitorul acela prostănac al lui Kempelen, cel cu brațe lungi, ducea într-o zi un coș cu bucăți dintr-un corp uman, brațe și picioare, și a mai văzut și păr. Toate acestea au fost arse în afara orașului.

— Păi, de acolo țipetele.

— Servitoarea lor a plecat din oraș la scurt timp după crearea turcului ori a izgonit-o Kempelen, și nimeni nu a mai auzit nimic de ea. Poate că știa prea multe.

Cei trei tăcură un moment. Tibor auzi cum duceau cănile la gură și le puneau din nou pe masă. Jakob agită mâna, ca și cum ar fi vrut să scoată de la ei mai mult prin peretele despărțitor, și primul dintre cei care conversau vorbi din nou:

— Face parte din lojă.

— Hm?

— Kempelen este în lojă. Este mason, naiba să ia asociația asta! Probabil că ei îl stimulează să le creeze sclavi inteligenți, iar împărăteasa, Domnul să o aibă în pază!, se lasă orbită de acest

nelegiuit fără niciun Dumnezeu. Episcopul Batthyány trebuie să îi pună cu botul pe labe. Dacă eu m-aș afla față în față cu acest turc, mi-aș face rost fără discuție de un ciomag și i-aș zdrobi căpățâna. Nu pentru că este musulman, nu este el de vină pentru asta!, ci pentru a-l scăpa de suferință.

În acest punct al discuției, părăsiră subiectul Kempelen și trecură la turci, la victoriile țarinei Ecaterina în războiul purtat la Marea Neagră.

Când Tibor se întoarse de la toaletă, Jakob era la tejghea, unde vorbea cu Constanze; aceasta zâmbea ca și până acum. Tibor se așeză și privi cum Jakob îi luă mâna femeii, cum îi atingea degetele și îi urma liniile din podul palmei cu unghia și cum îi mângâia pielea acolo unde se împreunau degetele. Se părea că pe cârciumar nu îl deranja, și nici Constanze nu își retrăgea mâna. Ea își aranja o șuviță de păr roșu în spatele urechii. Cârciumarul i se adresă scurt, și în acest timp Jakob se uită la Tibor și își strânse buzele ca pentru un sărut. După care i se dedică din nou lui Constanze. Tibor înțelese că din acest moment nu mai era cu Jakob. Bău berea rămasă, lăsă pe masă bani suficienți pentru plata consumației lor și părăsi cârciuma. Jakob îi făcu doar un semn cu capul; cu mâna nu putea să îl salute, pentru că ambele mâini îi erau acum ocupate cu cele ale femeii.

Luna ridicată deasupra orașului arunca o umbră întunecată în spatele coloanei ridicate după epidemia de ciumă din mijlocul pieței pescărești, ca umbra unui ceas solar. Dincolo de așezarea pescarilor susura Dunărea sau poate susurul era doar în urechile lui? Tibor se opri sprijinindu-se bine de tocul ușii, până când plămânii i se obișnuiră cu aerul proaspăt.

Se întoarse acasă prin Weidritz. Tar fi plăcut enorm să se descalțe și să continue drumul desculț. În piața de pește mai văzu doi jandarmi efectuând patrularea de noapte, apoi străzile erau goale, și sunetele scoase de pantofii lui și de baston pe caldarâm răsunau reflectate de pereții caselor. Așa că se sperie când o voce de femeie i se adresă:

— Încotro, drăguțule?

Se întoarse încet. În stânga lui se deschidea o uliță acoperită, încotro ducea aceasta nu se putea deslușI în întuneric și, sprijinită de peretele casei din colț era o femeie. Purta îmbrăcăminte de culoare deschisă și un șal pe umeri. Avea părul lung, negru și gura sulemenită. Cumva, aducea cu baroana Jesenák. Accentul trăda că era slovacă. Tibor o privi doar, fără a spune ceva.

— Ai chef de puțină dragoste?

Cu aceste vorbe, își ridică rochia și își expuse pulpele în ciorapi albi. După ce Tibor dădu din cap atât de încet, încât gestul îi putea fi luat în mod greșit drept un „mă mai gândesc", femeia continuă să ridice rochia, până când Tibor zări lucind pe coapsa ei banda ciorapilor.

— Nu, zise Tibor.

— Ești un domn atât de drăguț, încât pentru tine fac reducere.

— Nu.

Femeia surâse, duse la buze un deget și spuse:

— Cinci groși. Apoi arătă cu același deget spre poală și adăugă: zece groși.

Și pentru că Tibor nu se îndepărtase destul de rapid, ea se desprinse de zidul casei și îi luă mâna liberă într-a ei. După care se aplecă și îl sărută. Deși Tibor ținuse buzele strâns lipite, limba ei își croi drum printre ele. Avea un minunat gust de ierburi, de mentă, lămâie și scorțișoară atât de intens, încât simți că îl ardea. Tibor își aminti că un camarad de la dragoni povestise că prostituatele aveau o respirație puturoasă, pentru că fiecare bărbat sărutat de ele lăsa în urmă un gust greu, și aceste sute de gusturi se reuneau într-un gust insuportabil, mai greu decât excrementele lui

Lucifer – de aceea prostituatele care mai țineau cât de cât la ele mestecau plante cu miros plăcut, pentru a nu-i speria pe clienți.

În timpul sărutului, ea îi băgase mâna în pantaloni și apucase ceea ce în mod automat se ridica datorită sărutului. Tibor făcu

ochii mari și remarcă faptul că ea nu îi închisese pe ai ei. Ea termină sărutul și îl trase de mână în întunericul uliței. Și el nu opuse nicio rezistență.

Ulița nu era pavată, iar lutul era înmuiat de ploaie, așa că Tibor trebuia să fie foarte atent când păși. Curând, ulița se frânse într-o fundătură. Pe un palier de scară era întins un preș, pe care se așeză prostituata și își ridică rochia.

Tibor repetă „nu” – nici nu mai era în stare să spună altceva – și prostituata se ridică.

— Înțeleg. Vrei să îi rămâi credincios domnișoarei de acasă. Foarte nobil din partea ta!

Luă prețul, îl propti pe Tibor cu spatele în peretele casei, întinse prețul la picioarele lui și îngenunche în fața lui. Îi descheie pantalonii cu mișcări exersate, îi scoase falusul și îl sărută în timp ce îl ținea înfășurat în palmă. După doar câteva secunde, se opri și ridică privirea către Tibor:

— Ai de dat șase groși.

Tibor înghiți în sec înainte de a vorbi:

— Mai înainte ai spus cinci.

— Asta a fost mai înainte, frumosule. Să mă opresc?

Tibor îi întinse banii cu mâna tremurândă. Zâmbind, ea puse monedele într-un buzunar ascuns și își continuă treaba. Dar Tibor nu se putea bucura: pantofii primiți de la Jakob îi provocau dureri mai mari când stătea pe loc decât atunci când se deplasa. Trebuia să se sprijine bine de peretele casei, ca să nu se răstoarne, și nu se putea decide să privească la peretele din fața lui ori la capul femeii, care se mișca atât de grotesc înainte și înapoi, ca un mecanism. Nu o voia acolo unde se afla acum. Beția părea că i se evaporase. Închise ochii, dar nici în întuneric deplin nu reușea să își imagineze femei mai frumoase și ambient mai plăcut.

Din stradă se auzeau voci, erau o femeie și mai mulți bărbați. Tibor redeschise ochii. Din fundătura asta nu avea cum să dispară. Dar vocile nu se apropiau. Deveniră doar mai zgomotoase. Prostituata își vedea de treaba ei, netulburată.

Femeia de pe stradă țipă. Tibor împinse capul prostituatei. Țipase o femeie, și mai mult de atât, recunoscuse vocea femeii. Prostituata nu protestă când Tibor plecă. În timp ce alerga, își încheia pantalonii, dar se împiedică și căzu cu capul înainte în noroi. Se străduí să se ridice ajutându-se de baston; femeia continua să strige, și bărbații deveniseră și ei mai zgomotoși.

Când ieși din uliță, unul dintre bărbați o ținea pe Elise de la spate, în timp ce un al doilea încerca să îi smulgă corsetul, zadarnic, pentru că slujnica lui Kempelen îl trăgea mereu pe ea. Își pierduse deja un pantof. Când îl lovi pe agresor cu călcâiul în burtă, acesta se înfurie atât de tare, că îi trase o palmă atât de puternică încât îi răsuci capul.

Niciunul dintre cei trei nu îl văzu pe Tibor apropiindu-se. Piticul îl lovi pe agresor cu bastonul peste nuca genunchiului, și acesta căzu jos, la îndemâna lui Tibor. Tibor îi aplică un pumn în frunte, și când bărbia acestuia reveni în piept, îl lovi în ceafa cu bastonul atât de puternic, încât lemnul se rupse. Piticul se îndreptă către al doilea bărbat, care între timp îi dăduse drumul lui Elise. Aceasta îl lovi în stomac cu cotul, dar omul nu părea să se resimtă, căci era și mai înalt și mai beat decât camaradul lui, și în plus mai purta și un șorț din piele. Tibor se aruncă asupra lui și se prăbușiră amândoi pe pământ, rostogolindu-se pe caldarâm. Tibor îl apucă de beregată pe adversar și îl strânse cât putu cu mâinile lui mici, încercând să ignore ghionturile dureroase primite în față și pe corp. Treptat, loviturile deveniră tot mai slabe, victima lui încerca să respire și să îndepărteze capul lui Tibor cu mâinile ei mari și bolovănoase. Avea brațele mai lungi. Tibor se opunea și mușchii îi tremurau protestând.

Primul își revenise între timp de pe urma spaimei și a loviturilor și apucase o ladă din lemn pe care o găsise lângă un perete. Se apropia cu ea de spatele lui Tibor, dar o pierduse în vremea aceasta din vedere pe Elise. Ea întinse un picior, el căzu și, înainte de a fi apucat să se ridice, ea îl lovi în cap cu piciorul. Îl nimeri în tâmplă, și el se prăbuși la pământ fără să mai scoată un sunet.

Mâinile cu care Tibor strângea gâtul bărbatului cedară, degetele alunecară pe pielea asudată, și în cele din urmă omul se eliberă; Tibor căzu pe spate și simți cum i se rupe lanțul de gât, pe care îl apucase adversarul. Tibor se rostogoli pe burtă și se ridică, dar celălalt se ridicase și el și o luase la fugă. Tibor privi în urma lui. Ceva cald i se scurgea pe ochiul drept; îi crăpase arcada. Își pipăi rana și remarcă cu această ocazie că avea toată fața plină de noroi. La casele apropiate se ridicau obloanele și se aprindeau lumini.

O mână i se așeză pe umăr. Se întoarse, dar nu era decât Elise, care respira la fel de greu ca el. Celălalt bărbat era întins la picioarele ei. Ea îl privea pe Tibor, iar acesta o privea pe ea cu ochiul sănătos. Ea avea părul în dezordine, transpirația îi lucea pe piele, avea în frunte o zgârietură, și corsetul îi era rupt până la inserția sânilor și era murdar de la mâinile agresorilor. Și, deși avea ochii căscați de spaimă și gura deschisă, Tibor crezu o clipă că niciodată nu mai văzuse ceva atât de frumos.

Din direcția în care dispăruse bărbatul cu șorț din piele se apropiau pași. Erau jandarmii. Tibor se uită pe jos, dar nu își văzu nicăieri amuleta. O mai privi o dată pe Elise, apoi fugi în direcția opusă. Ea făcu o mișcare ca pentru a-l opri și spuse: „Așteaptă!”, dar nu îl mai putu reține. El fugea cât de repede îi permiteau picioarele lui artificiale.

Ajuns din nou la piața de pește, încetini. Se întoarse și văzu că după el fugea cineva; era unul din cei doi jandarmi, a cărui muschetă se bălăbănea în fugă încoace și încolo. Tibor continuă să alerge fără un țel anume; ar putea să caute refugiu la *Trandafirul de aur,* unde se afla Jakob, dar cum îl putea acesta ajuta acum? În dreapta lui se afla zidul de apărare al orașului, cu poarta Weidritz acum închisă, iar la stânga avea Dunărea. Deci putea alerga doar înainte, spre palat. Jandarmul îi strigă lui Tibor să se oprească, mai întâi în germană, apoi în slovacă.

Căzu. Falsul picior se pare că se frânsese. Aruncă ambele proteze, se aruncă peste un zid și fugi în continuare descălțat,

stânjenit doar de pantalonii prea lungi. Jandarmul se apropia de Tibor și, pentru că văzu că fugarul nu voia să se oprească, încetă să îl mai someze.

Acum Tibor intră în așezarea Zuckermandel, aflată între Dunăre și poalele colinei pe care era palatul, o periferie cu case cu un singur cat, străbătută doar de un drum neluminat. Aici nu mirosea doar a pește, ci și a sânge, untură de pește și a acreală de la tăbăcăriile locale. Pe Tibor îl lăsau puterile. Pe când drumul cotea ușor, urmăritorul pierzându-l astfel din vedere pentru câteva momente, Tibor escaladă zidul curții celei mai apropiate case, aflate pe partea dinspre fluviu. Neatent, aterizarea dincolo de zid fu dureroasă. Căzu pe pietre, bucăți de metal și frunze moarte, într-o mică nișă dintre zid și un șopron, și se ghemui acolo. Dincolo de zid îl auzi pe jandarm trecând în fugă.

Tibor înghițea cu greutate. Treptat, respirația îi reveni la normal și scăpă de durerea din plămâni și de înțepăturile din splină. Își suflecă pantalonii sfâșiați în partea inferioară. Unul din ciorapi se colorase în roșu în dreptul călcâiului, acolo unde îl bătuse pantoful. Vru să își maseze picioarele chinuite, dar fiecare mișcare îi producea dureri. Frumoasa redingotă verde ajustată de Jakob era mânjită cu noroi, ca și fața lui. Rana de la arcadă încetase să mai sângereze, dar aceasta se umflase, în așa fel încât avea acum o umbră în câmpul vizual al ochiului drept. Când clipea, pleoapa lipicioasă parcă plescăia. Își stricase hainele, își pierduse pantofii și dăduse șase groși pentru câteva atingeri murdare fără nicio satisfacere. Îi era silă de sine însuși. Deci nu fusese o întâmplare că rămăsese fără amuleta cu Maria: de ce să fi vrut Maica Domnului să rămână la el, după ce el o părăsise din nou? Duse instinctiv mâna la gât, unde chipul Madonei lipsea acum, un gest care de la Kunersdorf și până acum îi inspirase siguranță. Degete lui dădură de un loc gol. Spuse încet o *Ave Maria* și își aminti de noaptea în care primise medalionul.

Pe 12 august 1759, prusacii au fost alungați de pe colina Kunersdorf de lângă Frankfurt de către trupele rusești și

austriece. Cuirasierii prusaci care trebuiau să cadă în flancul drept al inamicului se deplasaseră cu greutate prin câmpia stearpă și nisipoasă lipsită de drumuri. Hühnerfliess, un curs de apă aflat între fronturi, era doar un biet pârâiaș, dar albia lui era atât de mlăștinoasă, încât tunurile prusacilor se afundau în ea, iar unicul pod existent era atât de îngust, încât carele ce transportau tunurile abia se strecurau. Doi cai care îl purtau în șa pe Frederic al II-lea au fost împușcați; unui al treilea i-a fost ciuruită carotida când tocmai vâra cizma în scărița șeii. Un glonț rusesc l-a nimerit și pe el, pe rege, dar în mod miraculos s-a oprit într-o tabacheră de aur din buzunarul vestei. Zguduit de înfrângere, regele a făcut totul pentru a muri pe câmpul de luptă, la fel ca soldații lui, striga cât putea după un glonț inamic care să îi ia viața, dar aghiotanții lui au pus mâna pe hățurile calului și au galopat împreună cu șeful lor suprem într-un loc sigur. În loc de a-l vâna permanent pe marele Frederic, cum ar fi dorit generalul austriac Laudon, rușii epuizați conduși de generalul Saltákov au rămas la locul victoriei, pentru a o sărbători toată noaptea. Laudon, ale cărui trupe reprezentau cam un sfert din cele rusești, a trebuit, vrând, nevrând, să se conformeze și el.

Tibor a fost mulțumit atunci când locotenentul le-a spus lui și camarazilor săi că bătălia se încheiase și că prusacii nu vor mai fi urmăriți peste Odra, acolo unde atunci apunea soarele. Un butoi cu apă a trecut pe la toți și ei au băut cu nesaț, căci ziua fusese lipsită de nori și de vânt, poate cea mai călduroasă zi a anului, iar apa din bidoanele lor de campanie se epuizase rapid. Dragonii și-au lepădat uniformele pline de praf pe dinafară și de sudoare în interior și și-au curățat mizeria de pe fețe. Nimeni nu vorbea. Se mai ofta, dar nu jeluia nimeni, căci regimentul lor pierduse doar o mână de oameni, și din plutonul lui Tibor nu pierise nimeni. De pe colina pe care se aflau, puteau să vadă Odra și Frankfurtul pe malul celălalt și nenumăratele dâre de fum ale focurilor încă nestinse; dâre mici deasupra câmpului de luptă, dar nori negri peste Kunersdorf, Trettin, Reipzig și Schwetig, peste satele din

jurul Frankfurtului, pe care cazacii le incendiaseră mai mult din plăcerea de a distruge decât din rațiuni tactice.

Doar biserica din Kunersdorf construită din piatră n-a fost mistuită de flăcări.

După o jumătate de oră, locotenentul i-a pus din nou în mișcare; trebuiau să pătrundă în Reipzig, pentru a-i găsi pe fugarii prusaci prin ruinele satului. Și-au luat caii de căpăstru și s-au îndreptat către Reipzig prin iarba uscată. Au ajuns în sat pe întuneric. Ici și colo câte o flacără mai lumina noaptea, restul caselor fiind doar jăratic și cenușă. Câțiva oameni, printre care și Tibor, au rămas la intrarea în sat, cu caii pe care i-au adăpat în pârâul local. Ceilalți, cu armele încărcate și cu baionetele montate, au intrat pe străzile pline de jar, unde era chiar mai cald decât în miezul zilei, în plin soare. Când se mai prăbușea câte o grindă, săreau scântei care se amestecau pe cer cu stelele.

După cercetarea satului părăsit, plutonul s-a despărțit pe grupe: Tibor, Josef, Wenzel, Emanuel, Walther și Adam, caporalul lor, și-au făcut tabăra între marginea satului și moara de hârtie, singura clădire cruțată de ruși. Primul a făcut de planton Josef. Ceilalți au adormit pe loc, cu capul pe păturile strânse sul.

Noaptea, Tibor s-a trezit scăldat în sudoare. A rămas întins, a privit cerul, a ascultat greierii, murmurul apei pârâului Eilang, clămpănitul roții morii și respirația oamenilor. Wenzel, plantonul, adormise sprijinit de un ciot. Tibor s-a ridicat, s-a dus în picioarele goale până la pârâu, a băut din căușul palmei apa călduță și s-a spălat pe față. Când și-a descheiat pantalonii, ca să se ușureze, clămpănitul morii pe care îl auzise de când sosiseră a încetat brusc. Roata morii nu fusese nici înainte prea zgomotoasă, dar acum tăcuse complet. Tibor a încercat să vadă ceva în întuneric, dar i se păru că vede doar năluci. Aruncă o privire camarazilor săi, care dormeau cu toții.

Tibor a pornit pe malul nisipos către moară. Între timp clămpănitul s-a auzit din nou. Poate că doar o ramură blocase paletii roții. Totuși, Tibor și-a continuat drumul. Ușa morii era

închisă, dar una dintre ferestre era deschisă. Tibor a privit înăuntru. În întuneric a distins diverse roți și curele care cuplau piua la roata morii, apoi un cazan mare, o mulțime de cârpe și niște lemn de foc, și în final benzi de hârtie puse la uscat, care atârnau de șarpanta acoperișului ca niște nori pătrați și care luminau interiorul cu lumina proprie. Ușa care dădea în încăperea alăturată era închisă. Lângă piuă, pe podea, se afla o siluetă; era o femeie cu capul sprijinit pe o blană de miel. Dormea. Mâinile și picioarele îi erau legate cu curele de piele, iar în gură avea fixat un căluș.

Tibor a verificat dacă avea la el cuțitul lui cel mic, apoi a intrat pe fereastră. Zgomotul pașilor îi era acoperit de clămpănitul morii. Când s-a apropiat de femeie, a descoperit că aceasta nu stătea pe o blană de miel, ci pe un miel adevărat mort, cu o gaură în frunte. Dar femeia trăia. Când Tibor a vrut să o dezlege, ea s-a trezit și a încercat să țipe. Tibor i-a făcut semn să se liniștească, dar era prea târziu; fusese auzită. Ușa de la încăperea alăturată se deschise, și în cadrul ei a apărut un soldat. Tibor a răsuflat ușurat; nu era un prusac, ci un rus. Un ofițer rus. Tibor rosti imediat puținele cuvinte în limba rusă pe care le învățase: „austriac" și „prieten". Rusul a răspuns în limba lui maternă, a zâmbit și a continuat să vorbească în timp ce se apropia de Tibor. Acesta dădea din cap, deși nu înțelegea nimic. Rusul a arătat către sine, către Tibor și către femeie și a făcut un gest ilustrativ. Tibor nu a reacționat, ci doar după ce rusul a repetat gestul a scuturat capul. Era un băiat pitic aflat față în față cu un militar rus adult. Trebuia să se întoarcă urgent la tabără și să aducă ajutoare.

— Fritz, a zis rusul și a arătat iarăși către femeie.

— Știu, a răspuns Tibor, dar nu aș vrea. Mulțumesc. La revedere.

Femeia imobilizată se tângui când Tibor s-a îndreptat spre ușă. Rusul, care părea să bănuiască ce intenționa Tibor să facă, îl apucă de la spate de cap. Walther îi povestise despre gestul

acesta: așa îi rupi gâtul unui om. Deci în loc să se împotrivească răsucirii capului, el s-a întors o dată cu răsucirea bruscă aplicată lui. A scos cuțitul de la brâu și l-a înfipt în coapsa ofițerului. Gemând surprins, rusul i-a dat drumul, și Tibor s-a adăpostit în spatele pivei. Rusul scoase lama din carne și o aruncă fără a o mai băga în seamă. A rânjit din nou și, în timp ce se apropia de Tibor, vorbea. Ajuns lângă piuă, a tras de o manetă care cupla piua cu roata morii. Scrâșnind, roțile și curelele s-au pus în mișcare, brațele mașinii lovind bazinul gol. Prin asta, rusul a vrut să evite ca Tibor să se vâre sub mașină și să scape. Dar Tibor a procedat totuși așa: când rusul a dat ocol pivei pentru a pune mâna pe Tibor, acesta a sărit peste o curea și s-a cățărat deasupra unei roți dințate conice. Dar ofițerul l-a prins totuși de un picior și l-a ținut, încheietura piciorului lui Tibor și mâna rusului alunecară între doi dinți ai roții, și când roata s-a învârtit, membrele le-au fost prinse și strivite de dinții roții alăturate. Tibor a țipat, rusul a rânjit. Mecanismul morii amenința să îi omoare. Tibor și cel care îl atacase erau strâns legați unul de altul, și Tibor nu știa cum s-ar fi putut elibera. Orice mișcare dintre roți amplifica durerea, cu atât mai mult cu cât presiunea mecanismului nu ceda. Ar fi fost nevoie de un bărbat puternic, care să rotească înapoi roata.

Rusul a dus mâna lui stângă liberă la cizmă și a scos din ea un pumnal îngust. Tibor era întins pe roata din fața lui ca pe un altar pentru jertfe. Rusul a mai zis ceva, apoi a ridicat mâna. S-a auzit un foc de armă. Ca înțepat de viespe, rasul a urlat, a scăpat pumnalul și s-a chircit de durere. O gaură fumega într-o parte a lui. Rusul a înjurat, și-a pipăit rana cu mâna liberă, o scărpină ca pe o mușcătură de insectă, a bătut nehotărât puțin pasul pe loc și după aceea a murit. Înainte de a cădea pe roată, degetele lui apucară și mai strâns piciorul lui Tibor.

În ușă, Walther aplecă arma.

— *Parbleu!* Măi să fie! zise acesta. Este totuși un rus, gură-mare. Rușii sunt de partea noastră.

Veniseră trei: Walther, Emanuel și caporalul Adam. L-au scos pe Tibor dintre roți. Piciorul începuse să se învinețească, dar osul nu pățise nimic. Apoi o eliberară pe femeie, care era din Reipzig și nu fugise la timp. Emanuel propuse, rânjind ca prostul, ca ei să termine ceea ce nu fusese în stare rusul, ceea ce îi atrase mușțruluiala fermă a caporalului. Femeia mulțumi fiecăruia dintre ei cu câte un sărut pe obraz. Lui Tibor îi întinse lanțul de la gâtul ei, cu un mic medalion al Mariei, și îi ură ca acesta să îl protejeze mereu. După care izbucni în plâns. Walther a vrut să o consoleze, dar Adam îl repezi spunându-i că nu era sarcina lui să consoleze muierile prusace, și o expedie pe aceasta.

Emanuel primise între timp permisiunea caporalului de a incendia moara. Cârpele uscate se aprinseră ca iasca. Soldații rămaseră în moară până când se făcu prea cald, căci priveliștea hârtiei care ardea atârnată de tavan era frumoasă ca un foc de artificii. Pe ofițerul rus, al cărui picior drept zvâcnea automat, ca piciorul unei insecte, îl lăsară să se facă scrum o dată cu clădirea, dar luară mielul în tabără – Walther îl căra în spinare pe Tibor – și la lumina morii de hârtie care ardea au avut parte de o masă festivă în miez de noapte.

*

De atunci, de când avea cincisprezece ani, Tibor purtase medalionul, și acum nu îl mai avea; ajunsese în glodul unei străzi din Pressburg.

Tibor auzi pașii ce treceau prin dreptul zidului. Probabil că urmăritorul lui se întorcea în piața de pește, unde se afla celălalt jandarm, ca și cel doborât la pământ – și Elise. Elise: ce Dumnezeu o adusese acolo, la miezul nopții, în așezarea pescărească? Din ceea ce știa Tibor, ea locuia în camera care stătuse Dorottya, care era în Spitalgasse, nu departe de casa Kempelen, iar până acolo era de mers, nu glumă. Și cine fuseseră cei doi bărbați? Era mândru că o putuse ajuta, chiar dacă ea nu putea să știe cine era el. Deși erau atât de aproape spațial, când el se afla în mecanismul de șah și ea îi servea pe oaspeții lui

Kempelen, probabil că ea nu îl va mai întâlni niciodată, și scurta atingere de mai înainte, adică încercarea ei de a-l reține, va rămâne unică.

Se ridică. Cât de mic era din nou! Toată viața lui fusese mic, și totuși în doar cele câteva ore datorate deghizărilor realizate de Jakob, se obișnuise cu noile dimensiuni ale corpului. Zidul era în această parte prea înalt pentru a-l escalada; Tibor trebuia să găsească o altă cale pentru a ieși.

Ieși din nișa dintre zid și șopron, în curtea înconjurată de zid a casei. Tibor se sperie văzând numeroase chipuri care îl fixau, dar acestea erau întunecate și imobile și se terminau la nivelul gâtului: aterizase într-o colecție de sculpturi ori în atelierul unui sculptor. În această curte erau adunate mai mult de două duzini de busturi din metal, multe montate pe socluri din lemn ori din piatră, dar majoritatea se aflau pe sol. Unele priveau în sus, la stele, altele direct la plăcile de piatră de sub ele, unele priveau curtea, altele, zidul. O pereche de busturi se priveau reciproc, de parcă s-ar fi întrecut care va clipi mai întâi din pleoapele plumburii. Erau adunate aici atâtea chipuri, încât permanent pe Tibor îl priveau cel puțin o pereche de ochi. Indiferent de locul în care se afla, simțea aceste priviri ațintite asupra lui. Și ce chipuri erau! Nu din acelea turnate în mod obișnuit în metal, nu erau regi și împărați, strategi ori prelați cu trăsături precise, cu privire mândră și cu perucă perfectă, ci chipuri de bărbați cu tigve lipsite de păr, gâturi goale, piepturi dezvelite, astfel că se puteau concentra în grimase și strâmbături oribile: fiecare exprima o altă trăire. Aceasta exprima durerea, aceea surprinderea, cealaltă mânia, alta prostia, oboseala, scârba, seninătatea, voluptatea, descurajarea, indispoziția, toate mai reale decât la oamenii în viață. Prin liniile diferite ale cutelor din jurul ochilor, gurii și gâtului, de pe frunte, de la nas, în acest curios cabinet erau reținute pentru eternitate în aramă și plumb toate simțămintele umane. Acum, Tibor își dădea seama că fețele nu erau nicidecum diferite, ci privea aceeași figură copiată într-un mare număr de

exemplare.

Tibor auzi un suspin de la casa alăturată, cineva părea să geamă de durere și abia acum remarcă faptul că acolo ardea lumina. Din această curte o poartă dădea în stradă, dar ea era bine încuiată. Se strecură până la fereastra luminată și privi în interior. La lumina mai multor lămpi cu petrol, un bărbat voinic stătea cu spatele la Tibor, la o masă pe care se mai aflau o oglindă și un mic bust din lut umed, pe care artistul îl prelucra cu degetele și cu spatule din lemn. De la jumătate în sus, nu era îmbrăcat, dar purta o *baranica,* acea căciulă din blană a țăranilor de pe aici. Bărbatul dădea formă lutului, apoi se oprea, ducea mâna stângă la coasta dreaptă și strângea atât de tare, încât carnea se albea sub degetele sale. Încerca să își înăbușe gemetele, dar menținea strânsoarea chinuitoare mai mult de o jumătate de minut studiindu-și grimasele în oglindă. Era de bănuit că astfel chipul din lut din fața lui era modelat cu aceleași trăsături ca numeroasele capete din curte și, judecând după trăsăturile bărbatului din oglindă, acesta era originalul tuturor duplicatelor lipsite de viață, ba mai mult, ochii bărbatului îl priveau din oglindă direct pe Tibor. Degeaba speră Tibor că în întuneric nu putuse fi văzut, pentru că bărbatul sări în picioare.

Tibor făcu un pas îndărăt. Era prizonier în această curte, putea doar să spere că sculptorul va da ascultare intrusului și îi va permite să plece necotonogit. Dar când ușa se deschise și lumina lămpii se răspândi pe o parte din curte, Tibor văzu că bărbatul ținea în mână un pistol. Acesta strigă:

— Pleacă de aici, pleacă, nu mă prinzi tu pe mine!

Tibor vru să spună ceva, dar ce ar fi putut să spună față de ceea ce debita omul. Dădu fuga la poartă, deși aceasta era încuiată. Sculptorul îi auzi pașii, se răsuci și îl ținti cu pistolul.

— *Vade retro*! strigă bărbatul și apăsă pe trăgaci.

O flacără albă înconjură arma.

Dacă Tibor ar fi fost un om normal, glonțul i-ar fi trecut prin cap, dar așa lovi bustul în fața căruia stătea copia cu gura căscată

a artistului, direct în gura deschisă. Bila de plumb străpunse cerul gurii de parcă ar fi fost înghițită. Sculptorul aruncă pistolul și se îndreptă către Tibor:

— Te pun în lanțuri! Pun eu mâna pe tine înainte de a mă prinde tu!

Tibor fugi spre ușa deschisă, era singura scăpare, dar agresorul îi tăie calea către atelier. Se fugăreau printre busturi ca niște copii în pădure. Sculptorul era mai rapid și se mișca mai ușor decât Tibor, și când piticul făcu un salt spre ușă, agresorul îl apucă de un picior, făcându-l să cadă. În timp ce râdea triumfător, îl răsuci pe Tibor pe spate. Râsul lui se curmă brusc. Lumina din atelier cădea pe fața lui Tibor, și abia acum deveni clar că artistul îl confundase cu altcineva. Pe chipul acestuia se citea surprinderea. Îi dădu drumul lui Tibor și, când acesta nu încercă să se ridice, îl ajută să se pună pe picioare.

— Îmi pare rău, spuse cu o blândețe neașteptată. Sunt un monstru; ce ți-am făcut? Trecu mâna peste arcada lui Tibor și se opri scurt în dreptul rănii. Adăugă: Hai, ne vom ocupa de ea.

Tibor îl urmă în atelier. Se așeză pe scaunul oferit de artist, care mai aduse un vas cu apă și un prosop. Mai întâi, își șterse lutul uscat de pe degete, apoi îi curăță fața lui Tibor de noroi și sânge. În acest timp, se scuza mereu pentru rana provocată, despre care era ferm convins că el i-o pricinuise, și îl asigura că îl confundase prostește cu altcineva. Luă o pătură de pe pat și o puse pe umerii lui Tibor. După care se duse două încăperi mai încolo, la bucătărie, și Tibor îl auzi făcându-și de lucru cu niște vase și cu apă.

Piticul folosi timpul pentru a arunca o privire asupra atelierului, care părea a fi în același timp și locuința artistului. Aici mai erau un pat, o masă de lucru mare și mai multe scaune, iar în rest vase, urcioare, uneltele lui și cărți cu titluri ca *Preludii microcosmice ale noului cer și ale noului pământ, Relatări despre focul ca jar și ca flacără a înțelepciunii primordiale* sau *Cele șapte fundamente ale timpului și ale eternității.* Pe un perete erau mai

multe medalioane din alabastru. Figurile aflate pe ele erau obișnuite, ne schimonosite. Tibor recunoscu unul dintre aceste chipuri, era al magnetizatorului, al vraciului în robă care îi tratase cu puterea magnetismului animal pe Tibor și pe ceilalți strânși în jurul putinei.

Tibor privi capul de lut la care sculptorul tocmai lucra. Avea ochii căscați, gura larg deschisă, maxilarul inferior atârna moale, întregul cap era aplecat spre spate și mușchii gâtului erau încordați. Era neîndoielnic ce reprezenta această grimasă: erau oroarea, groaza de ceva necunoscut, respingător, groaznic, monstruos. Această expresie o văzuse Tibor nu demult, nu pe fața artistului, ci la Elise. Slujnica lui Kempelen îl privise exact așa pe Tibor, și asta în timp ce el admirase la rândul lui frumusețea ei; o frumusețe desăvârșită, pe care nici măcar această grimasă de scârbă nu o putuse influența. Privirea lui Tibor se opri asupra oglinzii care îi reflecta chipul, bărbia turtită de marginea de jos a oglinzii, pentru că trupul lui nu era suficient de înalt, un chip cu păr negru lipsit de strălucire, cu ochi căprui mult prea adânciți în orbite, ca la șobolanii lași, obraji nevinovați ca ai unei fetițe, peste tot gropițe și umflături precum la un aluat prost copt, și toate acestea pe un corp pocit, ca un cartof, al unui gnom. La ce se așteptase? Că Elise, căzută în extaz, îl va strânge în brațe pe salvatorul ei? Femeile de la Viena fuseseră sub influența magnetismului și în plus el purtase o mască minunată, prostituata de odinioară și cele de dinainte fuseseră plătite pentru tandrețea lor, iar fata din Gran i se oferise doar pentru că ea însăși era respingătoare. Trăsăturile feței lui Tibor se urâțiră și mai mult: strânse ochii, colțurile gurii coborâră, bărbia tremura ca și cum s-ar fi pus pe plâns din clipă în clipă. Se privi plângând: tremuratul grotesc al corpului lui grotesc când suspina. Urmări drumul lacrimilor lui peste ridurile oblice ale feței, își văzu mucii picurând din nas și, pe măsură ce plângea, arăta tot mai respingător, și pe măsură ce devenea mai respingător, trebuia să își deplângă urâțenia.

— De ce plângi? îl întrebă sculptorul fără nicio urmă de compătimire în glas.

Tibor nu îl auzise întorcându-se. Acesta puse pe masă un ceainic și două cești din porțelan chinezesc și turnă în ele o băutură albicioasă, fierbinte. Tibor își șterse lacrimile, mai întâi cu pătura, apoi cu mâneca redingotei.

— De ce? Pentru că sunt oribil.

Sculptorul îi întinse o ceașcă. Tăceau amândoi. Tibor luă ceașca cu ambele mâini și adulmecă. Era apă fierbinte cu lapte.

Sculptorul spuse:

— Privește-mă și spune-mi dacă tu mă găsești oribil.

Tibor îl privi pe interlocutor, a cărui față era la fel de bine proporționată ca și bustul lui gol. Dădu din cap negativ. El ar fi dat totul pentru o înfățișare ca a sculptorului.

— Și chipurile de afară, din curte?

— Da, ele sunt oribile.

— Dar acolo, afară, sunt eu, eu și numai eu, turnat în aramă, plumb și cositor, și schimonoselile capetelor sunt obișnuite. Așa că, recunoaște: urâțenia este relativă. După cum un om frumos poate fi oribil, tot așa și unul oribil poate fi frumos; cu toții purtăm în noi toate acestea.

În timp ce Tibor se gândea la cele spuse, sculptorul încuie ușa dinspre curte și o mai asigură și cu alte două zăvoare.

— Cine vă așteptați să fie mai devreme? îl întrebă Tibor.

— Spiritul proporțiilor, răspunse bărbatul și privi pe fereastra prin care îl văzuse anterior pe Tibor.

Pentru că artistul nu explică cele spuse, Tibor îl mai întrebă:

— Cine?

— Spiritul proporțiilor. Vine noaptea, uneori și în timpul zilei, ca să îmi pună bețe în roate. Nu vrea ca eu să descopăr secretele proporțiilor.

— Nu înțeleg…

— În lume, totul se supune legilor proporțiilor. Fiecare lucru din această lume se regăsește în toate celelalte, în anumite proporții.

Și chipul nostru se regăsește în restul corpului. Când simt durerea într-o parte a corpului meu, chipul mi se schimonosește într-un anumit fel. Se ciupi din nou în zona coastelor din partea dreaptă și pe chip îi apăru aceeași grimasă ca a bustului din lut. Continuă: Există în total șaizeci și patru de astfel de grimase. Multe dintre ele există deja afară, în curte. Dar nu mă pot liniști până când nu le torn în metal pe toate cele șaizeci și patru.

— De ce?

— Pentru că atunci voi dezlega misterul sistemului proporțiilor și cine stăpânește proporțiile este stăpân pe spiritul proporțiilor!

Era evident că Tibor nimerise în casa unui nebun și putea spune că avea noroc, că sculptorul nu ieșise după el cu mai multe pistoale. Sorbi din băutura lui și se gândi cum să facă să scape întreg de compania acestui fantast.

— Cum îți pot spune, spiritule? întrebă sculptorul.

— Poftim...?

— Ești doar un spirit, nu? Bineînțeles că ești un spirit.

Tibor confirmă:

— Da, sunt un spirit. Nu mă poate vedea nimeni... cu excepția ta.

— Știu, zise zâmbind sculptorul.

— Iar tu nu ai voie să povestești nimănui despre mine.

— De ce nu?

Tibor încremeni, dar continuă ferm:

— Pentru că altfel și eu te voi bântui.

Această idee păru că îl speria serios pe bărbat. Ridică mâinile ca pentru jurământ:

— Scuză-mă. Nu am vrut să fiu ostil. Nimeni nu va afla despre tine.

— Bine.

— Și cum îți pot spune?

Privirea lui Tibor căzu pe medalionul cu magnetizatorul.

— Sunt spiritul magnetismului.

Sculptorul tresări și plecă umil capul.

— Mă onorează vizita ta, spirit al magnetismului. Iartă-mă că te-am agresat.

— Ai trecut examenul, pentru că te-am iertat și pentru că mă tratezi bine. Artistul dădu din cap. Deoarece se părea a crede tot, improviză imediat: Dar acum trebuie să plec. Trebuie să mă întorc la templul meu… adică să zbor. Deschide-mi ușile și eu te voi sprijini… pe viitor, cu puterile mele magnetice, în căutarea și în lupta ta.

— Te vei întoarce?

Tibor încercă să ghicească răspunsul pe care și l-ar fi dorit nebunul, apoi spuse:

— Da. Căci mi-ai plăcut, slujitor credincios.

Făcu cu mâna un gest asemănător unei binecuvântări.

Și pe drumul din Zuckermandel, și în oraș, Tibor vru să râdă de ceea ce tocmai trăise, dar nu prea îi venea. În loc de asta, dădea mereu din cap fără să scoată o vorbă. Trebuia să îi povestească întâmplarea aceasta lui Jakob. La întoarcere, evită piața de pește și strada în care o apărase pe Elise și ajunse la casa Kempelen când spre est cerul devenea de un albastru tot mai deschis.

Toată luna aprilie avură loc reprezentații cu șahistul turc. La toate, biletele de intrare se epuizau. Pe Tibor jocul cu turcul îl pasiona tot mai mult; îi mai plăcuse șahul atât de mult doar când îl învăța pe vremuri. Partidele erau ca sonatele interpretate de Kempelen când era binedispus, sunetul fin al clavecinului răzbătea prin podea în odaia lui Tibor, și atunci piticul se oprea din lucru, se întindea în pat, privea fix în tavan sau închidea ochii și asculta interpretarea ireproșabilă a patronului său.

De fiecare dată începutul partidei era ca un *Allegro,* mutarea rapidă, formală a primelor piese – pionul din fața regelui, și nebunul, caii în lupta pentru mijlocul terenului, atacurile și jertfa pieselor neimportante – aproape fără a se mai gândi, fără tactică, o deschidere repetată de o mie de ori, o succesiune logică, aproape matematică a mișcărilor așternute pe hârtia a nenumărate cărți de șah. Urma *Andante.* Ritmul partidei devenea

mai lent, acum adversarii încercau să își realizeze strategiile; fiecare mișcare trebuia să fie gândită de mai multe ori, căci o greșeală putea să încheie jocul înainte de vreme. Și acum cădeau piese, dar pierderea lor era dureroasă; piese valoroase se înșirau alături de tabla de șah, printre ele figurând uneori chiar și regina. Atacul și contraatacul se cereau bine cântărite: era oare propriul cal mai puțin valoros decât tura inamică? Merita să pierzi două piese bune, dacă astfel puteai să iei regina adversarului? Apoi intervenea tactica lui Tibor sau adversarul săvârșea o greșeală decisivă, și *Presto* era încercuit regele, și făcut mat, o succesiune logică de mutări finale, cărora adversarul, dacă le înțelegea, le putea face față doar cedând înainte de limită. Sau urma un *Scherzo,* în care regele roșu era vânat de piesele albe, și sărmanii credincioși care trebuiau să îi oprească pe urmăritori erau masacrați. Acordul final era dat de sunetul care pătrundea prin tabla de șah, când regele roșu era culcat, ca semn al șah-matului.

Adversarii lui Tibor deveneau tot mai puternici. Knaus, Spech, Windisch fuseseră oameni pe care îi aduseseră în fața tablei de șah rangul și numele, nu talentul la jocul regilor. Dar acum îl înfruntau pe turc jucători buni, membri ai asociației șahiștilor. Au început să noteze partidele jucate cu turcul, să le compare, pentru a-i desluși sistemul și pentru a construi o strategie ofensivă. Partidele deveniră mai lungi, așa încât Kempelen se gândi să instaleze ceasuri cu nisip, pentru a-i obliga pe invitați să joace mai rapid.

Pe 11 aprilie, Tibor a fost nevoit să cedeze prima remiză. Kempelen a cedat deschiderea jocului acestui prim adversar pe care automatul nu îl putuse învinge – un profesor de școală elementară bătrân și aproape orb – ca recunoaștere a performanței lui. Tibor i a cerut lui Kempelen scuze, dar acesta a privit remiza cu calm. Și, așa cum bănuise Kempelen, remiza aceasta a fost în avantajul turcului: mai întâi, pentru că locuitorilor din Pressburg acesta li s-a părut mai uman, atâta vreme cât putea greși, și în al doilea rând acest rezultat i-a motivat pe adversarii ulteriori să

obțină și ei un rezultat indecis împotriva mașinii sau poate chiar mai mult, unul dintre ei să fie primul om care învingea mașina.

S-au auzit acuzații potrivit cărora automatul nu ar fi o mașină, ci ar fi dirijat de om, căci o mașină ar câștiga mereu. Kempelen i-a invitat pe acuzatori la demonstrații, pe parcursul cărora aceștia puteau constata personal că masa de șah era goală, ca și păpușa turcului, că în interior nu era introdusă nicio oglindă și că nu existau nici sub masă și nici pe ea sfori invizibile, care să mânuiască mâna pașei precum cea a unei marionete. S-ar lucra pe bază de magnetism, au pretins unii, până când Kempelen a permis unui sceptic ca în timpul partidei să așeze un magnet greu alături de masa de șah sau alături de misterioasa casetă, ceea ce nu a modificat în niciun fel jocul practicat de turc. Kempelen a dat urmare și rugăminții de a se îndepărta de masa de șah și de casetă, și în râsetele oaspeților chiar a părăsit o dată atelierul, pentru a aduce o gustare, în timp ce automatul juca mai departe și în absența lui.

Jakob l-a surprins pe un individ vrând să sufle tabac spaniol de prizat prin găurile cheilor, în intenția de a-l face pe un eventual om din interior să strănute, și în acest fel să se trădeze. Jakob, cu ajutorul lui Branislav, i-a făcut fără menajamente vânt pe ușă individului. Altădată, Tibor mâncase prost și se balonase, și după ce își golise mațul în interiorul mașinii, mirosul a pătruns și în exterior, până când spectatorii din primele rânduri se interesară dacă nu cumva turcul mâncase prea mult chimion.

La două demonstrații a venit și Ibolya, baroneasă Jesenák. Tibor i-a ghicit prezența înainte de a o fi văzut ori auzit, doar datorită parfumului ei atât de plăcut mirositor. La cea de-a doua demonstrație, Anna Maria i-a cerut lui Kempelen să îi interzică văduvei Jesenák accesul în casă și tentativele permanente de a-l contacta, ceea ce a provocat între cei doi o dispută scurtă, dar foarte aprinsă, din care Anna Maria a ieșit victorioasă. Wolfgang von Kempelen a redactat o scrisorică destinată Ibolyei Jesenák, prin care o ruga, cu regret, să renunțe la alte vizite.

Angajarea Elisei se dovedi a fi benefică. Firea ei senină, chiar dacă era mai tăcută, îi făcea prezența mult mai plăcută decât cea a Dorottyei. Anna Maria i-a încredințat ei sarcina de a face curat în atelier după demonstrații, dar numai după ce turcul era încuiat în camera lui sau sub supravegherea lui Jakob, pentru care această obligație era cât se poate de plăcută.

După ultima demonstrație dinainte de Paști, în timp ce ea mătura în jurul mașinii goale, el ședea la fereastră și tocmai îi termina un portret în cărbune, pentru a avea un pretext să o privească permanent.

— Cum funcționează asta? întrebă ea direct.

Jakob ridică privirea de pe schiță.

— Cum funcționează mașina? întrebă ea.

— Prin intermediul unui sistem complex de rotițe, răspunse Jakob.

— Cum poate un sistem de roți să joace șah?

— Este un sistem foarte, foarte complicat de roți.

— Nu cred.

— Ce te pricepi tu la asta?

— Nu mă pricep deloc. Dar pur și simplu nu îmi pot imagina.

— Dar așa este.

— Nu este, insistă Elise.

— Ba da.

— Ba nu.

— Ba da.

— Nu.

Jakob lăsă jos hârtia și cărbunele:

— Bine, ai învins. Nu este așa.

— Deci?

— Nu am voie să îți spun. Și asta o știi și tu.

Elise lăsă mătura și făcu câțiva pași spre el. Aruncă o privire pe desen.

— Este frumos.

— Nici pe jumătate nu este atât de frumos ca modelul. Elise

roși și privi în podea. După ce se reculese, zise:

— Spune-mi și mie, te rog!

— Kempelen ne-ar suci gâtul amândurora.

— Nu am să spun nimănui, desigur. Promit sus și tare. Jakob oftă.

— Te rog, Jakob!

— Nu, degeaba.

— Ce vrei?

Jakob arătă cu degetul la buze:

— Un sărut.

— Să... mai curând pe dracu'! ripostă indignată Elise. Puse mâna pe mătură și își continuă treaba. Jakob ridică din umeri și reveni și el la schița lui. Elise mătură o vreme, trăgând cu coada ochiului la Jakob, și brusc aruncă mătura, dădu fuga la el, se întinse și îl sărută scurt pe obraz. Apoi se șterse cu dosul palmei pe buze.

— Iată, te rog.

— Mă iei peste picior? întrebă Jakob. Când spun sărut, mă refer la sărut. Nu la o bezea de noapte bună.

Elise făcu bot și se apropie din nou pentru a-l săruta. Când buzele li se atinseră, Jakob o prinse de umeri, pentru a o reține. Servitoarea se zbătu pentru început, apoi gustă o clipă plăcerea și se îndepărtă.

— Ei, a durut? întrebă Jakob zâmbind.

— Și acum, cum funcționează turcul?

Jakob o invită să se așeze lângă el, la fereastră. Se apropie puțin de ea și coborî vocea:

— Știi, unii sunt de părere că în masă se ascunde un om.

Elise dădu cu râvnă afirmativ din cap.

— Și părerea nu este total greșită.

După care Jakob îi relată cum vedea el adevărul despre automat: că turcul nu ar fi în realitate o păpușă din lemn, ci un om veritabil; un turc get-beget, împăiat și vopsit, un mare maestru osmanlâu al șahului, mort, pe care el și Kempelen îl furaseră într-

o noapte dintr-un mausoleu din Constantinopol și care fusese readus la viață printr-un ritual al unui preot panteist din Insulele Caraibe, înainte de asta, îi scoseseră creierul din cap, locul gol îl umpluseră cu rumeguș și îi mai lăsaseră doar circumvoluțiunile necesare jocului de șah, așa că mortul viu nici nu mai știa altceva decât să joace șah. Cu o simplă formulă magică, turcul trecea din starea de somn în starea de veghe și invers, dar aici Elise încetă să îl mai asculte și îi dădu un bobârnac pentru tupeul de a-i fi furat un sărut pentru care să îi servească o minciună. Și părăsi dezamăgită atelierul. Jakob râse încă mult timp după ce ușa se închise în urma ei.

Venea Pastele, și de Vinerea Mare Tibor se strecură afară, folosind copia cheii. Jakob îi confecționase o nouă pereche de pantofi-picioroange în locul celei lăsate în Zuckermandel și îi cârpise redingota. Deghizarea funcționa și la lumina zilei, astfel că nimeni nu dădu atenție piticului, care, apărându-se de ploaie cu un tricorn, se îndrepta din Donaugasse către biserica sfântului Salvator din Franziskanergasse.

Pe treptele bisericii, strâns lipit de zidul ei pentru a se feri de ploaie, stătea un cerșetor cu un singur picior, cu cârjele sprijinite în poală, în față cu un taler pentru pomeni. Tâmpla lui dreaptă era brăzdată de cicatrici. Tibor se căută în buzunar de monede, cerșetorul privea în altă direcție, când își aminti că îl știa pe acest bărbat. Se îndepărtă grăbit, cu fața întoarsă, pentru a nu fi recunoscut de cerșetor, și dispăru în biserică. Bărbatul nu era altul decât Walther, camaradul lui de la dragoni, care îi salvase viața pe colina de la Kunersdorf, și pe care îl văzuse ultima dată în Torgau, ca și pe ceilalți camarazi din pluton. Pe atunci Walther mai avea ambele picioare și o față plăcută. Probabil că un obuz îl nenorocise astfel. Și câtă vreme trecuse de atunci! I-ar fi făcut plăcere să îi dea câte ceva lui Walther, dar acesta nu trebuia să știe că Tibor se afla aici.

Biserica era mult mai mică decât catedrala, din exterior părea la fel de solidă, dar interiorul era văruit și în multe colțuri era

împodobită cu îngeri și frunze aurii, ceea ce făcea ca, în ciuda luminii anemice, biserica să strălucească. Tibor își scutură apa de pe umeri și înaintă. Se auzea o orgă. Privi în jur. De fapt, intenționa ca mai întâi să se roage în fața Mariei, și apoi să se spovedească, dar când ușa navei laterale fu deschisă, în biserică intră Anna Maria von Kempelen cu Terez, în timp ce Elise scutura afară umbrela. Acestea nu trebuiau să îl descopere. Tibor se refugie în confesionalul cel mai apropiat. Prin împletitura fină de nuiele, el putea să vadă în afară, fără a fi văzut. Va aștepta aici până când cele trei femei vor părăsi biserica. Preotul îi vorbi, și Tibor începu spovedania.

Tibor fu îngrozit când în fața confesionalului apărură brusc Elise și Terez. Se bâlbâi, apoi amuți. Doar nu voia slujnica lui Kempelen să se spovedească! Asta însemna că ea va aștepta până când termina el, și atunci îl va vedea! Dar nu, fata o ajută pe Terez să se așeze pe una dintre băncile bisericii și îngenunche într-o strană, ca să se roage. Tibor respiră ușurat și continuă spovedania. În acest timp, o privea pe Elise, și priveliștea oferită îl făcea să se poticnească mereu. Bănuise că era credincioasă, și acum avea dovada. Cel puțin femeile din casa Kempelen nu își renegaseră credința. Și cât de slabă părea cu ochii închiși și rostind cu gura ei rugăciuni mute! În mâini ținea, Tibor miji ochii, pentru a vedea mai bine, amuleta lui cu chipul Mariei. Fără îndoială era lănțișorul lui de la Reipzig, pierdut în lupta de la Weidritz. Probabil că ea îl găsise pe caldarâm; era unica amintire de la oribilul ei salvator necunoscut. Tibor nici nu mai auzea ce îi spunea preotul. Un fior cald îi cuprinse trupul. Se trezi din extaz abia când Anna Maria veni la cele două, și Terez țipă de se auzi în toată sala. Apoi cele două femei se îndepărtară cu copilul între ele.

Tibor privi în urma lor, până când acestea dispărură, și răspunse în cele din urmă întrebării preotului:

— Nu, asta este tot, părinte.

Își primi penitența și dezlegarea de păcate, se asigură că Elise și celelalte două plecaseră și se duse la Madona. Elise îi găsise

amuleta; acum o purta probabil la gâtul ei, pe sânii ei. Era fericit. Îngenunche în fața statuii Mariei și mulțumi pentru această potrivire. Apoi se rugă.

Culorile vii ale Mariei se profilau clar în fondul alb al bisericii; maroniul părului ei, roșul veșmântului și albastrul întunecat al pelerinei, al cărei interior era acoperit cu aur. Pe brațul stâng, îl purta pe Pruncul Iisus, care la rândul lui ținea în mâini un măr de un roșu-deschis. Avea capul înclinat smerit, așa cum era totdeauna, așa încât îl privea în ochi numai pe cel care îngenunchea în fața ei ori care era atât de scund precum Tibor. Părul avea pe mijloc o cărare dreaptă și era acoperit doar la spate cu un voal alb, astfel că părul cobora liber pe umeri, ca niște valuri înghețate. Părul era sculptat în lemn și colorat, dar Tibor își închipuia că acesta mirosea și că era moale ca mătasea. Pe mâini nu avea nici riduri și nici pete, degetele erau atât de suple, încât fiecare în parte era o operă de artă. Mâna dreaptă, liberă, se odihnea pe pelerină. Cât de frumoasă ar trebui să fie mângâierea acestei mâini, să îi cuprinzi degetele cu propriile degete, să ți le strecori printre ele ca două roți dințate ce se potrivesc perfect, să o mângâi cu dosul mâinii pe fruntea netedă, pe obrajii care se înroșesc la această atingere, peste buzele roșii ce se întredeschid ușor eliberând o boare caldă și umedă, peste gâtul și încheietura umerilor, fina curbură a claviculei și în final coborând până la decolteul rochiei, care cuprindea în falduri sânii, ce se desenau prin stofă la fel de clar precum coapsele ei! De sub bordura rochiei se iveau picioarele goale, și de ce nu ar fi fost și coapsele tot așa; o mișcare a mâinii ar îndepărta mantia albastră, o altă mișcare ar desface rochia roșie, materialul ar aluneca fără zgomot pe podea, după care toate minunatele curbe vor fi încă o dată atinse, așa cum pe urmă mâinile și buzele…

Tibor trase cu putere aer în piept, de parcă ar fi rămas multă vreme sub apă. Simți excitația dintre picioare, caldă, plăcută și revendicativă și de o vulgaritate de nedescris, atât de puțin parte din el. Ieși clătinându-se din biserică, cu tricornul tras adânc

peste față, de rușine. Nici măcar ploaia nu putu să îi potolească voluptatea ce îl cuprinsese, și ea dispăru abia după ce vomă lângă zidul unei case. Se repezi apoi în odaia lui, fără a mai ține seama că Elise sau altcineva l-ar putea vedea, smulse de pe el redingota și cămașa și se gândi cum ar putea ispăși această monstruozitate, căci de o rugăciune nici nu putea fi vorba; cine i-ar mai putea-o asculta acum? Întoarse cu fața în jos tabla de șah, rozariul lui, și luă de pe perete crucifixul, când privirea îi căzu pe sculele de ceasornicar de pe masă, mici pile, ferăstraie și clești, miniaturi ale sculelor de tortură ale iadului, pe care le folosi pe corpul lui în locuri pe care ulterior nimeni nu le putea vedea, își zgârie și își tăie pielea până când se umplu de sânge, cu ochii plini de lacrimi, și când nu mai suportă, îl rugă pe Dumnezeu mereu și mereu să îi ierte dorința netrebnică. Își bandajă superficial rănile și căzu într-un somn febril, pe podeaua tare, pentru a nu se menaja și pentru a nu păta cu sânge așternutul.

Cu ocazia căsătoriei prințesei Maria Antonia sau Mărie Antoinette, cum era aceasta numită în Franța, cu delfinul Ludovic al XVI-lea, ce avea loc la Versailles, Anton, principe Grassalkovich, director al administrației Curții ungare, a invitat la mijlocul lunii mai nobilimea ungară și cea germană la balul de la palatul lui de vară din Kohlenmarkt. Urmau să vină ducele Albert de Sachsen-Teschen și soția sa, arhiducesa Christine, principele Batthyány, principele Esterházy, conții Pálffy, Erdödy, Apponyi, Vitzay, Csáky, Zapary, Kutscherfeld și Aspremont, mareșalul Nádasdy-Fogáras și mulți alții. Va avea loc un dineu, un bal, și în încheiere un foc de artificii. Principele voia ca între dineu și bal să își surprindă iluștrii oaspeți cu prezentarea automatului care juca șah, și împreună cu Wolfgang von Kempelen s-a înțeles asupra reprezentației cu turcul.

Surpriza s-a bucurat de succes, și aprecierea pentru Kempelen și mașina lui de șah a fost mai mult decât politicoasă în sala de conferințe a palatului. Când s-a propus alegerea din rândul oaspeților a unui adversar pentru turc, Grassalkovich l-a rugat în semn de recunoaștere a meritelor lui militare pe mareșalul Nádasdy-Fogáras să ia loc la masă. Militarul încărunțit a mulțumit, dar a refuzat, motivând că ar fi mult prea antic pentru a accepta provocarea unei mașini ultramoderne. El a făcut onoarea de a transmite provocarea unui locotenent din regimentul lui, cunoscut pentru măiestria la jocul de șah, János baron Andrássy.

Baronul Andrássy a fost primul adversar al androidului care nu s-a prezentat pentru a nu pierde, ci pentru a câștiga, și a jucat mai agresiv decât turcul: fără să ia în considerație pierderile, el și-a condus înainte trupele roșii, și-a ordonat infanteria în formă de pană, pentru a mărșălui prin liniile inamicului. Pușcașii roșii cădeau cu grămada, neacoperiți de cavaleria lui Andrássy, dar rândurile albilor au fost străpunse și regele inamic s-a trezit brusc

singur, și doar prin rocadă s-a mai putut salva. Generalul lui Andrássy a presat, trupele lui au traversat câmpul de luptă scăpând mereu de atacurile albilor, ale cărui piese au fost înghesuite pe părți. Victoria lui Andrássy părea sigură, totuși regele alb era intangibil, protejat împotriva tunurilor și chiar împotriva cavaleriei.

Acum albul a trecut la contraatac, și bătălia și-a schimbat cursul: puțina infanterie roșie rămasă a fost nimicită, iar armata aflată în centrul tablei de șah a fost încercuită. Modalitatea dureroasă în care Andrássy sacrificase infanteria pe parcursul atacului se răzbuna acum, puținii soldați albi rămași secerau ofițerii roșii, în timp ce cavaleria turcului îi acoperea uneori dublu și chiar triplu, în acest fel zădărnicind orice represalii. În cele din urmă, doar generalul lui Andrássy mai apăra regele, dar câmpul de luptă se eliberase pentru tirul artileriei lui, care dobora tot ce apărea. Evitând tirul, un călăreț alb s-a apropiat de ultimul tun, l-a cucerit, dar după puțin timp a căzut el însuși doborât de general. La finalul luptei, de o parte și de alta a câmpului de bătălie se găseau cei căzuți din ambele tabere, iar pe câmp se mai aflau doar cei doi regi cu generalii lor, fără armate, pândind din cele două colțuri opuse, scrâșnind din dinți, negociind un armistițiu, invidioși fiecare pe norocul în luptă al celuilalt, ca doi pifani pierduți, unul alb și unul roșu, ce par a nu înțelege că au supraviețuit nevătămați măcelului, în vreme ce camarazii lor muriseră rătăcind inutil și orbește pe câmpul fantomatic de gol, presărat acum cu pietre funerare roșii și albe.

Partida s-a încheiat cu o remiză și doi perdanți sau mai bine spus doi câștigători, căci aplauzele pentru János baron Andrássy și pentru turcul șahist al lui Wolfgang von Kempelen au fost asurzitoare. Chiar și cei necunoscători ai regulilor jocului de șah pricepuseră instinctiv ce mutări ale favoritului lor erau bune și ce mutări erau greșite, și întreaga sală aplauda atunci când Andrássy lua o piesă albă de pe tabla de șah, și gemea când turcul se răzbuna. Câteva dame părăsiseră sala în timpul jocului, pentru

a-și menaja nervii, altele ieșiseră pe balcon. Ce partidă sângeroasă fusese! La fiecare a doua mutare, cădea câte o piesă a unuia dintre jucători. Și cum îl înfruntase Andrássy pe turc și din priviri! Deși ședea la o masă separată, imediat ce muta, husarul privea în ochii falși ai androidului, și totdeauna pe buzele lui flutura un zâmbet sub mustața neagră, un zâmbet ce exprima fie superioritatea, fie recunoașterea.

— Austria împotriva turcilor, murmură Nádasdy-Fogáras fără a se adresa direct nimănui, împăratul împotriva sultanului, este un al doilea Mohács.

Încă se mai aplauda, când Andrássy se ridică și veni la masa turcului. Înainte ca să poată Kempelen să îl împiedice, apucă mâna stângă, vulnerabilă a turcului și i-o scutură cu ambele mâini.

— Ne vom revedea, bunul meu prieten! rosti acesta. Acesta nu va rămâne ultimul duel dintre noi doi.

Principele Grassalkovich îi mulțumi lui Kempelen pentru această demonstrație senzațională și pentru că reglase în așa fel automatul, încât să joace la remiză, și să nu îl învingă pe Andrássy.

Apoi principele se adresă oaspeților săi:

— *Mesdames et Messieurs,* duce Albert, ducesă Christine, dragii mei oaspeți! Se pare că această seară a urcat pe firmament alte două stele: baronul Andrássy, care a reușit să smulgă o remiză mai mult decât glorioasă mașinii invincibile, ținându-ne o oră captivi mrejelor jocului său curajos. Andrássy mulțumi aplauzelor cu brațul ridicat. Principele continuă: Și bineînțeles omul care a făcut posibil ca un ansamblu de roți și valțuri să ne stoarcă sudoarea de pe frunte și să ne facă să ne întrebăm dacă într-adevăr noi suntem încoronarea creației sau dacă nu cumva automatele ne contestă acest titlu; Wolfgang cavaler de Kempelen, cel mai priceput mecanic al imperiului nostru, ah, dar ce spun eu, cel mai priceput mecanic al lumii! El poate să stea liniștit în ce privește nemurirea numelui său!

Andrássy completă aplauzele sale cu un răsunător: „Vivat! ”

— Iar eu îmi permit să adaug, interveni Grassalkovich după ce aplauzele încetară, până în prezent cel mai exemplar funcționar al administrației ungare pe care o conduc. Cum aș fi putut eu să știu că dumneavoastră sunteți destinat unor funcții superioare, dacă niciodată nu mi-ați relatat nimic despre asta?

— Iertare, principe, răspunse râzând Kempelen și făcu o plecăciune.

Principele Grassalkovich aprobă cererea cu un gest și continuă:

— Bunul meu Kempelen, veți fi iertat, dacă îmi făgăduiți că și pe mai departe ne veți prezenta astfel de mașini performante. Pentru că eu sunt ferm convins că această mașină este doar prima dintre multe altele. Leibnitz ne-a dat mașina care socotește, Kempelen ne-a dat mașina care gândește! Părerea mea este că mult prea puțini au înțeles ce înseamnă asta pentru lume: jocul de șah este numai un câmp de testare! Să ne imaginăm ce posibilități multiple ne oferă mașina care gândește: în administrație… în finanțe… în manufactură; da, de ce nu și pe ogoare, și chiar în război? Așa că eu zic: cavalere von Kempelen, construiește-ne sute de soldați mecanici și trimite-i în luptă în locul fiilor noștri, pentru că ei nu au nevoie nici de somn și nici de provizii, ei nu cunosc teama, nu fac greșeli, și sângerează doar ulei! Fabricați-ne o armată mecanică, și cu ea îl vom scoate din nou pe Fritz din Silezia, iar pe turci îi vom expedia o dată pentru totdeauna peste Bosfor! Aici Grassalkovich se întoarse către șahistul turc și adăugă spre amuzamentul tuturor: Bineînțeles că tu poți să rămâi.

În timpul demonstrației făcute cu mașina care juca șah, servitorii goliseră de scaune și de mese Salonul îngerilor, unde avusese loc banchetul și unde acum o orchestră interpreta muzică de dans. Principele Anton Grassalkovich i-a invitat pe oaspeți în salon și, încet-încet, sala de conferințe s-a golit. Kempelen vru să ia parte la demontarea și transportul automatului, dar Grassalkovich stărui să vină în salon.

Kempelen îi ceru din mers lui Jakob să supravegheze turcul și

caseta până când va reveni el. Jakob adună piesele de pe tabla de șah și le depozită în sertarul de jos.

Principesa Judit, tânăra soție a lui Grassalkovich, rămase împreună cu două prietene în sala de conferințe pentru a examina turcul mai îndeaproape, înainte ca Jakob să îl fi acoperit cu o husă.

— Săracul pașă, spuse una din prietene, rămâne singur de tot, până când dumneavoastră îl veți trezi din nou.

— Oh, dar sunt sigur că va visa frumos, o asigură Jakob.

— Ce visează un automat? întrebă Judit. Visează oi automate?

Jakob ridică din umeri.

— Poate că da. Sau visează un harem cu concubine mecanice.

— Și cum arată ele?

— Pot fi întoarse ca un ceas, sunt inoxidabile și minunate. Nu chiar atât de frumoase ca Excelența Voastră, se înțelege.

Cele trei chicotiră și Judit îi oferi brațul:

— Conduceți-ne în salon. Trebuie să ne povestiți totul despre viața lui sentimentală.

— Cu plăcere, dar mă tem că nu pot. Trebuie să îi veghez somnul.

— Am să le cer servitorilor să stingă lumânările, să încuie turcul și să nu permită nimănui să intre la el. Nimeni nu îi va deranja somnul.

Jakob nu răspunse. Judit îi întinse brațul din nou și spuse:

— Doar nu veți refuza rugămintea principesei Grassalkovich?

— Nu aș îndrăzni niciodată.

Jakob luă brațul oferit, ca și pe cel al uneia din prietene, și discutând coborâră toți trei scările spre locul din care se auzea orchestra, în timp ce servitorii închideau ușile sălii de conferințe cufundate în întuneric, în mijlocul căreia dormea turcul acoperit cu o pânză.

Baroana Ibolya Jesenák purta în seara aceasta o îmbrăcăminte pe cât de scumpă, pe atât de stranie, de un verde-deschis, cu o mare risipă de brocart tricotat, volane și trandafiri din mătase,

plus o fundă mare, roz, peste sâni, care atrăgeau privirile bărbaților, iar femeilor le provoca un amestec de invidie și batjocură. Cele două persoane în onoarea cărora avea loc festivitatea – prințesa Mărie Antoinette și prințul Ludovic – erau demult uitate, totul se

Învârtea doar în jurul lui Wolfgang von Kempelen și al lui János Andrássy; iar cine nu dansa se afla în apropierea unuia dintre cei doi bărbați – oamenii de stat în jurul lui Kempelen, ofițerii în jurul lui Andrássy. Lui Judit Grassalkovich și tinerelor contese și baronese le dădea explicații asistentul cavalerului. Ibolya nu profită de faptul că cei doi bărbați acaparați erau fratele ei și amantul ei. Nimeni din salon nu era interesat de ea, toți păreau să fi uitat legăturile Ibolyei cu eroii serii. Se simțea singură. De aceea acceptă invitația contelui Csáky la o gavotă, suportă privirile lui pofticioase și duhoarea gurii lui, după care își dădu seama că pentru dans băuse prea mult.

Se alătură grupului din jurul asistentului lui Kempelen, care tocmai povestea că el și Kempelen discutau posibilitatea înmulțirii automate, prin care automatele nu mai erau construite de om, ci de către alte automate. Jakob le șopti confidențial damelor că turcul era extrem de priceput nu numai la jocul de șah, ci și la cel al dragostei. Ibolya, care în definitiv îl știa pe turc de mai mult timp și mai bine decât celelalte femei de aici, vru să ia parte la discuție, dar asistentul nu o lăsă să intre în vorbă. Când Jakob zugrăvea cum era întors mecanismul unei demoazele mecanice, vărsă șampanie dintr-un pahar pe îmbrăcămintea Ibolyei, lăsând pe aceasta o pată urâtă. Ea remarcă faptul că două fete șușoteau cu privire la rochia ei, după care chicoteau. Râzând senin, baroneasa Jesenák părăsi micul grup, sub pretextul că ar fi promis conversație și altor oaspeți.

Fratele ei era înconjurat de husari și explica strategia lui în lupta cu turcul, mereu întrerupt de laudele mareșalului. Ungurii o salutară politicos pe Ibolya, dar își continuară discuția.

— Trebuie să scuzați duritatea noastră, a soldaților, baroneasă,

spuse Nádasdy-Fogáras, dar singurul moment în care noi nu mai vorbim despre război este în timpul unei bătălii.

Ibolya se plictisi repede de discuția bărbaților și îi părăsi pe husari. Până la marele foc de artificii mai era cel puțin o jumătate de oră. Ibolya contempla îngerii aurii din stuc de deasupra oglinzilor. Un necunoscut o invită la dans, dar ea mulțumi și îl refuză. Apoi observă că Kempelen se întorcea de la bufet în salon cu două pahare cu șampanie. Îi tăie calea și, mulțumind, îl ușură de unul din cele două pahare.

— Numai să nu se supere principele Anton că îi bei șampania, remarcă Kempelen.

— Îi vei aduce tu desigur un alt pahar. În sănătatea ta, Farkas!

Ibolya ciocni paharul de cel al lui Kempelen, dar în timp ce ea bea, el nu se atinse de al său și rămase cu ochii pe grupul de bărbați din jurul principelui Grassalkovich, care așteptau cu nerăbdare întoarcerea lui.

— În sănătatea ta, Ibolya. Mă scuzi? Trebuie să port o discuție importantă.

— Nu mă surprinde. Totdeauna ai de purtat discuții importante.

— Din păcate, mașina mea vorbitoare încă nu a ajuns să mă ușureze de această povară.

Kempelen făcu un pas înainte, dar Ibolya îl opri punându-i o mână în piept.

— Am primit biletul tău, zise ea.

— Da.

— Soția ta l-a scris?

— Din câte îmi amintesc, sub el se afla semnătura mea.

— Iar te face soția ta să nu mai vrei să mă vezi? Mâna Ibolyei coborî de-a lungul vestei. Sau ți-ai meșterit un mic automat care face dragoste? Evreul tău povestește că automatele ar fi amanți grozavi.

Kempelen își roti ochii în cap.

— Ibolya, te rog. Ai citit scrisoarea mea. Eu sunt căsătorit, tu

ești o persoană respectabilă și lucrurile ar trebui să rămână așa. Tu însăți spuneai că noi suntem ca niște copii de regi, care nu au voie să fie împreună.

Ibolya îl privi insistent, după care spuse:

— Se pare că îmi faci vânt.

— Nici vorbă.

— Ba da, îmi faci vânt. Nu mai ai nevoie de mine și nici măcar nu mai găsești necesar să îmi mulțumești. Eu și Károly te-am ajutat să te ridici, acum ești celebru, mănânci la masa stăpânilor; urci acum treptele scării pe care ți-ai ridicat-o.

— Ibolya…

— Un lucru îți spun, Farkas: fără mine, astăzi nu ai fi aici și nu ai discuta cu Grassalkovich și cu ceilalți. Fără mine ai sta încă în biroul tău.

Tonul cu care vorbea Ibolya devenise ridicat și Kempelen privea în jur simțindu-se penibil.

— Te rog, liniștește-te.

— Oh, dar eu sunt liniștită. Doar te avertizez: eu te-am adus aici, dar tot eu pot foarte ușor și să te trimit înapoi.

— Ascultă, nu este așa. Acum se înăspri și tonul lui Kempelen, deși nu îl ridicase, și el continua să zâmbească: Niciunul din cele două aspecte nu este real. Eu sunt aici pentru că am construit o mașină care joacă șah. Iar tu nu poți face nimic pentru a mă doborî, orice motiv ai avea.

— Mă provoci?

— Ce vrei să faci?

— Te avertizez, Farkas.

Kempelen îl văzu pe Grassalkovich făcându-i semne nerăbdător.

— Atunci dă-i bătaie mai departe cu avertizările, dar mie te rog să îmi permiți să port discuții folositoare. Kempelen îi puse în mână și paharul lui cu șampanie, pentru că ea aproape că îl golise pe al ei. Adăugă: Acesta îți poate ține companie în locul meu.

Ea privi în urma lui, cum se ducea senin către grupul din jurul lui Grassalkovich, unde fără nicio îndoială că cerea iertare pentru

întârziere și arunca și o aluzie răutăcioasă la adresa văduvei bete. Ibolya goli ambele pahare și părăsi salonul. Nimeni nu trebuia să îi remarce starea jalnică, și mai ales nu trebuia să o remarce Wolfgang von Kempelen.

Se întoarse în sala de conferințe, care nu era nici păzită și nici încuiată, deschise ușa și apoi o închise încet în urma ei. Singura sursă de lumină în sală erau făcliile ce ardeau afară, în parc. În ușă, Ibolya își făcu curaj, apoi traversă sala, trecu prin dreptul mesei cu misterioasa casetă, ocoli androidul acoperit și apoi trase pânza, cu grijă, ca să nu îl trezească pe cel care dormea.

Dar turcul era treaz; o privea cu ochii deschiși, așa cum o privise la Viena, de parcă ar fi așteptat-o. Dar acesta rămase nemișcat. Era primul bărbat pe care fratele ei nu putuse să îl învingă. Era bărbatul despre care toți vorbeau, dar pe care în definitiv nu îl cunoștea nimeni cu adevărat, nici măcar creatorul lui.

— Bună seara, șopti Ibolya și lăsă pânza să cadă pe podea. Mai sorbi o dată din pahar, apoi privi atentă automatul. Întrebă: Și tu ești singur?

Goli paharul și îl puse pe masa de șah. Cu precauție, mângâie mâna stângă a turcului, aflată pe perna din catifea.

Îndepărtă perna, o puse pe podea și întoarse arcul mașinăriei. Îndepărtă apoi opritorul. Mecanismul se puse în mișcare zăngănind. Dar turcul nu se clinti.

— Tu trebuie să muți, scumpule, îi ceru Ibolya.

Ascultător, automatul ridică mâna, o duse peste tabla de șah și o coborî acolo unde ar fi trebuit să fie un pion alb. Dar figurinele erau strânse demult. În loc de pion, androidul apucă două dintre degetele Ibolyei, aflate sub mâna lui. Le ridică și le lăsă cu grijă lângă tabla de șah. Ea oftă. Înconjură masa, se opri în spatele androidului și îi mângâie gâtul.

— Ești rece, dar în interior ești fierbinte, spuse ea. Acest lucra ne deosebește de toate automatele umane cumplite de acolo, de jos; de toți ipocriții care își ascund inima sub veșminte de sârmă și

suliman greu. Nu-i așa?

Turcul dădu din cap. Deci o înțelesese. Ba chiar mai mult: își roti ochii către baroneasă, așa că se priveau reciproc. Ibolya se sperie mai întâi, apoi chicoti.

— De ce nu? În definitiv, la Pygmalion a funcționat.

Cuprinse fața turcului cu ambele mâini și îi sărată gura de lemn. Rămase cu buzele lipite de ale lui. Respira greu. Ochii turcului deveniră aproape hipnotici, iar angrenajul roților dințate scotea o melodie care zăpăcea. De acum ea nu mai vorbea. Duse mâna dreaptă a androidului la spate, cum îl văzuse o dată pe Kempelen făcând, își suflecă rochia și se așeză în poala turcului. Apoi îi readuse mâna în față, astfel că acum era cuprinsă de cele două brațe. În poala automatului era o muchie dură, dar acoperită cu caftanul lui moale, pe care o cuprinse între coapsele ei. Trecu mai întâi cu mâinile, apoi cu obrajii peste garnitura din blană și gemu. Din nou îl sărută pe turc, fruntea lui, sprâncenele și în final gâtul dezvelit, în timp ce îl ținea de după grumaz, mângâindu-și totodată cu mâna liberă propriile picioare, tot mai sus, către coapsele goale. Își rotea bazinul în poala turcului. Scoase un sân deasupra decolteului adânc și frecă sfârcul de blana turcului. Se sprijini cu spatele de marginea mesei și își lăsă capul pe spate. Cu mâna dreaptă apucă brațul turcului. Degetele mâinii ei drepte găsiră calea pe sub jupon și cuprinseră organul genital, iar turcul părea că o ajuta: mâna acestuia urcă pe coapsă, o apăsă și la atingere se dovedi a fi caldă. Incitată, Ibolya îi apucă mâna și vru să i-o conducă între picioare, dar când o atinse simți că degetele erau moi și scurte, și se feriră de apucătura ei. Ibolya văzu în stânga ei cum un braț mic dispărea în deschizătura mesei de șah, împingea ușița și o încuia.

Țipă, vru să se ridice din poala turcului înainte ca alte mâini din interiorul mașinii să o fi apucat, dar cele două brațe ale turcului o imobilizau. Se zbătu, îl lovi pe violator, se strecură pe sub brațul lui stâng, ocazie cu care își pierdu peruca, căzu pe podea, se târî mai departe de automat împiedicată și de juponul

pe jumătate dezbrăcat. Ceva se sfâșie. De abia după ce distanța dintre ea și android se mări la câțiva pași, se întoarse și îl privi respirând greu. Deși mecanismul încă mai funcționa, turcul nu se clintea și privea fix drept înainte.

Se deschise o ușă. Wolfgang von Kempelen trebui ca mai întâi să își obișnuiască ochii cu întunericul din sala de conferințe, înainte de a o vedea pe Ibolya, care ședea jos și privea cu ochii larg deschiși; părul îi era răvășit, rujul i se șterse, ciorapii și juponul atârnau pe ea și avea un sân ieșit din corset. Kempelen închise ușa, blocă mecanismul automatului, acesta se opri și se mai auzea doar respirația Ibolyei. Se lăsă pe vine lângă ea.

— Este totul în ordine?

Părea cu adevărat îngrijorat.

Ibolya arătă către masa de șah cu un deget ce tremura, își căută cuvintele și explodă:

— Acolo, înăuntru, este un om!

— Șșșt… liniștește-te.

Kempelen puse mâna pe brațul ei, dar ea se retrase.

— Nu îmi mai spune: „Liniștește-te”! A fost cineva în masă!

— Este imaginația ta. Este doar turcul. Ai băut cam mult, Ibolya!

O ajută să se ridice.

Ea își vârî sânul înapoi în corset.

— Automatul tău de șah funcționează doar pentru că în el se află un om. Ne-ai înșelat pe toți. Kempelen vru să îi întindă peruca ridicată de jos, dar ea nu o acceptă. Ești un… escroc! Tot Pressburgul… întreaga Europă o escrochezi cu așa-zisa mașină a ta!

Ibolya se duse la masa de șah și ciocăni într-o ușiță din partea frontală.

— Deschide, tu, dinăuntru!

Neprimind niciun răspuns, încercă să forțeze ușița, dar aceasta era bine închisă.

— Te rog, Ibolya! Nu are niciun sens.

Femeia se întoarse către el.

— Deschide! Vreau să văd cine m-a atins!

Kempelen oftă, dar înțelese că baroneasa nu admitea să fie contrazisă. Scoase o legătură cu chei din buzunar, dar nu i-o dădu acesteia.

— Nu trebuie să mai deschid. Știi că înăuntru se află un om, și asta ajunge.

— Deci confirmi?

— Da.

Ibolya râse scurt și clătină capul:

— Este incredibil!

— Te felicit, draga mea, zise Kempelen evident mai binedispus. Acum ești unul dintre foarte puținii cunoscători ai secretului șahistului turc.

— Și curând vor fi mai mulți.

Kempelen rămase stupefiat:

— Nu vei povesti asta.

— Ah, nu voi povesti? Și de ce nu?

— Ibolya, să fim rezonabili, ai să păstrezi tăcerea… iar eu nu voi relata nimănui… ce ai făcut tu aici.

Ridică peruca ei, ca o probă.

— De asta nu mă tem. Aștept cu multă nerăbdare să aud ce va spune împărăteasa ta cea grasă, când geniul ei preferat se va dovedi a fi un scamator. Și cum va ieși Grassalkovich din beleaua cu imnul laudativ la adresa automatelor, pe care abia l-a susținut?

— Dar pentru Dumnezeu, ce vrei să obții cu asta?

— Nu este evident? Să îți plătesc cu aceeași monedă, pentru că m-ai folosit și apoi m-ai aruncat.

— Te implor, Ibolya, nu o face! Este în joc existența mea. Dacă vrei să mă sperii, ei bine, ai reușit. O apucă de mâini și adăugă: Te rog insistent. Poți să îmi ceri ce vrei tu, dar nu o face. În amintirea a ceea ce am împărțit amândoi… și care poate oricând reînvia.

— Te referi la… legătura noastră sentimentală?

— Da. Uită ce am spus mai înainte.

Ibolya zâmbi și așteptă ca el să mai spună ceva.

— Nu pot să ascund că încă te mai doresc cu trupul și cu sufletul.

Kempelen se apropiase de ea și ultimele vorbe le rostise în șoaptă. Fu surprins de palma pe care i-o aplică aceasta. Parcă nevenindu-i să creadă, își duse mâna la obraz.

— Pfui, câtă josnicie din partea ta, acum să te târăști, când cu mai puțin de un sfert de oră în urmă prezența mea îți părea penibilă. Vrei să mă amăgești așa cum îi amăgești pe ceilalți! Dar eu sunt mai deșteaptă decât ei. Cel puțin dacă ai fi fost cinstit, poate că m-aș mai fi gândit. Dar tu nu ai vlagă, Farkas, tu nu mai ești ungur, ești un neamț cât se poate de ordinar, și Wolfgang nu beneficiază de mila mea.

Ea îi smulse legătura cu chei și deschise ușița din partea frontală a mesei de șah, în timp ce el asista înmărmurit. Brațul stâng al turcului tremură pe masă.

— Unde este acum spiritul mașinii?

Ibolya ocoli masa și încercă să deschidă ușița din spate, dreapta, dar aceasta nu se deschidea, pentru că era ținută din interior. Dar Ibolya fu mai puternică și o smulse. Brusc brațul turcului o lovi pe Ibolya în frunte și ceva din pantograf plesni scrâșnind. Ibolya făcu un pas înapoi, își prinse un picior în juponul pe care nu și-l ridicase complet, se împiedică și se prăbuși pe spate. Se lovi cu ceafa de masa pe care se afla caseta lui Kempelen, cu un zgomot de cui bătut în lemn, și căzu pe podea. Ultimul lucru care se mai mișcă la ea au fost faldurile rochiei, care treptat s-au așezat cuminți.

Kempelen și Tibor rămaseră o eternitate la fel de muți și nemișcați ca turcul și ca baroana. Apoi Tibor încercă să iasă din masă prin ușa cu canaturi. Neîndemânatic, distruse complet pantograful. Kempelen recuperase cheile. Îngenunche în dreptul ușiței și îi blocă ieșirea lui Tibor.

— Rămâi înăuntru, îi spuse acestuia pe un ton ce nu admitea

ripostă.

— *Madre de Dio,* ce s-a întâmplat?

— Nimic rău. A căzut. Mă ocup imediat de ea. Dar tu trebuie să rămâi ascuns, Tibor!

Kempelen așteptă ca Tibor să confirme că a înțeles, încuie apoi toate ușițele. O puse pe Ibolya pe masa de șah.

Aceasta nu sângera. Puse precaut două degete nesigure pe gâtul ei, pe arteră.

— Ce este cu ea? întrebă Tibor din interior. Kempelen nu răspunse. Piticul insistă: Signore Kempelen, ce este cu ea?

— Este moartă! răspunse Kempelen.

— Nu! Și când Kempelen nu răspunse, adăugă: Nu se poate!

— Tibor, inima ei nu mai bate. Este moartă.

— *O dolce Vergine,* se tângui Tibor. *O dolce Vergine, dolce Vergine, perdona, ti prego!* Brusc strigă: Vreau să ies! Vreau să ies de aici! Lasă-mă să ies! Lovea cu pumnii și cu picioarele pereții, așa că în mâinile lui Kempelen masa de șah zvâcnea ca un puls. Vreau să ies!

Kempelen se lăsă pe vine lângă masă.

— Tibor, ai să mă asculți acum cu atenție. Unica posibilitate de a te scoate de aici întreg este în automat. De aceea vei rămâne acolo. Mă voi ocupa eu de toate.

— Nu! *Prego,* vreau să ies!

Kempelen lovi cu podul palmei atât de tare lemnul, încât acesta trosni.

— Tibor, ei te vor executa pentru asta. Vei muri, *capisce? Ne*i muri dacă părăsești automatul.

Tibor începu să plângă.

— Te-am dezamăgit eu vreodată? întrebă Kempelen. Te-am dezamăgit vreodată, Tibor? Răspunde-mi!

— *No, signore,* răspunse Tibor printre lacrimi.

— Așa este. Și nici de data aceasta nu te voi dezamăgi. Totul va fi bine, dacă faci ceea ce îți spun.

— *Și, signore.*

Kempelen se ridică în picioare. Tibor se ruga Maicii Domnului pentru milă:

— *Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu în mulieribus…*

— Liniște! îi porunci Kempelen. Trebuie să mă con centrez.

Tibor continuă să se roage în sinea lui. Din când în când, se mai auzea câte un suspin.

Kempelen, cu ochii închiși, își masa tâmplele. Apoi îi puse Ibolyei peruca pe cap. Îi ridică trupul, luă paharul de șampanie și se îndreptă spre balcon. Se asigură că parcul era gol, apoi ieși.

Era o noapte călduță, aproape o noapte de vară. Kempelen puse paharul pe balustradă. Trase adânc aer în piept, dureros de adânc. În fața ochilor lui luminile făcliilor se topeau. Privi pentru ultima oară chipul Ibolyei, după care o ridică deasupra balustradei balconului și o lăsă să cadă.

Corpul ei se lovi mai întâi cu capul de pavimentul terasei. A fost descoperit abia când oaspeții au ieșit pentru focul de artificii și când focurile bengaleze învăluiau cadavrul cu ochi deschiși în lumini alternative verzi, roșii și albastre. Atunci Wolfgang von Kempelen se afla demult timp în compania celorlalți oaspeți, discutând aprins despre evoluția războaielor de țesut mecanice în Anglia.

În urmă cu douăzeci și doi de ani, fusese botezată Elise și la acesta ea adăugase pseudonimul care suna frumos Galatee, pentru că nicio femeie cu această meserie nu-și folosea adevăratul ei nume. De aceea nu a fost mare lucru să răspundă din nou la numele de Elise în casa Kempelen. A trebuit să născocească doar numele de familie. Mijloacele la care apelase pentru a-și îndeplini misiunea fuseseră eficiente, dar totuși acum, la mai mult de două luni de la învoiala cu Friedrich Knaus, nu își atinsese încă țelul.

Fiecărui locatar al casei Kempelen i se înfățișase o altă Elise. Față de Anna Maria Kempelen era supusa neexperimentată care o admira, care era gata să învețe de la ea, care îi împărtășea religiozitatea și care o invidia pentru viața ei. În același timp, era permanent receptivă când Anna Maria voia să îi împărtășească grijile ei și îi dădea dreptate acesteia în tot ceea ce gândea sau făcea. În prezența Annei Maria, se făcea cât mai puțin remarcabilă, își trăgea scufia adânc pe frunte și umbla ușor gârbovită.

Dimpotrivă, când era singură cu Jakob, își punea în joc farmecele: o succesiune de clipiri, o buclă ce ieșea rebelă de sub scufie, aplecatul peste coșul cu rufe la momentul potrivit, pentru a-i prezenta decolteul. Cu Jakob făcea pe fecioara smerită, care cocheta cu timiditate, dar care în secret îl aștepta doar pe el; care vrea să fie cucerită, dar nu de azi pe mâine, ci treptat, cu arta cuceririi pe care numai el ar stăpâni-o.

Față de cea de-a doua fată în casă, Katarina, reprezenta un permanent ajutor, care nu punea niciodată în discuție întâietatea ei în ierarhia servitorimii, și era o ascultătoare lacomă atunci era vorba despre bârfa privind viața stăpânilor.

Dar, toate strategiile ei păreau să eșueze doar în fața lui Kempelen. Friedrich Knaus se înșelase în privința acestuia: era vanitos, dar nu destul de vanitos ca să ia de bune complimentele mincinoase; era bărbat, dar un bărbat prea stăpân pe sine pentru

a ceda nurilor ei. El ar fi fost ultimul de la care ar fi putut smulge secretul șahistului turc.

Și era evident că exista un secret. Interdicția de a urca la etajul superior, ordinul de a nu discuta cu nimeni despre munca ei în acea casă, grilajele, ferestrele zidite, prudența manifestată de Kempelen înaintea, în timpul și după demonstrații, totul indica faptul că ascundea ceva foarte prețios. Elisa nu se putea pronunța dacă era vorba despre construcția unui mecanism de ceasornic perfect, pe care el voia să îl ferească de spioni sau despre o escrocherie. În ciuda lunilor petrecute cu Knaus, mecanica era pentru ea o treabă de neînțeles și, în fond, la fel de neinteresantă ca și jocul de șah.

Atacarea lui Jakob îi adusese doar povestea lui mincinoasă, chiar dacă acțiunea nu se dovedise absolut inutilă: pe de o parte, înțelesese că asistentul nu era atât de limbut cum sperase ea, pe de altă parte, sărutul lui îi trezise pofta de mai mult. Dar, dacă el voia mai mult de la ea, trebuia și să dea mai mult.

Tot ce mai descoperise era misteriosul însoțitor al lui Jakob. Îi văzuse întâmplător pe amândoi când se întorcea într-o seară de la poștă: un tip scund, îndesat, cu baston, care îl însoțise pe evreu la *Trandafirul de aur.* Elise îi urmărise neobservată pe amândoi, așteptase mai multe ore în frig și, când bărbatul părăsise cârciuma fără Jakob, se ținuse după el. Îl pierduse pe străzile întunecoase din Weidritz, apoi doi beți o luaseră drept prostituată și se ținuseră de capul ei. Și tocmai bărbatul pe care ea îl urmărise se ivise ca din neant ca să o ajute, ca un războinic sălbatic, îi alungase pe cei doi meșteșugari, și apoi fugise șchiopătând. Și care se ferise de jandarmi, deși săvârșise o faptă eroică, ceea ce însemna că avea ceva de ascuns. Ea luase lănțișorul care acestuia îi fusese smuls de la gât, cu un medalion lipsit de valoare, zgâriat, cu chipul Mariei, din acelea ce se dau cadou copiilor. Reținuse chipul lui diform, dar nu îl mai văzuse pe străzile orașului, nici când îl mai urmărise pe Jakob până în cartierul evreiesc.

Knaus îi promisese că avea timp la dispoziție, dar acum bătea nerăbdător din picior. Zilnic, acesta primea la Viena vești despre triumful turcului și despre nenumăratele solicitări de a vedea minunea. Dar nu primise nicio veste de la Galatee, cum că ar fi mai aproape de dezlegarea misterului. Knaus îi trimisese prin poștă două scrisori, iar ea, ca răspuns, îl asigurase că se afla pe drumul cel bun și că ar mai fi doar o problemă de timp. Dar Knaus nu mai voia să aștepte, și pe ea o mai presa și timpul: între timp, intrase în cea de-a treia lună de sarcină și nu va putea la nesfârșit să își ascundă burta sub hainele de lucru. Trebuia să își îndeplinească misiunea cât mai avea timp. După care voia să se retragă în provincie, beneficiind de onorariul făgăduit de Knaus, departe de curtea vieneză, pentru a-și aduce pe lume copilul. Cu asta planurile ei se încheiam Pentru ce va face ulterior cu copilul și cu ea însăși nu găsise încă o soluție și, când în clipele de liniște se gândea la asta, i se punea un nod în gât.

Pe când Elise punea la cale o nouă tactică, a murit baroana Jesenák, fosta amantă a cavalerului von Kempelen, după o demonstrație cu șahistul turc la palatul Grassalkovich, căzând de la balcon, și lucrurile se puseră în mișcare fără intervenția Elisei.

Pentru majoritatea cetățenilor din Pressburg moartea văduvei Jesenák era un scandal, dar nu un mister: baroneasa fusese totdeauna o fire melancolică, chiar mai melancolică decât era oricum neamul ei. Numărul prietenilor Ibolyei se limitase: cel al bărbaților era divizat în cei care avuseseră o relație sentimentală cu ea și pe care țineau să o mențină secretă și aceia pe care ea îi respinsese, ambele grupuri evitând contactul cu ea. Femeile văzuseră în ea o concurentă și o sancționaseră cu disprețul lor. Doar fratele ei, baronul János Andrássy, îi rămăsese alături până la sfârșit; gurile rele vorbeau că fratele și sora nu se iubiseră doar ca rude; era un zvon pe cât de neadevărat, pe atât de periculos, dacă se luau în considerație aptitudinile de duelgiu ale locotenentului de husari.

Sigur era că, de la moartea soțului ei, Ibolya Jesenák era

binedispusă numai când era beată. Băuse și în noaptea morții ei. Ca un semn de adio rămăsese paharul de șampanie gol de pe balustrada balconului. Evocase în aceeași noapte necazurile vieții ei singuratice și le înecase în alcool.

Cealaltă teorie era susținută doar de puțini, dar aceștia erau și cei mai perseverenți: șahistul turc o aruncase pe baroneasă de la balcon. Acest grup nu punea niciun preț pe explicația indiscutabil dificilă a modului în care fusese săvârșită fapta. Oricum, automatul era fixat într-o masă și putea să miște doar capul, ochii și un braț. Aceștia puneau pe prim-plan motivația logică a crimei: *primo,* automatul era turc, iar baroana era unguroaică, și toți turcii doresc moartea tuturor ungurilor. *Secundo,* Andrássy smulsese turcului o remiză, aproape că îl învinsese, iar automatul se răzbunase lăsându-l pe Andrássy fără ce avea mai scump, fără sora lui. *Tertio,* în cele din urmă, legătura văduvei Jesenák cu Wolfgang von Kempelen era un secret cunoscut de toată nobilimea din Pressburg. Cei doi fuseseră văzuți certându-se în salonul îngerilor, la mai puțin de o jumătate de oră înainte de moartea Ibolyei, *ergo,* Kempelen ordonase creației lui să o înlăture pe iubita scoasă din uz, care îl deranja.

Varianta „turcul este vinovat" era susținută și de informația sosită de la Marienthal, conform căreia bătrânul profesor, care cu câteva săptămâni în urmă obținuse și el o remiză cu turcul, murise, de fapt nu violent, ci de vărsat, dar asta nu mai avea importanță. În orice caz, unii trăseseră de aici concluzia că turcul îl pedepsea pe oricare adversar care cuteza să îl înfrunte, cu moartea adversarului ori a unei rude dragi. Se vorbea despre „blestemul turcului" și mulți dintre cei care până atunci înjuraseră înfrângerea lor de către mașina de șah își preamăreau acum talentul precar care îi apărase de blestemul funest al turcului. Un podgorean din Ratzersdorf, care jucase prin aprilie cu turcul, depunea acum mărturie că în timpul partidei auzise în capul lui vocea androidului. Turcul l-ar fi amenințat că asupra copiilor și asupra copiilor copiilor lui se va abate holera, și via lui se va usca,

dacă nu îi va ceda partida.

Dar aceste fantezii reprezentau o minoritate. Erau acel gen de oameni care ar fi jurat că au văzut femeia neagră din turnul catedralei ori femeia albă Luzie, ori spiritele celor doisprezece consilieri municipali uciși; oameni care îl considerau pe Frederic al II-lea reîncarnarea diavolului, pe Ecaterina a II-a drept canibală cu preferințe pentru sugari și pe evrei ca purtători ai ciumei. După ce Karl Gottlieb von Windisch a primit numeroase scrisori prin care era rugat să se refere la blestemul turcului, a publicat în gazeta lui, *Pressburger Zeitung,* un dur cuvânt al editorului, prin care recomanda dobitocilor „fie să își țină gura și să economisească cerneala, fie să plece urgent în străinătate", pentru că superstițiile câtorva cetățeni prostănaci jignesc întregul oraș.

Pentru prima dată, termenul de *erezie* a fost legat de numele lui Wolfgang von Kempelen și de mașina lui, și Biserica a devenit atentă. Sub conducerea mitropolitului primat Batthyány, teologii orașului s-au consultat asupra poziției Bisericii față de mașina cavalerului von Kempelen și dacă nu ar trebui să îi ceară sistarea demonstrațiilor cu turcul.

Nu în ultimul rând legat de această consultare, Wolfgang von Kempelen a primit deplina susținere a fraților din loja *Zur Reinheit,* și în primul rând a secretarului secret al lojei, însuși Windisch, care, într-o discuție, l-a intitulat pe prietenul său „Prometeu din Pressburg". Kempelen va prezenta în continuare lumii întregi mașina lui care joacă șah, acum cu atât mai mult, după ce reacțiile la sinuciderea baronesei au arătat că făclia iluminismului, care le luminează timpul, nu putuse aprinde paiele ude din capetele unor semeni. A lăsa această minune a tehnicii să se prăfuiască într-o încăpere ar fi ca și cum Columb ar fi făcut cale întoarsă de la jumătatea drumului, ca și cum Leonardo da Vinci ar fi pictat numai tablouri până la sfârșitul vieții lui, ca și cum Klopstock ar fi rămas profesor.

La încheierea ședinței lojei, Nepomuk i s-a adresat fratelui său:

— Am auzit că la festivitatea de la Grassalkovich ai fost un timp

absent, iartă mă, dar trebuie să știu dacă ai avut vreo legătură cu moartea Ibolyei. Tu sau piticul tău.

Kempelen nu răspunse imediat, așa că Nepomuk își ceru din nou scuze:

— Îmi pare rău că trebuie să te întreb acest lucru.

— Nu, zise Kempelen. Răspunsul este nu. Nu știu cum a murit Ibolya și nici Tibor nu știe nimic despre asta. El era în masă, care era acoperită cu o pânză. Nu putea să audă nimic. El este în regulă, dacă asta mă întrebi. În locul tău și eu aș proceda la fel.

Napomuk dădu din cap.

— Sărmanul suflet! Poate că noi prea des am făcut haz pe socoteala ei.

— Noi nu am făcut nimic care să îi fi adus moartea, Nepomuk. Cel mult ar fi trebuit să putem face mai mult pentru a o apăra de această decizie.

— Odihnească-i-se sufletul în pace! Să îi fie cerul plin cu îngeri drăguți, cu izvoare de șampanie și cu o garderobă de mărimea domeniului Versailles.

Kempelen zâmbi.

— De ce ducele Albert nu a fost la ședința de astăzi? Are asta legătură cu mine?

— Se prea poate. Oricum, acum el se află între tine, respectiv loja, și Batthyány, dacă popii vor să facă ceva contra ta. Acum trebuie să umble ca pe ouă.

— Va trece de partea lui Batthyány?

— Nu cred. Mai ești încă un favorit al mamei lui, el este un om rezonabil, sunt doar colaboratorul lui apropiat… și bineînțeles că eu voi pune o vorbă bună pentru tine.

Kempelen îi strânse recunoscător brațul fratelui său.

— Te poți bizui pe pitic? întrebă Nepomuk.

— De ce întrebi?

— Pentru că nu îmi place. Nu mă pot descotorosi de senzația că el este o sămânță a dracului mică și prefăcută, care într-o zi își va arăta adevărata față și va fi o primejdie pentru tine. Cine a dus o

viață de pitic într-o zi va deveni obligatoriu el însuși rău. Lucru valabil, de fapt, și pentru evreul tău, dacă mă gândesc bine. Ți-ai format deja o echipă de diletanți, care este greu de înțeles. Dar cel puțin evreul este previzibil.

— Jakob nu are niciun motiv să mă atace pe la spate. Iar Tibor îmi este acum mai fidel decât oricând. Mai mult m-aș teme de soția mea decât de el. Și, pentru Dumnezeu, încetează să îi spui lui Jakob mereu *evreul,* are și el un nume.

Mâna cu care Tibor atinsese coapsa baronesei mai purta și a doua zi parfumul acesteia. O frecase temeinic cu săpun, pentru a îndepărta mirosul ce îi amintea de femeia pe care o omorâse. Dar și după aceea mai simțea în nări izul dulceag de mere. Ca și lady Macbeth, care își închipuise o dată că sângele regelui ucis nu se putea spăla de pe mâna ei, tot așa Tibor nu putea să scape de fantoma acelui plăcut miros. În nopțile care urmaseră dormise puțin, chinuit de vise agitate, în care vedea în fața lui capul zdrobit al baronesei, chipul ei minunat într-un terci de sânge, oase și creier, oricât îl asigurase Kempelen că ea murise fără dureri, rapid și fără a sângera, și că se alesese doar cu câteva răni minore cauzate de căderea de la balcon. Acum se adevereau cele spuse de Jakob despre clopotul din turnul primăriei, și anume că toți cei care nu aveau conștiința curată erau zguduiți până în măruntaiele lor de sunetul acestuia. În fiecare oră clopotul îi reamintea vina, cele trei tonuri ale sale părând că repetă același cuvânt: *A-sa-sin! Asasin!*

Desigur că și acum fusese vorba despre un accident, ca și în cazul venețianului, dar, de la ultimul, Tibor voise să își recupereze ceea ce îi aparținea, pe când la baroneasă, dimpotrivă, plăcerea lui dusese la catastrofă. Dacă s-ar fi stăpânit și nu ar fi scos mâna din interiorul mesei, și poate ar fi pus-o asupra lui însuși, chiar dacă era un păcat, și baroneasa făcuse acest lucru, altfel s-ar fi petrecut lucrurile, și a doua zi i-ar fi putut relata cu mare haz lui Jakob.

Și asta nu era totul: nu numai că omorâse o femeie, dar îl

dezamăgise și pe Wolfgang von Kempelen, pe omul care îl scosese din temniță, care îl plătise, îl hrănise, îi asigurase un acoperiș deasupra capului, îi stătuse alături ca un prieten, pe omul care din pântecele minunatei lui invenții îi deschisese o lume ce altfel i-ar fi fost pe veci inaccesibilă. Pe omul care îl salvase prin acțiunea lui hotărâtă, înscenând sinuciderea baronesei. Pentru uciderea baronesei Jesenák, Tibor va plăti pe lumea cealaltă, dar pentru vina față de binefăcătorul său era dispus să plătească în această lume: la cinci zile de la evenimentul din palatul Grassalkovich, l-a rugat să îi aprobe demisia, cu renunțarea la întreaga simbrie, și să îi dea voie să părăsească această casă așa cum ajunsese la Veneția, doar cu hainele de pe el, și cu o tablă de șah ca unică avere, pentru a fugi din imperiu sau pentru a se preda autorităților, după cum dorea Kempelen.

— Nu doresc nimic din toate acestea, a spus Kempelen. Ședeau față în față, în camera de lucru a lui Kempelen, între ei cu mașina vorbitoare la care cavalerul putuse să lucreze tot mai puțin în ultimele săptămâni. Rămâi în Pressburg, rămâi în slujba mea, te plătesc, rămâi creierul mașinii mele de jucat șah.

Tibor clătină din cap. Îi era frig:

— Nu.

— Ce înseamnă „nu”? Ba da, spun eu.

— De ce sunteți atât de bun cu mine? Nu am meritat.

— Nu sunt bun cu tine, în primul rând, sunt bun cu mine. Ia gândește-te: dacă tu pleci acum, eu nu mai pot expune mașina care joacă șah. Atunci se va pune din nou întrebarea ce s-a petrecut în acea noapte la palat. Iar dacă nu voi mai putea face demonstrații cu automatul, voi fi prins cu ocaua mică. Își vor aminti că în timpul celor întâmplate eu nu am fost în salon. Și dacă pleci, nu mai am niciun martor că Ibolya era deja moartă atunci când am aruncat-o din balcon. Voi fi acuzat de crimă. Ibolya era baroneasă, răposatul ei soț a fost un om de stat influent… nu îmi vor da o pedeapsă blândă. Și nimeni nu mă va crede că un pitic a fost vinovat de toate acestea.

— Mă voi preda. Îmi voi primi pedeapsa pe care o merit.

— Și astfel va deveni public faptul că automatul a fost doar o scamatorie. Și familia Kempelen poate întoarce spatele Pressburgului și imperiului habsburgic pentru totdeauna.

Tibor se prăbuși mai mult în scaunul pe care era așezat.

— Trebuie să facem în continuare demonstrații cu turcul, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, zise Kempelen. Ibolya s-a sinucis pentru că nu era fericită în această lume, iar faptul că automatul la momentul respectiv se afla în aceeași încăpere cu ea a fost o pură întâmplare. Fantasmagoriile acestea, care vor să îl scoată vinovat pe turc, vor înceta curând.

— Simbria mea…

— O păstrezi. Nu voi profita de situația dificilă în care te găsești, pentru a face capital.

Kempelen îl privi pe Tibor. Piticul începuse să plângă. Kempelen oftă, se ridică în picioare și ocoli masa până când ajunse lângă Tibor.

— A fost un accident, Tibor. Un accident provocat de comportarea ei smintită. Tu nu ești un asasin, Tibor! Ești un om bun, poate slab, dar cu toții suntem slabi. Și cu toate că legăturile mele cu Dumnezeu sunt foarte… lejere, sunt sigur că El te va ierta.

Lui Tibor i se făcu rușine de lacrimile sale, dar existau atâtea de care îi era și mai rușine. Kempelen trecu peste o barieră interioară, îngenunche și îl îmbrățișă pe Tibor. Piticul se agăță cu putere de el.

— Ei, ei, spuse Kempelen.

Se desprinse de Tibor, îi întinse batista și privi în altă parte.

— Mai pot să fac ceva pentru tine?

— Aș vrea să mă spovedesc.

— Nu. Îmi pare rău. Dar nu intră în discuție. Acum mai puțin decât înainte.

— Trebuie să mă spovedesc.

— Exclus. Este în interesul amândurora, spuse Kempelen.

Tocmai Biserica... de-abia așteaptă o posibilitate pentru a mă demonta.

— *Signore...* este important. Nu pot să dorm, nu pot să mănânc... trebuie să mă eliberez, altfel mă sting. Kempelen tăcea. Nu pot să joc. *Scusa*, dar nu mai pot să intru în mașină fără să mă spovedesc, să spun ce i-am făcut.

Fața lui Kempelen se schimonosi.

— Nu îmi oferi o alternativă. Bine, am să văd ce pot să fac. O să îți facem rost de un preot.

Îl însoți pe Tibor spre ieșirea din camera de lucru. În atelier, Jakob era ocupat cu cârpitul caftanului sfâșiat al turcului. Le zâmbi strâmb celor doi:

— S-au rezolvat toate problemele?

— Probleme despre care aș spune, ripostă Kempelen brusc indispus, că nu le-am fi avut, dacă ți-ai fi făcut treaba ușa cum conveniserăm. Dacă nu ai fi părăsit automatul cu atâta ușurință, pentru a te bucura de prezența tinerelor baronese, Ibolya Jesenák ar mai trăi astăzi... iar Tibor nu ar avea nicio vină, și noi nu am avea probleme.

Jakob deschise gura, o închise la loc, după care zise:

— Judit Grassalkovich aproape că m-a silit să fac acest lucru.

— Condoleanțele noastre.

— Ea m-a asigurat că ușile vor fi încuiate și păzite! Susținu Jakob, ca un elev tras la răspundere pentru o ștrengărie.

— Nu mă interesează. Eu ți-am cerut să rămâi cu automatul. Te-ai folosit de un pretext ca să te sustragi. L-ai lăsat baltă pe Tibor, Jakob! Nu este acesta comportamentul unui coleg și cu atât mai puțin al unui prieten.

Jakob căută fără succes o replică și în cele din urmă spuse:

— Îmi pare rău.

Fără a mai spune ceva, Kempelen se întoarse în camera sa de lucru și închise ușa ușor după el. Jakob se întoarse spre Tibor zâmbind din nou.

— Vezi, Doamne, bătrânul magician dă lecții, șopti el. Dă-mi

foarfecă.

Tibor îl privi în ochi pe Jakob un moment și nu mișcă. Apoi intră în camera lui, lăsându-l pe asistent în compania mașinii. Kempelen îi dădu liber lui Jakob următoarele trei zile.

În dimineața următoare, Kempelen aduse în casă un călugăr îmbrăcat cu o rasă maro-cenușie, legat peste mijloc cu o frânghie albă. De la fereastră, Tibor îi urmărea venind pe Donaugasse. Nu putea să vadă chipul fratelui, pentru că acesta avea gluga trasă adânc pe față. Kempelen îl rugă pe Tibor să se așeze pe pat în odaia lui și puse un paravan în fața sa, pe de o parte, pentru a crea condiții asemănătoare confesionalului, pe de alta, pentru ca preotul să nu îl vadă pe Tibor. Încrederea lui Kempelen în secretul spovedaniei părea tot atât de anemică precum era încrederea lui Jakob. Îl introduse pe prelat și îl prezentă ca fiind un călugăr din mănăstirea franciscană din piața de pâine. Nu rosti un nume. Apoi îi lăsă pe cei doi singuri.

Mult timp, Tibor nu spuse nimic. Tremura din tot corpul, pe jumătate înghețat.

— Orice ai fi făcut, spuse călugărul, să știi că Domnul iartă toate păcatele, dacă arăți căință.

Nu ar fi putut alege cuvinte mai potrivite. Tibor se liniști pe loc, încetă să mai tremure, încetă să îi mai fie frig.

— Părinte, iartă că am păcătuit, începu el. Vreau să mărturisesc cu smerenie și căință. De la ultima mea spovedanie a trecut o lună și o săptămână.

— Spune-mi care dintre poruncile Domnului le-ai încălcat.

Și Tibor povesti cum omorâse. Dacă cumva călugărul a fost șocat de ceea ce i-a încredințat Tibor, atunci a ascuns exemplar acest lucru. Când mărturia lui Tibor s-a încheiat, călugărul i-a explicat că ceea ce făcuse nu era un păcat ce putea fi ispășit cu câteva rugăciuni. I-a prescris dialoguri zilnice cu Dumnezeu și cu Maica Domnului, învingerea tuturor plăcerilor carnale și speranță în ajutorul celor apropiați.

Apoi călugărul a plecat, și Tibor a respirat ușurat. Dintre cele

trei spovedanii făcute la Pressburg, aceasta a fost cea mai dificilă, dar în același timp și cea mai tămăduitoare. Alegerea franciscanului a confirmat încă o dată faptul că putea avea încredere în deciziile luate de Wolfgang von Kempelen.

Când i-a auzit pe cei doi bărbați pe scară, s-a dus în atelier și i-a privit pe fereastră părăsind casa. Se pare că Kempelen voia să îl conducă pe călugăr înapoi la mănăstire. Nu discutau. Tibor era pe punctul de a pleca de la fereastră, când pe stradă ieși Elise, se uită în jur, apoi îi urmă pe cei doi bărbați în direcția porții Lorenz, punând grăbită un șal pe umeri. Tibor se încruntă. Să fi uitat Kempelen sau călugărul ceva, și ea voia să îi ajungă spre a le da obiectul? Tibor privi în urma ei până când aceasta ieși din câmpul lui de vedere.

După ce au trecut de poarta orașului și au cotit în Hutterergasse, însoțitorul lui Kempelen dădu gluga pe spate. Bărbatul nu avea barbă și era palid, cu nasul și obrajii acoperiți cu pistrui, care îl făceau să pară mai tânăr decât era de fapt. Părul era roșu-închis. Nu se observa că era ceva mai înalt decât Kempelen, pentru că mergea cu capul aplecat în față.

— Nu, spuse Kempelen. Însoțitorul îl privi și Kempelen explică: Nu trebuie să vadă nimeni că te-ai travestit în călugăr.

— Este al naibii de cald în rasa asta, trebuie să beau urgent ceva, zise roșcovanul, dar se supuse indicației date de Kempelen.

— Te va asculta, spuse falsul călugăr ceva mai târziu. Mai ales ca urmare a sfatului meu. Este atât de marcat de sentimentul vinovăției, încât va face tot ce îi vei spune tu.

Kempelen înclină doar capul. Nu voia să poarte această discuție pe stradă.

— Ai găsit o rezolvare formidabilă. Să pară sinucidere, deși era deja moartă, și asta cu jumătate din populația Pressburgului la numai două încăperi distanță…

— Te rog, interveni Kempelen și ridică mâna pentru a-l reduce la tăcere pe însoțitor.

Bărbatul dădu din cap.

— Mă gândeam... S-ar putea să mai întrebe de mine. Trebuie doar să îmi dai de știre. Te ajut cu plăcere, dacă nu sunt cumva plecat din nou. Ar trebui să mai cuget, poate mă călugăresc.

— Mulțumesc.

— Nebuna de Jesenák, odihnească-se în pace sufletul ei! Să cocheteze cu un automat! Eu nu îmi sărut abacul și nu îi fac curte războiului de țesut al nevestei mele. Râse, apoi continuă: Când crezi că ai putea să vorbești cu maestrul despre acceptarea mea ca ucenic al lojei?

— Imediat ce se va depune suficient praful pe probleme mele de acum. Imediat ce atunci când se va mai auzi de mine, nu se va mai gândi lumea la mașina care joacă șah. Mă tem că va mai dura câteva luni. Dar poți să ai toată încrederea.

— Nu este grabă.

Cotiră în Schlossergasse și trecură prin fața prăvăliilor dogarilor și pietrarilor, care din cauza vremii frumoase le deschiseseră, așa că îi puteai vedea lucrând. Loviturile succesive de oțel pe piatră erau reflectate de zidurile caselor, contopindu-se într-un concert aritmie, precum picăturile de ploaie pe pervaz. Într-unul dintre aceste ateliere, se gândi Kempelen, este inscripționat în piatră numele *Ibolya Jesenák.*

— Îi deranjează faptul că mi-am cumpărat un titlu nobiliar, și acum nu mă mai numesc *Stegmüller,* ci *von Rotenstein*? întrebă roșcovanul.

— Ca simplu Georg Stegmüller era mai ușor să fii acceptat, decât ca un fals Gottfried von Rotenstein, asta este sigur.

— Și Grassalkovich a fost o dată un simplu funcționar, și astăzi nimeni nu îi mai pune la îndoială noblețea. Poate că nu înțelegi asta, tu ești născut *von.*

Ajunseseră la farmacia *La racul roșu,* aflată în umbra turnului Michael, intrară nu pe intrarea principală, ci prin spate, printr-un pasaj îngust. Într-o încăpere din spatele clădirii, Stegmüller se schimbă și, în locul rasei, puse pe el un halat de farmacist. Deși nu avea niciun chef de așa ceva, având lucruri mai importante de

rezolvat, Kempelen acceptă invitația lui Stegmüller de a bea un vin. Apoi farmacistul îi dădu un ceai medicinal contra tusei, pentru fiica lui. În urmă cu trei zile, Terez împlinise doi ani, eveniment pe care nu îl sărbătoriseră din cauza bolii ei și a ultimului eveniment.

— Ai arme? întrebă direct Kempelen la plecare.

Stegmüller tresări scurt și răspunse:

— O pușcă cu cremene, produsă la Suhl, pentru călătoriile mele. Ție îți pot face rost de o armă mai bună, dacă vrei.

Kempelen dădu negativ din cap:

— A fost doar o întrebare.

Părăsi farmacia și se întoarse în Donaugasse pe un alt drum decât cel pe care venise.

De înălțarea Domnului, o zi văratică fără nori, călduroasă, Ibolya baroneasă Jesenák, născută baroneasă Andrássy, a fost înmormântată în cel de-al treizecilea an al vieții ei, la cimitirul Sankt Johannis. Participanții la funeralii erau în mare parte oaspeții din seara evenimentului de la sărbătoarea lui Grassalkovich, plus un număr de husari din regimentul lui Andrássy. Erau prezenți și toți foștii amanți, așa se șoptea, printre care frații Kempelen cu soțiile. Wolfgang von Kempelen asuda în costumul negru. Privea în pământ, pentru a nu oferi ocazia cuiva să i se adreseze. Această înmormântare era o chestiune de obligație și, cu cât se afla mai puțin în centrul atenției, cu atât era mai bine. Nu îi scăpă faptul că se șușotea despre el și despre automatul lui.

În poarta cimitirului, după ce Kempelen își scuturase țărâna de pe mâini și se credea deja în siguranță, s-a întâmplat totuși: caporalul Dessweffy, un camarad al lui Andrássy, și soția lui s-au interesat la Kempelen dacă se puteau prezenta la următoarea demonstrație a turcului șahist, și imediat cei trei au fost înconjurați de alte persoane interesate. Oricât s-a străduit Kempelen să mai potolească spiritele, deja se făcuseră primele glume pe seama automatului. Lucrurile s-au schimbat însă când

însuși János Andrássy s-a apropiat de grup și a cerut să vorbească. S-a făcut imediat liniște.

Kempelen și Andrássy au făcut împreună câțiva pași, până când Kempelen a spart tăcerea:

— Baroane, aș vrea să vă exprim încă o dată cele mai sincere condoleanțe. Știți că după prima întâlnire am avut o relație strânsă cu sora dumneavoastră. Dacă pot face ceva pentru dumneavoastră…

Andrássy zâmbi și făcu un semn ca pentru a-l lăsa pe Kempelen să înțeleagă că nu trebuia să se mai refere la asta.

— Răspundeți-mi doar la o întrebare, asta este tot ce doresc.

— Vă rog.

— Unde erați dumneavoastră atunci când sora mea a căzut din balcon?

— Îmi făceam toaleta.

— În tot acel timp? Ați lipsit mult.

— Era seara, era foarte cald, dacă vă amintiți.

Andrássy dădu din cap.

— În acel timp ați văzut-o pe sora mea?

— Nu. Ea era în sala de conferințe, eu eram la toaletă.

— Avea îmbrăcămintea deranjată, rujul era șters. Peruca îi stătea pe cap într-o parte, de parcă cineva i-ar fi smuls-o înainte.

— Pe tot ce am mai sfânt, baroane, nu eu am fost vinovat de asta.

Andrássy puse mâna pe brațul lui Kempelen, ca să îl liniștească.

— Nu, nu mă înțelegeți greșit. Pe dumneavoastră nu v-am suspectat.

— Dar pe cine?

— Pe turcul dumneavoastră.

Kempelen înlemni.

— Baroane… doar nu dați crezare poveștilor acelor smintiți, care susțin că automatul ar fi omorât-o pe sora dumneavoastră.

— Un lacheu ar fi observat că turcul avea în jurul buzelor ruj.

Iar îmbrăcămintea surorii mele, așa cum am spus, era deranjată.

— Și ce concluzie trageți de aici?

— Că sora mea nu s-a sinucis. Că de fapt a fost încolțită într-o modalitate indecentă de către mașina dumneavoastră, și în final a fost împinsă, omorând-o.

Kempelen se repezi să răspundă, dar renunță și spuse după un timp:

— Este absurd, dacă îmi permiteți. Este o mașină, așa cum și dumneavoastră tocmai ați spus. Mașinile nu sunt capabile... să inoportuneze oameni ori să îi asasineze.

— Tot așa cum nu sunt capabile să joace șah?

Andrássy ridicase o sprânceană și zâmbea din nou la fel de blajin cum o făcuse la vederea turcului șahist.

Kempelen avu nevoie de câteva clipe pentru a-și recăpăta graiul:

— Bine, baroane. Părerea dumneavoastră este că automatul meu a omorât-o pe sora dumneavoastră. Eu nu pot face altceva decât să vă asigur încă o dată că acest lucru este imposibil. Cum am putea rezolva această neînțelegere?

— Conform *Sfintei Scripturi.* Vă rog să distrugeți turcul.

— Înțeleg. Kempelen trase adânc aer în piept și expiră îndelung, apoi continuă: îmi pare rău, dar nu pot și nu o voi face. Mașina pentru șah a devenit parte din viața mea și a mi-o lua ar fi ca și cum dumneavoastră vi s-ar lua calul și sabia. Ca să nu mai vorbim de reacția în imperiu.

— Va trebui totuși să o faceți sau voi obține același lucru pe altă cale.

Acum zâmbetul dispăruse de pe fața lui Andrássy.

— Și cum veți proceda? Vreți să năvăliți cu un topor în casa mea și veți face mașina țăndări?

— Aș face-o cu plăcere, dar dispun de alte mijloace. De exemplu, mă voi interesa dacă în tot acel timp ați stat la toaletă. Și mă voi mai interesa care a fost conținutul discuției dumneavoastră cu sora mea, pe care cu siguranță că au auzit-o și unii invitați. Pentru că nu trebuie să uitați, că nechibzuita iubire a Ibolyei din

ultimii ani v-a cauzat un anumit disconfort. Ați avea motive pentru a-i dori moartea: cu sora mea ați avut o poveste de dragoste, care amenința să vă producă necazuri în viitor.

— Cu sora dumneavoastră a avut povești de dragoste o jumătate de Pressburg. Dacă doar asta…

Fără niciun avertisment, Andrássy îi aplică o palmă atât de puternică, încât Kempelen căzu. Înainte ca ultimul să fi înțeles ce se petrecuse, baronul își smulse căciula de pe cap, trase sabia din teacă și o îndreptă către Kempelen.

— Pentru asta te tai, canalie! Și chiar de ai fi de o mie de ori jucăria preferată a împărătesei, pentru aceste vorbe vei plăti pe mormântul surorii mele. Sus!

Dar Wolfgang von Kempelen rămase la pământ. Andrássy nu îi va face nimic unui bărbat căzut. Din colțul gurii i se prelingea sânge. Câțiva bărbați remarcaseră incidentul și se grăbiră către cei doi. Kempelen o auzi pe o femeie țipând, dar nu își dădu seama dacă fusese soția lui. Ce curios, își zise el, că în urmă cu mai puțin de o săptămână Ibolya îl pălmuise pe același obraz.

— Sus! strigă Andrássy din nou, dar între timp fusese înconjurat de husarii lui, în timp ce Nepomuk și încă un bărbat îl încadraseră pe Kempelen.

Nepomuk vru să îl ajute pe fratele lui să se ridice, dar Kempelen rămase întins pe jos până când husarii îl mai calmară pe locotenentul lor, care își vârî sabia în teacă cu forța cu care i-ar fi plăcut să îl străpungă pe Kempelen.

Kempelen se ridică. Abia se ținea pe picioare, așa că îl sprijini Nepomuk. Andrássy se apropie iarăși de el, desprinzându-se din brațele care voiau să îl rețină. Se opri în fața lui Kempelen, respirând agitat pe nas, cu ochii strânși, și scoase mănușa din mâna dreaptă fără să își ia privirea de la Kempelen. Îl lovi cu ea peste față, apoi i-o aruncă la picioare. Pe materialul ei alb rămăsese sânge.

— Puteți să alegeți, cavalere von Kempelen: vă distrugeți turcul ori încrucișați sabia cu mine.

Apoi Andrássy se întoarse, trecu printre husarii lui și urcă în caleașca fără a-și mai pune calpacul pe cap și fără să mai schimbe vreo vorbă cu cineva.

Jakob răsuci în mână mănușa însângerată și, dând din cap, i-o întinse lui Tibor.

— *Vă distrugeți turcul sau încrucișați sabia cu mine,* câtă Kempelen. Ce relicvă! Probabil că în timpul lui liber mai umblă după balauri ori după Sfântul Graal.

— Un duel? întrebă Jakob. Vă va… înfrânge.

— O să mă omoare, spune așa. Desigur că o va face, indiferent de arma pe care aș alege-o. El se antrenează de mic copil. Dar nu îi voi răspunde. Ceilalți doi îl priviră întrebător. Se va calma. Sau îl vor calma numeroșii lui aghiotanți. Sunt convins că în curând va reveni la gânduri mai bune. Sângele de pe această mănușă va fi singurul vărsat în această problemă.

— Îmi pare rău, *signore,* zise Tibor.

— Știu. Nu mai repeta întruna.

— Prelungim pauza cu turcul? întrebă Jakob.

— Nu. Destul cu pietatea. Vom juca iarăși de Rusalii. Tocmai acum vor da năvală oamenii, din curiozitate față de *blestemul turcului.* Mamele își vor amenința copiii că îi va lua turcul dacă nu sunt cuminți. Kempelen se întoarse zâmbind către Jakob și continuă: Că tot a venit vorba despre blestem, superstițioșii nu se tem doar de turc, ci mai nou și de un golem, care și-ar face de lucru pe străzi. Mi s-a relatat la camera administrației regale. Dar, spre deosebire de originalul praghez, golemul din Pressburg este jumătate din el, și peste corpul din lut poartă o redingotă fină. La Weidritz aproape că a omorât doi curelari, pe care i-a scăpat intervenția jandarmilor. Jandarmul care l-a urmărit spune că, în timp ce alerga, golemul se micșora și că la un moment dat l-ar fi înghițit pământul. Dacă ai ocazia, întreabă-l pe rabin dacă are vreo legătură cu asta.

Tibor a tăcut, dar, după ce Kempelen a plecat, l-a întrebat pe Jakob:

— Ce este un golem?

— O dată, marele rabin Low, din Praga, a creat un bărbat din lut, așa cum Dumnezeu i-a creat pe oameni din lut, și i-a dat viață cu niște formule din kabbala. Golemul trebuia să îi apere pe locuitorii cartierului evreiesc de persecuțiile creștinilor. Pe atunci se obișnuia, de exemplu, să se transporte în secret cadavre în cartierul evreiesc, și apoi evreii erau învinuiți de omor, și din acest motiv golemul trebuia să patruleze noaptea pe străzi. Golemul este mut și cam sărac cu duhul, dar înțelege și execută toate ordinele ce i se dau. Pe fruntea lui este scris *aemaeth,* adică *adevăr,* și dacă meșterul îi șterge primele două litere, rămâne scris *maeth,* ceea ce înseamnă *moarte,* și golemul se descompune din nou în pământ. Dar golemul nu este doar folositor: partea periculoasă la el constă în forța sa enormă și în faptul că ea crește zi de zi datorită pământului ce i se scurge în corp. Golemul a crescut atât de mult, că rabinul nu i-a mai putut ajunge la frunte, pentru a șterge cele două litere și a-l distruge. Așa că el a recurs la o șmecherie: l-a rugat pe golem să îi scoată cizmele și, când acesta s-a aplecat, rabinul i-a șters acele litere de pe frunte. Golemul a devenit *maeth,* și s-a prefăcut din nou în lut. Doar că bucata de lut era atât de mare, încât a căzut peste rabin, pe care l-a zdrobit. Și ce învățăm de aici?

Tibor ridică din umeri.

— Să nu te joci cu fantomele, pentru că într-o zi vei deveni victima lor, zise Jakob. Cel puțin așa se spune în kabbala.

Tibor își reaminti noaptea din așezarea pescarilor. Se amuză de faptul că tăvălirea lui într-o băltoacă noroioasă făcuse din el o figură legendară a evreilor.

Clericii din Pressburg erau de acord că trebuiau să îl oblige pe Kempelen să înceteze activitatea cu turcul șahist, deoarece aceasta ar reprezenta un act de impietate la adresa creației divine, și astfel Prometeu din Pressburg a fost chemat de Zeus din Pressburg, adică de contele Joseph Batthyány, primat al Ungariei și arhiepiscop de Gran.

Prometeu escaladează Olimpul, este primit prietenește de către Zeus și, în timp ce se schimbă amabilități și se discută nimicuri, cei doi se studiază reciproc. Zeus intenționează să impresioneze cu titlul lui și cu pompa corespunzătoare acestuia și să emită o decizie blândă, dar în același timp de neclintit ca o stâncă, spusă pe un ton care să nu permită replică. Prometeu, dimpotrivă, gândind ca printr-o umilință prefăcută să îl lingușească pe cel puternic, dar să i se opună cu orice preț voinței, și folosind construcții logice combinate cu sofisme, să respingă argumentele găunoase ale religiei.

— Vi s-a părut că omul normal nu este destul de bun, de a trebuit să creați oameni artificiali? Începe confruntarea Zeus, cu un zâmbet pe buze.

— Turcul meu este doar o mașină ca oricare alta, care îl servește pe om, îl scutește de muncă și îi ușurează viața, ripostează Prometeu.

— Îl scutește de muncă? La ce muncă vă referiți? Cea a jocului de șah? O lovitură a lui Zeus, care nu își greșește ținta. Mașina dumneavoastră nu este nici rezonabilă și nu este nici plăcută Domnului.

— Ce face lui Dumnezeu o mașină mai plăcută decât alta? Un război de țesut este o mașină mai bună pentru că produce ceva? Sau vă deranjează aspectul mașinii mele: un turc, un necredincios? Veți respinge și un război de țesut dacă ar avea aspectul unui țesător musulman? Dacă asta doriți, îi modific înfățișarea automatului meu și îl duc la botezat, deși mă tem că va prinde rugină.

Zeus își permite să mustăcească, dar scutură din cap:

— Nu mă deranjează forma, ci funcția mașinii dumneavoastră: gândește. Gândirea este o calitate pe care Dumnezeu, în marea lui creație, a rezervat-o doar oamenilor. Gândirea, doar spiritul gânditor ne diferențiază de animale.

Un om-mașină care poate să gândească – ba mai mult, care îl întrece pe om în gândire, în cel mai propriu dar al omului – nu

poate exista. Prin asta v-ați situa deasupra lui Dumnezeu și a operei Sale.

— Nicidecum, spune Prometeu și pleacă puțin capul, pentru a-și exprima umilința. Eu sunt doar un muritor ca oricare.

— Și tocmai de aceea mașina dumneavoastră care gândește nu poate exista.

— Dar ea există, și faptul că ea există nu dezvăluie creația Domnului ca nedesăvârșită, ci dimpotrivă, o onorează mai mult!

Zeus se reazemă de spateaza scaunului și duce mâinile la bărbie.

— Asta trebuie să mi-o explicați.

— Eu sunt un om, sunt creat de Dumnezeu și, cu talentul conferit mie de Dumnezeu, am fost în stare să construiesc o mașină gânditoare. Omul gândește, dar Domnul orientează: eu sunt doar una dintre uneltele Lui.

— O fundătură, obiectează Zeus. La logica dumneavoastră îngustă, că Dumnezeu îl orientează pe om, orice faptă a omului este atribuită în cele din urmă Domnului, fie ea și lipsită de orice Dumnezeu, cum ar fi minciuna, tâlhăria și crima. Dar răspunderea pentru ceea ce faceți vă revine dumneavoastră, nu lui Dumnezeu. Prometeu vrea să intervină, dar Zeus îl reduce la tăcere cu un semn și continuă: Dumneavoastră vreți să mă convingeți cu argumente teologice, tocmai dumneavoastră, care aveți de-a face cu Biserica tot atât cât are de-a face creatura dumneavoastră? Când ați fost ultima dată la liturghie? Când ați fost la spovedanie? Când ați purtat ultima dată, imaginativ, o discuție cu acela ale cărui argumente le expuneți aici? Aveți cel puțin franchețea de a recunoaște ateismul, apartenența la idealurile masoneriei, la ceea ce dumneavoastră numiți iluminism, dar căruia eu îi spun sus și tare schimbare la față.

Și Zeus pune mâna pe lanțuri grele, pe cătușe de fier și pe ciocan, îl apucă pe Prometeu și din câteva lovituri îl țintuiește de stâncă.

— Și dumneavoastră aveți ficat, cavaler von Kempelen, spune

Zeus și cheamă un vultur să i-l ciugulească. Mașina-om a dumneavoastră dă apă la moară unor filosofi care nu sunt drept-credincioși, precum Descartes, care toarnă gogoși lumii, cum că mașinile ar fi oameni mai buni. Că omul nu ar fi altceva decât o mașină imperfectă, care crede că ar poseda suflet. V-ați întrebat vreodată ce se află la capătul acestor teorii materialiste? Nesiguranța și haosul, crima și omorul.

Prometeu smucește din lanțuri, dar cu propriile forțe scăparea pare imposibilă.

— Însuși Descartes a fost de părere că oamenii au sufletul de la Dumnezeu.

— Pentru că i-a fost frică de Biserică. Declarația aceasta nu este altceva decât o frază goală rostită de un laș. De aceeași teapă cu dumneavoastră. Se spune că ar fi posedat și el un automat, o imitație a fiicei lui care a murit de timpuriu. Când se îndrepta pe mare spre Suedia, Dumnezeu a făcut ca marea să fie furioasă, și marinarii credincioși au aruncat automatul peste bord, precum Iona, spre a îmblânzi marea și a face să ajungă pe fundul ei acea făcătură a magiei negre. O copie a fiicei sale moarte! Ce erezie! Doar Unuia îi este îngăduită trezirea din moarte.

Pentru un moment, o umbră acoperi soarele și, când Prometeu ridică privirea, vede rotindu-se deasupra lui vulturul care trebuie să îl pedepsească, negru pe cerul albastru.

— Nu uitați că și marele dumneavoastră învățat Albertus Magnus a avut un automat, ripostează Prometeu.

— Pe care și mai-marele Tommaso D'Aquino Pa distrus, pe bună dreptate, cu o lovitură furioasă de picior, respinge Zeus obiecția. Asta dovedește că din când în când păcatele sunt pedepsite chiar și pe pământ. La Mettrie, acel materialist blestemat care a vrut neapărat să fie mai provocator decât Descartes și care behăia peste tot că omul ar fi o mașină, a murit înainte de vreme înecându-se cu o plăcintă garnisită cu trufe. Nici nu îmi pot imagina un sfârșit mai bun pentru un materialist. Dumnezeu, fie-l spiritul nemuritor, va fi milostiv și îmi va ierta ironia.

Pentru Prometeu timpul se sfârșește. Nu îl va salva niciun Hercule. Vulturul cârâie, și Zeus se pregătește să plece.

— Nu sunt eu primul om care a construit automate și cu siguranță că nici ultimul nu voi fi! strigă Prometeu după el. Indiferent ce veți hotărî în ce mă privește, nu veți putea opri evoluția, cum nu i-ați putut opri pe luterani, sau cunoașterea locului Pământului în univers, și nici chiar pe materialiști, a căror teorie nici nu mă privește. Tot atât de puțin cum o dată a putut fi oprit Hristos.

— Dacă așa este cum spuneți, vreau să mă declar mulțumit că am luptat cu mult curaj și că am câștigat cel puțin această bătălie. Și vă cer iertare pentru inimaginabila impertinență de a vă compara cu Mântuitorul, dacă nu vreți să mă supăr cu adevărat.

Vulturul vine în picaj spre ficatul lui Prometeu, dar Zeus îl oprește cu un gest al mâinii. Pentru ultima dată, se apropie de Prometeu și i se adresează confidențial:

— Prețuiesc oamenii inteligenți ca dumneavoastră și nu le vreau răul. Fiți mulțumit că m-ați avut doar pe mine ca adversar. În Spania, constructorii de automate, ca dumneavoastră, sunt încă urmăriți și arși pe rug de către sfânta Inchiziție. Dacă nu vă sperie focul iadului...

— Spania este departe de Pressburg. Ca de altfel și Evul Mediu. L-ați amenința astăzi pe un Galilei cu rugul?

Mușchii lui Prometeu se încordează, fața i se schimonosește, ceafa îi tremură. Pe frunte, îi apare sudoarea. Lanțurile scrâșnesc din cauza forțării. Zeus rămâne dator cu o replică. Îi face semn vulturului să vină.

— Biserica nu va fi încă mult timp atât de slabă cum ați vrea dumneavoastră, spune la despărțire Zeus. De exemplu, împărăteasa, datorită căreia eu am devenit primul slujitor al Bisericii acestei țări, este o femeie pioasă.

— Împărăteasa, răspunde brusc râzând Prometeu, este cea mai mare protectoare a mea.

În nori de praf și pietre lanțurile sunt smulse din stâncă, și

Prometeu este liber, înainte ca vulturul să fi ajuns la el. Sare printre stânci. La capetele lanțurilor încă mai sunt bucăți de stâncă, dar ele nu îl împiedică să fugă înapoi, în lumea oamenilor și a oamenilor-mașină.

Într-o scrisoare personală către primatul Batthyány, principele Albert de Sachsen-Teschen răspunde rugăminții acestuia de a obține o interdicție de prezentare a automatului de șah al lui Wolfgang von Kempelen. Regentul Ungariei nu împărtășea temerile religioase ale episcopului, se afirma în scrisoare, și chiar de ar vrea să o facă, nu ar avea mijloacele juridice necesare pentru a-i interzice lui Kempelen reprezentațiile cu mașina lui. De altminteri, ea fusese realizată la dorința expresă a împărătesei. Principele Albert încheia scrisoarea în speranța că această dispută penibilă dintre știință și Biserică va fi aplanată curând.

Prometeul Kempelen a cerut să i se aducă o sticlă cu șampanie și, în lipsa altora, a ciocnit cu creația sa pentru victoria asupra lui Zeus Batthyány și pentru sprijinirea de către principele Albert a faimei lui în creștere. Și pentru perspectiva la care nu se gândise niciodată, ca realizarea sa să-i inspire nu numai pe mecanici și matematicieni, ci și pe filosofi.

La o zi după reluarea plină de succes a reprezentațiilor cu șahistul turc, Katarina a demisionat fără preaviz din slujba ei de bucătăreasă și fată în casă. A părăsit casa Kempelen fără a mai cere simbria cuvenită ori o recomandare. După aceea, Kempelen a chemat-o pe Elise în camera lui de lucru, spre a discuta cu ea. Elise adusese și un urcior cu apă proaspătă, o bine-venită răcoreală pentru Kempelen, a cărui încăpere se încălzise de la soarele de iunie. Când ea a intrat, el tocmai lucra la mașina vorbitoare. A rugat-o să ia loc și, după ce a băut o gură de apă, s-a interesat dacă ea era mulțumită de slujbă și de simbrie, și dacă o deranja ceva. Elise a dat negativ din cap.

— Știi de ce Katarina și-a părăsit slujba? Se temea de mașina mea?

— Nu cred. Elise își aranjă boneta. Aici, înăuntru, este foarte

cald.

— Poți să îți scoți boneta. Te rog!

Elise ezită, dar își scoase totuși boneta și cu o mână își scutură părul. Apoi puse iarăși mâinile în poală.

— Ar fi ceva, dar nu știu dacă are o legătură și cu Katarina, zise ea.

— Și ce anume ar fi?

— După ultima liturghie de duminică... unul dintre paracliseri m-a rugat să mai rămân, pentru că preotul voia să-mi vorbească. La biserica Salvator.

— Da, îl cunosc.

— A fost foarte amabil. Dar a spus că în această casă se petrec lucruri ce contravin credinței... cu mașina. Și mi-a sugerat insistent, cred eu, să nu mai lucrez aici. Și mi-a mai spus că oricând mi-ar putea face rost de o muncă mai bună. Poate că și Katarinei i-a spus același lucru.

Kempelen privi fix la un punct situat undeva dincolo de Elise și cugetă:

— Cu siguranță că au făcut asta. Și tu de ce rămâi?

— Pentru că nu pot să cred că Dumnezeu este defăimat în această casă. Și pentru că mie îmi place aici.

— Asta este bine. Elise, îți voi mări simbria.

— Sunteți prea mărinimos, stăpâne.

— Vreau să îți răsplătesc fidelitatea. Și va trebui să fii mai harnică, până când vom găsi pe cineva care să o înlocuiască pe Katarina. În afară de asta, nu va fi singura ostilitate cu care te vei confrunta. Poate că îți vei căuta o altă biserică pentru a participa la liturghie.

Elise dădu din cap.

— Este vorba despre un mic grup de dușmani ai progresului, explică Kempelen, și eu sper din suflet că în curând aceștia se vor liniști. Dar se poate și altfel: uite, unul dintre invitații noștri a scris un articol despre automat și despre mine. Abia a sosit de la Londra.

Kempelen luă un ziar deschis și i-l întinse Elisei peste masă.

— Este… în engleză? întrebă Elise după ce aruncă o privire asupra gazetei.

— Bineînțeles. Te rog să mă scuzi. Kempelen luă înapoi ziarul. În orice caz, autorul vorbește doar de bine despre turc. Kempelen răsfoi ziarul. Iată: *Pare imposibil să acumulezi mai multe cunoștințe despre mecanică decât acest gentleman… Niciun artist nu a construit vreodată o mașină atât de minunată cum a construit el.* Și încheie: *De fapt… te poți aștepta la orice de la știința și de la priceperea lui, care… se vor amplifica datorită neobișnuitei sale… nu, rarei sale modestii.*

Kempelen inspiră adânc, cu privirea pe rândurile articolului. Apoi o privi din nou pe Elise, care îi surâdea cu ochi strălucitori; fu el însuși surprins de trufia lui.

— Bun, asta nu a fost neapărat o dovadă de modestie.

Amândoi râseră.

— Bine, zise Kempelen, cam asta ar fi tot.

În timp ce Elise se ridica, Kempelen scăpă gazeta englezească lângă masă, jos. Când se aplecă să o ridice, își răsuci dureros gâtul. Închise ochii și duse mâna la locul dureros.

— De când am fost la Batthyány, am probleme cu gâtul. Mă simt de parcă aș fi cărat pietroaie.

— Îmi permiteți? întrebă Elise. Mă pricep, m-a învățat la școală o maică amabilă.

Înainte ca Kempelen să fi putut să răspundă, ea ocolise masa și venise în spatele lui. Puse o mână pe ceafa lui și începu să apese. Kempelen rămase încordat, până când se adăugă și a doua mână.

— Peste câteva minute, durerea va dispărea, spuse ea ceva mai încet.

Îl masă un moment. Apoi păru să bage de seamă că ceea ce făcea nu era cel mai potrivit lucru, și masatul deveni mai prelung, iar în final încetă și degetele i se ridicară de pe piele.

— Îmi pare rău, spuse ea speriată. Nu m-am gândit.

El aproape că putea să o audă roșind pentru că greșise.

— Nu, nu. Continuă, este plăcut.

Având această aprobare, Elise reîncepu. Când presiunea degetelor acționa atât de plăcut și de reparator asupra mușchilor dureroși, ochii lui Kempelen tindeau să se închidă, ca ai unui om foarte obosit, care lupta cu somnul, dar de fiecare dată pleoapele i se ridicau.

— Ce mai face mătușa ta din Bystrica? întrebă el.

— Din Prievidza, îl corectă Elise. Bine, mulțumesc.

Abia acum Kempelen închise ochii. Sesiză mirosul ei, care până atunci nu îi atrăsese atenția. Iar mâinile, în ciuda treburilor gospodărești, îi rămăseseră gingașe. Și-o imagină aranjându-și cu o mână o șuviță de păr. La altceva nu se gândea.

Și, mai ales, nu o simțea pe Anna Maria apropiindu-se de camera sa de lucru. O văzu abia în cadrul ușii, înregistrând cu ochii larg deschiși scena din fața ei.

Elise își retrase degetele când deja era prea târziu și le duse la spate, ca pentru a ascunde doi răufăcători. Pentru câteva secunde, scena îngheță așa cum era, liniștea fiind tulburată numai de o viespe rătăcită, care se tot lovea de fereastră.

— Elise, poți pleca, spuse Kempelen.

Fără o vorbă, Elise își luă boneta și părăsi încăperea urmărită de privirea severă a Annei Maria.

— Vrei să îmi explici? întrebă Anna Maria.

— Vrei în cele din urmă să închizi ușa, te rog?

Anna Maria îi îndeplini rugămintea, dar rămase în picioare, palidă, cu brațele încrucișate pe piept.

— Mă durea ceafa, ceea ce mi se întâmplă de câteva zile. S-a oferit să mă trateze. Am acceptat, mulțumindu-i. Nimic mai mult ori mai puțin.

— O arunci în stradă.

— Liniștește-te. Mi-a masat doar ceafa.

— Nu este soția ta.

— Nu. Pentru că soția mea nu s-a oferit până acum să facă asta.

— Este concediată pe loc.

— Nu este, pentru că atunci nu vom mai avea nicio fată în casă, o contră Kempelen. Dacă vrei să fii furioasă pe cineva, fii pe mine; ea este total nevinovată.

— Va deveni noua ta Jesenák?

— Anna Maria, te rog! Nu este de glumă. Totdeauna am făcut ce ai cerut tu, dar gelozia are niște limite. Îți voi îndeplini orice dorință, dar Elise rămâne.

— Orice dorință?

— Oricare.

— Atunci renunță la turc.

Kempelen duse o mână la ureche, de parcă nu ar fi înțeles.

— De ce, fir-ar să fie, aș face asta? Turcul ne face bogați, o bogăție la a cărei cheltuire nu ai manifestat niciun scrupul în ultimele săptămâni, ne deschide toate ușile, ne aduce în atenția orașului…

— M-am săturat să fiu în atenția orașului. Oamenii zic că automatul a omorât-o pe Jesenák.

— Asta o spun doar tâmpiții, și pentru că tu nu faci parte dintre ei, știi că nu este adevărat.

— Îmi este și teamă să mă gândesc cine o are pe conștiință, dacă nu automatul este cel vinovat.

— Ea însăși, pentru a suta oară!

— Katarina a plecat de frica turcului.

— Nu, Katarina a plecat de frica popilor. Este o diferență.

— Ceea ce nu îl face în niciun fel mai suportabil. Anna Maria se așează pe scaunul pe care ceva mai înainte șezuse Elise, pe care îl apropie de masă. Aș dori să fiu din nou împreună cu bărbatul cu care m-am căsătorit. Aveai o slujbă bună, o pensie sigură și cele mai bune perspective de ascensiune. Totuși, îți bagi toți banii și îți pierzi tot timpul în niște invenții sau mai bine zis niște scamatorii, angajezi un om lipsit de orice Dumnezeu și un monstru, riști să fii compromis în fața împărătesei, să fii proscris de episcop și să fii omorât de baron, și toate acestea doar pentru faimă, în speranța

că într-o zi, când tu vei fi demult mort, o statuie din bronz de-a ta va împodobi o piață a acestui oraș.

— În cele din urmă, nu ești invidioasă pe ceea ce am ajuns eu?

— Nu. Niciodată. Pentru tine vreau ce este mai bun. Pentru noi. Eu te iubesc.

Kempelen pufni:

— Atunci nu îmi dicta cum să îmi trăiesc viața!

— Concediaz-o pe Elise.

— De ce te temi? Doar nu te temi că îi dăruiesc ei dragostea mea? Știi asta mai bine. Te temi că ea ar putea să îndeplinească obligațiile tale conjugale.

— Termină cu astea…

— Îți este teamă că ar putea fi femeia care să îmi facă copii…

— Te rog!

— …Care să nu crape imediat după naștere…

Anna Maria își acoperi ochii cu mâinile și strigă:

— Wolfgang!

— …Ca Julianna, Andreas și Mărie.

Anna Maria începu să plângă, și Kempelen tăcu. Mersese prea departe. Abia acum băgă de seamă că, spre jena lui, numărase copiii morți pe degete. Tăcu, o privi pe ea încovoiată pe scaun și ar fi dat cu un ciocan în piesele construite cu atâta efort pentru mașina vorbitoare.

Apoi părăsi încăperea, fără a o atinge pe Anna Maria, și coborî în bucătărie. Îi dădu liber pentru astăzi și pentru mâine Elisei, pe care o găsi tot plângând, și îi ceru lui Branislav ca a doua zi dimineața să le ducă pe Anna Maria și pe Terez la Gomba, la reședința de la țară a familiei Kempelen, aflată la est de Pressburg, la o zi de călătorie. Acolo mama și fiica trebuiau ca împreună cu Branislav să își petreacă vara. Kempelen îl rugă pe Branislav să aibă deosebită grijă de soția lui, care, așa cum spunea el, suferise o ușoară cădere psihică datorită arșiței.

Tibor o întâlnise pe Elise în Weidritz, noaptea, și văzuse cum ea îi urmărea pe Kempelen și pe franciscan. Nu era pur și simplu

curioasă, era o spioană. Bănuiala i se accentuă când după o reprezentație rămăseseră singuri pentru scurt timp; el în mașina de șah, și ea, care de fapt ar fi trebuit să mătură, încercase cu un șperaclu să deschidă misterioasa casetă a lui Kempelen. Bineînțeles, se credea neobservată și a ascuns șperaclul abia când s-au auzit pași pe scară. În întunericul din interiorul mașinii, Tibor își ascuțise auzul, și toate acestea nu le văzuse, ci doar trăsese cu urechea, cu răsuflarea tăiată. Faptul că Anna Maria, Terez și Branislav erau plecați o vreme favoriza libertatea Elisei de a scotoci. Kempelen și mai ales Jakob nu erau motivați în rolul lor de supraveghetori. Într-o zi, când Tibor medita la masă asupra unei probleme de finalizare a unei partide de șah, o bucată de fier a fost introdusă în încuietoarea ușii odăii lui și, scrâșnind, aceasta încerca să deblocheze zăvorul. Așa cum făcea de la surprinzătoarea vizită a lui Kempelen și a fratelui său, și de data aceasta Tibor încuiase broasca de două ori. Tibor nu făcu nimic, și nici nu putea să facă ceva, privea doar fix zăvorul și se străduia să nu facă niciun zgomot. Era evident că Elise nu se descurca grozav cu șperaclul. Așa că a eșuat și la ușa lui; după zece minute, a renunțat, scoțând un oftat nervos. Tibor a mai rămas mult timp nemișcat. Pentru că știa că ea va deschide cândva această ușă și va descoperi secretul șahistului turc.

De ce nu l-a informat pe Kempelen? Un cuvânt dacă ar fi scos, și Elise ar fi fost aruncată în stradă, iar turcul ar fi fost în siguranță, și o dată cu el Tibor, care se gândea că pentru omorârea baronesei putea ajunge pe eșafod. Poate că au fost mândria, sentimentul de superioritate față de Kempelen și de Jakob, mândria de a ști ceva ce nu știau ei. Probabil că ambii bărbați o considerau pe Elise prea proastă pentru așa ceva. Numai Tibor știa cine era ea cu adevărat. El urmărise de mai multe ori modul în care Jakob era înșelat de cochetăria ei, auzise fanfaronada verbală a lui Jakob destinată să-i sucească mințile fetei și, la început, fusese invidios, dar acum se amuza de faptul că Jakob își imagina că ea îl adora, când tot ce dorea ea de la el

era doar secretul turcului.

Elise străbătea un labirint, la mijlocul căruia o aștepta Tibor. El era premiul, comoara, fecioara din turn, și gândul acesta îl incita. Toate eforturile ei erau direcționate către el, deși ea încă nu știa asta. Ei se vor reîntâlni. Desigur că după aceea totul se va desfășura foarte repede, și Tibor își putea găsi moartea, dar acest lucru i părea improbabil; o observase destul demult timp pe Elise, Jakob îi povestise trecutul ei, o văzuse la biserică purtând-o pe Maria lui deasupra inimii, ea nu era femeia care să îl predea eșafodului. Iar dacă trebuia să se înșele în privința ei era voința Domnului.

În iulie, Kempelen a primit prin curier o invitație la curtea vieneză, din partea Mariei Theresia. În scrisoarea dictată de împărătească se spunea că aceasta, după toate poveștile privind fabuloasa mașină, nu mai putea rezista ispitei de a juca ea însăși contra turcului, și cu ocazia partidei de la mijlocul lunii august voia să discute cu Kempelen despre proiectele lui și despre sprijinul ei pentru realizarea lor. Și, de asemenea, *mon cher fils Joseph*, care lipsise de la premiera mașinii, fiind reținut în altă parte, își anunțase interesul de a sta față în față cu turcul. Cu atât mai mult i se păru corectă hotărârea de a o fi trimis pe Anna Maria la Gomba, căci acum putea pregăti nestingherit această poate cea mai importantă prezentare a mașinii sale.

El spera că invitația la Viena va pune capăt și invincibilității lui Tibor.

— După Viena totul va fi mai bine, a spus el, fără a da explicații asupra a ce se va schimba și cum anume.

Probabil că reprezentațiile cu șahistul turc vor deveni tot mai rare, pentru ca Kempelen să se poată dedica în întregime mașinii vorbitoare. Probabil că Kempelen se săturase de divergențele cu baronul Andrássy, cu Biserica, și acum și cu soția lui. Tibor s-ar întoarce la vechea lui viață, care nu îi plăcuse în mod deosebit, dar în care rămăsese cel puțin nevinovat și în oarecare măsură plăcut lui Dumnezeu.

Kempelen și Jakob au plecat, iar automatul a rămas în atelier, și nu în camera lui. O mai ademenitoare momeală nici că ar fi putut exista pentru Elise! Pentru ea descuierea ușilor de până la atelier a fost o chestiune de rutină, și aici începu să examineze mașina de șah. Turcul o privea cu severitate, ca și cum ar fi știut că aceasta venise pentru a-l demasca, dar, atâta vreme cât mecanismul de ceasornic nu funcționa, el nu se putea împotrivi cu nimic.

Ea se așeză jos în dreapta androidului, pentru a deschide ușa de la spate, prin care se accesa mașinăria. Încă în timp' ce ea căuta în legătura cu șperacle instrumentul potrivit, ușa a fost împinsă din interior, fără niciun zgomot, deoarece balamalele erau perfect unse. Elise privea cu gura căscată în întunericul de dincolo de ușa mesei. Acolo se afla un chip care îi zâmbea trist. O clipă, acesta păru lipsit de corp, și ea se gândi că era un rod al fanteziei ei, mașinăria era astfel concepută, încât în umbră părea o figură: două roți dințate reprezentau ochii, un arc reprezenta nasul, gura era un valț, dar când chipul se mișcă, văzu și bustul, și un braț. Clipi repede.

— Alo, zise chipul și, pentru că ea nu spunea nimic, continuă: Eu sunt secretul mașinii care joacă șah.

Ea trase aer în piept, ca să spună ceva, dar aerul îi rămase în gât și nu scoase nicio vorbă. Apoi expiră zgomotos.

— Asta ai căutat, nu? întrebă el încet, ca să nu o înspăimânte.

— Da, răspunse Elise.

— Te-am așteptat. Am știut că vei veni.

Ea miji ochii:

— Eu te știu… ai fost bărbatul care…

— Da, spuse Tibor și privi lanțul de la gâtul ei; medalionul era sub corset.

Din nou tăceau amândoi. Elise tăcea pentru că nu știa ce intenții avea el, Tibor pentru că nu știa ce să spună.

— Privește, așa mișc eu mâna turcului, explică el în cele din urmă.

Elise se apropie de masă, iar Tibor îi arătă, nu fără mândrie, cum manipula cu pantograful brațul androidului, și apoi cum îi mișca ochii și capul. Îi mai explică faptul că mecanismul avea doar rostul de a face zgomot și cum de era posibil ca, în ciuda tuturor ușilor deschise, să rămână ascuns publicului. Abia apoi ieși din masa de șah și, pentru că ea ședea în continuare jos, el avea cam aceeași înălțime ca ea.

— Ești… *pitic* fu cât pe aici să spună, dar nu termină propoziția.

O făcu Tibor în locul ei:

— …Mic. Da, atunci purtam tocuri înalte.

Tibor se așeză în fața ei, pentru a mai atenua diferența.

— Vrei să știi ceva?

— Cum te cheamă?

— Tibor.

— Eu sunt Elise.

— Știu.

— De ce îmi spui tot, Tibor?

— Mai devreme ori mai târziu ai fi aflat singură. Te-am urmărit.

— Nu înțeleg… de ce nu i-ai spus lui Kempelen?

— Pentru că nu am vrut să te concedieze. Pentru că eu cred că pentru tine slujba aceasta este importantă. Jakob mi-a povestit că părinții tăi sunt morți. Eu știu ce înseamnă să fii singur. Și, în ciuda a orice, eu nu cred că tu ești rea. Ți s-a promis o răsplată, dacă descoperi asta?

Elise confirmă, pregătită pentru următoarea întrebare.

— Friedrich Knaus?

— Cine?

— Nu îl cunoști pe Knaus?

Ea dădu negativ din cap.

— Episcopul m-a rugat… nu însuși episcopul, un părinte a făcut-o în numele lui. De fapt, părintele îi solicitase să demisioneze, așa cum îi spusese ea lui Kempelen. Continuă: el m-a rugat… nu, a spus că era obligația mea de creștină. După întâmplarea din palatul Grassalkovich.

Abia acum Elise realiză că Tibor se aflase în aceeași încăpere cu Ibolya Jesenák înainte de sinuciderea acesteia, poate că fusese chiar ultimul care o văzuse vie. Pe urmă, își dădu seama că în niciun caz nu fusese vorba despre o sinucidere, ci că piticul omorâse o complice. Și la capătul acestei înșiruiri logice se afla faptul că el o va ucide și pe ea, că mila lui față de ea ca orfană era la fel de mincinoasă ca și afirmația că ea ar fi orfană. Sub jupon avea un cuțit, dar nu va putea să îl scoată suficient de repede. Și ea văzuse cum îi doborâse pe doi bărbați maturi. Era pierdută.

Tibor observă că ea pălise.

— A fost un accident, spuse el repede. O nenorocire. I s-a făcut rău și a căzut. Pe urmă el a aruncat-o de la balcon, ca să pară sinucidere. Nimeni nu a vrut așa ceva.

— Cred, spuse ea, deși nu era adevărat.

Tăcură până când Tibor întrebă:

— Ce vei face acum?

— Nu știu. Ce să fac?

— Să nu ne trădezi. Eu am omorât-o pe baroneasă. Dacă se află, mă vor aresta, și Kempelen crede că mă vor executa, indiferent dacă a fost sau nu a fost un accident. Biserica te plătește?

— Nu, nu îmi dă nimic. Nu am discutat despre asta.

Tibor dădu din cap.

— Depinde de integritatea ta. Iar dacă este vorba despre bani, cu siguranță că Kempelen îți va da mai mult. Sau eu.

Tibor șterse niște praf de pe piciorul mesei de șah. Și-ar fi dorit să stea o veșnicie cu ea aici, indiferent cât de neplăcută ar fi fost tema discuției lor.

— Te-aș ruga să îmi faci o favoare, fie doar ca mulțumire pentru că te-am ajutat o dată în cătunul pescarilor. Aș dori să mă informezi la timp dacă intenționezi să ne trădezi. Dă-mi câteva zile, ca să pot fugi din Pressburg. Am nevoie de un avantaj. Iar Kempelen… el este un om bun. Și el merită acest avantaj. În contrapartidă, eu voi păstra tăcerea până atunci asupra întâlnirii

noastre.

Această învoială îi putea fi ei doar de folos. Ea însăși putea să decidă dacă o va încălca sau nu o va încălca. Așa că a fost de acord.

— Pe Maica Domnului? întrebă el.

— Pe Maica Domnului răspunse ea, și chiar simți puțină compătimire față de buna lui credință.

— Lasă-ne să rezolvăm treaba cu Viena, o rugă el insistent. În această săptămână, nu ți se poate întâmpla nimic. Va fi, probabil, ultima noastră demonstrație, după care se termină totul, după aceea îi va fi și episcopului totul indiferent, iar tu nu vei avea nicio vină în fața lui și nici în fața lui Kempelen.

Ea își aminti de lanțul lui, pe care ea încă îl purta, și îl scoase din corset, pentru a i-l restitui.

— Nu, spuse el și ridică mâna. Te rog să îl păstrezi. Va fi un gaj. Mi-l dai înapoi dacă ne trădezi. Nu înainte.

Elise privi imaginea zgâriată a Mariei și dădu din cap. În acest moment, luă decizia de a nu îi spune deocamdată nimic lui Knaus. Ce era sigur era că pentru șvab nu exista triumf mai mare decât să demaște automatul ca escrocherie în timpul partidei cu împărăteasa, și pentru această idee el o va recompensa din gros, dar un astfel de triumf nu o bucura. Dacă Knaus trebuia să îl învingă pe Kempelen, să o facă fin.

Și de ce să renunțe la viața ei de acum? Era plătită de către ambele tabere. De ce să taie acum ambele gâște cu ouă de aur? Cu cât va avea loc mai târziu revelația, cu atât câștigul ei va fi mai mare. Și poate că ar putea să folosească permanenta umilire a lui Knaus de către Kempelen, pentru a-și mări recompensa. Trăsese ea pe sfoară bărbați ale căror porniri le folosise, ca puerila încredere în cuvântul de onoare, și poate pentru prima oară în acest an greu se simțea din nou tare.

Abia spre seară deveni conștientă de cel pe care îl întâlnise: un pitic venețian diform, un asasin sensibil și cât se poate de credincios, un jucător genial, care conducea din interior cea mai

mare invenție ori, mai corect, cea mai mare escrocherie a secolului. Cât de neverosimil! O maimuță ori un om fără abdomen, așa cum presupusese Knaus, nu ar fi surprins-o.

Din motive de siguranță, Tibor a călătorit jumătate din drum în interiorul mașinii de șah. Jakob protestase vehement împotriva acestui mod de transport, dar Kempelen i-a amintit că Tibor era în siguranță doar atâta timp cât era în siguranță și secretul turcului. Piticul s-a supus sorții sale și a cerut doar apă suficientă pentru a rezista drumului pe o căldură toridă. Deasupra câmpiei râului March aerul era nemișcat. March și Dunărea deveniseră pârâiașe calde, care vălureau atât de încet în albiile lor, încât ai fi putut să crezi că curgeau înapoi. În absența lui Branislav, Kempelen angajase doi bărbați care să îl însoțească până la Viena și înapoi, ambii călări, ca și Kempelen, în timp ce Jakob stătea pe capra trăsurii cu doi cai. Mașina de șah era depozitată la spatele acestuia. Nu era acoperită cu husa și Jakob fixase peretele despărțitor într-o parte, așa că turcul privea oarecum drumul pe deasupra umărului lui Jakob.

Cerul era acoperit de o pâclă lăptoasă. Lumina difuză a soarelui desființa orice adâncitură și, pentru că nicio adiere nu clintea iarba și frunzele, peisajul arăta ca o pictură prăfuită.

Lăsaseră în urmă Pressburgul de o oră, când au fost întrecuți de niște călăreți în galop: baronul János Andrássy pe calul lui arab, având de o parte pe caporalul Bela

Dessewffy, și de cealaltă parte pe Gyorgy Karacsay, un locotenent din regimentul lui Andrássy. Cei trei husari trecură de Kempelen, apoi întoarseră caii în așa fel încât Andrássy și Kempelen să se afle față în față.

— Baroane, salută Kempelen.

— Caval ere, răspunse Andrássy, fugiți din oraș?

— Nu, zise Kempelen. Cei doi oameni ai lui ocoliseră trăsura și luaseră atenți poziție alături de Kempelen. Dau curs unei invitații a Majestății Sale.

Baronul ridică o sprânceană, pentru a-și exprima aprecierea:

— Dar nu vă dau voie să plecați, înainte de a vă achita datoria.

Andrássy desfăcu coburul, din care scoase o casetă plată, pe care o deschise. În interior, pe un pat verde din pâslă erau două pistoale.

Andrássy se uită în jur. Șoseaua era mărginită de pajiști pe care creșteau câțiva arbori izolați.

— Nici nu îmi puteam imagina un loc mai potrivit. Atenție, este încărcat.

Îi întinse lui Kempelen un pistol cu mânerul înainte.

Kempelen nu luă arma oferită. Își ținea mâinile pe șa. Ambii oameni ai lui Kempelen deveniră nervoși și, ca și cum și ei ar fi simțit neliniștea, caii începură să danseze. Locotenentul Karacsay se îndreptă către ei și le spuse ceva, la care bărbații, după ce aruncară o privire către Kempelen, se retraseră în trap. Jakob se uită speriat după ei.

— Sau preferați sabia? întrebă Andrássy. Secundul meu va fi Bela, asistentul dumneavoastră mi se pare potrivit pentru dumneavoastră.

— Nu voi încrucișa săbiile cu dumneavoastră, baroane. Pentru asta țin prea mult la ambele noastre vieți. Nu am nimic de-a face cu moartea surorii dumneavoastră, jur pe Dumnezeu și pe toți sfinții!

— Dar are mașina dumneavoastră.

— Nu are nici ea. Dar, dacă într-o zi ea va fi în stare să țină în mână un pistol sau să mânuiască sabia, vă voi încunoștința, și nu aveți decât să vă duelați. Până atunci vă rog: eliberați drumul.

Baronul clătină capul și luă din casetă și al doilea pistol.

— Baroane, sunt în drum către împărătească, îl avertiză Kempelen, și nici dumneavoastră nu sunteți deasupra legii.

— Eu vreau să vă las să plecați pentru ea, spuse Andrássy, în timp ce trăgea cocoșul fiecărui pistol, dar provocarea la duel persistă și vreau să o subliniez. Mie mi s-a luat ceea ce iubeam. Nici dumneavoastră nu trebuie să vi se întâmple altceva.

Andrássy propti țeava pistolului din mâna stângă în turc, dar Jakob, care între timp urcase iarăși pe capra trăsurii, ridică

mâinile și strigă pentru a-l împiedica pe baron să tragă:

— Nu!

Andrássy lăsă pistolul în jos și râse:

— Un evreu ca pază? Chiar crezi că asta m-ar opri să trag?

Ținti din nou și trase. Jakob sări la timp de pe capră și căzu. Plumbul străbătu pieptul gol al turcului. Andrássy ridică cel de-al doilea pistol, închise ochiul stâng și apăsă pe trăgaci.

Glonțul trecu prin furnirul, lemnul și pâslă mesei de șah, atinse o piesă metalică a mașinăriei de ceasornic, pe care o făcu să țiuie, își croi drum prin puzderia de roți, pătrunse printr-o roată dințată, lovi o alta, ricoșă dintr-un valț, își schimbă traiectoria, apoi pătrunse prin materialul textil și prin piele, se afundă în carnea din spatele lor, pârli părul, zdrobi artere și mușchi, până când întâlni o coastă, unde își pierdu complet puterea de penetrare. Rămase blocat împreună cu sfărâmături de os într-un mușchi, în timp ce canalul îngust prin care trecuse se reînchidea în urma lui.

Andrássy nici nu mai făcu efortul de a vârî pistoalele înapoi în casetă, ci doar le aruncă în coburii șeii.

— Baroane, sunteți o fosilă demnă de dispreț, spuse liniștit Kempelen.

— Nu vă voi purta pică pentru această jignire spusă sub tensiune, pentru că și eu m-am exprimat la cimitir cam la fel de murdar, răspunse Andrássy și trase de hățuri. Vă aștept la Pressburg. Nu mă faceți să aștept prea mult, pentru că atunci pagubele nu se vor limita doar la lemn și fier.

Andrássy dădu pinteni calului, iar Dessewffy și Karacsay îl urmară, cu mâna la frunte, ca un salut de despărțire adresat lui Kempelen. Lui Jakob husarii nu i-au dat nicio atenție. Asistentul a trebuit să facă un pas înapoi pentru a se feri de cai, a călcat greșit și a căzut în șanțul de la marginea drumului. Când între ei

distanța ajunse la vreo patruzeci de pași, Jakob a sărit în picioare plin de energie, a alergat câțiva pași prin praf în urma lor și a strigat:

— Întoarceți-vă, gunoaie lașe! Lepădături! Canalii! Vierme… unguresc… cu barbă de țap… jalnic!

A vrut să arunce cu pietre după ei, dar, pentru că nu a găsit, mânat de furie oarbă a luat un pumn de nisip și a smuls câteva smocuri de iarbă pe care le-a aruncat.

— Termină, Jakob! strigă Kempelen, care descălecase și urcase în trăsură.

Jakob îl ascultă și dădu fuga la Kempelen, care tocmai deschidea ușa cu canaturi a mesei de șah. Îl scoaseră pe Tibor trăgându-l de brațe. O dată cu el căzură din cutie și câteva piese de șah. Pe piept, pe cămașa albă, se lățea o pată roșie, rotundă.

— Au plecat? întrebă piticul printre dinții încleștați.

— Da.

Tibor nu își permitea nici acum un urlet, ci doar gemea reținut. Îl duseră în aer liber, în spatele automatului. Acolo i-au sfâșiat cămașa. Rana din partea dreaptă a pieptului era mică. Când și când din ea ieșea pulsând sânge deschis la culoare. L-au întors pe o parte și Kempelen s-a încruntat când a văzut că în spinare cămașa lui Tibor era scăldată nu de sânge, ci de sudoare.

— Glonțul este înăuntru.

Jakob îl privi întrebător, pentru că nu știa ce însemna asta.

— Adu apa și niște cârpe.

Între timp, Kempelen dădu haina jos și își suflecă mânecile. Ridică apoi capacul cutiuței din lemn de cireș. Înăuntru se aflau uneltele lui. Scoase toți cleștii și îi înșiră pe podeaua trăsurii, alături de Tibor. Turnă apă pe două dintre scule și apoi le șterse. Îi întinse lui Jakob un clește cu ciocul lung.

— Cu asta vei ține deschisă rana.

— Ce?

— Vâri vârful în carne și deschizi cleștele. Altfel nu ajung la glonț.

— Nu pot să fac asta!

— Fă un efort, te rog!

Jakob apucă cleștele. Începu să tremure, transpiră și se albi la față. Kempelen apucă un alt clește.

Jakob îngenunche lângă capul lui Tibor. Se tot uita la clește, de parcă nu mai văzuse așa ceva în viața lui.

Din drum cineva strigă:

— Herr von Kempelen!

Kempelen se ridică și urcă pe capra trăsurii. Se întorseseră cei doi însoțitori fricoși.

— Am venit, anunță inutil unul din ei. Ofițerii ne-au spus că putem să revenim. Văzu o pată de sânge pe cămașa lui Kempelen și întrebă: Este totul în ordine? Vă putem ajuta?

— Ce puteți face este să dispăreți amândoi, ripostă Kempelen. Nu am ce face cu niște lași ca voi.

— Și simbria noastră? întrebă omul mai încet, după o pauză.

Kempelen luă două monede din pungă și le aruncă.

— Nu primiți mai mult. Și acum duceți-vă dracului!

Așteptă până când aceștia plecară, apoi reveni la

Jakob și la Tibor.

— Deci, să ne apucăm de treabă.

Jakob se apropie șovăind de rană. Apoi inspiră adânc și vârî ciocul cleștelui în carne. Tibor strigă de durere și zvâcni din mâini și din picioare. Jakob trase imediat cleștele, care îi scăpă din mână de frică.

Kempelen luă una dintre figurile de șah împrăștiate în jur.

— Deschide gura, ceru el.

Îi vârî figurina între dinți lui Tibor, care o strânse cu putere. Se așeză pe Tibor, fixându-i brațele acestuia cu genunchii în stânga și în dreapta corpului.

— Ține-i capul, îi spuse lui Jakob, care i-l strânse între picioare ca într-un clește. Tibor își mai putea mișca doar picioarele.

Kempelen îl privi pe Jakob. Evreul introduse iarăși cleștele în rană. Tibor închidea și deschidea ochii. Încerca să miște din cauza

durerii, dar era ținut bine. Cleștele lui Jakob ajunse la coastă și, la atingerea ei, pe acesta îl trecură fiorii. Kempelen făcu un semn și, foarte încet, ținând limba între buze, Jakob deschise cleștele. Țâșni sângele. Figurina de șah scrâșni între dinții lui Tibor.

— Acolo este, zise Kempelen. Continuă, curaj!

Jakob făcu ce i se ceruse, acum ținea cleștele deschis.

Prin deschizătura susținută de clește se vedea mușchiul însângerat. Kempelen interveni cu unealta lui. Tibor gemu.

— Nu te mai jelui. Tu i-ai omorât sora, spuse Kempelen.

Kempelen îl scăpă prima dată, dar apoi scoase în vârful însângerat al cleștelui bila deformată din plumb. Recunoscător, Jakob îi urmă exemplul și mușchii lui Tibor se destinseră sub ei. Acesta împinse cu limba afară din gură piesa de șah. Ceea ce o dată fusese o tură acum era doar o bucată de lemn plină de salivă și zdrobită. Lacul de pe piesă se mai lipea încă de buzele lui.

— Pune-i un pansament, îi ceru Kempelen lui Jakob. Cât mai strâns posibil.

Apoi se ridică de pe Tibor, lăsă să cadă bila fără a-i mai acorda nicio atenție și își curăță de sânge mâinile și uneltele. Cleștii îi puse pe masa de șah. Toți trei erau scăldați în sudoare. Jakob rupse o bucată de pânză în fâșii, după care începu să îi bandajeze neîndemânatic, lui Tibor, umărul și încheietura brațului. Kempelen sorbi de câteva ori din apă și îl privi. Apoi își mută privirea asupra turcului. Traiectoria plumbului prin pieptul acestuia nu lăsase urme grave, chiar și găurile făcute prin cămașa de mătase și prin caftan se puteau observa doar cu greu.

Al doilea glonț tras de Andrássy avusese și pentru mașină urmări mai grave. Kempelen deschise ușa de la mecanismul de ceasornic și observă imediat roata dințată dislocată. Puse mâna pe clește și vru să o repare, dar își dădu seama repede că avea nevoie de mai mult timp.

Între timp, Jakob terminase cu bandajatul și se dedicase unei tirade batjocoritoare referitoare la baronul Andrássy, care evident mai mult îi folosea lui, ca să se mai liniștească, decât îl consola pe

Tibor.

La o oră și jumătate după atac, își continuau drumul către Viena.

Tibor fu depus pe patul lui Kempelen. După ce Jakob îi schimbase bandajul, și Kempelen îi adusese ceva de mâncare, piticul a adormit imediat, deși era doar după-amiază. Ceilalți doi se străduiau să repare automatul de șah, ceea ce era dificil, pentru că dispuneau doar de câteva scule și nu aveau piese de schimb. Vorbeau puțin, dar mai ales nu se refereau la demonstrația ce urma să aibă loc peste două zile.

În dimineața următoare, Kempelen plecă la Schonbrunn călare, pentru a se interesa la un aghiotant al Majestății Sale dacă nu ar fi posibilă o amânare a reprezentației. Nu era posibil. Împărăteasa avea multe activități programate, iar pentru întâlnirea cu șahistul turc insistase personal, așa că suspendarea acesteia ar fi fost echivalentă unui afront.

Kempelen se întoarse transpirat din cap până în picioare, bucurându-se că cel puțin în locuința sa era ceva mai răcoare. Luase din piață fructe, pe care le așeză pe pat, lângă Tibor. Între timp, și noul bandaj se înroșise de sânge.

— Îți poți mișca brațul? întrebă Kempelen.

Tibor ridică brațul drept, mișcă degetele și le strânse în pumn. Rana începu să îl doară abia când lăsă brațul jos.

— Vei putea să joci mâine?

— Dacă trebuie.

— Corect. Aceasta este atitudinea corectă. Și trebuie. Această reprezentație nu poate fi evitată. De data aceasta, punem totul în joc. În plus, îți promit că partida se va termina repede. Maria Theresia joacă bine, dar nu mai mult de atât. Am jucat cu ea și am câștigat.

— Ați câștigat? Împotriva împărătesei?

— Cred că a fost un fel de examen. A vrut să știe dacă o voi lăsa să câștige, așa cum fac toți curtenii ei. Am învins-o și am trecut examenul.

Kempelen se interesă ce mai dorea Tibor, după care îl lăsă singur. În continuare, a discutat cu Jakob despre mașină. Totul va fi reparat, cu excepția roții dințate, dar mecanismul va funcționa și fără aceasta. Gaura urâtă lăsată de glonț în pereții despărțitori putea fi acoperită doar cu un nou furnir, la Pressburg, dar pâslă fusese cârpită de Jakob, așa că în interior nu se putea vedea nimic.

Când Jakob sugeră aducerea unui medic care să vadă rana lui Tibor și eventual să o coasă, Kempelen observă că un medic necunoscut i-ar putea pune pe toți în pericol. Și, din fericire, rana era mică, iar sângerările încetaseră. Dacă acesta nu se va vindeca până când vor reveni la Pressburg, Kempelen va avea grijă să aducă acolo un medic de încredere. Jakob nu se liniști până când Kempelen nu îl reduse la tăcere și îl trimise la treaba lui, motivând că Tibor încerca să doarmă în camera alăturată.

Maria Theresia îi acordă cavalerului Wolfgang von Kempelen onoarea unei plimbări în parcul palatului Schonbrunn înainte de partida de șah cu automatul. Kempelen i-a oferit brațul. Un guard și o doamnă de conversație îi urmau la o distanță cuviincioasă. Merseră până la înălțimea din sudul domeniului, astfel că aveau o perspectivă asupra Schoenbrunnului, Vienei și asupra Pădurii Vieneze. Pe cer nu era niciun nor, iar umbrela de soare era indispensabilă chiar și dimineața. Va fi o nouă zi fierbinte, o zi ce se va încheia în mod necesar cu o furtună.

Maria Theresia, îmbrăcată în negru chiar în această zi, a gâfâit pe parcursul urcușului, iar acum, îndreptându-și spatele, își ștergea cu o batistă transpirația de pe frunte.

— Femeie bătrână și nebună! Vreau eu să vă dovedesc ceva cu acest marș? Ori să îmi dovedesc mie? Ar trebui să îmi economisesc forțele mai curând pentru turcul dumneavoastră.

— Dacă asta vă mai consolează, Majestate, spuse Kempelen, și peruca mea parcă îmi curge de pe cap.

Ea arătă către înălțime.

— Hohenberg îmi va construi aici un arc de triumf. Iar acolo,

jos, îmi doresc o fântână.

Kempelen se întoarse.

— Atunci sfatul meu ar fi, în cazul în care Hohenberg nu a planificat deja acest lucru, ca rezervorul să fie amplasat aici, sus, în fața ori în spatele arcului de triumf.

— Vă pricepeți la așa ceva?

— Am construit numeroase fântâni în Banat.

— În Banat, desigur, zise împărăteasa. Kempelen, Kempelen, cu tine nimeni nu devine niciodată *ennuyeux.* Deci voi reveni la dumneavoastră după ce va fi construită fântâna, iar dumneavoastră vă veți ocupa de alimentarea cu apă.

— Ar fi o onoare pentru mine, înălțimea Voastră.

Coborâră colina și se întoarseră la palat prin pasajul cu flori.

— Apropo de Banat, spuse împărăteasa, trebuie să vă trimit acolo încă o dată, îmi pare rău. Dacă nu aș avea nevoie acolo de cel mai bun om, aș trimite pe altcineva…

— Plec cu plăcere.

— Cel mult încă un an, după care vă veți găsi liniștea în ce privește acest subiect. Desigur că vreți să lucrați la noua dumneavoastră mașină, cea vorbitoare. De fapt, care este stadiul ei?

— Încă tace, Majestate. Dar se află pe drumul cel mai bun. Ce-i drept, îmi lipsesc banii, dar în primul rând duc lipsa timpului.

— Pricep aluzia, Kempelen. Nu vă temeți, vă veți primi banii. Mă va costa ceva turcul dumneavoastră, mi-am imaginat asta. Apoi veți primi toate mijloacele și, dacă vreți, locul din cabinetul curții.

Împărăteasa dădu scurt la o parte umbrela, pentru a privi cerul.

— *Il fait tr'es beau,* spuse ea. Vom juca în grădină, turcul dumneavoastră și cu mine. Pe o vreme atât de frumoasă nu ne vom închide în palat, *n'est-ce pas?*

Automatul a fost luat din salonul din aur alb și a fost dus în grădină. Pentru că la umbra arborilor nu era destul loc pentru spectatori, masa a fost așezată în plin soare. Cele patru roți se

înfundau scrâșnind în pietriș. După puțin timp, tabla întunecată de șah se încălzise atât de puternic, încât nu mai puteai să pui mâna pe ea, iar deasupra ei aerul tremura. Lemnul se deforma pocnind. Garnitura de blană a caftanului turcului părea deplasată în aceste condiții.

Spectatori erau mai puțini, dar mai aleși decât la premieră, printre care numeroși oameni de stat, precum von Haugwitz, von Kaunitz, contele Cobenzl și feldmareșalii Laudon și Liechtenstein, unii dintre invitați veniseră din curiozitate, alții pentru că îi obligase împărăteasa. Aceștia se întrețineau cu kaiserul Joseph pe teme politice și încercau ca la vederea turcului șahist să nu pară prea impresionați. Ca și mama sa, tânărul kaiser avea gâtul cam gros, dar prin dimensiunile corpului său evita impresia de durduliu. Doar că nu putea lăsa bărbia în piept. Purta ca de obicei o haină albastră, cu bordură roșie, sub ea avea o vestă galbenă, pantaloni galbeni și o eșarfă în culorile

Austriei, trecută în diagonală peste umăr. Așa cum stăteau și ceilalți bărbați, ședea și el în plin soare – palidul Kaunitz deja avea arsuri pe nas – în timp ce femeile puteau să se protejeze măcar cu umbrelele de soare și să își facă vânt cu evantaiele. Erau foarte solicitate tăvile cu apă și suc de mere, aduse în grădină de lachei. Un negru în uniformă de servitor al Curții îi servea pe oaspeți cu struguri și privea cu interes tabla de șah, dar se uita suspicios la turc. Cel mai mic copil al împărătesei, Maximilian Franz, era și el prezent, și tot trăgea de haina turcului mecanic, până când doica îi ceru să treacă la umbră. Împărăteasa îl sfătui pe Kempelen să meargă o dată la Versailles, căci Mariei Antonia a ei, așa se exprima ea, îi plăceau marionetele.

Printre spectatori se ascundea și Friedrich Knaus; mai întâi, străduindu-se să nu sară în ochi ca proeminentă primă victimă a turcului, pe de altă parte, pentru a examina mașina de șah, cu scopul de a descoperi în cele din urmă cum funcționează aceasta. Observându-l atent, Jakob îi atrase atenția lui Kempelen în șoaptă, care inimos se duse la mecanicul Curții și îl salută cu o

strângere de mână.

— Ce frumos că ne faceți să ne bucurăm pentru a doua oară de prezența dumneavoastră, îi spuse Kempelen. Sau v-a poruncit împărăteasa?

— Oh, nu, am venit de bunăvoie, ripostă Knaus cu un surâs dulce. Cum aș putea să las să îmi scape o apariție a așa-zisei mașini care joacă șah a dumneavoastră? Doar că sperăm ca previzibilul triumf asupra împărătesei să nu o supere prea tare.

Între timp, totul fusese instalat. Când împărăteasa a văzut masa de șah separată, a protestat:

— Vreau să stau față în față cu turcul. Ca și Knaus data trecută.

— Dar, Majestate, automatul nu este…

— Neprimejdios? Terminați cu asta, *c'est ridicule.* Doar nu sunteți și dumneavoastră de părere că bravul dumneavoastră turc a aruncat-o pe fereastră pe nefericita văduvă Jesenák?

Așa cum era obiceiul, demonstrația a început cu prezentarea mesei de șah goale. După ce ușile au fost din nou închise, Kempelen reveni cu lumânarea la ușa lui Tibor, pentru ca pe ascuns să aprindă lumânarea acestuia. Apoi închise și această ușă. În mod normal, Kempelen ar fi pus lumânarea lui pe masa de șah, dar aici, în plin soare, nu a mai fost necesar, așa că a stins-o.

Împărăteasa luă loc la masa de șah. Un servitor îi trase scaunul, un altul luă poziție în spatele ei cu umbrela și un al treilea îi aduse ochelarii.

— Și acum să vedem dacă mahomedanul o învinge pe creștină.

Kempelen întoarse mecanismul de ceasornic și eliberă opritorul acestuia. Apoi se postă lângă masa pe care se afla cutia cu scule. Sigur ca totdeauna, turcul mută calul. Maria Theresia își puse ochelarii, pentru a examina mișcarea, și apoi mută și ea calul. În special acei spectatori care nu mai văzuseră automatul de șah în acțiune aplaudară, dar împărăteasa privi în jur și îi calmă.

— Asta chiar că nu a fost o performanță. Cel puțin având în vedere căldura asta extraordinară.

Tibor nu își amintea să fi nădușit vreodată în viața lui așa. După ce automatul fusese instalat în grădină, își turnase pe cămașă ceva din apa pe care o avea la el, pentru a se mai răcori. Dar în acest fel își irosise doar apa de băut, pentru că după puțin timp oricum ar fi fost ud de transpirație pe tot corpul. Hainele i se lipeau de piele; pâslă și lemnul de sub el erau și ele umede. Nu avea loc suficient pentru a-și șterge cu mâneca transpirația de pe frunte, de acrea trebuia s; i facă asta cu mâna, pe care apoi o ștergea de cămașă. Când se apleca deasupra tablei sale de șah, pe piese picura sudoarea sărată. Tibor simțea că se cocea, dospea ca aluatul; se lovea de colțuri pe care nu le mai atinsese niciodată, iar spatele îl durea din cauza poziției gheboșate. Alături de el se roteau o mulțime de roți; de ce nu fusese posibilă și instalarea unei roți cu palete, care să aducă o briză răcoroasă în aerul stătut din automat? Probabil că s-ar fi stins lumânarea, cea mai valoroasă piesă de recuzită dintre toate. Flacăra ei nu i se părea cu mult mai caldă decât aerul din jurul ei. Fumul ei abia se simțea, era acoperit de mirosul transpirației, care se suprapunea peste cel al lemnului încins de soare. Avea senzația că în mașină pătrunseseră gândaci și furnici, și acum se târau pe spinarea lui, prin păr, dar erau doar stropi de sudoare. Sudoarea i se prelingea în gură fără a-i potoli setea, îi ardea ochii și în mod deosebit rana, pentru că pansamentul se umezise în primul rând. Gaura din partea dreaptă a pieptului pulsa ca o a doua inimă. Îl mânca întreg brațul drept, evident amorțit, degetele deja își pierduseră în vârf sensibilitatea. Nu putea să spună dacă de vină era rana sau doar poziția chinuită în care stătea Tibor pentru a proteja mușchiul pieptului străpuns de glonț. Oricum, manevrarea pantografului era un chin. Trebuia să fie atent ca mânerul să nu îi alunece din mâna umedă la jumătatea mișcării. Ar fi vrut să se ajute cu mâna stângă, pentru a o mai ocroti pe dreapta, dar nu mai exersase asta niciodată, iar singura mutare făcută cu stânga fu nesigură și smucită. Dar nu voia să se plângă de rană: glonțul i se părea meritat, ca o bine-venită pedeapsă pentru crimă. În

definitiv, plumbul ar fi putut să îi sfărâme capul: ochi pentru ochi. Lângă Tibor se rotea valțul din care ricoșase glonțul înainte de a-i pătrunde în corp și mica adâncitură dispărea și apărea mereu pe alama ce se mișca de jos în sus și invers. S-a oprit. Mecanismul de ceasornic se oprise.

Se impunea ca arcul mecanismului să fie întors. Prin partida cu împărăteasa, Tibor îi aducea lui Kempelen cea mai mare considerație: fără îndoială era o unică performanță, ca în aceste condiții, împușcat în piept, să joci împotriva celei mai puternice femei a Europei și a curții ei imperiale și să câștigi impecabil.

— Ni se pare că și turcul dumneavoastră suferă din cauza căldurii, spuse Maria Theresia, în timp ce lângă ea Jakob întorcea arcul de ceasornic. Mișcările lui sunt tot mai lente. Ar fi trebuit să fie obișnuit din patria lui cu asemenea temperaturi, *n'est-ce pas?*

— Se poate ca metalul din interior să se fi deformat.

— Deci mașinile au totuși slăbiciuni omenești? ripostă împărăteasa zâmbind și reveni asupra jocului.

Kempelen se uită la Joseph, care discuta tot mai aprins cu von Haugwitz, și anume nu numai despre automatul de șah, bănuia Kempelen. Și Joseph nu era singurul a cărui atenție era deturnată; Kempelen își propuse să nu mai organizeze în viitor nicio reprezentație în aer liber.

Între timp, Maria Theresia descoperise gaura lăsată de glonț în ușița din stânga ei.

— Ce s-a întâmplat aici? Aveți șoareci? Înainte de a putea să dea Kempelen o explicație, împărăteasa introduse degetul mic prin gaură, și continuă: Sau este pentru aerisirea mecanismului de ceasornic?

Tibor văzu printre rotițe cum se bombează pâslă, apoi cusătura se rupse, și în interior pătrunse degetul – un vierme roz, care se rotea cercetător în noul mediu. Panicat, Tibor întinse mâinile pentru a acoperi lumina lumânării, o precauție neîntemeiată, pentru că degetul nu avea ochi. Când mâinile îi erau în fața lumânării, îl fulgeră o durere în piept. Mâna îi tremură și fără să

vrea împinse fitilul în ceară, ceea ce avu ca rezultat un șuierat ușor și stingerea lumânării. Se făcu întuneric.

— Vă rog, Majestate, fiți atentă! Să nu vă prindeți degetul în rotițe!

Dând urmare avertismentului lui Kempelen, împărăteasa retrase degetul. În urma lui, pâslă reacoperi gaura.

Un bărbat aflat într-o peșteră adâncă, a cărui făclie se stinsese, nu ar fi fost mai disperat decât era acum Tibor. Dar Tibor își învinse panica: Kempelen și cu el concepuseră un plan și pentru această eventualitate: dacă dintr-un motiv oarecare se stingea lumânarea, Tibor trebuia să rotească ochii turcului. Acest semnal trebuia să îl determine pe Kempelen ca sub un pretext oarecare să verifice mecanismul și, totodată, să îi reaprindă lumânarea. Prin întuneric, Tibor trase de sforile care manevrau ochii. Turcului i se rotiră ochii în cap de se mai vedea doar albul lor.

Publicul fremătă.

— Musulmanul dumneavoastră nu se simte bine? întrebă împărăteasa.

Kempelen făcu un pas, pentru a examina androidul. Semnalul era clar, dar lumânarea lui Kempelen era stinsă și ea. Nu se vedea niciunde foc. Kempelen nu îl putea ajuta pe Tibor.

— Doar meditează, explică Kempelen. Va continua să joace. Mutați, înălțimea Voastră!

Împărăteasa mută. Tibor auzi deasupra lui cei doi magneți, unul coborând, celălalt ridicându-se. Dar nu îi văzu. Ridică mâna dreaptă până la scândura de deasupra lui, când pipăi magneții îl duru pieptul și pierdu imaginea de ansamblu a cuielor și a plăcuțelor din fier. Dădu peste o roată dințată, care îl ciupi de braț, și lăsă mâinile jos. Bun, deci Kempelen nu îl va ajuta. *Va continua să joace:* acesta ora ordinul primit de Tibor, de a duce până la sfârșit partida, cu orice preț. Închise ochii – un gest absolut de formă, căci oricum era întuneric beznă – și revăzu în memorie stadiul jocului. Nebunul împărătesei fusese amenințat de unul dintre pionii lui, de aceea nebunul trebuia retras pe una

dintre cele două poziții sigure disponibile. Dar pe care? Tibor se decise pentru poziția mai înapoiată. Așa ar fi jucat el. Pipăi figurinele de pe tabla lui de șah – cu atenție, pentru a nu repeta nenorocirea cu lumânarea – luă nebunul negru și îl mută pe poziția corespunzătoare. Nu putea să joace orbește, dar nici nu trebuia să joace orbește: pur și simplu va recunoaște piesele și va lua cunoștință de stadiul jocului pipăind. Următoarea mutare o făcu el. Împinse agresiv în față regina, pentru că voia să termine repede acest joc. Avantajul lui era suficient de mare; împărăteasa nu mai reprezenta un pericol pentru el. Manevra pantograful fără greșeală. Bătăile inimii se calmară. Se mai răcorise în mașină de când se stinsese lumânarea? În orice caz acum, când nu mai vedea, sunetele deveniseră mai puternice: zgomotul mecanismului, murmurul spectatorilor, pietrișul care scrâșnea sub fiecare pas, ba chiar și ușorul gâfâit al împărătesei, care ședea la mai puțin de un metru de el.

Partida continua. După următoarea mutare a împărătesei și după cele care urmară, pipăia plăcuțele de metal, dar de data aceasta calm și putea deduce astfel situația partidei. Luă un cal neasigurat al împărătesei. Îi va da șah-mat în cel mult patru mutări.

Tibor împinse în față pionul de pe tabla sa de șah. Dar când turcul făcu același lucru pe tabla lui, răsturnă o piesă. Tibor auzi clar. Pe un pătrățel care ar fi trebuit să fie liber apăru o figurină. Nebunul reginei. Că doar nu îl mutase înapoi. Tibor puse jos pionul lui.

— Asta ce este? întrebă Joseph. Automatul joacă greșit?

Tibor trebui să anuleze mutarea, și Kempelen să reașeze nebunul negru. Tibor manevră pantograful și doborî mai multe piese de pe tabla lui. Una dintre ele se rostogoli pe podeaua din lemn cu un zgomot care lui Tibor îi păru insuportabil. Pantograful nu reuși să apuce pionul. Tibor mai încercă o dată, și acum reuși. Puse pionul la loc, dar nu se dumirea ce trebuia să facă în continuare. Mută un pion de la margine un pătrat mai în față, o

mutare absolut nechibzuită, dar totuși reglementară. Recepționă nedumerirea spectatorilor, dar lucrul acesta nu trebuia să îl marcheze. Trebuia să reconstituie cât se putea de repede situația de pe masa de șah. Pe tabla lui de șah domnea un haos perfect. Constată pipăind că pe unele pătrate erau câte două piese, una dispăruse cu desăvârșire, și nici cu ajutorul plăcuțelor de metal nu mai era posibil să reconstituie situația exactă de pe masa de șah. Maria Theresia mută, și deasupra lui, în întuneric, se auzi clinchetul unei plăcuțe de metal, dar în situația aceasta îi era indiferent. Era pierdut. Trebuia măcar să nu lase înfrângerea să se transforme în catastrofă, căci mecanismul de ceasornic tot mai funcționa, și turcul încă mai părea că se gândește. Tibor trebuia să oprească roțile mecanismului. Apucă o figurină și o vârî între două roți dințate. Se auzi un scrâșnet și mecanismul se opri.

Nici Kempelen și nici Jakob nu sesizară că mecanismul se oprise pentru că intervenise Tibor, și nu pentru că arcul s-ar fi destins. Jakob învârti resortul. Dar din cauza figurinei, mecanismul nu se puse în mișcare.

— Ce se întâmplă? întrebă împărăteasa cu severitate.

— *Un moment,* răspunse Kempelen, am să stabilesc motivul.

Kempelen deschise ușița din spate și Tibor clipi orbit de lumina care năvălise brusc. Așa cum atunci când ridici capacul de pe o oală țâșnește afară aburul fierbinte, o parte din căldura din automat se revărsă și lăsă locul unui val de aer răcoros. Cei doi se priviră în ochi. Tibor îl admiră pe Kempelen, pentru că și în această situație părea sigur pe el. Așa că dădu doar din cap. Kempelen închise imediat ușița.

— Felicitările mele, Majestate, zise Kempelen. Aveți victoria, pentru că, din păcate, mă tem că turcul meu va trebui să cedeze partida. Din cauza arșiței s-a produs o defecțiune, a cărei reparare necesită, regretabil, un timp mai îndelungat.

— Am câștigat? întrebă Maria Theresia.

— Da. Majestatea Voastră este astfel primul adversar care îmi învinge automatul, și eu nici nu mi-aș fi putut dori mai mult.

Aplauze!

Dar numai câțiva dintre spectatori urmară îndemnul lui Kempelen. Se produse o stare de confuzie.

Împărăteasa dădu glas opiniei critice a tuturor:

— O victorie obținută mult prea ușor în fața invenției celei mai importante a acestui secol. Aș fi preferat să pierd, în loc să câștig.

— Oh, eu insist desigur asupra unei revanșe, răspunse Kempelen, dar acum vocea lui avea un ușor tremur.

— Contra unei mașini stricate?

— Până mâine o voi repara, este doar o bagatelă; vom putea apoi să repetăm partida sau să o reluăm din pozițiile actuale.

— Mâine plecăm la Salzburg.

— Atunci voi aștepta să reveniți și…

— Nu, nu veți face asta.

— Dar pentru mine este…

— Poate că vom mai veni noi o dată la Pressburg. Împărăteasa se ridică în picioare și de data aceasta nu mai mima femeia bătrână. Ne face plăcere să venim. *Adieu* până atunci, cavaler von Kempelen.

Kempelen a mai vrut să spună ceva, dar s-a răzgândii și, zâmbind, a făcut o reverență. Cu privirea în pământ, pe pietrișul de la picioarele sale, sesiză că se pornise un vânticel care îi răcorea fața transpirată. Când ridică privirea, împărăteasa deja se îndepărtase. Spectatorii îi creară un culoar liber, prin care cei mai mulți se uitau la Kempelen, cum privea în urma împărătesei, la fel ca turcul de lângă el, creația lui. Kempelen se întoarse către Jakob și i se adresă cu o chestiune fără nicio importanță, doar pentru a evita acele priviri. Își păstră surâsul, ca și cum demonstrația care tocmai eșuase ar fi o nimica toată, ce nu îl neliniștea câtuși de puțin. Mimica lui Jakob nu era la fel de impasibilă, până când Kempelen îi șopti:

— *Contenance.*

Între cer și pământ se adunau acum norii. Când Kempelen se întoarse, publicul se împrăștiase. Cei mai mulți o urmaseră pe

împărătească, în palat. Joseph și von Haugwitz continuau să discute, ca și cum demonstrația cu automatul de șah ar fi fost doar un moment neinteresant, fără nicio relevanță. Lacheii cărau scaunele și răcoritoarele. Cu Kempelen nu mai voia nimeni să vorbească, nimeni, cu excepția lui Friedrich Knaus, care nu se mișcase din fața lui, cu mâinile la spate și cu capul ușor aplecat, într-o atitudine de perfectă venerație. Apoi, cu pași măsurați, agale, se apropie de turc și îl măsură din priviri zâmbind.

— Da, da, arșița, spuse el și ciocăni sugestiv cu degetele în tăblia mesei de șah, ca și cum ar fi știut ce se afla sub ea. Eu am observat că ceasurile, pe vreme foarte călduroasă, rămân puțin în urmă. Doar că niciodată nu se opresc, nu se opresc.

— Vă pot ajuta cu ceva? întrebă Kempelen.

— Să mă ajutați? Pe mine? Oh, nu, cavalere! Eu nu am nevoie de niciun ajutor. Dar poate că aveți nevoie dumneavoastră? Dispun în oraș de un atelier excelent și, în cazul în care vreți să vă dregeți… aparatul, veți fi binevenit. Voi fi la dispoziția dumneavoastră cu sculele mele și cu priceperea mea, dacă doriți. Un serviciu prietenesc oarecum între membri ai aceleiași bresle.

— Mulțumesc, nu va fi necesar.

Knaus înclină capul și în direcția lui Jakob. Fu pe punctul de a pleca, dar se mai întoarse o dată, duse un deget la gură și zâmbi șmecherește. Apoi îi împărtăși și lui Kempelen motivul amuzamentului său:

— Știți ce tocmai a spus Majestatea Sa kaiserul cu privire la automatele noastre? Că ar fi relicve ale timpurilor trecute, jucării prăfuite ale vremurilor de dinainte de război și că banii și energia ar fi de preferat să fie risipite pe invenții mai profunde. Ceva de genul acesta: ieri încă *avant garde,* astăzi deja *antiquite.* Dacă nu ar fi fost kaiser, l-aș fi contrazis vehement.

Plecă pășind lejer, târșâindu-și picioarele pe pietriș și făcându-și timp și să se aplece asupra unei tufe de trandafiri, pentru a mirosi florile. În urma lui rămaseră Kempelen, Jakob și mașina. Nici măcar Jakob nu îndrăzni să spună ceva.

Cerul de deasupra orașului se acoperi rapid de nori, dar ploaia se lăsa așteptată. Ajunseră la timp acasă, înainte de a se porni furtuna. Când Tibor ieși în cele din urmă din automat, înfometat, însetat, mirosind urât a sudoare uscată, Kempelen stătea la fereastră, cu spatele la el. Tibor luă paharul cu apă oferit de Jakob abia după ce îi explică lui Kempelen succesiunea de circumstanțe nefericite care condusese la eșec.

Kempelen nu puse întrebări, nu dădu din cap și îl privi abia când Tibor termină de vorbit. Spuse scurt:

— Nici înainte nu ai jucat grozav de bine.

Tibor se îndepărtă pentru a se spăla, și în acest timp sentimentul lui de vinovăție se transformă în supărare: în definitiv, făcuse tot ce era omenește posibil, pentru a duce la bun sfârșit această partidă. Kempelen fusese cel care permisese ca împărăteasa să se așeze la masa mașinii de șah și tot Kempelen fusese acela care nu îi putuse reaprinde lumânarea, așa cum era stabilit. Și când Tibor scoase bandajul roșu de sânge, care i se lipea de piele de parcă erau unul și același lucru, și văzu rana înconjurată între timp de o zonă roșie, își mai aminti și că Kempelen fusese cel care nu îl oprise pe Andrássy să tragă cu pistolul, cel care nu îl apărase așa cum promisese.

Jakob, cu o mantie sub braț, declară subit că vrea să iasă, după ce îi refăcuse bandajul lui Tibor. Kempelen îi ceru să rămână, dar Jakob motivă că nu mai avea nimic de făcut și că tot atât de bine ar putea admira orașul; doar avea și el dreptul la timp liber. Când Kempelen reafirmă interdicția, Jakob ripostă:

— Eu pot fi convins, dar nu permit să mi se ordone.

Era evident că atmosfera din casa lui Kempelen îi era insuportabilă și că prefera grindina care cădea atunci pe Alsergasse. Tibor l-ar fi însoțit cu plăcere.

Kempelen mai era încă la fereastră, când Tibor îi spuse că voia să se întindă. După care continuă:

— A fost ultima reprezentație?

— Nu doresc să discut astăzi despre asta.

Tibor dădu din cap.

— Nu ar fi trebuit să stingeți lumânarea dumneavoastră.

Kempelen se întoarse cu degetul arătător ridicat:

— Te avertizez: nu mă mai învinovăți pe mine, pentru greșeala ta din grădina palatului. Mai bine ți-ai aminti că aceasta nu este prima ta greșeală pentru care eu trebuie să suport consecințele.

Ar fi trebuit să tacă, dar Tibor nu putu:

— Aceste două situații nu sunt comparabile! Astăzi, eu nu am nicio vină!

— Să nu mai scoți un cuvânt, zise Kempelen privind din nou pe fereastră. Nu mai vreau să aud niciun cuvânt.

Tibor tăcu, se duse în camera alăturată și se întinse în pat. Închise ochii.

Spre surprinderea lui, prima imagine care i-a apărut în fața ochilor închiși nu a fost cea a eșecului de astăzi ori a craterului inflamat din piept, și nici imaginea baronesei moarte, care îl urmărise atâta timp, ci imaginea Elisei. Ar fi vrut să dureze o veșnicie această oră petrecută cu slujnica, așa cum stătuseră unul în fața altuia, ca niște vechi prieteni, cu genunchii apropiați la mai puțin de un lat de palmă, aproape simțindu-i căldura trupului, discutând pe față despre faptul că el era un escroc și ea o trădătoare. Cum soarele lumina atelierul făcând să sclipească particulele mici de praf și învăluind minunatul ei păr într-o aureolă, cu sfântul lui medalion în mâna ei, cu izul ei în nările lui. Și rămase cu această imagine până când adormi. Pe Tibor puse stăpânire un simțământ cu care nu era deprins, un simțământ pe care el îl așteptase toată viața.

*

Jakob privea cum pana așternea literele pe hârtie. Apoi rama care încadra hârtia a fost puțin deplasată într-o parte și pana scrise următoarea literă: *a.* Hârtia se mișcă din nou, și urmă litera *k,* apoi un *o.* După aceasta, micuța femeie din alamă înmuie pana într-un butoiaș, pentru a scrie apoi următoarea literă: *b.* Fila reveni de la cap, dar de data aceasta un rând mai jos, în așa fel

încât numele lui de familie să fie scris sub prenume: *Wachsberger.* După fiecare literă hârtia era trasă, după fiecare a patra literă pana era înmuiată în cerneală. Mica statuetă care punea pe hârtie toate acestea, o zeiță cu părul strâns deasupra capului și cu o tunică largă, care cu mâna dreaptă ținea pana, și cu stânga se sprijinea, ședea pe un glob pământesc mare, purtat de aripile a doi vulturi din bronz, care la rândul lor stăteau pe un soclu din marmură cu multe firișoare maronii și negre. Rama în care era întinsă hârtia era fixată de o mașină de mărimea unui om, încununată cu flori din alamă. Decorul automatului pentru șah al lui Kempelen, în comparație cu cel al *mașinii minunate care scrie orice,* arăta spartan, sărăcăcios.

Jakob Wachsberger Ecrit a Vienne Le 14' Aout MDCCLXX

Părea la fel de veșnic, ca scrisul de pe o piatră funerară. Friedrich Knaus scoase hârtia din cadru, suflă cu atenție peste cerneală pentru a o usca și i-o întinse lui Jakob făcându-i cu ochiul.

— Dar nu i-o arătați patronului dumneavoastră, că o să vrea și el una.

Knaus deszăvorî globul pământesc. Se deschiseră cinci segmente ca petalele unei flori, lăsând să se vadă mașinăria. Și aici se arătă superioritatea acestei mașini: componentele erau mai exacte, mai mici, mecanismul o idee mai complicat decât al turcului. Jakob își puse ochelarii, pentru a putea să examineze mai bine mașina. Knaus îi atrase atenția îndeosebi asupra valțurilor pe care se puteau monta literele, care acum erau cele ce compuneau numele lui Jakob, locul și data.

— Mai sunt încă mândru de ea, spuse Knaus și puse o mână pe marmură, chiar dacă nu este cea mai nouă. Utilitatea ei este, după cum se știe, mică pentru că oricare copil scrie mai repede. Și putința ei este limitată: scrie numai ce i se dictează. Și trebuie să aibă patruzeci și opt de litere. Nu corectează greșelile, nu scrie versuri, nu gândește... Knaus îl privi pe Jakob, care examina valțurile atât de concentrat, încât lăsa impresia că nici nu îl

asculta. Continuă: Dar ceea ce face, face de una singură. Este total onestă. Nu pretinde că ar fi ceva ce nu este.

Acum Jakob ridică privirea:

— Este un interogatoriu? Pentru că, dacă devine așa ceva, vă spun imediat adio.

Knaus ridică mâinile împăciuitor:

— Nu! Automatul pentru șah îmi este absolut indiferent.

Jakob ridică din sprâncene.

— De când?

— De astăzi, de la prânz.

Knaus se așeză la birou.

— V-aș oferi un ceai ori niște prăjituri, dar vizita dumneavoastră m-a surprins total. Aveți noroc că m-ați întâlnit la cabinet. Jakob împături hârtia pe care se afla numele lui scris de mașină și se așeză pe scaunul oferit. Totuși, vă mulțumesc că ați dat curs în cele din urmă invitației mele. Ați văzut mașina mea, v-am condus prin atelierul meu; ce mai pot face pentru dumneavoastră?

— În primăvară, mi-ați făcut oferta de a lucra la dumneavoastră. Mai este valabilă?

— Desigur. Dacă între timp nu ați uitat ceea ce știați.

— Care ar fi salariul?

— Să zicem douăzeci de guldeni.

— Lunar?

— Dar ce credeați? Pe săptămână?

— Este prea puțin.

— Ah, asta este? zise zâmbind Knaus.

Își împreună palmele și se rezemă de speteaza scaunului.

— Clar că este prea puțin.

— Dragul meu, corabia dumneavoastră este pe cale să se ducă la fund și ați face bine să nu mai examinați mâna salvatoare care vi se întinde. Căci altfel vă înecați cu toții, în frunte cu temerarul dumneavoastră căpitan.

— Ce s-a întâmplat astăzi a fost doar o mică înfrângere. O greșeală de sistem.

— Nu a fost una mică, ci a fost *înfrângerea.* Am văzut căzând în dizgrația împărătesei bărbați pe motive mult mai puțin importante.

Jakob își scoase ochelarii.

— Doar nu credeți că el va eșua pentru că asta doriți dumneavoastră?

— Una n-o exclude pe cealaltă. I-ați văzut astăzi expresia feței? Bineînțeles că da, pentru că stăteați lângă el. O expresie până acum rară a deznădejdii, de care în viitor va avea parte mai des. Părea cam depășit. Arăta precum cinci condamnați la galere biciuiți. Chiar și pe nevastă-sa a izgonit-o din casă, pentru că îl solicita prea mult.

— De unde știți?

— Nu a învățat cum să suporte înfrângerile. Dintr-un Prometeu modern, a devenit un Icarus modern. Credeți-mă: Wolfgang Kempelen este pe cale să se prăbușească, și nu știu de ce l-ați urma și dumneavoastră.

— Din loialitate.

Knaus râse:

— Da, exact. Asta este bine.

— Eu cer treizeci de guldeni. Cel puțin. Altfel, rămân la Pressburg.

— Putem conveni pentru douăzeci și patru, ba nu, pentru douăzeci și doi, mai mult nu veți scoate de la mine. Gândiți-vă: alte calfe ar plăti ca să lucreze cu mine în cabinetul de fizică al Curții.

— Iar alți meșteri ar plăti o avere pentru ceea ce știu eu.

Un moment, Knaus tăcu și bătu darabana cu degetele pe birou.

— Bine. Dacă îmi destăinuiți cum funcționează fanfaronada asta de mașină pentru șah, această ofertă mai este valabilă, atunci voi băga mâna mai adânc în buzunar.

Jakob privi în podea, apoi spre zeița de pe globul pământesc.

— Din păcate, eu fac doar ceasurile, nu și timpul, care este prețios și limitat, zise Knaus văzând că nu primește niciun

răspuns. Se ridică în picioare și împinse brutal scaunul înapoi. Gândiți-vă la oferta mea, dar mai gândiți-vă că de acum prețul mai curând scade decât crește.

Knaus deschise ușa încăperii, pentru a-i face loc lui Jakob să iasă.

Rămâneți cu bine, deși sunt sigur că ne vom revedea curând, spuse Knaus.

— Acesta este modul în care dumneavoastră vă tratați colaboratorii? întrebă Jakob.

— Nu am ținut niciodată să fiu iubit de colaboratori, ci doar de cei bogați și de cei puternici. Ca să vă răspund la întrebare.

Cu asta Knaus închise ușa. Când rămase singur, pe fața lui se ivi un rânjet. Se îndreptă cu pași vioi către *mașina-minune care scrie orice* și, într-un moment de exuberanță, sărută frumoasele picioare goale ale celei care scria. Și mult după aceea încă își mai lingea alama de pe buze.

Johann aflase că piticul trăsese la hanul *De l'Aubier*, dar nu știa dacă era însoțit de cineva. Se știa că bogatul postăvar Carmaux insistase să plătească el costul cazării adversarului turcului. În acest timp, Gottfried Neumann era sărbătorit de numeroși cetățeni la cârciuma hanului.

După cum aflase Johann, Neumann venise în Elveția în urmă cu treisprezece ani, se spunea că din Passau. În La Chaux-de-Fonds avea un mic atelier cu doi lucrători, care se specializaseră în *tableaux animees* – tablouri cu mecanisme integrate de ceas care, atunci când erau întoarse, le animau: fierarii ciocăneau, țăranii treierau spice, femeile scoteau apă, caii galopau, bărcile pluteau, pe cer se plimbau nori. Neumann se împrietenise cu Pierre și cu Henri-Louis Jaquet-Droz și îi asistase prin sfaturi și idei folositoare la construirea vestitelor lor automate multifuncționale, un android scria, unul desena, și cel de al treilea cânta.

Kempelen mai așteptă o oră, îi explică soției că trebuia să plece și porni la drum cu Johann. Noaptea nu fusese prietenoasă, un vânt tăios, care sufla dinspre lacul Neuenburg fugărea pe străzi fulgi de zăpadă, care se adunau pe la colțuri și pe lângă zidurile caselor pentru a înnopta acolo sau pentru a fi vânturați în continuare după câteva clipe. Caldarâmul era acoperit cu brumă. Ambele – zăpada și gheața – se vor topi în dimineața următoare sub soarele de primăvară, dar acum se părea că iarna revenise. Kempelen umbla ferindu-se de vânt în spatele masivului Johann.

După ce Kempelen și Johann își scuturară zăpada de pe mantii și intrară în cârciuma în care era cald, hangiul se îndreptă imediat către ei, pentru a-i anunța că închisese. Kempelen îi vârî în mână câteva monede, și omul amuți. Apoi Kempelen comandă două punciuri și rugă ca ușa să fie încuiată, și de acum să nu mai intre nimeni.

În cârciumă mai era doar hangiul și la una dintre mese se

pierdea o siluetă, care acum ridică privirea. Era Neumann. În fața lui erau o coală de hârtie scrisă, un creion și un pahar. Kempelen se duse la el, trăgându-l pe Johann de mânecă după el. Neumann nu se mișcă.

— Trăiești, zise Kempelen.

— Și tu.

— Da, răspunse Kempelen și zâmbi.

Tăceau amândoi.

Johann făcu involuntar o mișcare ce îi exprima dezacordul față de liniștea așternută după acest prietenos salut reciproc. Kempelen a fost cel care a vorbit din nou:

— Să vă prezint: el este Johann, Johann Aligaier, iar acesta este Tibor…

— Gottfried, Gottfried Neumann.

— *Gottfried…* ia uite, te-ai gândit la tot.

Tibor și Johann își strânseră mâinile.

— El este creierul?

Johann tresări, dar Kempelen îi puse mâna pe braț.

— Este bine, Johann. El știe.

— Jucați grozav, spuse Tibor.

— Mulțumesc. Trebuie să vă întorc complimentul.

Privirea lui Johann căzu pe hârtia de pe masă. Tibor schițase pe ea partida lor întreruptă.

— În toată casa asta nu există o tablă de șah, explică Tibor. Așa că a trebuit să desenez.

Johann arătă cu degetul către partea centrală a desenului.

— Aici va fi o vânzoleală aprigă între tura mea și nebunul dumneavoastră.

— Da, și eu cred asta.

— Credeți că veți câștiga?

— Am să încerc.

Hangiul aduse vinul fierbinte. Kempelen îl întrebă pe Tibor dacă mai dorea ceva, dar acesta dădu negativ din cap. Kempelen îl rugă atât pe Johann, cât și pe hangiu să fie lăsat singur cu Tibor.

Hangiul ieși din încăpere după ce mai puse câteva lemne pe foc. Johann își luă punciul și se așeză în fața focului cu picioarele ridicate. După ce termină băutura adormi sau cel puțin lăsă această impresie.

Kempelen se așeză în fața lui Tibor. Acesta îl privi încordat.

— Arăți bine, spuse Kempelen după ce sorbi o gură de vin. Ai mai albit puțin.

Zâmbind, își trecu mâna prin propriul păr. Fruntea i se mai înălțase, mai puțin părul.

Tibor îl privi pe Johann:

— Este înalt. Cum de încape în masă?

— Am mai modificat câte ceva. Toată partea din spate este liberă, iar el stă pe o scândură care rulează, așa că se poate mișca mai ușor.

Tibor dădu din cap. Kempelen se mai uită o dată pe schiță.

— Spuneai că vrei să câștigi.

— Da.

— Nu ar fi bine pentru mine.

Tibor nu consideră necesar să răspundă.

— Johann este mai bun decât tine, zise Kempelen.

— Atunci nu va trebui să îți faci griji.

Kempelen oftă.

— Aș vrea să pierzi. Este important pentru turc. Vreau să umblu prin toată Europa: Paris, Londra, poate Berlin, târgul din Leipzig. Nu vreau să încep această călătorie cu o înfrângere. Kempelen își scoase mantia și adăugă: îți restitui cei cincizeci de taleri pe care vrei să îi plătești.

Tibor tăcea.

— Vrei mai mulți. Ar fi putut să îmi treacă prin cap. Cât vrei? O sută? O sută cincizeci? Din partea mea poți primi și două sute, eu nu vreau acești bani.

— Nici eu.

— Tu nu te scalzi în bani, pentru ca o asemenea sumă să îți fie indiferentă. Kempelen se mai apropie puțin de el și coborî vocea:

Tibor, eu și Philidor ne am scris. Philidor, marele Philidor, oarecum profesorul tău. El însuși s-a declarat gata să joace contra turcului – și să piardă! Nu este nimic rușinos în asta.

— Nu voi pierde decât dacă Johann mă va învinge. Și dacă ai venit doar ca să mă cumperi, poți pleca imediat ce ai terminat de băut.

— Vrei să mi-o plătești, nu? Vrei să mă umilești, și plăcerea asta, fără doar și poate, valorează cei cincizeci de taleri ai tăi.

— Dacă aș fi vrut să ți-o plătesc, astăzi aș fi deschis în fața tuturor ușile mașinii și aș fi strigat: priviți, iată secretul acestei minuni a mecanicii!

Un buștean trosni în foc.

— De ce ai reconstruit turcul? întrebă Tibor.

— De ce întrebi asta?

— Pentru că sperasem că nu o vei face. Pentru că sperasem că nu va trebui să mai revăd turcul niciodată.

— Ar putea să îți fie indiferent. Kempelen se frecă la ochi, apoi continuă: Există un șir de motive. Cu mașina vorbitoare nu mă descurc. Iar banii s-au împuținat. Terez are acum încă un frățior, sunt cu mine amândoi și trebuie să am grijă de copii. Kaiserul Joseph nu este tot atât de generos ca răposata-i mamă, trebuie să știi asta. Și nu mă place. Dar acum un an, a venit marele principe Pavel al Rusiei în vizită la Berlin și a fost dorința lui arzătoare să facă o partidă cu turcul, așa că Joseph m-a rugat să repun în funcțiune automatul pentru înaltul oaspete. A trebuit să investesc ceva muncă și timp pentru a-i reda mașinii funcționalitatea și aspectul inițial, după cum poți să îți dai seama. Corpul este complet nou. S-a schimbat și culoarea ochilor. M-am folosit de această ocazie pentru a mări mașina în așa fel încât să încapă în ea și un om normal… ca mărime, așa cum este Johann. Și brusc toți își amintesc de mașină și scriu despre ea, Windisch își scoate cartea și, pentru că în patrie turcul era deja cunoscut, am plecat mai departe, pentru a-l arăta Europei. De când a murit împărăteasa și Ofen a redevenit capitala Ungariei, Pressburg nu

mai este ceea ce era odinioară.

— Tu chiar crezi că această călătorie va fi un succes?

— Asta ce vrea să însemne? Vrei cumva să mă intimidezi?

— Cine mai vrea să vadă mașini care se comportă ca oamenii? Între timp, au apărut oameni destui care trăiesc și muncesc din greu ca mașinile. Sclavii adevăratelor mașini. De exemplu, ai noilor războaie de țesut.

— Ce adânc gândit, zise Kempelen și mai trase o dușcă de punci. În Bavaria, reprezentația cu turcul a fost un succes deplin. Mă tem că ești singur în ura ta față de progres, Gottfried!

Tibor se ridică, mototoli hârtia cu redarea partidei întrerupte și se duse la cămin.

— Nu te mai urmărește baronul Andrássy? întrebă fără a se mai întoarce.

— Andrássy este mort de patru ani. Căzut în războiul pentru Bavaria. Probabil că a murit așa cum a vrut.

— Blestemul turcului.

— Ai perfectă dreptate. Ce lipsă de gust!

Tibor aruncă schița lui în foc, lângă Johann care dormea, și privi cum flăcările înghițeau desenul cu tabla de șah. Oricum, în această noapte nu se va mai putea gândi la ea.

Tibor deschise ochii. În fața lui se afla Elise. Purta o rochie roșie, peste ea o pelerină bleumarin și în brațul stâng ținea un copil înfășat. Aceasta surâse și făcu un pas către Tibor. Își trecu mâna dreaptă peste bustul lui gol și descoperi rana lăsată de glonț.

— O gaură de aerisire pentru mecanism?

Tibor era excitat. Ea își introduse mâna, cu degetele înainte, în pieptul lui. Mâna dispăru în carne până la încheietură, intrând ca în unt. Apoi trase mâna. Ținea în ea inima lui. Era roșie și strălucitoare ca un măr. Dar când ea o întoarse între degete, el văzu că nu era inima, ci un ceas. Tibor privi în jos, spre gaura făcută de glonț. Sub piele erau stinghii, sârme și tuburi distruse. Acoperite cu paie și lut. Din tuburi curgea ulei. Când ridică privirea, Elise deja plecase. El avea penisul dur ca lemnul. Și membrele îi erau din lemn: când mișcă mâna, văzu că aceasta era cioplită din lemn de culoare deschisă. O balama mare ținea unit la cot brațul de antebraț. Datorită unei mulțimi de balamale mici putea mișca degetele. Tibor se privi cu ochi de sticlă într-o oglindă. Pe frunte avea scris cu litere negre, ebraice, *aemaeth*. Ciudat era că acestea nu se vedeau invers în oglindă. Și mai era ciudat că el știa să le citească. Se întoarse. Trebuia să meargă la biserică. Acolo putea fi ajutat. Biserica era înaltă, construită din piatră închisă la culoare. Fumul de tămâie plutea printre băncile bisericii precum ceața. Tibor dădu fuga la altar, unde preotul fuma pipă. Fumul de tămâie provenea de fapt de la mahorcă. Preotul purta turban. Era Andrássy, îmbrăcat cu caftanul turcului. Acesta îi făcu lui Tibor semn cu mâna stângă să se apropie. Zâmbea.

— Învinge-mă.

Pe altar era o tablă de șah. Jocul îl deschise Tibor. Bineînțeles că va câștiga. În loc de a juca cu piese roșii, Andrássy juca cu piese negre. Și tabla de șah avea pătrățele albe și negre. Tibor miji

ochii: tabla de șah se mărea. Acum avea nouă pe nouă pătrățele. Apoi se făcu de o sută de pătrățele. După care crescu la două sute cincizeci și șase. Întreg altarul se acoperi de pătrățele albe și negre. Iar Andrássy dispunea acum de piese de șah noi, despre care Tibor doar citise până acum: o cioară, o barcă, o căruță, o cămilă, un elefant, un crocodil, o girafă. Acestea făceau mutări necunoscute lui Tibor. Mergeau în curbe. Săreau la distanțe mari. Pasărea fu mutată dintr-o poziție în alta, foarte îndepărtată, unde luă fără niciun avertisment calul lui Tibor. Andrássy zâmbi. Cât de mult semăna cu sora lui! Lacul de pe față îi crăpă. Pielea îi cădea ca niște petice pe podea. În spatele ei se iviră oasele. Carnea i se desprindea de pe corp precum mortarul de pe peretele unei case. În cele din urmă, rămaseră din el doar un schelet și capul, o tigvă goală. Însă zâmbetul persista. Mâinile scheletului acționau simultan. Când Tibor făcea o mutare, adversarul făcea două. Piesele albe erau luate la grămadă. În cele din urmă, bestiariului cu figuri negre i se mai opunea doar regele alb.

— *Maeth,* spuse scheletul.

Tibor ridică regele de pe câmp, pentru ca acesta să nu poată fi luat. Băgă figurina în gură. Era moale și sângera când o mușcă. Lui Tibor îi plăcea gustul cald al fierului, înghițea tot și figurina, și sângele. Scheletul îl înșfăca. Tibor vru să se ferească și să fugă. Dar capul și membrele îi erau prinse în sfori. Capetele sforilor erau ținute de adversar. Și acesta îl trăgea pe Tibor către sine. Îl târî pe Tibor cel din lemn pe tabla de șah. Cu degetele-oase încerca să șteargă literele de fruntea lui. Tibor țipa. Turcul îi puse mâna liberă pe gură și țipătul fu înăbușit. Tibor nu mai putea respira.

Tibor se ridică brusc. Elise îi ținea mâna pe gură. El respira șuierând doar pe nas. Ochii îi erau larg deschiși. S-ar fi eliberat imediat de orice altă mână, dar acum rămase nemișcat. Ea ședea pe pat. În cealaltă mână ținea o lumânare. De ce ședea pe patul lui? Cum de ajunsese la Viena? Unde erau Kempelen și Jakob?

Pentru a reveni din vis la realitate avu nevoie de câteva

momente. Desigur că nu se afla la Viena. Se întorseseră de două zile la Pressburg. Era în odaia lui din Donaugasse. Ceea ce tot nu explica ce făcea ea la el, în camera lui, în miez de noapte. De când se întorsese, nu o văzuse. Era ca și cum ar fi desprins-o din visul lui, chiar dacă ea purta hainele ei obișnuite, peste care avea un șal și o haină în roșu și albastru. Ceea ce era comun visului și realității era bustul lui asudat și acoperit doar cu bandajul, și faptul că simțea în gură gustul sângelui.

— Da? întrebă ea.

Tibor dădu din cap. Ea luă mâna de pe gura lui. Avea pe palmă salivă și sânge. Își șterse mâna pe așternut. În somn, Tibor își mușcase limba. Își linse sângele de pe buze și trase cearșaful ceva mai sus, ca să își acopere corpul.

— Îmi pare rău, dar voiai să țipi. Domnul von Kempelen nu trebuie să ne audă.

Ea vorbea aproape în șoaptă. Apoi puse lumânarea pe noptieră și își scoase șalul. Tibor privi cadranul ceasului de pe masa lui de lucru. Era puțin după ora patru, și era cald de parcă ar fi fost la amiază.

— Ce… de ce ești aici? întrebă Tibor. Ce s-a întâmplat?

— Am găsit la gunoi un bandaj plin de sânge și m-am gândit că trebuie să fie al tău. Eram îngrijorată.

Ea arătă către bandajul de pe pieptul lui.

— O împușcătură, explică el. Andrássy a fost.

— Este grav?

— Nu știu. Rana nu este mare. Dar nu se vindecă.

— Ai febră.

— Da.

— Pot să văd?

Scoaseră împreună bandajul. Degetele ei le atingeau pe ale lui, îi atingeau brațul, spatele și pieptul. Îndepărtară bandajul și, în mână cu lumânarea, Elise se apropie la două palme de pieptul lui. Plaga străpunsă din coapsă, cu care se alesese Tibor cu ani în urmă în bătălia pentru Torgau se cicatrizase repede, și aproape

fără dureri. Dar rana făcută de Andrássy nu voia să se vindece, pata din jurul ei se mărise. Și se inflamase. Marginile rănii erau tari, fără ca rana să se fi închis. Puroiul sclipi pentru prima dată la flacăra tremurătoare a lumânării. Tibor știa că era rău, totuși priveliștea Elisei, care se încruntase, îl nemulțumi. Ea oftă.

— Ai nevoie de un medic.

El ar fi dorit ca ea să fi spus altceva.

— Nu se poate.

— Asta este dispoziția lui Kempelen?

— Are dreptate. Medicul mă va trăda.

— Începe să facă puroi. Dacă nu se ocupă nimeni de rană, mori de cangrenă.

— Este alternativa la a fi spânzurat? Mă aflu la mila Domnului.

Elise dădu din cap.

— Ți-a îngrijit Kempelen rana?

— Nu se pricepe la așa ceva.

— Ca să vezi. Există vreo disciplină la care să nu se priceapă?

Tibor fu surprins de tonul ei agresiv. Elise sesiză și coborî privirea.

— Pot să îți aduc un medic, dacă vrei.

— Nu. Chiar nu vreau.

— Bine. Ea apucă geanta pe care o lăsase pe podea și scoase din ea o sticlă, câteva prosoape albe, o foarfecă, ac și ață. Atunci am să o fac eu.

Tibor o privi cu ochii mari.

— Te pricepi?

— Puțin. Dar este oricum mai bine decât să nu facem nimic și să ne încredem doar în mila Domnului. Îmi pare rău. Nu am vrut să hulesc. Doar îmi făceam griji.

Tibor clătină din cap.

— Sunt sigur că El manifestă înțelegere.

Ea deschise sticla și i-o întinse lui Tibor.

— Bea!

Tibor se încruntă, dar bău o înghițitură. Era *borovicka.* Se

strâmbă și lăsă sticla scârbit.

— Toată, zise Elise.

— Ce? De ce?

— Pentru că vei avea nevoie, explică ea și ridică în aer un ac curbat. Mie mai lasă-mi doar o gură.

Așa că Tibor bău șnapsul de ienupăr. Era cam un sfert de litru. În final, nu îi plăcu gustul, dar băutura deveni cel puțin suportabilă. Alcoolul acționa aproape pe loc: observă cum privirea, mișcările și gândirea i se încetineau și cum ceda durerea din piept. Ce curios, la două din cele trei întâlniri cu Elise, el fusese băut. Între timp, Elise băgase ața în urechea acului de cusut. Cu ce mai lăsase Tibor în sticlă, udă unul dintre prosoape.

— Pot să încep?

Cu capul greu, Tibor confirmă. Elise îi șterse pieptul cu prosopul umed. Mirosul amărui al băuturii se răspândi în odaie. Când prosopul atinse rana, parcă trecuse peste ea un fier încins. El gemu, în timp ce mâinile i se înfipseră în pat. În ochi avea lacrimi. Elise retrase mâna.

— O, *Santa Madre de Dio,* zise el când fu în stare să vorbească din nou.

— Îmi pare rău.

După ce el se mai destinse, ea continuă să îi curețe pieptul și rana, dar procedă cu mare atenție. Tibor strângea din pumni și din dinți.

— Dacă te ajută, ține-te bine de rochia mea, zise ea.

Tibor duse mâna la coapsa ei, unde rochia se drapa și apucă strâns o cută. Îi simțea coapsa sub material când ea se mișca. Părea că pe ea nu o deranja asta. Cu prosopul umed își curăță mâinile și acul. Apoi începu să coasă. Pentru asta, Tibor trebui să se întindă bine pe spate. Ea se aplecă asupra lui și boneta îi împiedica părul să se reverse peste pieptul lui Tibor. Împunsăturile acului dureau mai puțin, ceea ce probabil că era un efect al băuturii. O privea lucrând. Era concentrată și, neintenționat, își mușca buza inferioară în timp ce cosea.

— Pot să vorbesc? întrebă Tibor.

— Dacă stai liniștit.

— Unde ai învățat asta?

— Câte ceva am învățat de la mama. Restul la școala mănăstirii. Acolo a trebuit să cos rufărie… nu carne și piele.

— Unde trăiesc acum părinții tăi?

— În cer. Au murit pe când eram copil și am crescut la nașul meu.

— Și încă nu te-ai căsătorit?

— Nu, mai aștept.

— Dar desigur că îți dorești să ai curând o familie, nu este așa?

Elise oftă. Nu își clintea privirea de pe rană. După o pauză, răspunse:

— Natural. Apoi întrebă: Și tu?

Tibor înălță capul, o privi, dar era evident că nu intenționase să râdă de el punându-i această întrebare.

— Nu mi-aș putea imagina ceva mai frumos.

— De când ești pe drumuri?

— De la paisprezece ani.

— Ce te-a determinat să pleci din casa părinților?

— Părinții înșiși, răspunse el zâmbind trist.

I-a povestit cum părinții nu l-au iubit niciodată, dar l-au tolerat, iubire i-au acordat destulă surorii lui, care era sănătoasă, până când a început să fie vorbit în sat de rău, ceea ce i-a determinat să îl alunge. I-a descris pribegia prin Austria, Boemia, Silezia și Prusia, întâmplările din război, timpul petrecut la mănăstire, și anii de după aceea, legați de șah. Din când în când, se oprea din vorbit, când o împunsătură a acului îl durea mai tare.

— De ce nu ai revenit la mănăstire? întrebă ea.

— Pentru asta m-am simțit totdeauna prea mic.

— Adică, starețul ar fi avut ceva împotriva unui mic călugăr?

— Nu m-am referit la corp, ci la suflet.

Elise îl privi în ochi. Deschise gura pentru a spune ceva, dar nu

găsi cuvintele potrivite. Reveni la cusut.

— Și de ce joci șah atât de bine?

— Nu știu. Chiar că nu știu. Dar cred că... Dumnezeu l-a blagoslovit pe fiecare dintre noi cu câte un dar desăvârșit. Noi putem doar spera că într-o zi vom descoperi în ce constă desăvârșirea noastră. De ce joc șah atât de bine? De ce Jakob poate trezi la viață lemnul mort? De ce ești tu atât de minunată?

Elise nu răspunse. Puse mâna pe foarfecă și reteză ața scurt deasupra pielii lui Tibor. Acesta se ridică cu greu și își examină cu privirea pieptul. Precum colțurile unei stele cusătura unea strâns marginile găurii făcute de plumb. Elise luă un prosop nefolosit, ca să își șteargă transpirația de pe față.

— Îți amintești de discuția noastră? întrebă Tibor. Îl vei informa pe episcop? Acum trebuie să fug?

Elise scutură din cap:

— Ești rănit. Nu poți să pleci la drum. Am să aștept.

Tibor zâmbi.

— Mâine mă duc la Kempelen și îi cer simbria mea. Îmi datorează mai mult de două sute cincizeci de guldeni. În viața mea nu am avut atâția bani și nici nu am nevoie de atâția. Îți voi da ție o sută. Pentru ceea ce ai făcut pentru mine și pentru viitorul tău.

— Nu voi accepta.

— Bineînțeles. Știam că vei spune asta.

— Ești beat.

— Da. Dar asta nu schimbă nimic.

Elise luă un bandaj curat și îi înfășură cu el pieptul.

— Unde te vei duce?

— Nu știu. Pur și simplu voi fugi.

Când Elise termină de bandajat, își strânse în tăcere ustensilele și cârpele murdare. Apoi se așeză pentru ultima dată pe marginea patului.

— Ar trebui să lași lumânarea aprinsă. În acest fel mirosul *borovickăi* se va diminua până mâine.

— Te iubesc, spuse dintr-odată Tibor. Maica Domnului îmi este

martoră cât de mult te iubesc; cât de mult te iubesc și cât de mult te doresc; atât de mult, încât aș vrea să iau un cuțit și să îmi străpung trupul cu el, doar pentru a fi îngrijit de mâinile tale.

Se făcu liniște. Se mai auzea doar foșnetul slab al lumânării care ardea. După ce un timp Elise se luptă cu sine, înghiți în sec. Epuizat, Tibor se sprijini de perete.

— Iartă-mă. Te rog să nu spui nimic, și mai ales ceva bun. Du-te. Du-te, iar eu voi dormi și voi visa în continuare.

Elise se ridică și își luă geanta. Îl privi pe Tibor. Apoi se aplecă asupra lui, îl sărută pe fruntea asudată și părăsi încăperea. Oricât de ușor se strecura ea, Tibor îi auzi fiecare pas făcut până la scară. Afară, în curte, un sturz începu să cânte.

Nu ar fi trebuit să îl sărute. Dar a vrut să îl sărute, așa cum stătea întins acolo: mic și slăbit, băut, rănit de moarte și îndrăgostit fără de moarte. O credea o sfântă. Voia să îi dea o sută de guldeni, ce nebunie! Tocmai ei să îi dea jumătate din avutul lui! Femeii care l-a mințit de la început și până la sfârșit și care voise să îl trădeze. Buna lui credință, evlavia lui adâncă în ciuda tuturor loviturilor sorții o înfuriau de-a dreptul. Ajunse la poarta Lorenz și coti în Spitalgasse. Primele păsărele ciripeau pe acoperișuri. Pressburg era totuși un sat. La Viena, chiar și la această oră ar fi fost oameni pe stradă. Dar în Pressburg caldarâmul era acum încă un loc de întâlnire al păsărilor, vulpilor, iepurilor și șobolanilor. Elise își va schimba hainele în camera ei, apoi va reveni la slujba ei cotidiană din casa Kempelen, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Deci lucrurile luaseră rapid o altă turnură. Mărturisirea făcută de Tibor înaintea plecării la Viena fusese o mare realizare. Dintr-un foc îi avea la mână pe Kempelen și pe Knaus, dar acum turcul se întorsese de la Viena, și ceea ce descifrase din neobișnuita muțenie a lui Jakob era că reprezentația din fața împărătesei eșuase. Pe Kempelen abia îl mai văzuse și, atunci când se vedeau, Kempelen vorbea cu ea doar strictul necesar. Ce îi va cere acum Knaus? Putea ori trebuia ea să se retragă? Și-ar fi dorit-o. Jakob

își pierduse veselia, și aroganța lui Kempelen se transformase în melancolie: de o asemenea societate nu avea nevoie. Voia să se întoarcă la Viena, să dezbrace hainele simple de slujnică și să revină la Curte în mătăsuri și brocart.

Și dacă se gândea mai bine, puțin îi păsa ei de Knaus și de cei ca el. Și nu voia să îl părăsească pe Tibor. El avea încredere în ea, chiar o iubea, și cu toate că, normal, ea nu îl iubea și nu îl va iubi niciodată, nu putea să îl iubească, se simțea răspunzătoare față de el, oricât refuza ea să creadă asta.

Simțea nevoia de a schimba ținta deplasării, de a coborî la Dunăre, de a se întinde în iarba umedă, de a urmări cum pălesc stelele și cum sar dimineața peștii la suprafața apei. Îi părea rău de viața ei. Știa că ar fi la fel de puțin fericită cu altă viață, viața cu care îl amăgise pe pitic, dar acum și-ar fi dorit ca totuși să fi trăit așa. Ar fi preferat să fie o nefericită fată în casă decât să fie o nefericită metresă, o nefericită spioană.

Copilul i se mișcă în pântece. Se opri în strada goală și așteptă ca acesta să se liniștească.

*

Elise se întoarse la casa Kempelen puțin după ora șase. Cumpărase de la piață chifle și cornulețe, ouă proaspete și lapte. După ce lăsă cumpărăturile la bucătărie, aduse lemne de foc din curte. Deși aerul era călduț, îi era răcoare și mai rămase puțin lângă soba cu ușița deschisă, încălzindu-se la foc. Apoi puse apă de cafea. Măcină cafeaua și o puse în cana mare. Scoase din dulap unt și miere, le puse pe tavă alături de pâine și tăie șunca. Când apa începu să fiarbă, se întoarse spre sobă. În ușa deschisă era Wolfgang von Kempelen, în cămașă, pantaloni și cizme înalte de călărie, cu brațele încrucișate, sprijinit cu un umăr de cadrul ușii. Zâmbea. Elise se sperie și duse instinctiv mâna la piept.

— Bună dimineața, spuse el încet, ca și cum casa ar fi fost plină cu oameni care dormeau și pe care el nu voia să îi trezească înainte de vreme. Nu am vrut să te sperii, dar erai atât de preocupată, că nu am vrut nici să te deranjez din treabă.

Continuă, te rog!

Elise trase adânc aer în piept.

— De cât timp stați acolo?

— De o eternitate. Fierbe apa.

Elise luă apa clocotită și o turnă peste cafeaua măcinată, care o absorbea șuierând.

— Arăți obosită. Ai dormit prost?

Elise dădu din cap fără a-și lua privirea de la cană. Și ea ar fi putut spune același lucra despre el, căci, judecând după cearcănele întunecate de sub ochii lui, nu dormise toată noaptea – chiar dacă lumina din camera sa fusese stinsă. De acest lucru ea se asigurase înainte de a-l vizita pe Tibor. Arăta totuși binedispus, deprimarea observată de ea ieri dispăruse în mod ciudat.

— Sărmană Elise, cer prea mult de la tine, nu este așa?

— Merge.

— Va fi mai ușor pentru tine. În curând, o voi ruga pe draga mea Anna Maria să se întoarcă cu Terez de la Gomba. Nu vom mai fi doar noi și vei avea poate ceva mai puțină treabă. Cafeaua miroase grozav.

— Mulțumesc, stăpâne.

— Te pot ajuta?

— Nu, mulțumesc. Sunt aproape gata.

— După-amiază, îți poți lua liber.

— Mulțumesc mult. Elise puse cafeaua pe tavă și turnă lapte într-o cănița. Cum a fost la Viena?

— Oh, fabulos, răspunse el cu privirea în tavan. Da, Viena a fost fabuloasă. Data viitoare, te luăm cu noi.

Elise se îndreptă către dulap, ca să ia o ceașcă și o farfurioară. Trebuia să se ridice în vârful degetelor de la picioare.

Kempelen se desprinse din cadrul ușii.

— Așteaptă.

Scoase vesela în locul ei și o puse pe tavă. Apoi o privi, îi atinse bărbia cu degetele mâinii drepte, i-o ridică puțin, mâna îi alunecă pe obraz până la ureche și o sărută. Gura Elisei era deja deschisă

și rămase așa. Ea închise ochii. El îi strecură limba printre buze. Și îi atinse capul și cu mâna stângă. Erau atât de aproape unul de altul, că sânii ei atingeau cămașa lui și fiecare observă că celălalt respira mai repede. Ea își trase pântecele spre înapoi, ca el să nu bage de seamă că acesta era bombat. Își ținea mâinile în aer, incapabilă să îl atingă pe Kempelen ori să le lase jos. Knaus săruta lacom și umed, Jakob, în ciuda lăudăroșeniei, săruta ca un elev de școală. Altfel stăteau lucrurile cu Kempelen: în alte circumstanțe, Elise ar fi gustat acest sărut. Dar acum înțelese de ce baroneasa Jesenák îl dorise.

Apoi Kempelen o lăsă, dar ținându-i în continuare capul între mâini și privind-o în ochi. Își strângea cu putere buzele, de parcă se gândea intens la ceva. Pe chip, îi apăru un zâmbet. Ridică mâinile, cu degetele de la mâna stângă îi aranjă după ureche o șuviță de păr, dădu din cap, luă tava cu micul dejun și părăsi bucătăria fără să mai spună o vorbă. Elise îl auzi cum urca treptele către camera lui de lucru. Fără să vrea, își linse buzele reci și umede.

După-amiază, Kempelen bătu la ușa lui Tibor și, fără să intre, îl rugă pe pitic să vină în camera lui de lucru imediat ce va avea timp. Tibor se îmbrăcă și traversă atelierul către camera lui Kempelen. Mașina vorbitoare se afla pe podea, într-un colț, protejată de praf cu o bucată de pânză. Kempelen întorsese modelul în ghips al capului omenesc cu partea retezată către perete, așa că dădea impresia unui cap jumătate zidit. Pe birou, se aflau o mulțime de scrisori, notițe, articole din ziare și un calendar, toate meticulos aranjate. Pe o masă separată, era o tavă cu pâine, două cești și o cană mare cu cafea, a cărei aromă puternică umplea întreaga încăpere.

Kempelen așezase fotoliul lui cu speteaza la fereastră și ședea picior peste picior. Avea în poală un suport pentru desen, iar pe el un desen neterminat al automatului pentru șah. Părea foarte binedispus. Parcă tensiunea creată de moartea Ibolyei, de necazurile cu baronul Andrássy și cu Biserica, și mai ales de

fiascoul de la Schonbrunn îl părăsise. Lăsa impresia că întinerise cu câțiva ani. Tibor oferea o imagine contrară: palid și transpirat, marcat de durerile zilelor anterioare. Consumul exagerat de *borovicka* avea ca rezultate durerile de cap și amețeala. De dimineață și până acum, nu mâncase nimic, în schimb băuse multă apă.

— Arăți refăcut, zise totuși Kempelen. Puse suportul, schița și cărbunele pentru desen pe masă și îndreptă fotoliul. Te simți mai bine?

— Puțin mai bine.

— Mă bucur să aud asta. Vrei să bei o cafea? Sau preferi un vin ori un lichior?

— Aș vrea o cafea, vă rog.

Kempelen turnă cafea într-o ceașcă și i-o întinse. Își puse și el cafea, se așeză și zise:

— Aș vrea să discut cu tine despre viitor.

Tibor dădu din cap. Cafeaua era delicioasă, revigorantă și în același timp sățioasă.

— Aș vrea să îl rog pe primarul Windisch să vadă încă o dată personal automatul pentru șah, pentru ca apoi să scrie un articol despre asta. Gravat în aramă. Bătu cu degetul în suportul pentru desen și continuă: Aș face-o eu însumi, dar timpul... *Pressburger Zeitung* este citit mult dincolo de limitele acestui oraș, iar un reportaj despre turc ar fi un subiect bun pentru magazinul lui Windisch și o reclamă pentru noi, făcută fără cheltuieli. Kempelen ridică de pe masă un număr al gazetei *Mercure de France*, pe care abia îl primise de la Paris, și adăugă: Dacă automatul este o temă în îndepărtatul Paris, atunci cu siguranță că este și aici.

Tibor lăsă jos ceașca, dar, înainte de a fi apucat să spună ceva, Kempelen reîncepu:

— Vreau o altă apariție amplă, ca aceea de la Palatul Grassalkovich, dar de această dată în fața orășenilor. Poate că voi închiria Teatrul Italian. Ori mergem pe insula Engerau și prezentăm turcul foarte potrivit în pavilionul turcesc de acolo. Și

în plus fiecare vizitator va primi o cafea Mokka și o pipă cu tabac! Nu ar fi grozav? Desigur că reprezentațiile săptămânale de aici, din casă, vor continua.

Vara va trece curând, se va face din nou frig și întuneric; atunci, oamenii vor manifesta din nou chef de *divertissements,* iar turcul va fi exact ceea ce le trebuie. Un automat ce degajă mister, posibil chiar blestemat, în lumina lumânărilor, în timp ce afară vântul șuieră pe străzi, cu toții se vor strânge mai mult unul într-altul. Anna Maria va reveni curând de la reședința noastră de vară, vom căuta o a doua slujnică pentru a face față năvalei vizitatorilor. Mă gândesc ca în viitor automatul să prezinte și săritura calului. Știi care: calul sare pe fiecare din cele șaizeci și patru de pătrățele, fără a atinge una dintre ele de două ori, o glumiță drăguță. Și va trebui să călătorim! A sosit timpul ca la Viena să jucăm nu doar în fața împărătesei, deși voi insista ca și până acum pentru revanșă, ci și în fața poporului. Și apoi vom vedea ce ținte ne vom mai fixa. Ofen, Marburg... Salzburg, Innsbruck, München, poate Praga... Sunt sigur că pretutindeni turcului i se va face o primire caldă. Încoronații și învățații se vor înghesui la reprezentațiile noastre. Pe altarul turcului îți voi jertfi cei mai vestiți oameni și cei mai buni jucători de șah din Europa!

Tibor tăcea.

— Tu ce zici? întrebă Kempelen.

— Mă gândeam... ați spus că... Viena va fi ultima prezentare a automatului.

Kempelen părea șocat sau cel puțin așa voia să lase impresia.

— Nu am spus asta niciodată. Când am spus asta? Și mai ales, de ce?

— Mă gândeam... din cauza adversarilor dumneavoastră. Și pentru că vreți să construiți cealaltă mașină.

— Una nu o exclude pe cealaltă. Și în ce îi privește pe pisălogi, Batthyány nu se află mai sus decât ducele Albert, iar baronului Andrássy sper că i-a trecut tignafesul după acest atac nenorocit.

— Am pierdut împotriva împărătesei.

— Da, și? Înfrângerea ta de atunci a dăunat solicitărilor? Nicidecum! Ba dimpotrivă: imediat după ce turcul și-a arătat slăbiciunea, au venit cu grămada! Pentru supușii ei, împărăteasa este o semizeiță, nu surprinde pe nimeni că tocmai ea l-a învins pe turc. Ceea ce nici nu înseamnă că pe viitor nu mai poți să pierzi, spuse Kempelen făcându-i cu ochiul.

Tibor simulă că mai ia o gură de cafea, deși ceașca era goală demult, mai avea doar un zaț negru și noroios pe fund. Trebuia să se gândească.

— Trebuie înainte de toate să îl conving pe Joseph, continuă Kempelen, deoarece într-o zi, în viitorul nu prea îndepărtat, împărăteasa nu va mai fi, și să îi obțin bunăvoința. Cu cât îl voi convinge mai repede că turcul este o minune desăvârșită, și nu un ceas-jucărie inutil, cu atât mai bine. Ca să nu mai vorbim despre faptul că este momentul să îi dăm o lecție acestui ghebos Knaus, pentru impertinența lui.

— Eu nu pot să joc, zise Tibor.

— De ce nu poți?

— Încă nu îmi pot mișca bine brațul. Nu vreau să se mai întâmple încă o dată ceea ce s-a întâmplat la Viena.

— S-a întâmplat pentru că a trebuit să joci pe întuneric, nu din cauza rănii.

— Dar pericolul continuă să existe.

Kempelen dădu din cap.

— Sigur, sigur. Ai dreptate. Reflectă un moment, apoi adăugă: Voi aduce cât mai repede un medic. El se va ocupa de rană, la nevoie o va coase, după care te vei însănătoși mai repede și vei fi apt de joc.

— Nu, ripostă Tibor și involuntar ridică gulerul cămășii ceva mai sus, deși cusătura cu ață neagră era acoperită de bandajul nou. Spuneați că un medic…

— Nu te teme. Cunosc unul în care pot avea încredere.

— Nu am nevoie de medic.

— Nu te prosti, Tibor! Bineînțeles că ai nevoie. M-am opus prea

mult, așa că nu încerca brusc să mă convingi. Kempelen luă pana din călimara cu cerneală și adăugă notițelor o listă lungă. Vom începe prezentările abia după ce tu te vei însănătoși complet. Kempelen ridică privirea de pe listă și întrebă: Mai dorești altceva?

— Îmi pot primi simbria?

Kempelen lăsă pana jos:

— De ce? Nu ai încredere în mine?

— Ba da, dar…

— Dacă ai nevoie de ceva, spune-mi mie ori lui Jakob, și noi vom procura ce dorești.

— Nu este asta.

— Atunci ce este? Kempelen puse pana în călimară. Dacă ai încredere în mine, nu există niciun motiv pentru a-ți plăti simbria. Nu o poți cheltui, iar la mine este la fel de sigură ca la orice depozit bancar. Numai dacă… numai dacă nu intenționezi să pleci din Pressburg fără ca eu să știu. Și în acest caz eu voi face pe dracu-n patru ca banii să îți parvină pe drum.

Kempelen îl cercetă pe Tibor cu o privire pătrunzătoare. Tibor era treaz. Amețeala și durerile de cap dispăruseră, și nici măcar rana nu îl mai durea.

Piticul puse ceașca pe birou, în fața sa, și zise:

— Da, aș vrea să plec din Pressburg. Nu vreau să mai fac pe turcul. Vă sunt recunoscător pentru tot ce ați făcut pentru mine, dar vreau să renunț la munca aceasta, înainte de a se întâmpla o nenorocire mai mare.

Pentru un moment, Kempelen rămase nemișcat, apoi își împreună mâinile ca pentru rugăciune. Se uita fix la Tibor, dar clipea des, de parcă îi intrase ceva în ochi.

— Vrei o simbrie mai mare? întrebă în cele din urmă.

— Nu. Nu mai vreau nicio simbrie.

— Înțeleg. Tu chiar vrei să încetezi. După ce Tibor confirmă, Kempelen adăugă: îmi poți explica de ce?

— Nu mai suport viața asta. Când nu sunt blocat în mașină, sunt blocat în camera mea. Apreciez compania dumneavoastră și

pe a lui Jakob, dar vreau să fiu iarăși afară, înapoi printre toți oamenii.

— Oamenii de afară te batjocoresc și te disprețuiesc. Ai uitat asta?

— Nu. Dar între timp am ajuns să prefer respingerea din partea lor în locul lipsei acesteia.

— Poate găsim o modalitate de a te caza altundeva… unde te poți mișca liber.

— Nu este suficient. Eu nu vreau să mai am de-a face cu această mașină. Pot trăi manevrând un obiect blestemat de biserica mea, pot trăi cu teama de Andrássy, dar nu pot trăi cu vina de a fi ucis un om. Privi schița făcută de Kempelen automatului și continuă: De câte ori văd turcul, chiar și acum, mă gândesc că am omorât-o pe baroneasă, și asta nu suport.

Un moment, Kempelen păru că va riposta, dar zise:

— Avem o convenție.

— Rețineți din simbria mea, dacă socotiți că am încălcat o convenție. Rețineți douăzeci, cincizeci, o sută de guldeni, dar lăsați-mi atât cât să pot să mă hrănesc o săptămână. Trebuie să plec. Îmi pare rău, trebuie să plec. Știu că mă prăpădesc dacă rămân.

— Te vei prăpădi dacă mă părăsești! Eu te-am scos din închisoarea din Veneția. Erai bolnav, plin de vânătăi, bătut, îmbrăcat în zdrențe ce puteau a rachiu, într-o celulă lipsită de lumină, numai cu apă și pâine. Vrei să te întorci acolo? Casa aceasta poate li o colivie, dar este o colivie din aur, în care nu duci lipsă de nimic.

— Nu voi ajunge niciodată în starea în care mă aflam la Veneția, Dumnezeu este cu mine. Și dacă voi eșua totuși, va fi ultimul meu eșec în această viață.

— Ai febră?

— V-aș fi spus toate acestea mai demult, dacă nu aș fi sperat că mă veți concedia după Viena.

— Știi că fără tine nu pot merge mai departe?

— Căutați un alt șahist. Vă ajut să îl găsiți și îl pregătesc eu. Căutați altul ca mine.

— Nu există un altul ca tine. Ești unic.

Tibor privi scurt pe masă, unde se aflau ambițioasele planuri ale lui Kempelen:

— Îmi pare rău, trebuie să plec.

Kempelen respiră adânc și se rezemă de speteaza fotoliului, cu brațele încrucișate pe piept.

— Și mie îmi pare rău, pentru că trebuie să îți interzic asta.

— Îmi permiteți, signore, nu îmi puteți interzice. Sunt un om liber.

— Ai dreptate, nu îți pot interzice. Dar te pot amenința.

— Cu ce?

Kempelen zâmbi trist:

— Tibor, Tibor. Nu mă face să ajung până acolo încât să fiu nevoit să te amenințez. Pentru prietenia noastră.

— Cu ce vreți să mă amenințați?

— Tibor, noi nu vrem să ne otrăvim relația, nu? Ce tristețe va fi în această casă, dacă va trebui să lucrăm împreună, dar nu ne-am suferi unul pe altul?

— Cu ce vreți să mă amenințați? insistă Tibor.

Kempelen oftă:

— Bine. Voi povesti jandarmeriei că mai întâi ai dezonorat-o pe baroneasa Ibolya Jesenák, după care ai omorât-o.

— A fost un accident! strigă Tibor.

— Nu așa cum să îl zugrăvesc eu.

Tibor sări de pe scaun.

— Iar eu am să susțin că atunci când ați aruncat-o de pe balcon ea nu era moartă!

— Admițând că vei susține această înfiorătoare minciună fără să roșești, cine va li crezut? Un cavaler austro-ungar și consilier aulic… ori un pitic italian, al cărui ultim domiciliu cunoscut este închisoarea orașului Veneția?

Tibor rămase dator cu răspunsul. Respira cu atâta greutate, că

plămânul lui drept îi apăsa dureros rana.

— Alegerea îți aparține, spuse Kempelen. Ori eu, ori spânzurătoarea. Poți trăi plăcut în automat, fie și ca prizonier, dacă așa te simți, sau poți fi liber. Liber și mort.

— Voi primi o altă locuință?

— Nu. Acum nu mai primești. Ar fi trebuit să accepți această ofertă atunci când ți-am făcut-o; acum nu mai este valabilă. Știu că vrei să fugi din Pressburg, așa că rămâi în această casă, unde te pot supraveghea. Și dacă totuși nutrești planuri de fugă, să știi că zona din jurul Pressburgului este dens populată. Aici nu există păduri ori munți în care să te poți ascunde. Nu vei avea bani și pe nimeni care să te ajute. Și nu vei putea să îți faci statura de nerecunoscut. Jandarmii te-ar găsi în mai puțin de o zi.

Tibor vru să sară la gâtul lui Kempelen sau și mai bine să calce în picioare mașina vorbitoare, până când această minune neterminată ar ajunge țăndări. Dar, dacă își va pierde controlul, s-ar ajunge la o catastrofă. Își reținu furia strângând puternic de marginea biroului.

— *Sei il diavolo,* izbucni el.

— *Non e vero,* Tibor. Nu am vrut să te amenințe, am spus asta, dar nu ai vrut să mă asculți. Nu mi-ai lăsat o alternativă. Și, cu toate că probabil acum mă urăști, mie îmi ești drag ca și înainte. Faptul că în ciuda tuturor neplăcerilor îți fac rost de un medic ar trebui să îți dovedească acest lucru.

Tăcură amândoi. Kempelen se ridică și trecu pe lângă Tibor la o distanță apreciabilă, pentru a deschide ușa atelierului.

— Hai să terminăm discuția aceasta neplăcută, propuse el, înainte de a fi spuse și mai multe chestiuni ce ar dăuna prieteniei noastre.

Tibor ieși din încăpere. Imediat ce Kempelen închise ușa după el, ochii i se umplură de lacrimi de furie. O clipă, se gândi să se îndrepte spre scări și să iasă din casă așa cum era și să o ia la fugă pe Donaugasse până va ieși din oraș, și să se bucure câteva ore de șosea și de cerul de deasupra, înainte de a fi ajuns de

patrula călare, de a fi aruncat în temniță și apoi condus la eșafod. Deschise totuși ușa din stânga, care dădea în odaia lui. Pentru a-și mai potoli furia, începu să sfâșie bandajele vechi. Și-ar fi dorit ca Elise să îi fi adus azi-noapte două sticle de *borovicka,* în loc de una.

Calendula officinalis, Chamomilla, Salvia officinalis.

Kempelen trecu cu privirea peste denumirile scrise îngrijit pe vase din lut, porțelan și din sticlă de culoare închisă. *Verbena hastata, Cannabis saliva, Jasminum officinale, Urtica urens, Rheum, China officinalis.* Leacurile nu puteau fi închise chiar atât de ermetic în recipientele lor, încât mirosul să nu pătrundă și în exterior; frunzele, fructele și florile uscate, pulberile de rădăcini și de coji, nămolurile și mineralele pisate, tincturile, extractele, băuturile curative, uleiurile, untura de pește și alcoolul se amestecau într-un miros puternic, impresionant. Farmacia *La racul roșu* mirosea de parcă în ea se preparase o mâncare doar din mirodenii. Nu era un miros plăcut. Stegmüller preluase demult timp izul farmaciei lui, și de aceea oamenilor nu le făcea plăcere să se afle cu el într-un spațiu mai limitat. Mirosea a leacuri, dar pentru că leacurile își aveau rostul lor doar la bolnavi, mirosea a bolnav. I se sugerase acest lucru, dar nici apa de trandafiri și parfumurile dulci nu puteau să acopere mirosul farmaciei. Doar complicau ceva mai mult cacofonia de mirosuri. *Ginseng, Lycopodium clavatum, Camphora, Ammonium carbonicum, Ammonium causticum.* Kempelen tocmai deschidea borcanul cu amoniac și îl mirosea. Mirosul înțepător îi alungă complet oboseala, dar îi irită stomacul gol.

Apoi trecu în spatele tejghelei grele, la polița pe care se păstrau mineralele: *Zincum metallicum, Mercurius solubilis, Sulphur.* Îl auzea la etajul de deasupra pe Stegmüller robotind. Era dimineața devreme. Kempelen îl rugase special pe farmacist să vorbească cu el înainte de venirea ajutoarelor lui. Obloanele de la ferestre erau încă lăsate, și farmacia cu mobilier din lemn negru era luminată doar de două lămpi cu petrol. *Silicea, Alumina.* Raftul de lângă

nămoluri era prevăzut cu o ușă din sticlă, care se putea încuia, iar recipientele de pe el erau mult mai mici: *Aconitum napellus, Digitalis purpurea, Equisetum arvense, Atropa belladonna.* Kempelen vârî o unghie sub ușa din sticlă și trase. Ușa era neîncuiată. Se deschise scârțâind decent. În vitrină nu mirosea nimic. *Conium maculatum, Hyoscyamus niger.* Deasupra lui Kempelen podeaua scârțâi. Evident că Stegmüller avea nevoie de mai mult timp pentru a căuta. Kempelen luă un balon de sticlă maroniu, pe care scria *Arsenicum album.* Balonul era astupat cu un dop, peste care era turnat un lac pentru sigilat. Kempelen ridică sticla la nivelul luminii unei lămpi și clătină pulberea ca de făină.

În spatele lui, Stegmüller cobora grăbit pe scară. Cu o mișcare rapidă Kempelen așeză arsenicul înapoi în vitrină și închise ușa de sticlă. Când Stegmüller intra în farmacie, mai avea încă degetele pe rama dulapului, simulând că ștergea praful.

— Nu mai știam unde pusesem cornul pentru praful de pușcă, explică Stegmüller.

Farmacistul puse cornul, o pungă cu bile de plumb și pistolul în tocul de pe tejghea. Cu toate că nu era posibil ca Stegmüller să duhnească a medicamente mai rău decât farmacia lui, Kempelen avu impresia că o dată cu întoarcerea acestuia mirosul devenise mai izbitor. Luă arma care se încărca pe țeavă și o examină.

— M-a servit cu încredere, spuse Stegmüller. O dată, în pădurile Boemiei, noi am…

— Poți să aduci o lampă? Este atât de întuneric aici…

— Pot să deschid obloanele. Trebuie să se ivit zorile.

— Nu, prefer o lampă, Georg.

Stegmüller zâmbi.

— Gottfried. Georg eram ieri.

— Desigur, Gottfried.

Stegmüller aduse două lămpi și îi explică lui Kempelen cum funcționează arma.

— Tu nu ai o armă a ta? Că oricum ai călătorit până în

sălbatica Transilvanie.

— Am un pistol. Frumos și inutilizabil. Până acum de tras au tras tot alții: *cine trăiește din sabie* din sabie moare. Eu mă împac bine cu maxima aceasta.

— Numai că baronul Andrássy are evident alte maxime decât noi.

— Da.

Kempelen trase cocoșul și apoi îl lăsă să revină cu zgomot.

— Dacă vrei să te antrenezi, spuse farmacistul, știu un teren în Theben, unde nu am fi deranjați.

— Încă nu intenționez să accept un duel cu Andrássy. Dar, dacă data viitoare mă va mai ținti pe mine ori proprietatea mea, nu vreau să mai fiu cu mâna goală.

— Păstrează-l cât timp ai nevoie de el.

— Mulțumesc.

— Și acum, piticul tău. Unde anume este rănit? Și care este starea lui?

În timp ce Kempelen îi răspundea, Stegmüller punea pe tejghea instrumente, medicamente și bandaje, pe care apoi le vârî într-o geantă.

— Ar fi trebuit să trimiți după mine de la Viena, zise acesta după ce Kempelen termină de vorbit. Așa ceva poate avea un final nefericit.

Kempelen băgă pistolul înapoi în toc.

— L-ai supravegheat pe Jakob, așa cum am stabilit?

— Da, dar este nevinovat. Tot timpul este în vreo cârciumă, dar asta te-ar interesa prea puțin. Pentru un evreu bea mult, nu? Dar ce-i drept, nu ar amesteca vinurile.

— Și slujnica mea?

— Elise cea drăguță? Nu am ce spune de ea. În piață le sucește capetele tinerilor… dar probabil că așteaptă cavalerul în armură strălucitoare. Stegmüller îi rânji lui Kempelen, dar acesta nu reacționă. A fost o dată la poștă, dar nici nu a dus ceva, nici nu a ridicat ceva.

— Probabil așteaptă o scrisoare de la mătușa ei. Sau de la nașul din Odenburg.

— Are o legătură sentimentală cu evreul tău?

— În mod cert nu. Este tot atât de catolică precum Tibor, de aceea îl evită cât se poate. Îți mulțumesc pentru ajutor.

Stegmüller puse mâna lui peste cea a lui Kempelen:

— Prietenia ta îmi este suficientă, Wolfgang. Asta și apropiata mea primire ca ucenic al lojii *Zur Reinheit.*

Stegmüller își puse după umăr cureaua genții, iar Kempelen luă pistolul, cornul și plumbii.

— Și știi: niciun cuvânt nimănui, zise Kempelen.

— Altfel bravul farmacist își înghite propria otravă, îl completă Stegmüller și bătu cu degetele în geamul vitrinei unde, printre alte medicamente otrăvitoare, păstra și arsenicul.

Elise îl recunoscu imediat pe falsul franciscan pe care îl urmărise până la farmacia de lângă turnul lui Michael, în cel pe care acum Kempelen îl prezenta ca fiind doctorul Jungjahr. Jungjahr, respectiv Gottfried von Rotenstein, pentru că ea îi aflase numele, îi sărută mâna. Kempelen o rugă să aducă niște cafea. O trata de parcă ieri nu se întâmplase nimic. Bărbații luară cafeaua în atelier, iar Kempelen o mai rugă pe Elise să nu îi deranjeze în orele următoare.

Dimpotrivă, Tibor nu recunoscu în Stegmüller pe duhovnicul lui de odinioară. Farmacistul se așeză lângă pat, pe scaunul adus de Kempelen, în timp ce ultimul se așezase la masă și privea. Kempelen se comporta și față de Tibor ca și cum între ei nu ar fi avut loc o ceartă. Îl salută pe pitic la fel de prietenos ca și Stegmüller și luă obișnuita lui atitudine veselă. Stegmüller îi ceru lui Tibor să își scoată cămașa. Fu surprins de mica rețea de fire negre de pe rană și îl privi întrebător pe Kempelen.

— Cine te-a cusut? întrebă Kempelen.

— Eu singur, răspunse Tibor străduindu-se să nu pară îndărătnic.

Stegmüller verifică și rana, și cusătura, și clătină din cap

admirativ.

— Este bine. Primitiv, dar bine. Unde ați învățat asta?

— În război.

— Rana era inflamată, dar inflamația cedează, îi spuse Stegmüller mai mult lui Kempelen decât lui Tibor. Nu prea a mai rămas mult de făcut.

— De ce nu mi-ai spus? întrebă Kempelen cu severitate.

— Nu am spus că am nevoie de medic, răspunse Tibor. Am spus doar că nu pot să joc.

Kempelen dădu din cap către Stegmüller, care mai curăță încă o dată marginile rănii, aplică pe ea o alifie și puse un bandaj nou. Tibor îl privea insistent pe așa-zisul doctor, pe care îl privea și Kempelen. Cei doi nu mai vorbeau și în cameră ar fi fost liniște dacă Stegmüller nu ar fi vorbit cu sine însuși în timp ce lucra.

De la mica sa fereastră, Tibor privea păsările care zburau pe cer. Judecând după zgomotul produs, erau gâște. Ducându-și palmele la ureche ca niște pâlnii, le putea auzi chiar și bătăile aripilor. Unghiul format de cârdul zburător era atât de perfect, încât părea trasat cu linia. Distanțele dintre păsări păreau aceleași pentru toate, și atunci când prima din formație dădea din aripi, bătaia se propaga ca o undă la fiecare dintre păsările următoare. Probabil că Descartes avusese într-adevăr dreptate, Dumnezeu era un constructor de mașini grandios, așa că aceste păsări nu erau altceva decât mașini, *perpetua mobilia,* acționate de arcuri și puse în mișcare de roți dințate – pentru că niciun om, nici măcar cel mai bun soldat de pe câmpul de exerciții nu era capabil de o asemenea perfecțiune. Rațiunea îl va împiedica pentru totdeauna pe om să fie perfect. Aceste păsări erau la fel de proaste precum ceasurile, dar tot atât de perfecte. Pe Tibor gândul îl duse la rața artificială a constructorului francez de automate, ale cărei desene le văzuse. Aceasta putea să meargă, să ciugulească ovăz și să îl înghită, dar nu putea să zboare, pentru că penele ei erau din fier greu, și nu din cheratină ușoară. Regreta rața lui Vaucanson faptul că nu putea să își însoțească suratele făcute din carne și sânge care toamna plecau în sud? Când Tibor privi din nou afară, formațiunea de gâște se făcuse deja nevăzută și el văzu numai cerul cenușiu.

Vremea se schimbase peste zi. Arșița sufocantă se transformase în vreme ploioasă-răcoroasă, de parcă din luna august se sărise direct în octombrie. La fel de rapid se schimbase și dispoziția lui Tibor: bucuria întâlnirii cu Elise, similitudinea cursului vieților lor, comportamentul ei apropiat, mai ales grija ei afectuoasă și sărutul de la despărțire duraseră doar o jumătate de zi. În cele două zile care au urmat altercației cu Kempelen, a fost cuprins de o amorțeală pe care nu o mai trăise până atunci. Își petrecuse timpul stând întins în pat, dar fără să doarmă, iar atunci când

totuși trebuia să facă ceva, ca de exemplu să bea, să mănânce ori să își facă nevoile, o făcea mecanic, după cum și rana lui se vindeca fără intervenția sa. Nu mai voia să lucreze la mecanismul de ceasornic care zăcea pe masă. Din când în când, lua în mână câte o carte, dar fără niciun folos, pentru că citea rândurile fără să le înțeleagă. Îi venea greu și să gândească. Trebuia să facă eforturi pentru așa ceva.

În puținele momente când era cu adevărat treaz, știa că amorțeala lui nu putea fi de durată. Probabil că trupul și spiritul lui adunau energie pentru ceva ce va veni. Ce era acel ceva Tibor nu știa. Ca și ceilalți se va lăsa surprins.

Kempelen îi rugă pe Jakob și pe Tibor să repare complet automatul pentru șah în urma stricăciunilor pricinuite atât de atacul lui Andrássy, cât și de zbuciumul lui Tibor din timpul partidei din grădina palatului. Kempelen însuși și-a petrecut întreaga zi la administrația regală și a anunțat că în continuare va rămâne la o ședință a lojii lui. Tibor era mulțumit de absența acestuia. Piticul își însușise între timp suficiente cunoștințe de mecanică fină, pentru a-l asista pe Jakob la reparații. După câteva ore de muncă, Jakob aplică un panou din furnir nou pe compartimentul în care se trăsese, și cu asta treaba lor se încheiase.

— Ești atât de tăcut, remarcă Jakob, cu toate că el însuși fusese întreaga dimineață și mai tăcut. De multă vreme nu am mai ieșit din casă amândoi. De o veșnicie nu m-a mai durut capul după un chef. Ce zici, o facem în noaptea asta?

— Kempelen va fi aici.

— Te scoatem noi cumva pe ascuns. Hai, face rost fiecare de câte o fată, eu o evreică, tu o catolică, eu o Sara, tu o Maria.

— Nu, nu vreau, răspunse Tibor.

— Nu mă păcălești tu pe mine. Nu ai voie, asta este.

— Jakob, pur și simplu nu am chef de așa ceva.

— Îți este frică de Kempelen, zise Jakob și fără să se gândească îl ghionti pe Tibor în umărul drept, pe bandaj. Continuă: Te ține

sub presiune cu povestea aceea cu Ibolya, de asta am putut să îmi dau seama. Aparent moartea ei i-a dăunat, problemele cu popii, cu ungurul acela turbat, dar de fapt a tras foloase din asta. Pentru că prin vina ta te poate controla oricând îi convine.

— Ce tot spui acolo, ripostă Tibor posomorât și începu să își aranjeze sculele.

Protestul lui nu-l făcu pe Jakob să înceteze. Evreul continuă să vorbească pe un ton mai ridicat:

— După premiera cu turcul, era la discreția ta, acum situația este invers. Moartea Ibolyei a picat pentru el la momentul potrivit. Sunteți ca surorile din Pressburg.

Ți-am povestit despre surorile din Pressburg? Este poate o istorie deplasată.

— Nu mă interesează.

— Sunt moarte amândouă de câțiva zeci de ani. Erau gemene, unite de la naștere în zona spinării; ca și cum în pântecele mamei s-ar fi scurs niște clei. Au ajuns la mănăstirea ursulinelor. Până și de la Passau au venit oameni învățați pentru a consulta copiii lipiți, dar niciun doctor nu a cutezat să îi separe. Fetele erau legate una de alta pentru veșnicie. Au crescut amândouă, dar una din ele a crescut mai mare și mai puternică. S-au certat foarte des încă din copilărie. Atunci când nu se puteau înțelege asupra locului unde aveau de mers, cea mai puternică își încovoia spinarea în așa fel încât picioarele celeilalte nu mai atingeau pământul, și o lua din loc cărând-o după ea și pe sora care urla ca din gură de șarpe. Așa sunteți acum și voi doi: Kempelen cu tine. Tibor se ocupa în continuare de sculele lui, în timp ce Jakob, dus pe gânduri, fixa tavanul cu privirea. Și ce s-a ales de cele două? Cred că… cea mai slabă a murit, și după mai puțin de o zi a murit și cealaltă. Sau invers? Ce păcat, pentru că altfel le-am fi scos noi doi în seara aceasta în oraș; eu te-aș lua în spinare, tu ai lua-o pe cea mică, eu pe cea mare… Dar pricepi ce vreau să spun?

Tibor, care stătea la masa de lucru, cu spatele la Jakob, nu răspunse. Jakob luă o așchie de lemn rămasă de la reparație și i-o

aruncă lui Tibor în cap.

— Hei, prostule, răspunde!

Tibor se întoarse încet și frecă locul în care îl nimerise așchia.

— Îl lași pe Kempelen și mă însoțești la *Trandafir?*

— Pentru tine totul este mereu atât de simplu. Pentru tine totul este doar o mare glumă. Te interesează numai femeile, vinul și aspectul frumos. Eu aș putea să mor peste puțin timp, dar se pare că ție îți este indiferent.

— Ba deloc! Pentru că, dacă mori curând, este cu atât mai important pentru tine să mai guști viața astăzi! Tibor se întoarse iarăși cu spatele, dar Jakob continuă să vorbească: La naiba! Te gândești atât de intens la ziua de mâine, încât uiți complet de ziua de astăzi. Te preocupă deja viața ta de după moarte. Și cât vei fi de deziluzionat când vei muri, ceea ce îți jur că se va întâmpla doar peste încă multă vreme, și vei descoperi că nu există viața de apoi și că în zadar au fost toate eforturile și tot timpul pierdut.

— Dacă mai spui un cuvânt despre credința mea, părăsesc încăperea!

— Este o amenințare? *Părăsesc încăperea?* Ei, na! Vai, ce mă sperii! Te rog, nu părăsi în niciun caz încăperea, te conjur! Ce vor fi făcut pentru tine credința și lăudata Maică a Domnului, în afară de a-ți chinui viața, pentru ca în final să te vâre și în aiureala asta blestemată?

Tibor se îndreptă către odaia lui, conform avertismentului. Dar Jakob traversă atelierul și se interpuse între el și ușă, așa că Tibor nu a mai putut să intre.

— Știi de cine îmi amintești? îl întrebă Jakob.

— Nu mă interesează.

— Ghici!

— Nu mă interesează! Lasă-mă să trec.

— Îmi amintești de acel Tibor pe care l-am întâlnit acum trei sferturi de an: un înăcrit mic și speriat, care nu pricepea o glumă și se apăra dând din mânuțele și piciorușele lui catolice în tot ce ar avea o valoare pentru viața lui.

— Iar tu, tu îmi amintești de acel Iițic superficial și egoist, care nu dă doi bani pe sentimentele altora și care își calcă pe nervi semenii cu pălăvrăgeala lui! Lasă-mă să intru în odaia mea!

Jakob făcu un pas în lături și îl lăsă pe Tibor să treacă.

— Pentru ultima oară, spuse Jakob, mergem să bem ceva în seara asta?

— Nu.

— Atunci o întreb pe Elise.

Deși aproape că închisese ușa după sine, Tibor se întoarse:

— Nu ai să faci asta.

Jakob ridică o sprânceană, mirat de reacția lui Tibor.

— Hopa, ești gelos?

— Caută-ți alte partenere, sunt destule în oraș. Ea merită ceva mai bun.

— Chiar așa? Și acel ceva mai bun ai fi… tu?

— În orice caz, nu tu.

— Ai discutat despre asta cu ea? Voi vă întâlniți pe ascuns?

— Nu, minți Tibor.

— Atunci poate că ar trebui să o faci o dată. Știu că Kempelen a interzis acest lucru. Dar prezența ei este foarte, foarte stimulatoare. Jakob făcu o mutră care se voia plină de satisfacție și continuă: Fără îndoială mai stimulatoare decât s-o privești de la ferestruica ta, când întinde rufele la uscat. Poate așa ai reușit să descoperi că este posibil să nu corespundă exact cu imaginea pe care s-ar părea că ți-ai format-o despre ea. Oricum, miroase grozav.

Tibor nu ripostă. Puse mâna pe clanța ușii.

— Dacă vine ea, mergi cu noi? întrebă pentru ultima dată Jakob. Doar noi trei. O pupăm pe obrazul drept, pe obrazul stâng, avem orașul la picioarele noastre, un trio vesel, micuțul, frumoasa și evreul?

Jakob luă la timp mâna de pe tocul ușii, pentru că Tibor o trânti cu putere după el. Pe chipul lui Jakob rămase întipărit mult timp un zâmbet batjocoritor. Când se surprinse el însuși rânjind,

deși era singur în încăpere, și mai ales fără să fie conștient de asta, expresia feței i se destinse. Compania turcului nu îl satisfăcea suficient, îmbrăcă redingota și părăsi atelierul și casa.

Picioarele îl duseră pe Jakob, mai repede decât era necesar, în Michaelergasse, așa că, în ciuda vremii răcoroase, când ajunse în fața palatului administrației financiare regale, era înfierbântat. Privi cele trei etaje până la frontonul cu însemnele ungare și având deasupra cele două statui: a justiției și a legii. Apoi intră în clădire. Portarului se prezentă drept colaborator al consilierului Curții, von Kempelen. Un amploiat a fost trimis la cancelaria lui Kempelen. La scurt timp, acesta se întoarse și îl rugă pe Jakob să îl urmeze. Urcând treptele de marmură albă, cu covor roșu, ajunseră la al treilea etaj. Toți cei pe lângă care trecură salutară politicoși și fuseră atât de nobil îmbrăcați, încât Jakob se rușină de redingota lui simplă și de pantalonii din pânză de in. Ajunseră la biroul lui Kempelen trecând printr-un vestibul. Amploiatul bătu la ușă și Kempelen îi invită înăuntru.

— Jakob, spuse acesta cu o mină prietenoasă și se ridică de la birou. Ce surpriză plăcută! Îi strânse mâna asistentului său, de parcă nu l-ar fi văzut de câteva săptămâni. Jan, adu-ne o limonadă, asistentul meu pare însetat.

Amploiatul se înclină, părăsi biroul retrăgându-se cu spatele și închise ușa după el. Abia atunci dispăru zâmbetul de pe fața lui Kempelen.

— Ce s-a întâmplat? Tibor?

Jakob scutură din cap.

— Trebuie să vorbesc cu dumneavoastră.

— Acum? Aici?

— Mă cunoașteți. Nu sunt un turbulent. Nu mai vreau să se vorbească astfel despre mine.

Kempelen îi oferi lui Jakob un scaun, de cealaltă parte a mesei. Biroul era dotat generos cu mobilier în stil franțuzesc. Prin ferestrele mari se zărea turnul primăriei. Acolo unde pereții nu erau acoperiți cu rafturi cu documente, se aflau hărți ale

Banatului și ale Ungariei.

— Deci?

— Poate că totuși este Tibor, începu Jakob. Nu mai vrea să joace. Este epuizat și rănit. Ar trebui să îi dăm drumul înainte de a crăpa.

— Compasiunea te onorează, dar eu cred că Tibor poate să vorbească foarte bine pentru el. Și de altfel am decis amândoi să continuăm treaba.

Amploiatul intră cu o tavă pe care erau un urcior cu limonadă și două pahare.

— De fapt, ar fi trebuit să te servesc cu șampanie, zise Kempelen. Se împlinește astăzi un an de când ai început să lucrezi în atelierul meu. Ce trece timpul!

Kempelen își asumă sarcina de a turna limonadă în pahare, așa că amploiatul îi lăsă singuri pe cei doi. Kempelen îi întinse un pahar lui Jakob.

— Pentru anul care a trecut și pentru cel care urmează!

— Va exista deci încă un an în care vom fi împreună? întrebă Jakob.

— Sigur, de ce nu?

— Pentru că eu încep să mă plictisesc. Eu sunt multe: sculptor, constructor de automate, ceasornicar, dar nu sunt prezentator de spectacole. Cele mai multe luni le-am petrecut cărând turcul de colo-colo, întorcând un fals mecanism de ceasornic și transportând plin de importanță o casetă, care de fapt conține doar unelte. În timp ce reparam mașina, am simțit cât îmi lipsește munca mea.

— Vrei o simbrie mai mare?

— Oricine vrea o simbrie mai mare. Dar înainte de orice aș dori noi activități. Să construiesc un nou android. Să schimbăm turcul cu un alt personaj. Ori puneți-mă să construiesc un trup care să găzduiască mașina dumneavoastră vorbitoare.

— Nu. Mașina vorbitoare nu are nevoie de o păpușă stupidă. Ea va străluci nu prin formă, ci prin capacitățile ei.

— Dacă nu mai aveți nicio treabă pentru mine… va trebui să îmi caut una. Fie măcar pentru a scăpa de atmosfera de înmormântare care domnește acum în casă.

— Unde vrei să te duci?

Jakob ridică din umeri.

— La Ofen… înapoi la Fraga… la Cracovia sau la München…

— Ai uitat de Viena.

O porumbiță cenușie coborî pe cornișa uneia dintre ferestre, începu să uguie, apoi întoarse capul și privi pe geam. Amuți. Cu capul întors brusc îi privea pe cei doi bărbați. Brusc își luă zborul, ca și cum ar fi speriat-o ceva.

— Ceasornicarii din Viena, și în mod special Friedrich Knaus, dacă la el te-ai gândit, nu te vor angaja pentru că ai fi un meșteșugar priceput, ci pentru că ai lucrat la mine. Vor voi să obțină neapărat de la tine modul de funcționare al turcului.

— Am să tac. Sunt loial.

— Îți vor oferi mulți bani.

— Nu sunt de vânzare.

— Nu mă păcăli pe mine și nici pe tine. Toți oamenii pot fi cumpărați. Depinde numai de sumă.

— Vă voi rămâne credincios. Tibor este prietenul meu. Nu îl voi preda spânzurătorii. Voi lua cu mine în mormânt tot ceea ce știu. Dar mai mult decât acest jurământ nu vă pot oferi.

Kempelen oftă. Puse pe birou o mână, cu palma în sus:

— Jakob, am nevoie de tine.

— Dar nu ca să car mobilă. Nu mai găsesc nicio satisfacție în asta.

— Această… satisfacție despre care vorbești a dispărut exact în ziua în care ți-ai neglijat îndatoririle, și baroneasa Jesenák a putut să pătrundă nestânjenită la automat după reprezentație.

Jakob ridică privirea în tavan:

— Asta veți continua mereu să mi-o reproșați.

— Pentru că încă mă marchează. Și tu ești vinovat de moartea ei. Așa că ne vei ajuta să rezolvăm încurcătura în care ne-ai băgat.

— Cu plăcere, cu plăcere! Dar nu colindând țara cu acest automat amărât! strigă Jakob și se îndreptă pe scaun.

Kempelen duse mai întâi degetul arătător la buze, arătând către ușă, pentru ca Jakob să coboare tonul.

— Să terminăm cu asta și să ne bucurăm de celebritate! continuă mai încet Jakob. Este doar o problemă de timp până când Tibor va fi descoperit. Cineva ascuns ne urmărește. Personalul dumneavoastră este mituit. Nebunul de ungur trage încă o dată și îi bagă lui Tibor un plumb în cap. Cineva strigă *Feurio!* și toți, inclusiv Tibor fug din sală... Există atât de multe posibilități, atât de multe puncte vulnerabile! Escrocheria aceasta nu va mai funcționa multă vreme.

— Eu sunt de altă părere.

Jakob privi turnul primăriei. Clopotul bătu ora cinci și evreul așteptă ca bătăile acestuia să înceteze.

— Atunci am să părăsesc Pressburgul, oricât aș regreta, spuse el.

— Vrei să mă șantajezi?

Jakob dădu negativ din cap, apoi se ridică.

— Mașina este complet refăcută. Până la demonstrația de la Teatrul Italian mai este suficient timp pentru a găsi un succesor pentru mine, dacă într-adevăr aveți nevoie de așa ceva. Și, dacă doriți, am să și instruiesc cu plăcere această persoană. Aș dori să primesc restul din simbrie până la sfârșitul săptămânii. Anul care a trecut în serviciul dumneavoastră mi-a făcut mare plăcere, domnule von Kempelen! Și mulțumesc pentru limonadă.

Se ridică încruntat și Kempelen.

— Îl părăsești pe Tibor la nevoie? Pe Tibor cel rănit, care în afară de tine nu mai are pe nimeni? Care s-a bazat mereu pe prietenia și grija ta? Te lasă conștiința să faci asta?

— Suportabil. Dar, dacă acesta este ultimul dumneavoastră mijloc de a mă reține, cu atât mai mult mi se confirmă faptul că plecarea mea reprezintă unica decizie corectă, ripostă Jakob, făcu o plecăciune și părăsi biroul.

Jakob se îndepărtă cu pași grăbiți de sediul administrației financiare regale și greși direcția îndreptându-se către poarta Michael. Voia să iasă cât mai repede posibil din raza vizuală a palatului administrației, pentru cazul în care Kempelen ar fi privit după el pe fereastră. Coti în

Schneeweissgasse și abia aici mai micșoră pasul, în mijlocul oamenilor care se întorceau de la lucru sau se înghesuiau în ospătarii. Se opri în fața prăvăliei cu tutun Habermayer, uitându-se în vitrină, nu pentru că l-ar fi interesat numeroasele pipe expuse, ci pentru că trebuia să se gândească la ceea ce făcuse și la ce va face de acum. Nu voia să fie singur, dar pentru o tavernă era prea devreme.

Așa că se întoarse în Donaustrasse cu speranța de a o întâlni acolo pe Elise. Cineva trebuia să îl răsplătească pentru eroica lui demisie și, pentru că intenționa să mai rămână doar câteva zile în Pressburg, considera că sosise timpul să mai împartă încă o dată patul cu Elise. Prima dată fusese grozav. Ea fusese mult mai puțin reținută decât Constanze și probabil că tocmai asta conferise superioritate întâlnirii. Asta și bănuiala că ar fi putut să fie primul ei bărbat.

Elise nu mai era în casa Kempelen. În lumina amurgului, aceasta părea cenușie și goală. Cu ferestrele zăbrelite și zidite și cu obloanele trase, arăta ca un bastion părăsit. Tibor și turcul rămăseseră singurii ei locuitori, ambii la fel de tăcuți. Dar Jakob nu voia să renunțe la Elise, în definitiv tot drumul își imaginase cum ar fi să o dezbrace și să facă dragoste cu ea, așa că își îndreptă pașii spre Spitalgasse, unde locuia aceasta.

Cele opt camere ale casei din Spitalgasse erau închiriate exclusiv unor servitoare ale nobilimii mărunte și ale burghezilor. Jakob mai fusese o dată aici și se bucurase că cele mai multe dintre aceste slujnice erau mai tinere decât Elise și le reținuse cu plăcere chicotele din spatele lui. Casa era condusă de văduva Gschweng, un adevărat balaur care veghea la ordine și moralitate și care sancționa sever orice vizită a unui bărbat. Dar pentru

Jakob era o provocare să se strecoare pe lângă ea și, ca și data trecută, reuși să facă acest lucru cu ușurință. Bătu la ușa de la primul etaj a Elisei și ea îi deschise. Aceasta fu mai surprinsă decât Kempelen, ba chiar fu deranjată. Jakob zâmbi.

— Ce faci aici? șuieră ea. Dispari înainte de a te descoperi bătrâna!

— Pot să intru?

— Nici vorbă!

— Atunci îmi așez fundulețul pe treapta aceasta, ceea ce Jakob și făcu, și aștept până când mă vei lăsa să intru, și sper că te vei răzgândi înainte de a apărea văduva cea rea.

Și începu să cânte atât de tare, că răsuna toată scara:

Cea mai bună bere din tot târgul, asta oferă în poartă Margret.

Și-n timp ce ea îți umezește proaspăt cerul gurii, Margret îți șoptește plăcut la ureche.

Acolo unde în fața ușii este un tei, ea îmi toarnă spuma cea răcoritoare…

Elise oftă și deschise ușa complet. Jakob sări în picioare, intră în cameră și, în timp ce Elise închidea ușa și răsucea cheia în broască, își scoase redingota.

— Asta ce înseamnă? întrebă ea. Ce vrei?

— Pe tine, numai și numai pe tine, Elise.

— Ți-ai ieșit din minți?

— Da. De cum te-am văzut.

Jakob duse mâna pe ceafa ei și îi mângâie puful de la baza gâtului. Elise se întoarse.

— Te rog, lasă asta, zise ea ceva mai moale.

— De ce? Nu este ceva frumos?

— Am de lucru.

— Nu trebuie. Și nici eu. Hai să facem ceva frumos în seara aceasta.

— Mă înfricoșezi.

Jakob făcu un pas către ea și o sărută. Prin stofa rochiei ea îi simți penisul rigid. Deoarece ea nu răspunse sărutului, Jakob se

desprinse de lângă ea.

— Sărută-mă, zise el.

— Nu. Te rog, Jakob, pleacă acum!

Jakob se lăsă pe patul ei.

— Ai spus că mă săruți dacă îți destăinui secretul mașinii de șah. Am să ți l destăinui. După care va trebui să mă săruți. Așa am convenit.

— De două ori mi-ai îndrugat povești, iar acum nu mă mai interesează.

— De data aceasta, îți spun adevărul. Privește-mă.

Ea nu îl privi.

— Nu mă interesează, Jakob.

— Privește-mă! Ea nu se întoarse. Jakob continuă: În automat... stă un pitic! Unul minuscul, dar foarte deștept manevrează mașina din interior. Acesta este adevărul, așa să mă ajute Dumnezeu. Dumnezeul meu și Dumnezeul tău. Dacă vrei, ți-l arăt pe acest pitic.

Elise nu reacționă.

— Dă-mi sărutul cuvenit, zise Jakob.

Încă zâmbea, dar din vocea lui zâmbetul pierise.

— După aceea pleci?

— Da.

Ea veni în pat lângă el. El îi apropie capul. De data aceasta, îl sărută așa cum voia el. Jakob continuă să o țină de braț.

— Vrei să îl ai pentru tine pe Kempelen? întrebă el.

Elise se prefăcu că nu înțelege întrebarea.

— Ai promis că pleci.

— Te întreb încă o dată: îl vrei pe Kempelen?

— Nu.

— Nu sunt un nătăfleț, Elise. Îi citesc pe oameni. Pe el. Pe tine. Mai de curând ți-ai propus să îl faci să se îndrăgostească de tine. Și eu te deranjez, bineînțeles.

— Dă-mi drumul!

— Nu ar fi nimic nou. Câți mari nobili nu au o idilă cu

slujnicele lor drăguțe, pentru că soțiilor lor le-a dispărut farmecul.

— Vorbești prostii.

— De ce a exilat-o el pe Anna Maria la Gomba și nu a mai vizitat-o de luni de zile? Și de ce în ziua plecării ei dau peste tine în bucătărie lăcrimând fățarnic?

Jakob o trase brutal lângă el, în pat, și, înainte ca ea să se fi putut împotrivi, îi puse mâna pe pântece; pe pântecele care se bomba sub rochia înfoiată. Ea simți apăsarea caldă a degetelor lui pe piele și mai simți sub ea cum se curbau formele copilului nenăscut.

— Și de la cine aștepți copilul, dacă nu de la el?

Elise păli. Nu se mai apăra acum.

— La ce te aștepți? Crezi că o să-și părăsească soția, pentru ca tu să devii noua doamnă von Kempelen? Sau vrei să îți petreci restul vieții ca amantă la mila lui, drept concubină cu un angajament fix, ca mamă a bastardului lui, sperând că te va mai găsi atrăgătoare câțiva ani și îți va mai plăti chiria? Iar în rest, nu că aș vrea să te sperii cu asta sau că aș avea vreun amestec, ultima lui amantă este acum hrană pentru viermii din cimitirul Sfântul Johannis. Jakob se ridică. Ea încă nu scotea o vorbă. El continuă: Probabil că în privința asta nu ți-ai făcut gânduri. Ți-ai zis doar că este mai bun un consilier aulic decât un sculptor în lemn, circumcis și fără arbore genealogic. Tu ești foarte drăguță, Elise, dar ești în aceeași măsură proastă.

— Afară!

Jakob își luă redingota din cuier.

— Drace, nu aș mai rămâne nici dacă m-ai ruga.

Afară, Jakob își expuse capul ploii până când băgă de seamă că de fapt nu mai ploua, deși întreaga zi picurase. În doar câteva ore, își încheiase conturile cu Tibor, cu Kempelen și cu Elise, și acum se simțea ușurat și în același timp se simțea mizerabil. Nu avea decât să străbată Spitalgasse, care îl va duce direct la piața de pește, căci era momentul potrivit să bea la *Trandafirul de aur* până când Constanze îl va da afară. Și dacă ea va dori, și beția lui îi va

mai permite, o va lua la el și va face cu ea ceea ce ar fi preferat să facă cu Elise. Își continuă și cântecelul:

Liniște nu am avut ultimele nopți, mi-a fost rău și eram neliniștit.

Și am plecat spre tei, suferința mea nu va mai dura mult!

Luna se ridica atât de minunat, Margret, trezește-te! Margret venea

La poartă, Margret, Margret!

În ziua următoare, într-o joi, Jakob nu a apărut la testarea mașinii, așa cum fusese stabilit. Kempelen i-a dat liber lui Tibor, spunându-i că testul va fi făcut ulterior. Probabil că Jakob băuse prea mult în seara precedentă, însuși Kempelen părea obosit peste măsură. Se întorsese noaptea târziu de la ședința lojii lui.

Jakob nu a dat pe la atelier nici vineri. Pe la prânz, Tibor a bătut la ușa biroului lui Kempelen, pentru a discuta cu el despre acest lucru. Kempelen era încălțat cu cizmele de călărie. Era și mai palid decât în urmă cu o zi. Pe masă era un pistol în toc, alături de plumbi și pulbere. Tibor l-a rugat pe Kempelen să trimită pe cineva la locuința lui Jakob din Judengasse sau să se ducă personal acolo, în ideea că Jakob ar putea să fie bolnav ori ar putea să fi cerut ajutor în altă parte. Kempelen oftă și îi ceru lui Tibor să se așeze.

— Mă tem că nu se mai află acolo.

— Adică?

— Știi că el cocheta cu ideea de a pleca din oraș?

— Dar nu intempestiv.

— Poți să știi la unul ca Jakob? Mă mai miră și că de fapt voia să își încaseze simbria. Pe de altă parte, se zice că evreii călătoresc cu puțin bagaj.

— Eu nu cred că a plecat.

— Tibor, și mie îmi pare rău, dar va trebui să ne obișnuim amândoi cu această situație. Tânjea după noi preocupări. Dacă nu se întoarce până săptămâna viitoare, am să caut un înlocuitor pentru el.

Tibor nu răspunse. Se uita descurajat la o hartă a împrejurimilor Pressburgului, dorindu-și ca un ac înfipt undeva să îi arate unde se afla acum Jakob.

— Eu am să ies, zise Kempelen.

— Unde?

— Nu undeva anume. Am nevoie doar de puțin aer curat, să fiu înconjurat de pomi și de câmpuri. Și adăugă ca pentru a se explica: Se face toamnă.

Kempelen se ridică și luă și geanta cu pistolul. Remarcând privirea lui Tibor îndreptată întrebător spre armă, spuse:

— Dacă îl întâlnesc pe baronul Andrássy, am să răzbun atacul acestuia.

Tibor îl urmări din odaia lui cum își înșeua murgul. Apoi se duse la fereastra din atelier și îl privi pe Kempelen cum se îndepărta în galop spre zona din afara orașului.

După un sfert de oră, Tibor își luă cheia lui și coborî la parter. În camera cu rufărie, dădu peste Elise. Când o văzu, parcă i se strânse inima și degetele care țineau cheia se umeziră.

— Tibor.

Ea zâmbi ușurată și lăsă să cadă în coș albiturile pe care le ținea în mână. Un moment ezită, apoi se lăsă în genunchi și îl îmbrățișă. El închise ochii, trase adânc în piept izul ei și speră că ea nu auzise zgomotul aerului tras cu putere pe nări. Vru să răspundă îmbrățișării, dar brațele continuau să îi atârne ca paralizate.

— Îmi pare rău, spuse ea, dar așa am simțit.

Tibor dădu din cap. Ea se ridică, așa că Tibor trebui să își ridice privirea.

— Mă îngrijorează Jakob, spuse Tibor. Știi ceva despre el?

Ea clătină din cap.

— L-am văzut ultima dată când a ieșit miercuri din atelier. Poate că a plecat din Pressburg.

— Mă duc să îl caut.

— Bine. Rana ta cum evoluează?

— Se va vindeca. Ai lucrat cu mare grijă. Doctorului i-am spus că eu am cusut rana și el a fost entuziasmat.

— Tibor… acela nu era doctor.

— Poftim?

— Era farmacistul de la *Racul Roșu,* Gottfried von Rotenstein. Același care… s-a dat drept călugăr după moartea baronesei. Numai sutana era adevărată.

— De unde știi?

— L-am văzut. Kempelen te-a mințit.

— Da, răspunse încet Tibor. Cine știe de câte ori. Probabil, de mai multe ori decât l-am mințit eu pe el.

Amândoi tăcură până când Tibor se puse în mișcare.

— Trebuie să plec.

— Fii prevăzător.

Tibor își scoase din dulap pantofii-picioroange și redingota, pentru a mai câștiga în înălțime și pentru a nu bate la ochi celor de pe stradă.

Tibor bătu la ușă, dar nu răspunse nimeni. Folosind cheia aflată ca totdeauna sub șindrila acoperișului, intră în locuința lui Jakob. Sperase fie să îl găsească pe acesta dormind, fie să intre într-o locuință în care să mai fi rămas doar mobila. Dar niciuna din speranțe nu se adeveri: patul gol era nefăcut, iar pe masă, pe scaune și pe podea se aflau în aceeași dezordine schițe, sculpturi neterminate, unelte și resturi de mâncare, pâine, un cârnat, mere și o butelcă de vin. Jakob nu era acasă, dar nici nu plecase într-o călătorie. Tibor părăsi locuința și așeză cheia în locul de unde o luase. În timp ce cobora treptele, picioroangele i se înfigeau dureros în tălpi.

Nici bătrânul telal evreu nu îi fu de vreun ajutor, îl văzuse pe Jakob cu câteva zile mai înainte, dar îi promise că va fi atent. Tibor mulțumi, dar refuză pierdut în gânduri oferta făcută de Krakauer de a intra în prăvălia încinsă pentru un rachiu din ienupăr sau pentru o partidă de șah, sau pentru ambele.

Tibor își aminti că Jakob voise să se ducă la *Trandafirul de aur,*

deci se îndreptă spre piața de pește. Cârciuma era încă închisă, dar cârciumarul cel chel îi dădu drumul înăuntru. Ambele slujnice curățau mesele. Cea cu părul roșu, Constanze, îl recunoscu pe Tibor. Îi ceru patronului o scurtă pauză și se așeză cu Tibor la masa din colț la care stătuse acesta cu Jakob.

Da, Jakob fusese la *Trandafirul de aur.* Băuse timp de mai multe ore și părăsise localul mult după miezul nopții „singur, cu un turban și pe trei cărări."

— Cu un turban? întrebă Tibor.

Constanze zâmbi:

— Este un glumeț. Oh, ar fi trebuit să fiți aici!

Jakob intrase prost dispus la *Trandafirul de aur* și băuse primele două pahare singur, deși cârciuma era plină cu pescari, soldați și meseriași dintre care și el cunoștea câțiva. Jakob atrăsese atenția unei calfe de pălărier, care îl invitase la masa lui, la care mai ședeau multe alte calfe și ucenici din partea de sud a orașului. Voiau ca Jakob să le povestească despre „turcul-minune", și el fusese de acord, cu condiția ca ei să îi plătească băutura. Apoi povestise, despre faima turcului, despre partidele jucate cu primarul Windisch și cu împărăteasa, și cu fiecare frază și înghițitură de vin devenise tot mai binedispus. Un ucenic brutar bâlbâit, al cărui meșter fusese în casa Kempelen la una dintre reprezentații, spusese că în special ochii de sticlă ai turcului nu se deosebeau de cei naturali, dar Jakob îl contrazisese: ochii nici nu erau din sticlă, ci naturali, căci cu niște ochi din sticlă nici cea mai perfectă mașină nu ar fi putut să vadă. Kempelen și cu el, Jakob, anul trecut, când locuitorii furioși ai unui cătun din Carpați spânzuraseră doi membri ai unei bande de tâlhari și incestuoși la o răscruce de drumuri, le scoseseră ochii înainte de a fi mâncați de ciorile flămânde. Apoi îi glasaseră în zahăr, pentru a nu-și pierde forma și culoarea, și îi montaseră în orbitele turcului. Această descriere înfricoșase jumătate dintre auditori, cealaltă jumătate amuzându-se, iar Jakob continuase să vorbească și le descrisese cum el și Kempelen, noaptea,

scotociseră cu felinare și făclii în cimitire după o mână stângă potrivită pentru turc. Dar nu găsiseră nimic pe măsură, cu excepția câtorva oase, din care ciopliseră piesele șahului. Pe cele roșii le vopsiseră în propriul sânge. În cele din urmă, Kempelen cumpărase mâna lipsă de la un călău, care o tăiase cu o zi înainte unui hoț recidivist. Acum, ochii și mâna erau animate de magnetismul animal. Dar toate celelalte părți ale turcului, îi asigurase Jakob, erau din lemn obișnuit.

Când venise vorba despre misterioasa moarte a baronesei Jesenák, Jakob se oferise să le reconstituie incidentul. Se găsise rapid o mantie pe post de caftan. Dintr-o cârpă de șters vesela se confecționase un turban așezat pe capul lui Jakob, și cu o bucată de cărbune din vatră i se desenase o mustață. Jakob își scosese ochelarii. Băieții goliseră masa din fața lui, așezaseră pe ea o tablă de șah, îi puseseră în mâini o pipă și o pernă, și astfel îl transformaseră în turc. Între timp, acesta atrăsese atenția tuturor asupra sa. Chiar și Constanze, colega ei și hangiul încetaseră lucrul pentru a se distra cu Jakob. Acesta mima gesturile androidului: ținuta țeapănă, mișcările mecanice, bruște, învârtirea ochilor în orbite. Folosind un puternic accent oriental și o gramatică extrem de chinuită, îi ocăra pe clienții cârciumii și îi amenința că le va mânca negreșit copiii, și le va răpi femeile spre a le face fericite în seraiul lui, de unde țipetele lor extaziate se vor auzi până în Austria. Cârciuma răsuna de râsete.

Apoi turcul comandase un rachiu de curmale și smochine, pentru a-și umple burta lui automată, iar hangiul îi adusese din partea casei vin de Tokaj. Jakob sorbise o gură și o scuipase imediat drept în fața unui ucenic, spunând că nu era nicio minune că ghiaurii nu puteau să lupte dacă beau, ca femeile, apă parfumată îndulcită. Din mulțime, se făcuseră auzite vociferări. Un husar strigase că turcii fuseseră alungați nu demult din Ungaria și în curând vor fi expediați și de pe continent, cu un șut în fund. Publicul aplaudase, dar Jakob aruncase cu o piesă de șah în militar, dând astfel startul cu strigăte de „Ura!” unui

adevărat bombardament până când epuizase cele treizeci și două de piese. Apoi, strigase după o jertfă. Cealaltă slujnică se ascunsese la timp în spatele hangiului, așa că degetele țepene ale turcului se îndreptaseră către Constanze. Și ea vru să fugă, dar o înșfăcaseră mai mulți ucenici, care cu toate țipetele și opoziția ei o aduseră la altarul turcului. Jakob începuse să o pipăie pe cap, pe piept și pe coapse, tot timpul cu niște gesturi mecanice și cu acea mimică țeapănă, care îi făcea pe spectatori să se prăpădească de râs. Constanze ba țipa, ba chicotea. Apoi Jakob o sărutase, și Constanze putuse să se destindă pentru un moment. Se făcuse ceva mai liniște, unii exclamaseră: „Oh!", unul dintre clienți chiar spusese „Este îndrăgostit!" „Baroneasa gust bun" spusese turcul Jakob, „dar acum trebuie distrus". O luase pe Constanze de gât simulând că o sugrumă, ea intrase în joc, horcăia zgomotos și nu mai chicotea. Și când Jakob uriașe: „Șah la damă!" ea se lăsase moale pe masă, cu limba atârnând în colțul gurii și cu ochii dați peste cap. Jakob îi lăsase pleoapele pe ochi și spusese: „Baroneasa mat". Aplauzele fuseseră asurzitoare, iar Jakob și Constanze deveniseră eroii serii. După care Jakob beneficiase de mai multă băutură decât putea să bea și cu siguranță mai multă decât putea să suporte.

— Când a plecat, mai avea turbanul pe cap și mai avea și mustața făcută cu cărbune, povestea Constanze. Era un turc beat cui cel care ne-a părăsit noaptea târziu.

Tibor îi mulțumi fetei pentru cele relatate, deși acestea nu îi erau de niciun folos. Constanze promise că îi va comunica lui Jakob, dacă va trece în următoarele zile pe acolo, că „Herr Neumann" a întrebat de el.

În dreptul monumentului ciumei, Tibor se mai gândi un moment. Chiar dacă beat mort fiind Jakob s-ar fi prăbușit pe după vreun colț de casă ori prin vreun tufiș, ar fi trebuit să îi treacă demult timp aburii beției. Kempelen va reveni acasă înainte de a se întuneca, și Tibor trebuia până atunci să fie înapoi, în Donaugasse. Dar nu era satisfăcut de faptul că Krakauer și

Constanze l-ar informa pe Jakob că fusese căutat, și decise să se întoarcă în Judengasse, pentru a-i lăsa acestuia un bilet acasă.

Speranța lui Tibor, că între timp Jakob s-a întors, se dovedi zadarnică. Căutând o bucată de hârtie pe care să scrie, dădu pe dușumea peste un desen în cărbune al unei femei, în care o recunoscu imediat pe Elise. Tibor se așeză pe un scaun pentru a privi portretul. Jakob nu era un artist formidabil, formidabil era doar modelul. Ar fi vrut să îl roage pe Jakob să îi dea lui desenul. Privirea îi căzu apoi pe un bust abia început, din lemn de tisă, aflat lângă fereastră. Tibor o recunoscu iarăși pe Elise, iar Jakob o redase atât de fidel, încât el însuși nu ar fi putut să corecteze micile lui imperfecțiuni, cum ar fi colțul gurii ridicat puțin în partea dreaptă ori semnul de pe frunte. Să îi fi pozat Elise ca model? Poate chiar aici? Poate dezbrăcată?

Chipul ei părea finalizat, dar redarea părului era grosolană, încă în lucru. O daltă pentru sculptură era înfiptă în partea posterioară a capului din lemn. Tibor o scoase, în urma ei rămăsese o gaură oribilă, în formă de semilună. Tibor spera că, atunci când Jakob va termina de sculptat părul, această despicătură va dispărea.

Bustul așezat pe un piedestal era la înălțimea feței lui Tibor. Acesta își trecu degetele peste lemn, urmând liniile chipului, gura, nasul, ochii și sprâncenele. Apoi vârfurile degetelor coborâră pe buze. Simțea cum lemnul se încălzea treptat sub mâna lui. Cuprinse fața cu ambele mâini, închise ochii și sărută gura din lemn suficient de apăsat pentru a-i simți căldura, nu și duritatea.

Ușa din capul scărilor se deschise. Spaima îl făcu pe Tibor să scape bustul. Auzea pași pe dușumea, după care fu deschisă și ușa de la locuința lui Jakob. Tibor se întrebă dacă Jakob încă mai purta turbanul pe cap, își dădu seama de absurditatea acestei idei, și într-adevăr Jakob nu mai purta turbanul când intră. Dar cel care intră nu era Jakob. Era Kempelen.

Cei doi se priviră. Kempelen clipi repede din ochi, căci pe lângă surpriza de a-l întâlni aici pe Tibor mai era și aceea de a-l vedea

cel puțin cu un cap mai înalt, datorită pantofilor-picioroange. În mâna liberă ținea câteva șperacle, pe care nu le utilizase, deoarece Tibor nu încuiase ușa după el. Părul lui Kempelen era răvășit de vânt și plimbarea îi colorase obrajii.

Tibor reașează bustul la locul lui, dar în așa fel încât chipul acestuia să nu poată fi zărit de Kempelen.

— Aha! exclamă Kempelen.

— Mă îngrijora Jakob. Îl căutam, explică Tibor.

— Da. Kempelen împinse ușa după el și întrebă: L-ai găsit?

Tibor negă clătinând din cap.

— Ai crescut, remarcă Kempelen arătând spre picioarele alungite ale lui Tibor.

— Nu vreau să atrag atenția pe stradă.

— Da, originală idee.

— Vreau doar să scriu un bilet pentru Jakob, apoi plec.

— Nu, pleci imediat, zise Kempelen. Am să scriu eu biletul. Se pare că… vrei să îi transmiți altceva decât vreau eu.

Tibor îl fixă cu privirea pe Kempelen, și apoi dădu foarte încet din cap.

— Bine. Mergi normal, nu o lua prin oraș și folosește intrarea din spate când ajungi acasă. Te expui singur pericolului, dar dacă acționezi abil, nimeni nu va băga de seamă.

Kempelen privi cum pășea Tibor cu picioroangele.

— Impresionant. Este prima ta ieșire?

— Da, răspunse Tibor.

— Vom mai discuta acasă.

Tibor plecă. Kempelen așteptă câteva minute, apoi vârî speteaza scaunului sub ușă, pentru a o bloca. Își scoase haina, o puse pe scaun alături de șperacle și începu o percheziție temeinică. Cercetă fiecare scrisoare, fiecare schiță, fiecare ziar, toate uneltele, chiar și obiectele de îmbrăcăminte, chiar și o menoră lipită cu ceară. Ceea ce examina așeza pe pat, așa că din minut în minut în cameră era tot mai multă ordine. Îmbrăcămintea din șifonier o lăsă acolo, dar cercetă toate sertarele și căută inclusiv sub fundul

acestora.

În buzunarul interior al redingotei galbene purtate de Jakob ultima dată la Schonbrunn, Kempelen găsi un bilet împăturit. Îl despături și citi cu voce tare cele trei rânduri așternute pe el:

Jakob Wachsberger, ecrit a Vienne, le 14e aout 1770

Kempelen se încruntă. *Le 14e aout 1770.* Era data la care jucaseră partida cu împărăteasa. Kempelen mai citi cuvintele încă o dată. Distanțele dintre cuvinte erau identice, și literele semănau una cu alta. Fiecare dintre cele șase litere *e* era identic celorlalte în cele mai mici detalii.

— Nu este scrisul lui Jakob, își spuse el. Așa de uniforme… atât de mecanice… Privi în zare, după care constată inexpresiv: Mașina care scrie.

Împături biletul și îl băgă în buzunarul hainei lui. Privirea îi căzu pe bust. Îl întoarse și privi în ochii morți ai tisei albe.

După mai puțin de un sfert de oră își lega calul în Spitalgasse, în fața clădirii văduvei Gschweng, unde avea și Elise o cameră. Văduva îl opri încă de pe scări, subliniind că vizitatorii și în special bărbații nu erau admiși în casa ei, dar Kempelen îi explică cine era, respectiv stăpânul la care lucra Elise, și că trebuia să intre imediat în cameră, pentru a lua ceva la solicitarea acesteia. Văduva îl conduse sceptică la ușa Elisei, pe care o deschise. Vru să intre în cameră cu el, dar Kempelen o împinse hotărât înapoi, pe hol. Aceasta protestă până când Kempelen, pe un ton ridicat, o amenință că, dacă mai zbiară, va vorbi despre ea cu primarul, și îi trânti ușa în nas.

Așa cum cotrobăise în camera lui Jakob, Kempelen cotrobăi și în odaia Elisei, cu deosebirea că lăsă toate lucrurile la locul lor, pentru a-și ascunde vizita. În sfârșit, în spatele oglinzii găsi ceea ce căuta: ea ascunsese în ramă trei scrisori fără plic. Scrisul semăna pe undeva cu cel al *mașinii-minune care scrie orice,* dar era evident scrisul unui om. Lipsea orice dată, ca și adresa sau expeditorul.

Cherie,

Am primit veşti din P., dar nu de la tine, ci despre marşul triumfal al maşinii. Au trecut aproape trei luni. Dacă este cu adevărat o maşină, întoarce-te fără nicio grijă şi spune-mi-o. (Dar atunci de ce ţi-ar interzice să intri în atelierul lui?) Dacă nu găseşti o cale folosind poftele bărbaţilor, foloseşte forţa. Iar de ar fi să te descopere, cea mai gravă pedeapsă pe care ţi-ar aplica-o ar fi să te îndepărteze.

Dacă eziţi pentru că îţi place să fii slugă la doi stăpâni, pentru a-ţi umple buzunarul, te avertizez: un singur cuvânt de-al meu, şi eşti terminată la Curte.

Kempelen, luând seama la hârtie, constată că mâna începuse să îi tremure, dar citi şi a doua scrisoare.

Ma ch'ere, îţi mulţumesc pentru bilet. Deci te-ai introdus bine. Ţine-te de tip. La Schonbrunn a căscat gura numai după demoazele, dacă el este ca mine la vârsta lui (sau a mea), i se vor scurge ochii după tine *tout a fait.* Pe urmă rapid la mine, vreau să îi ofer o revanşă lui K. Pe care el nu o s-o uite toată viaţa.

Tu me manques, cherie, toate celelalte femei sunt fade în comparaţie cu tine. Îţi sărut păsărică umflată, inimioară, şi îţi ling dulcile roşioare.

Frederique

Post-scriptum: cel mai bun lucru este să distrugi această scrisoare, ca şi pe celelalte. Măcar din cauza rândurilor mele necuviincioase!

Kempelen lăsă pe măsuţă cele două scrisori şi o despături pe a treia.

G,

Trebuie să fi auzit de Viena. A trebuit să râd de el *tout le jour.* Atât de dulce a fost. Neavând până acum niciun succes, nu cred că mai merită să rămâi la P. Din cât se pare, ai fost depăşită de aşteptările mele. Îţi voi mai plăti salariul doar luna aceasta. Dacă vei reuşi totuşi să descoperi şmecheria, îţi voi plăti o jumătate din prima promisă.

Bezele *et caetera.*

Kempelen luă cu el prima dintre cele trei scrisori, pe celelalte le împături și le vârî înapoi în ramă. De afară o auzi pe văduva care bătea în ușă și întreba de el.

— Plecați! Sunt gata imediat, strigă el și ea se supuse. Vru să atârne din nou oglinda în cui, dar pentru că încă mai tremura, nu reuși să o facă imediat. În tot acest timp, în fața ochilor îi dansa propria figură reflectată de oglindă; palid, asudat, cu părul vâlvoi, cu gulerul descheiat din cauza căldurii. Acolo unde tot încerca să agațe oglinda nu părea să fie niciun cui. Kempelen lăsă oglinda jos, ca să se convingă că există totuși unul. În cele din urmă, reuși să o fixeze, dar un mic medalion ce atârna de un lănțișor de colțul superior al oglinzii se lovi de geamul acesteia. Kempelen urmări cum originalul și imaginea lui din oglindă pendulau în fața ochilor săi și recunoscu imaginea plină de zgârieturi a Mariei. Era amuleta lui Tibor. Amuleta pe care până nu demult o purtase permanent la gât, dar pe care în ultimul timp nu o mai purta. Pentru că nu o mai avea. Pentru că amuleta se afla aici, la Elise.

Până să iasă din casă, Kempelen o informă pe văduvă că o va pedepsi dacă aceasta îi va spune Elisei că el fusese în camera ei și o va mai pedepsi și dacă ea va spune cuiva că el a amenințat-o că o va pedepsi. Când ea încercă să leșine, el îi vârî sub nas nu săruri, ci un gulden, și ea își reveni.

— Maria, Sfântă Maică a Domnului, ascultă-ne ruga. Protejează-l pe Jakob oriunde ar fi acesta, fii alături de el în călătoria sa și condu-l în siguranță. Și ajută-ne și pe noi să depășim greutățile momentului, tu glorioasă și binecuvântată fecioară. Condu-ne către Fiul tău, recomandă-ne Lui, roagă-te pentru noi, pentru a fi demni de așteptările lui Hristos. Amin!

— Amin! repetă Elise.

— Poate că sărbătorește sabatul pe undeva, zise Tibor după ce se ridicară și își scuturară praful de pe genunchi.

Se întâlniseră din nou în atelier. Kempelen plecase de dimineață călare la palat, unde lua parte la o ședință convocată de ducele Albert, care cel mai devreme avea să se încheie seara.

— Dar poate că a plecat, spuse Elise. Iar eu cred că... ar trebui să îl urmezi.

— Încotro?

— Indiferent. Ar trebui doar să pleci din Pressburg.

— Ar fi periculos.

— Nu are importanță. Dacă vrei, am să te însoțesc. Te voi sprijini și te voi ascunde. Am cunoștințe care ne pot ajuta. Nu îți pot promite că vom reuși, dar nu ți-aș fi propus dacă nu aș fi crezut că este posibil.

Tibor lăsă capul pe o parte, ca un câine.

— De ce vrei să mă ajuți?

— Pentru că... ai nevoie de ajutor.

— Pentru tine nu este un motiv. Este milă sau ce se află în spatele acestei propuneri? De ce faci toate astea?

În timp ce Elise încă își mai căuta cuvintele pentru a răspunde, canaturile ușii atelierului au fost împinse cu atâta forță, încât s-au izbit cu zgomot de perete. În spatele lor se afla Wolfgang von Kempelen, așa cum părăsise casa în urmă cu o oră.

— Exact, Elise, strigă el, de ce faci toate astea? Din iubire creștinească față de semeni? Sau ca să te răsplătească?

Intră cu pași mari în atelier. Tibor nu își putea lua ochii de la el. Îmi pare rău că trebuie să deranjez micul vostru *tête-à-tête*, înainte ca voi să vă fi apropiat cu adevărat. Și, Tibor, eu îți garantez că asta ar fi fost doar o chestiune de timp. Eu pot să îți spun de ce face ea toate acestea. Scoase o scrisoare din haină și i-o vârî sub nas lui Tibor, apoi continuă: O face pentru că în realitate ea nu este o neînsemnată slujnică din Odenburg, ci este o spioană din Viena, unsă cu toate alifiile, trimisă nouă de nimeni altul decât de Friedrich Knaus, mecanicul Curții Majestății Sale, și cel mai mare dușman al automatului de șah! Și doar ți-a cerut să distrugi scrisorile!

Tibor nu apucă să citească nici măcar un cuvânt, că Kempelen îi și luă scrisoarea și lovi cu palma suprafața mesei de șah a turcului. Mișcările lui Tibor deveniră ciudat de lente, de parcă

prin vene i-ar fi circulat un sirop. Elise pălise și privea pe furiș către ușă, de parcă ar fi cochetat cu intenția de a fugi din atelier.

— Knaus, care își îndeamnă frumoasa agentă să folosească toate mijloacele de care dispune, și înainte de toate pe cele trupești. Kempelen se îndreptă spre Elise, care făcu un pas înapoi. Erai ocupată peste poate cu noi, cei trei bărbați. Mie mi-a oferit sânii și buzele. Ce ai fi găsit în brațele ei, Tibor? S-a dezbrăcat în fața ta? A verificat dacă anumite părți ale corpului tău se măresc dacă le prelucrează ea bine? Ai putut să termini cu ea ceea ce începuseși cu Ibolya? Și pentru asta i-ai dăruit-o pe mica ta Maria? Kempelen întinse mâna spre lanțul de la gâtul Elisei, dar ea îl evită. Tibor rămase mut. Nici nu vreau să mă gândesc la ce ai făcut cu Jakob al nostru, care și înainte de venirea ta era un libertin. Cu siguranță că l-ai sărutat și te-ai oferit lui. Un mic acont pentru trădarea lui, restul îl bagă în buzunar acum, sub formă de bani lichizi de la Knaus.

— Eu nu știu unde este Jakob, zise Elise.

— Presupui că îți cred măcar o vorbă din ceea ce spui?

— Nu am auzit de asta nimic de la Viena. Pe tot ce am mai sfânt, nu am nicio legătură cu dispariția lui Jakob.

— Pe tot ce ai mai sfânt? Cam ce ar fi asta? Banul? Nu mai face pe slujnicuța cu frica lui Dumnezeu. Ești o târfa ordinară, și eu am să te trag la răspundere pentru viclenia ta!

Kempelen o apucă pe Elise de braț, și ea țipă mai mult de spaimă decât de durere. Mâna stângă a lui Tibor apucă fulgerător brațul lui Kempelen, așa cum acesta o apucase pe Elise.

— Las-o! spuse Tibor.

— Ți-ai ieșit din minți? Ce înseamnă asta?

— Las-o!

Dar, în loc de a slăbi strânsoarea, Kempelen o accentuă. Acum chiar că pe Elise o durea brațul. Aceasta încerca zadarnic cu mâna liberă să scape de strânsoarea degetelor lui Kempelen. Și Tibor ținea tare. Kempelen încercă să se scuture de el.

— Și acum vrei să o aperi? strigă el. Ea reprezintă distrugerea

noastră, a amândurora, înțelege asta!

Tibor nu ripostă. Ținea buzele la fel de strânse ca mâna cu care îl apucase pe Kempelen. Cei trei nu se clinteau din loc, dar podeaua trosnea sub picioarele lor. În cele din urmă, Kempelen îi dădu drumul Elisei și se eliberă de strânsoarea lui Tibor. Atât Kempelen, cât și Elise își frecau brațele răsucite. Kempelen îl privea pe Tibor cu ochii larg deschiși.

— Pentru Dumnezeu, ce ți-a făcut de nu mai poți să deosebești prietenul de dușman?

— Noi plecăm din Pressburg.

— Ce?

— Plecăm din oraș.

— Noi? Ești fermecat?

— Trebuie să îți cauți un alt jucător.

— Ce s-a petrecut cu tine? Nu există un altul! Doar am discutat asta!

— Atunci modifică automatul în așa fel încât în el să poată sta și cineva mai înalt.

— Este imposibil.

— Atunci încetezi. Oricum ar fi mai bine.

— Nu pot să mă opresc! Ce ar zice oamenii?

— Spune-le că te ocupi de un alt proiect. Ai destule.

Kempelen își aranjă haina, care în timpul disputei se sucise pe el.

— Fugi, Tibor, și vom vedea până unde ajungi înainte de a fi prins și închis.

Tibor arătă către mașina de șah.

— Celula mea va fi mai mare decât aceasta de aici.

— Celulă? Kempelen izbucni în râs. Nu îți face false speranțe, te vor spânzura ca pe un criminal nenorocit.

— Dar înainte de asta voi face o mărturisire.

— Nu te va crede nimeni.

— Și dacă totuși voi fi crezut? întrebă Tibor și înălță capul. Îți asumi riscul? Riscul ca eu să fiu crezut, și tu să fii demascat ca

un escroc care a cutezat să înșele familia imperială și întregul imperiu? Din celebritatea ta se va alege rușinea și dizgrația, vei fi alungat, te vei adăuga scursurilor societății, indivizilor nedoriți deportați până acum de tine în Banat. Iar acolo o poți lua de la cap într-o gospodărie țărănească ori într-o mină!

Kempelen dădu ușor din cap și zise încet:

— Asta vrei? Aceasta este mulțumirea pe care mi-o arăți? Te-am scos din închisoare și din mizerie, ți-am dat bani, haine, ți-am îngrijit sănătatea... ți-am făcut cadou un nou cămin, chiar prietenia mea... și acum îmi faci asta? Te consideri un creștin, și totuși vrei ca eu și familia mea să fim ruinați? Mica Terez?

— Dacă mă trimiți la spânzurătoare, o vei merita. Dacă nu, ne ținem gura amândoi, și niciunul dintre noi nu va avea de suferit. Ai cuvântul meu.

— Al tău, poate... dar al ei?

Kempelen arătă către Elise, care urmărise în tăcere schimbul de cuvinte.

Elise privea când la Kempelen, când la Tibor. Înghiți în sec:

— Am să tac.

Kempelen bătu cu degetul în scrisoarea de pe masa de șah.

— Ai muncit aproape o jumătate de an, ca să ne trimiți la spânzurătoare. Probabil că Knaus te plătește cu o avere. De ce să taci? De ce să cred că vei face asta? Și chiar de ar fi așa: imediat ce voi doi ajungeți la Viena, și eu nu mai expun turcul, Knaus se va descurca. Voi fi pierdut oricum.

— Doar tu însuți ai creat automatul. Așteaptă-te ca acela care a făcut promisiunea împărătesei să o uimească, spuse Tibor.

Kempelen nu răspunse.

— Aș vrea să îmi primesc mâine banii, continuă Tibor. Voi lua cu mine ce îmi aparține, și noaptea voi părăsi orașul. Promit că nu mă voi duce la Viena.

Kempelen îi aruncă lui Tibor o privire goală. Era limpede că se gândea la cu totul altceva. Plecă fără să mai scoată o vorbă. Chiar și sunetul pașilor lui pe scară era demoralizant.

— Tibor, ai fost… foarte bun, spuse Elise. Nu știu ce mi-ar fi făcut mie. Mi-a fost teamă.

Tibor nu răspunse surâsului ei. Luă de pe masă scrisoarea lui Knaus și o luă cu el în odaia sa.

Când intră și ea, Tibor ședea pe pat și citea scrisoarea pentru a treia oară. În loc de a mișca doar ochii, își mișca tot capul urmărind fiecare rând. Ea închise ușa și se rezemă cu spatele de ea, cu brațele încrucișate pe piept.

— Ar fi fost vreo deosebire, dacă ți-aș fi spus că lucrez pentru el, și nu pentru Biserică?

El ridică privirea de pe scrisoare.

— Cel mai bine ar fi să îmi spui acum totul.

— Nu vei voi să știi totul.

— Nu ai fost niciodată într-o mănăstire.

Elise dădu din cap.

— Cine ești tu, Elise? Dacă într-adevăr acesta este numele tău.

— La naștere a fost numele meu. Dar de câțiva ani, la curte mă numesc Galatee.

— …La Curte? Ești… prințesă?

— Nu, sunt metresă. Curtezană.

Tibor tresări atât de puternic, încât scrisoarea pe care o ținea cu ambele mâini se rupse. Aproape că și-ar fi cerut scuze pentru dauna pricinuită.

— A lui Knaus? întrebă el cu ochii larg deschiși.

— A lui Knaus… și a altora. Sunt totuși toți domni fini. Knaus a vrut să plec la Pressburg. Dar nu am făcut-o pentru bani.

— Dar pentru ce?

— M-a șantajat.

— Cu ce?

— Sunt însărcinată.

Tibor își trecu ambele mâini prin păr și rămase așa, ca și cum nu ar vrut să le mai ia.

— Dacă s-ar afla, prestigiul meu la Curte ar fi ruinat. Nu am putut da înapoi. Iar banii îi pot folosi pentru copil.

— Și Knaus ți-a spus să ne…

Elise confirmă.

— Te-ai împreunat cu Jakob?

După ce ezită scurt, Elise confirmă iarăși.

— Și Kempelen?

— Nu. Doar… ne-am sărutat o dată. Vrei puțină apă?

— Al cui este copilul? Al lui Knaus?

— Nu știu.

— Știi… cum să nu știi…? Oh, Doamne!

— Ar putea să fie al lui Knaus, dar… ar putea să fie și de la Kaiser personal, închipuie-ți! Un copil al Kaiserului!

Elise radia și puse mâna pe pântece. Tibor se holba la el. Chiar că ar fi avut nevoie de o gură de apă. Acum ea se îndepărtă de ușă și făcu un pas spre el.

— Dar să nu mai discutăm asta, Tibor. El scutură capul și femeia înțelese greșit gestul, ca fiind un acord. Tocmai mi-ai luat apărarea. Este timpul să te răsplătesc pentru curajul tău eroic.

Își scoase boneta și o lăsă să îi cadă din mâna moale. Apoi își scutură părul și imediat deveni mai drăguță decât până atunci. Fără să își ia privirea de la el, își dezlegă corsetul și îl scoase fără nicio grabă. I se vedeau sânii ușor coborâți. Lăsă corsetul să cadă alături de bonetă. Avea acum bustul acoperit doar de o cămașă albă. Ea apucă de guler cămașa și trase spre umăr. Tibor își ținea răsuflarea. Se uita la umărul gol, la rotunjimea brațului, la strălucirea albă, curată a pielii, la umbra ușoară de sub claviculă, la peisajul perfect al corpului ei, cu văile și ridicăturile sale, cu pantele și șesurile lui. Era și mai frumoasă decât și-o închipuise el în visurile lui. Iar acum ea va fi a lui. Se înfioră.

Ea își scoase și al doilea braț din îmbrăcăminte, și cu ambele mâini își trase rochia până la coapse; își descoperi sânii, linia taliei și a pântecelui la care abia se putea desluși graviditatea, dar care astfel era înfrumusețat în plus. Ea trase adânc aer în piept și se apropie în genunchi de Tibor. Acesta rămăsese nemișcat ca la început. Ea întinse brațul gol spre el, îi luă mâna stângă, o

mângâie și o duse la gură. Cu ochii închiși îi sărută dosul palmei, apoi degetele. El îi simțea fiecare răsuflare și căldura pielii ei. Apoi ea îi întoarse mâna și îi sărută degetele în locul în care se uneau cu palma. Urmă cu limba traseul arterei de puls. Era rândul lui să închidă ochii. Întreg brațul îi era cuprins de fiori. Când redeschise ochii, ea îl privea plină de promisiuni, încet, foarte încet, ea îi purta mâna peste pieptul ei, în așa fel încât să îi simtă sfârcurile cu suprafața palmei. El încetă să mai tremure când degetele îi cuprinseră pieptul. Ea închise ochii căzută în extaz, lăsă capul pe spate și gemu.

Tibor se trezi. Geamătul era tot atât de fals pe cât de fals era totul aici, oferta ei și atitudinea ei. Ceea ce simțea ea nu era plăcere, era mult mai mult simularea plăcerii perfect executată de o târfă care în acest fel le indusese unor numeroși bărbați senzația că ea le gusta atingerea, și că fiecare dintre ei era unic. Nu pe Elise o sărutase Tibor, ci pe Galatee, o femeie necunoscută lui și pe care nici nu dorea să o cunoască. I se făcu greață. Pielea ei caldă era respingătoare, ca și nuditatea și limba ei, și el își retrase mâna de parcă i-ar fi fost cuprinsă de flăcări. Excitația îi pieri pe loc. Simțea nevoia intensă de a se spăla pe mâna pe care simțea saliva ei lipicioasă și dezgustătoare.

— Ce este? întrebă ea.

— Eu nu sunt Kaiserul. Arătă către medalionul ce atârna între bărbia și sânii ei, și îi ceru: Te rog să îmi restitui medalionul.

Ea nu reacționă mult timp. Doar clipea neîncrezătoare. Apoi duse mâna la spate, pentru a deschide încuietoarea lănțișorului. Observând că era încă goală, își trase rușinată rochia peste sâni și peste umeri înainte de a scoate lanțul și de a i-l întinde. Rămase în genunchi.

— Ar fi mai bine să nu ne mai vedem, zise Tibor. Așa că rămâi cu bine, Elise. Îți doresc mult noroc ție și copilului tău. Te rog să nu îți calci cuvântul dat lui Kempelen. Desigur că a greșit față de noi și a fost grosolan, dar în fond este un om bun, care nu merită amenințarea care îi atârnă deasupra capului. Tibor se ridică de pe

pat, luă de jos corsetul și boneta și i le întinse. Sunt gata să plătesc pentru tăcerea ta. Nu știu cât îți dă Knaus – probabil că mult mai mult dar eu îți pot da vreo patruzeci, poate patruzeci și cinci de guldeni. De restul voi avea nevoie pentru mine.

— Nu. Vocea ei era slabă și spartă. Nu am nevoie de bani.

— Pentru că te-ai simți mai obligată decât prin cuvântul tău?

Tibor așteptă răspunsul, pe care ea nu îl mai rosti. El deschise ușa. Ea înțelese gestul, se ridică și îl mai privi pentru ultima oară. Când ieși din odaie, se împiedică de prag. Tibor închise ușa după ea.

Plecase, dar izul emanat de ea rămăsese. Așa că Tibor deschise fereastra, pentru a lăsa să intre aerul umed și rece al toamnei. După care își înșiră tot avutul pe pat, pentru a pregăti de drum ce era mai important: hainele, jocul de șah pentru voiaj, figurina sculptată de Jakob și sculele pe care i le lăsase acesta.

Pe malul Dunării, în apropiere de Sommerein, un bărbat este întins cu un braț, un umăr și cu capul pe malul noroios, și cu restul trupului în apa mică. Undele ușoare îl clatină fără încetare. Are gura și ochii deschiși. Pielea este un verde palid, umflată, acoperită cu un strat fin ceros, ceea ce îi dă aspectul unei figurine din ceară. Pielea mâinii aflate în apă este descărnată, așa cum cade pielea unui șarpe în creștere, ca și cum ar fi o mănușă transparentă. Hainele îi sunt îmbibate de apă și par imponderabile. Pe pielea corpului aflat deasupra apei muștele își depun ouăle, și primele larve au și apărut. La rândul lor, ele sunt hrană pentru răpitorii mai mari, furnici și gândaci care se târăsc ori vin în zbor de pe mal pe această peninsulă umană, ca și broaștele care înoată printre trestii. Cei care se tem de carnivore se refugiază în cutele hainelor și se ascund la adăpostul umed și întunecos al pielii și stofei. Sub apă se ospătează viermii mlădioși și alți paraziți hămesiți ai apei. Pești mici înconjoară trupul pentru a se desfăta cu pielea ce se desprinde ori chiar cu necrofagii acvatici, și la rândul lor sunt pândiți din apa mai adâncă de peștii răpitori. Dar punctul de adunare al tuturor creaturilor, aflat atât deasupra, cât și sub nivelul apei, este o rană tăiată în pieptul omului, căscată cât o lungime de deget. Aici a fost vârâtă în corp o lamă, orizontal, pentru a nu se înțepeni în coaste. Cămașa este tot atât de zdrențuită precum carnea. Dar apa fluviului a înghițit demult sângele. Aici, în rană, carnea roșie și fragedă stă la dispoziție spre a fi digerată, și aici își înfig dinții prima dată șobolanii, jderii și vulpile atrase de miros.

Un corb s-a rotit îndelung deasupra insulei umane, se lasă acum pe fruntea plină de noroi, pe pielea buretoasă. Smulge din ea croncănind. Gândacii se târăsc pe mal ori zboară, broaștele sar în stuf, peștișorii se ascund după pietre ori în adânc. Dar pasărea vizează altă masă. Cu ciocul saltă rama de sârmă a ochelarilor de pe nasul bărbatului, care cade cu un plescăit în apă și se duce la

fund. După care corbul începe să ciugulească globii oculari reci din orbitele lor. Cu toate că după fiecare ciugulit privește suspicios în jur, rămâne nestingherit până își termină prânzul. Pe buza superioară a mortului au mai rămas urme slabe de cărbune. Urme ale unei mustăți după moda turcească.

Luni dimineață, Kempelen a primit un bilet, prin care era rugat de primarul Windisch să vină la primărie, într-o chestiune urgentă. La o oră după ce s-a bărbierit și s-a îmbrăcat, Kempelen se afla în biroul primarului. Windisch se ridică și își expedie secretarul. Zâmbetul îi era lipsit de bucurie.

— Wolfgang, dragul meu prieten! Arăți palid. Cei doi își strânseră mâinile și se așezară. Am amânat toate întâlnirile. Am vrut să îți spun eu personal. Dacă aș fi putut, aș fi venit eu însumi în Donaugasse.

— Ce s-a întâmplat?

Windisch ridică ochelarii aflați pe birou și îi întinse lui Kempelen.

— Ieri l-au găsit pe asistentul tău. În apropiere de Sommerein.

— A făcut vreo trăsnaie? Unde este acum?

— Îmi pare rău, dar m-am exprimat neadecvat: este mort. I-au scos cadavrul din Dunăre. Se află la morga spitalului, și l-am informat și pe rabinul Barba.

Kempelen învârti între degete ochelarii. Erau atât de curați cum nu îi văzuse niciodată la Jakob.

— Ei vor să îl înmormânteze mâine. De asta, se va ocupa comunitatea evreiască. După credința lor este permis să treacă cel mult trei zile de la moarte până la înmormântare, dar asta nu mai este posibil.

— S-a… înecat?

— Nu. Era deja mort când a fost aruncat în apă. Sau cel puțin ar fi murit curând din cauza rănii.

Windisch îi întinse peste birou raportul jandarmeriei. Conform raportului, Jakob fusese străpuns cu o lamă, din spinare până în piept, la mică distanță de inimă, dar plămânul îi fusese secționat.

Lovitura fusese atât de violentă, încât străpunsese și pieptul cămășii. În plus, buzele mortului erau sfâșiate, sub o ureche avea o rană mică, iar unul din ochi era învinețit ca urmare a unei lovituri puternice. Un detaliu oribil îl reprezenta lipsa ambilor ochi, probabil scoși de o pasăre de pradă.

— Cele mai sincere condoleanțe. Știu că îl plăceai, deși uneori era ca o plagă.

— Cine… a făcut-o?

— Nu știm. Și nu cred că vom afla vreodată. A fost jefuit, îi lipsea punga pe care o mai avea încă la *Trandafirul de aur*, unde fusese anterior. Dar este la fel de posibil să îi fi căzut din buzunar când a fost aruncat în apă. O crimă pentru bani? Pentru a jefui un om este suficient să îl pui la pământ ori, dacă vrei ceva mai dur, să îi bagi un cuțit în spate. Nu este nevoie să îl străpungi dintr-o parte în alta. Nimeni nu trebuie să afle asta, altfel voi fi nevoit să mă lupt iarăși cu zvonurile fantastice legate de stafii și golem! Probabil că la beție Jakob s-a însoțit cu cine nu trebuia. Despre asta stau mărturie celelalte răni. Oricât este de regretabil, nu ar fi primul evreu omorât din resentimente ticăloase.

Kempelen restitui raportul și Windisch îl vârî în portofel.

— Desigur că nu trebuie să te decizi astăzi, dar cred că va trebui să anulezi următoarea reprezentație cu turcul. Ce zici, Wolfgang?

Kempelen ridică privirea. Nu auzise ce spusese interlocutorul lui.

— Scuză-mă, ce spuneai?

— Reprezentația de la Teatrul Italian?

— Nu, nu. Rămâne.

— Dar… asistentul?

— Am să găsesc un înlocuitor.

Windisch înclină capul și îl privi pe Kempelen. Apoi se scărpina la ceafa.

— Wolfgang, trebuie să mă îngrijorez?

— De ce?

— Arăți de parcă nu ai fi dormit câteva nopți... nu mai ai un slujitor, și Anna Maria este de săptămâni de zile la țară... și nebunul de Andrássy tocmai i-a scris maestrului să îți ceară să accepți provocarea lui la duel. Eu l-am avertizat pe Andrássy că nu permit disputarea chestiunilor de onoare în orașul meu, dar nici nu vrea să audă.

— Se va potoli.

— Nu aș paria pe așa ceva. Maghiarii ăștia! Pe cât se dau de distinși, în fiecare dintre ei se ascunde un Afilia setos de sânge. Și mai nou ce treabă ai tu cu Stegmüller? De ce am accepta în lojă un nătărău ca el?

— Karl, este un biet măscărici.

— Este un măscărici, adevărat, și tocmai de aceea ar trebui să îl eviți înainte de a te compromite.

Kempelen dădu din cap și schimbă subiectul discuției:

— Ai să scrii cartea despre turcul șahist?

— Imediat ce voi avea timp.

Cei doi se îmbrățișară la despărțire. Kempelen păstră ochelarii lui Jakob. Îi băgă în buzunar în piața din fața primăriei. Nu se întoarse în Donaugasse, ci merse în Kapitelgasse, lângă catedrală, unde locuia fratele lui. Îl găsi pe Nepomuk gata să urce în șa pentru a pleca la palat cu treburi. Totuși, după ce Kempelen îi relată cele întâmplate în ultimele zile, Nepomuk îi ceru feciorului să ia șaua de pe cal. Voia să meargă pe jos la Schlossberg, însoțit de fratele lui.

După ce părăsiră orașul îndreptându-se către palat, Nepomuk spuse cu seriozitate:

— Ești înfundat în rahat până în gât.

— Deci nu crezi că Tibor și ea au să tacă?

— *Merde,* nu! El are un caracter perfid, deja te-am avertizat, iar ea poate fi ușor cumpărată. Amândoi vor vorbi pentru o sumă corespunzătoare.

— Și eu ce să fac?

— Asta mă întrebi acum? De ce mă întrebi acum? Zeci de ani

nu mi-ai cerut un sfat, de ce o faci acum? De ce nu ai făcut-o atunci când i-ai promis împărătesei mai mult decât poți să faci? Pentru că te-aș fi sfătuit să nu o faci, și noi nu ar mai fi trebuit să purtăm această discuție.

— Vrei să mă umilești acum? De ce nu te bucuri? Totdeauna mi-ai invidiat succesul.

— Nu. Nu, nu mă bucur.

— Îmi dai un sfat ori vrei doar să mă pedepsești?

— Fie. În ce privește fata, nu îmi fac griji. Având în vedere că se vinde, va trebui doar să îi oferi mai mulți bani decât îi oferă șvabul. Și să sperăm că codexul acestui gen de oameni este valabil și la ea. Nu va fi ieftin, pentru că va trebui să îi dai atât cât să nu îi vină ideea de a te trăda a doua oară. Marea problemă este cu piticul.

— De ce?

— Pentru că ceasul lui ticăie altfel decât al nostru, și eu nu cred că stă prea bine cu morala.

— Este creștin. Chiar unul care crede orbește.

— Cel puțin asta te face el să crezi.

— Dacă nu îl pot reduce la tăcere cu bani…

— Cine mai știe de turcul tău? întrebă Nepomuk și începu să numere pe degete. Tu, eu, Anna Maria, smintitul de farmacist. Noi păstrăm oricum tăcerea. Slujnicuța ta cea falsă va fi mituită. Evreul tău și Ibolya sunt morți, și au luat secretul cu ei în mormânt. Piticul…

Nepomuk își încheie enumerarea cu un gest ușor și tăcu.

Kempelen se opri.

— Să îl omor?

— Nu am spus nimic.

— Nu voi face asta.

— Nu îți este loial. Ar merita, după toate cele făcute de tine pentru el.

— Nu. Nu pot face asta.

— Atunci te poți aștepta la orice.

— Nu pot să omor un om.

— Noi discutăm despre un pitic, Wolf. Un avorton, o glumă a naturii. Cine știe, poate că astfel i-ai face un serviciu dacă într-adevăr este atât de dezamăgit de lume, cum mi-ai povestit. În aceste condiții nu și-a făcut singur seama doar pentru că îi este frică de focul iadului de care ar fi fost amenințat în caz de sinucidere.

— Nu am să fac asta, se apără Kempelen dând din cap.

Frații își continuară drumul în tăcere. În față aveau palatul masiv. Kempelen privi în stânga la panta abruptă pe care era așezarea Zuckermandel: năvoadele și bărcile pescarilor așezate cu chila în sus, curtea cu busturile stranii ale sculptorului Messerschmidt, pieile puse la uscat și putinile tăbăcarilor. Strigătele bărbaților și zgomotul făcut cu uneltele nu le putea auzi, dar mirosul urât al taninului urca până la ei.

— Ai să mă ajuți? întrebă Kempelen.

Napomuk râse scurt și sec.

— Nu. Sunt directorul cancelariei ducelui. Nu, va trebui să renunți la ajutorul meu. Dacă vei da greș, îmi va fi destul de greu să apar cu mâinile curate ca frate al tău. Voi face pe dracu-n patru să nu intru în rahat.

La poarta Siegmund, frații Kempelen se despărțiră. Nepomuk intră în palat, Wolfgang se întoarse în Donaugasse, dar nu înainte de a face un ocol la banca lui și de a merge la *Racul Roșu.*

În biroul lui Kempelen atârna o hartă ce reprezenta Europa Centrală. De la coasta franceză a Atlanticului până la Marea Neagră, de la regatul danez până la Roma statele erau înconjurate cu puncte negre și colorate în nuanțe diferite. Tibor se întreba cine decisese asupra culorilor acestora. De ce Prusia, pe toate hărțile pe care le văzuse până acum, era totdeauna albastră? De ce Franța era violetă și Anglia galbenă? De ce imperiul habsburgic era de un roșu-deschis, și nu de un roșu întunecat? Republica Veneția era verde din cauza pajiștilor ei ori din cauza Mării Adriatice? Imperiul Otoman era maro pentru că turcii aveau

pielea mai închisă la culoare ori pentru că ei se lăsau pradă cafelei și tabacului? Harta fusese împăturită în două și Viena se afla exact pe îndoitură, iar în dreapta era Pressburg. Indiferent încotro ar fi plecat Tibor, dacă voia să părăsească Austria, granița se afla la cel puțin cinci zile de mers călare ori de două ori mai mult pe jos. Cea mai apropiată graniță era cu Silezia, dar tocmai în Prusia nu voia să se întoarcă.

Saxonia o văzuse și nu îi plăcuse. Polonia se afla între Prusia, Rusia și Austria, și tocmai de aceea nu era atractivă. Să meargă în Bavaria? Sau înapoi în republica Veneția, cu speranța că a treia oară îi va merge mai bine? Sau să fugă de iarna ce se apropia în sud, în Toscana, în Sicilia, în statul papal? La Obra, fusese mulțumit; putea să ceară din nou primirea într-o mănăstire? Altceva ce îi mai rămânea de făcut? Germania și Țările de jos despărțite erau pe hartă bălțate ca un covor făcut din petice, o adunătură brutală de principate, ducate și electorate, comitate și comitate imperiale, episcopii și arhiepiscopii, orașe libere, unele atât de mărunte încât denumirea nici nu mai avea loc pe hartă. Toate trebuiau adunate în pătrate și împărțite ca o tablă de șah pestriță. În Germania, nu ar merge. Nu avea niciun chef să își petreacă restul vieții ca bufon al Curții, cu cătușe, la picioarele vreunui neînsemnat landgraf. Dimpotrivă, Franța era o suprafață unică, în centrul căreia se afla Parisul, ca un păianjen gras și negru în pânza lui. Franța însemna Parisul. Ar fi sfârșit inevitabil la Paris, știa asta, și ura orașele mari. Ar fi alunecat spre Paris ca printr-o pâlnie, imediat ce ar fi intrat în Franța, și ar fi sfârșit fie în mizerie, fie drept clopotar. Harta se termina la granița polono-rusă, dar dacă țarina înfuleca, așa cum auzise, copii, poate că într-o zi va ajunge și el, cu un măr în gură, pe tava ei. Spaniolii își arseseră toți evreii, și cine era în stare de asemenea monstruozități nu putea fi imaginat ca ospitalier cu piticii. Engleză nu vorbea, și doar traversarea Canalului îl înspăimânta prea tare pentru a merge în Anglia. Lucru valabil și pentru coloniile engleze, unde se purtau necontenit războaie, și negrii din Africa erau ținuți ca

sclavi. În Africa, erau triburi de negri nu mai înalți de cinci picioare. Dar și așa erau mai înalți decât el. Jakob îi povestise despre memoriile unui preot irlandez care naufragiase pe o insulă denumită Liliput, ai cărei locuitori nu erau mai mari de o palmă. Poate că va trebui să își înfrângă teama de apă, să plece pe mare și să caute această insulă și să devină rege al acestui mic popor, precum chiorul între orbi.

Privirea lui Tibor trecu de pe hartă pe perete; până la ușă, acolo unde ar fi fost Oceanul Pacific cu insulele lui, dacă harta ar fi cuprins întreaga lume. Ușa se deschise și intră Kempelen.

Se așezară. Kempelen părea, fericit era prea mult spus, cel puțin binedispus și în niciun caz ostil lui Tibor. Avea o pungă de piele, al cărei conținut îl goli pe birou: două sute șaizeci de guldeni. Simbria lui Tibor, minus câteva cheltuieli, adică patruzeci de *souverains d'or* și douăzeci de guldeni. Kempelen scoase din sertarul biroului o hârtie pe care notase toate punctele necesare a-l convinge pe Tibor că totul era în regulă. Când Tibor puse banii înapoi în pungă și îi cântări în mână, se simți ca un tâlhar. Dar acești bani i se cuveneau.

Tibor se interesă de Elise. Kempelen fusese la ea și îi plătise și ei simbria, plus un supliment generos pentru tăcere.

— Nu va vorbi, spuse Tibor tară să o și creadă.

— Să sperăm. Dacă nu, o voi urmări și îi voi cere socoteală, de asta am și anunțat-o. A întrebat de tine.

— Ce i-ați spus?

— I-am spus că te-a trădat și pe tine și că nu îmi pot imagina că dorești să o revezi. Corect?

— Da, o urăsc.

— Este de înțeles. Tu unde vrei să pleci?

— În Nord, minți Tibor.

Kempelen dădu din cap și bătu darabana cu degetele pe birou.

— Mai este ceva ce trebuie să îți spun înainte de a-ți lua rămas-bun. Nu mă prea pricep la astea… și de aceea vreau să fiu scurt, sperând că vei suporta șocul. Jakob este mort.

În timp ce Kempelen descria unde și în ce stare fusese găsit cadavrul lui Jakob, Tibor înțelese cât de iluzorie fusese speranța lui de a-l revedea viu pe Jakob.

Evreul nu își luase rămas-bun, nu își ceruse banii, nu luase cu el niciun bagaj, nici măcar cingătoarea cu scule. Jakob era mort, și rugăciunile lui Tibor nu mai puteau schimba nimic. În spatele lui Tibor, pe perete, se sprijinea ca totdeauna spada scurtă a lui Kempelen. Tibor ar fi tras-o cu plăcere din teacă pentru a verifica dacă pe lamă era sânge uscat și, dacă ar fi fost așa, i-ar fi retezat capul lui Kempelen. Tibor dădu din cap când Kempelen îl întrebă dacă voia să plece astăzi.

— Înțeleg, zise Kempelen. Păcat că nu vei fi la înmormântarea lui Jakob, s-ar fi bucurat cu siguranță. Eu voi merge, bineînțeles. Cred că voi fi singurul goi acolo. Va fi înmormântat în cimitirul de pe Judengasse.

Tibor se gândea.

— Poți să rămâi această ultimă noapte aici, se oferi Kempelen. Sau îți plătești o cameră la un han, dacă nu îți mai dorești societatea turcului ori a mea. Nu vreau să te reții. S-a terminat. Ești liber.

’

Se simțea bine în singurătate. Acest simțământ îl însoțise toată viața pe Tibor și nu îl deranjase niciodată în mod deosebit. Dar acum, după ce gustase din fructul comunității, după ce foamea i se trezise, după ce se bucurase de prietenia a trei oameni – unul devenise asupritorul lui, îl folosise și îl trădase, și ultimul îi fusese asasinat – J suferea. Ieși pe stradă fără picioroange, cu „micile lui picioare și mâini catolice”, cum le numise Jakob. Fără picioroange pașii îi erau mai mici, dar înainta totuși mai repede. Nu îl interesa dacă lumea îl fixa ori nu cu privirea. Trebuia să ajungă neapărat la o biserică, ca să se roage pentru sufletul nemuritor al lui Jakob. Ultima dată îl jignise pe Jakob și religia acestuia și îi închisese ușa în nas, deși Jakob nu îi spusese altceva decât adevărul. Și câteva ore mai târziu sângerase în apropierea

asasinilor lui și fusese aruncat ca un gunoi în Dunărea murdară și rece. Tibor trebuia să se gândească la venețian. Poate că Tibor purta un blestem, așa cum odinioară se vorbea în Pressburg despre blestemul turcului, din cauza căruia toți oamenii cu care avea de-a face trebuiau să moară? Era suficientă atingerea lui, pentru a aduce moartea? Aceasta o va surprinde o dată și pe Elise?

Urcă glonț treptele bisericii Sfântul Salvator și se duse direct la vasul cu apă sfințită. În timp ce ținea degetele în apa rece, simți că în această biserică se schimbase ceva. Privi în jur, cu mâna în apa sfințită, dar nu putu să își dea seama ce se schimbase. Atât mobilierul, cât și pereții albi cu decorațiuni aurii erau ca atunci când venise ultima dată. Câțiva oameni ședeau în bănci și așteptau în fața confesionalului. Atunci înțelese Tibor că nu biserica se schimbase, ci el însuși. Privi la Maria cu Pruncul, dar aceasta nu i se mai păru ispititoare. Era doar un chip. O femeie. O păpușă lipsită de viață, ca și turcul. Brusc i se păru meschin rozariul de pe tabla lui de șah, la care se rugase zi de zi. Rugăciunile lui nu îl împiedicaseră să se îndrăgostească de o prostituată însărcinată, care îl înșelase. Maria nu îl apărase pe Jakob. Nu acesta era locul potrivit unde să se roage pentru sufletul lui.

Când ieși din biserică, cineva strigă:

— Fudulache!

Tibor încremeni. Pe scări, în umbra portalului stătea Walther, ca atunci când Tibor se spovedise de Paști, cu talerul pentru pomeni în față. Nici nu îl observase când intrase în biserică.

— Hei, fudulache! strigă încă o dată Walther.

Tibor putea să îl ignore și să meargă mai departe ori putea să reintre în biserică, dar camaradul lui îl recunoscuse. Deci Tibor se îndreptă spre el.

— Salut, Walther! zise el.

— *Sapristi,* ești o fantomă? Credeam că te-au măcelărit la Torgau!

Walther apucă brațul lui Tibor și îl strânse ca să se convingă.

— Asta am crezut și eu despre tine.

Walther izbucni în râs și se lovi peste ciotul piciorului.

— Ar fi vrut ei, prusaci unsuroși! Dar au trebuit să se mulțumească doar cu țurloiul meu. Acum îngrașă câmpurile Saxoniei. Și ce spui de caricatura mea? Îi înspăimânt cu ea pe copiii care îmi dau cu tifla. Walther îi prezentă chipul plin de cicatrice, se strâmbă și râse. Dar ce te aduce la Pressburg? Ia te uită! Walther trase de haina verde a lui Tibor și adăugă: Ce filfizon te-ai făcut! Haina, pălăria – ce n-aș da să mă plimb așa, *a la mode,* pe străzi!

Tibor îi povesti ce făcuse după bătălia de la Torgau și găsi și un pretext pentru prezența lui la Pressburg.

— Dar voi pleca în curând.

— Frumos, frumos. Nu ai câțiva bănuți pentru un vechi prieten și camarad fidel? întrebă Walther și clătină vasul în care zdrăngăniră câțiva creițari. Afacerea îmi merge astăzi mai mult decât mizerabil, și iarna bate la ușă.

Tibor dădu din cap și apucă punga lui plină. Cu cât putea să se despartă mai repede de Walther, cu atât era mai bine. Dar în timp ce desfăcea punga cu bani îi veni o idee:

— Walther, ia spune, vrei să câștigi câțiva guldeni în plus?

Walther se îndreptă:

— Să auzim!

— Am nevoie de un cal pentru călătoria mea. Tu te pricepi la cai. Știi de unde se poate procura unul?

— Desigur! *Dragonii nu-s nici oameni și nici vite, sunt infanteria urcată pe cai!*

— Atunci cumpără-mi un cal, o șa și o geantă. Și provizii pentru o săptămână. Am nevoie de toate mâine-seară.

— Un cal cu tot ce trebuie? Nu va costa puțin, fudulache.

— Nu are importanță. Știi bisericuța Sfântul Nicolae dintre Schlossberg și cartierul evreiesc? Ne întâlnim la două ore după apusul soarelui în cimitirul bisericii. Pentru ajutor îți dau doi

souverains și ceva în plus dacă faci o afacere bună. Ce zici?

— Se pare că te-ai pricopsit, dar nu mă privește. Sunt omul tău, ce dracu'! Miercuri sunt în cimitirul de la Sfântul Nicolae, în mână cu hățurile celui mai rapid cal de la Bucefal încoace!

Tibor scoase mai multe monede din pungă.

— Pot să am încredere în tine, Walther?

— Nu este drept să mă întrebi, dar îți pot da cuvântul meu de soldat și camarad. Walther îi făcu cu ochiul din partea dreaptă, arsă, dar acolo carnea era atât de afectată, încât abia putu să închidă ochiul. Dacă onoarea de dragon nu este suficientă, uită-te la mine: mai am doar unul, respectiv trei picioare, și lovi ușor cu palma cele două cârje aflate pe trepte, lângă el, m-ai ajunge mai repede de a fi apucat un cocoș să cârâie de trei ori.

Tibor îi dădu monedele lui Walther, care cu un gest rapid le făcu dispărute în haina sa.

— Domnul să te binecuvânteze, micuțule! spuse Walther. Ajuți un împiedicat să se ridice în picioare sau măcar într-un picior, fir-ar să fie!

Cei doi camarazi își strânseră mâinile. Tibor încercă să se stăpânească să nu se mai uite o dată în jur înainte de a pleca spre piața centrală.

Tibor era surprins de cât de mult semăna sinagoga cu o biserică: se compunea și ea dintr-un naos principal și două laterale. Coloane cu arcuri în plin cintru sprijineau o galerie în care, ca și în naosul principal erau rânduri întunecate de bănci. Nu exista amvon. În locul lui, în centrul încăperii era o platformă, pe care se afla un pupitru gol. El era înconjurat de o balustradă și pe două părți erau trepte. Deasupra lui atârna un candelabru greu. Băncile erau astfel așezate încât să se poată privi din toate părțile platforma. În absida din peretele dinspre răsărit al sinagogii nu exista niciun altar și nicio cruce, ci un scrin al cărui conținut era ascuns de o perdea din catifea roșie. Pe coama acoperișului erau doi lei aurii, care țineau în gheare un fel de stemă. Și scrinul era înconjurat de o balustradă și de o cunună

din suporturi de lumânări. În stânga lui era un suport cu șapte lumânări, ca acela văzut de Tibor în locuința lui Jakob și la Krakauer. Ferestrele sinagogii nu erau multicolore ca la biserici, dar în schimb interiorul era vopsit în albastru și în auriu, cu multe desene și frize, și peste tot se repeta steaua lui David. Lipseau cu desăvârșire tablourile și statuile. Cu excepția celor doi lei, Tibor nu mai zări nicio altă creatură. Evreii nu aveau sfinți? Unde erau Avraam, Isaac, Moise și alții ca ei?

Tibor își scoase tricornul și își netezi părul. Alături de el, la intrare, era un vas cu apă. Vru să bage degetele în el, dar se opri. Chiar voia să își stropească fruntea cu apă sfințită evreiască? Poate că nici nu era apă sfințită. Și-ar fi dorit ca Jakob să fie cu el și să îi explice cum stăteau lucrurile.

Traversă naosul principal, trase cu urechea la zgomotul făcut de pașii săi, trecu prin galerie și ajunse la scrinul acoperit. Abia acum descoperi reproducerile celor două table din piatră cu cele zece porunci de pe perdea. Inscripția de pe ea era în ebraică. Tibor puse mâinile pe balustradă și îngenunche. Se ruga. Rugăciunea nu era adresată nimănui, nici Dumnezeului creștinilor, nici celui al evreilor; renunță la toate formulele pe care le repetase toată viața. Era bine că nu cânta nicio orgă și că nu era prezent niciun credincios, așa că putu să se concentreze asupra rugăciunii. Curând, primele lacrimi căzură pe mâinile împreunate și pe podeaua din piatră, și cândva înțelese că nu mai plângea din compătimire pentru Jakob, ci pentru el însuși, pentru cel care îl pierduse pe Jakob și pe mulți alții. Era deja întuneric când Tibor ajunse în așezarea Zuckermandel. Își încasase banii, iar Walther îi va face rost de un cal și de provizii. Îi mai lipsea o armă. Andrássy trăsese în el. Kempelen procurase un pistol. Poate că Jakob ar mai fi trăit dacă ar fi avut și el unul. Așa că, dacă cineva îl urmărea, Tibor voia să își vândă scump pielea.

La sculptor ardea lumina. Tibor ciocăni la mica ușă a casei, deși această introducere era poate prea modestă pentru un spirit al magnetismului.

— Messerschmidt nu este acasă! se auzi din interior.

Dar în mod clar era vocea acestuia.

Tibor nu mai ciocăni. În loc să facă acest lucru, își duse mâinile ca o pâlnie la gură și strigă cu o voce gravă:

— Uuu! Uuu! Sunt spiritul magnetismului!

În casă încetă orice zgomot și, după puțin timp, în interior fură deschise câteva zăvoare. Messerschmidt deschise ușa și coborî privirea spre Tibor, care încerca să apară cât mai fioros.

— Iartă-mă, spirite! spuse sculptorul. Nu mă gândisem la tine.

Messerschmidt îl invită să intre. Tibor își pregătise cu mare grijă discursul, și sculptorul îl ascultă cuminte. El, Tibor, spiritul magnetismului, se confruntase în ultimele săptămâni de mai multe ori cu spiritul proporțiilor, dar ultimul o ștersese de fiecare dată. Acum avea nevoie de un pistol pentru a-l culca la pământ cu pulbere și plumbi pe spiritul cel rău. Messerschmidt confirma mereu dând din cap și, când Tibor termină, smintitul aduse imediat din camera alăturată pistoale, plumbi și un corn cu pulbere. În acest timp, Tibor privea în jur. În atelier, nu se schimbaseră multe. Acum artistul lucra la un crucifix. Lui Tibor îi atrase atenția ceva în genul lui Iisus și, când privi mai atent, observă că Mântuitorul purta pe cap o șapcă din fetru și era îmbrăcat cu portul unguresc. Când Messerschmidt reveni, acesta îi spuse, că un țăran îi comandase un „Hristos unguresc”, și acum acela avea parte de un Hristos unguresc cu tot dichisul.

Tibor a vrut să plătească pistolul, dar Messerschmidt făcu niște ochi atât de mari, când pretinsul spirit a pus mâna pe pungă, încât Tibor a renunțat. La despărțire, Messerschmidt i-a urat succes la vânătoare.

Când Tibor se întoarse acasă noaptea, toate luminile în casa de pe Donaugasse erau stinse. Kempelen îi lăsase cina pe o tavă în fața ușii: pâine, cârnați, ceapă și un sfert de litru de Malvasier roșu. În timp ce mânca, Tibor încerca să se familiarizeze cu pistolul lui Messerschmidt și, după ce termină de mâncat, îl încarcă: din cornul cu pulbere presără pulbere neagră în tigăiță și în țeavă, o presă cu vergeaua, mai puse plumbii și îi presă și pe aceștia. Nu trase cocoșul, dar puse pistolul lângă pat. Mai vru să se asigure că bagajul era pregătit, voia ca a doua zi să plece devreme și să nu mai vină în casa Kempelen după înmormântare, dar fu cuprins brusc de o oboseală ca de plumb, astfel că se întinse pe pat fără să se mai dezbrace ori să mai stingă lumânarea și căzu într-un somn greu, fără vise.

Când se trezi, afară mai era încă întuneric. Capul îi vâjâia, membrele îi erau grele și cel mai greu îi era să țină ochii deschiși. Ceva zgâria la ușă; era un animal ori mai visa încă? Tibor gemu. Ceva mai târziu, fu deschisă ușa pe care Tibor nu o încuiase și în lumina lumânării în cameră pătrunseră două siluete.

— *Padre*? întrebă Tibor, deși știa că nu avea în față niciun preot și niciun medic veritabil, ci un farmacist.

Celălalt bărbat era Kempelen. Tibor vru să se ridice și să fugă, dar când coborî din pat căzu la pământ, așa de grele îi erau membrele. Cei doi îl întoarseră pe burtă, pentru a-i lega mâinile la spate. Vorbeau între ei, dar Tibor nu îi înțelegea. Atingerea lor îl scoase din amorțeală. Trase mâinile și îl lovi pe farmacist în față; se îndreptă către Kempelen și se apără de cel de-al doilea atac al lor, apoi se ridică pe lângă pat în picioare, clătinându-se, sprijinindu-se de peretele din spatele lui. Hristos răstignit ieși din cuiul în care era agățat și căzu cu zgomot. Tibor aruncă un urcior în atacatori, aceștia se feriră și ulciorul se sparse de perete. Tibor vru să ia pistolul aflat lângă pat, dar nu apucă decât un cearșaf. Farmacistul făcu doi pași îndărăt și scoase ceva dintr-o geantă, în

timp ce Kempelen se îndrepta spre Tibor cu mâna întinsă și spunând ceva, dar ca un câine Tibor auzea numai numele lui, altceva nu mai înțelegea. Farmacistul se întoarse. În mână ținea o pânză și o alta în dreptul gurii. Kempelen făcu un salt, ca să îl prindă pe Tibor. Acesta nu reacționă suficient de rapid, așa că amândoi căzură pe podea. Tibor îl îndepărtă pe Kempelen de pe el, dar Kempelen îl lovi cu pumnul în piept exact în rană, și Tibor se ghemui de durere. În clipa următoare, farmacistul îi punea cârpa umedă pe față. Tibor închise instinctiv gura și inspiră pe nas – cârpa mirosea a urină. Continua să se zbată, și mai apucă să vadă cum Kempelen își întorcea fața și își îngropa nasul în curbura brațului. Tibor mai inspiră încă o dată și durerea dispăru. Se relaxă, simți o căldură plăcută și adormi.

Stegmüller azvârli cârpa în ligheanul lui Tibor, turnă apă peste ea și peste propriile mâini. Kempelen deschise fereastra.

— Cât va dormi? întrebă el.

— Nu mult, răspunse Stegmüller. Este mic de statură, dar este foarte rezistent. Ridică paharul de vin și adăugă: Uite, a băut un pahar plin și totuși s-a trezit. Și i-am pus o doză specială.

— Să mergem undeva unde aerul este mai curat.

II duseră pe piticul inconștient în atelier. Acolo, Kempelen îl legă pe Tibor de mâini și de picioare cu o frânghie de cânepă și îi vârî un căluș în gură. Privi ceasul de pe perete: era puțin trecut de ora patru.

— Și acum? întrebă Stegmüller cu ochii la trupul nemișcat.

— Acum… spuse Kempelen și după o lungă pauză continuă:… Acum îi vom pune capăt vieții.

Stegmüller se sperie și dădu din cap neîncrezător:

— Nu.

— Dar tu ce credeai?

— Credeam… că vrei cumva să îl… pedepsești… ori să îl scoți din țară.

— Ai adus arsenicul?

— Da.

— Deci, te rog. La ce să fi folosit arsenicul, dacă nu pentru a omorî pe cineva?

— Nu știu…

— Cu cât mai repede o facem, cu atât va fi mai simplu.

Kempelen întinse mâna.

Stegmüller scoase încet sticluța maronie din buzunarul interior al redingotei lui și o puse în palma lui Kempelen.

— Cum se administrează?

— Ori oral… dar în acest caz doza trebuie să fie foarte mare și va dura câteva ore… ori i se introduce direct în sânge, crestându-i pielea sau secționând o venă.

— Și atunci merge repede.

— Fulgerător.

— Să facem atunci așa. Ai la tine un scalpel?

Stegmüller dădu din cap negativ. Kempelen se duse la bancul de lucru și luă un cuțit de sculptat. I-l dădu farmacistului.

— Ce să fac cu asta? întrebă Stegmüller.

— Faci ceea ce tocmai mi-ai explicat.

— Eu?

— Te pricepi mai bine decât mine.

— Nu…

— Tu l-ai tratat!

— Este cu totul altceva decât… Nu. Îmi pare rău, nu pot să o fac.

— Nu va afla nimeni.

— Nu despre asta este vorba… eu…

Stegmüller își căuta cuvintele privind cuțitul.

— Georg, adună-te, te rog!

— Gottfried.

— Georg, Gottfried, tot aia este. Fă-o o dată!

Stegmüller îl privi în ochi pe Kempelen.

— Nu. Pentru Dumnezeu, nu, nu și iarăși nu. Nu am să fac asta. Poți să păstrezi otrava, cu voia mea, și fă-o singur dacă nu te sperie, dar eu nu voi omorî niciun om.

— Loja…

Stegmüller ridică mâinile.

— Nicio lojă, pentru nimic de pe lumea aceasta nu aș face-o. Nici de aș fi numit principe. Mântuirea sufletului meu îmi este mai scumpă. Stegmüller puse jos cuțitul de sculptat și adăugă: Eu plec acum.

— Rămâi!

Stegmüller făcuse deja un pas înapoi.

— Nu. Nu vreau să fiu martor al acestei fapte sângeroase.

— Stai aici, lașule!

— Poți să mă jignești, nu îți voi purta pică. Dar prefer să fiu zi de zi un laș decât un asasin.

Stegmüller se întoarse și dispăru pe scări. Kempelen îl auzea cum se împiedica în grabă. Apoi în casă se făcu iarăși liniște.

Kempelen desfăcu pumnul, și sticluța ieși la iveală. Apucă din nou cuțitul și îngenunche lângă Tibor cu otrava și cu cuțitul. Mâinile piticului erau legate la spate, cu dreapta deasupra. Kempelen trase puțin de sfoară, pentru a elibera încheietura. Sub piele se vedeau trei vene albastre. Kempelen rupse sigiliul care unea dopul cu sticla și scoase dopul. Puse jos sticluța destupată. Apoi luă cuțitul și îl potrivi mai întâi pe o venă, apoi pe toate trei. Puse pe vene două degete și, deși tremura, simți pulsul cald. Remarcă acum și cum spinarea lui Tibor cobora și se ridica în ritmul respirației. Puse iarăși lama cuțitului pe încheietura mâinii acestuia. Apăsă și trase. Nu se ivi sângele. Cuțitul nici măcar nu zgâriase pielea. Pe încheietură se vedea doar o dungă albă apărută în urma apăsării. Ori Kempelen nu apăsase suficient de puternic, ori cuțitul era prea bont. Mai examină încă o dată mâna. Mâna cu care Tibor manevrase brațul turcului. Dunga albă dispăruse. Kempelen își acoperi fața cu mâinile și oftă.

Deschise cămăruța în care era păstrat automatul, îl deschise și pe acesta și îl vârî pe Tibor în locul în care șezuse piticul în ultima jumătate de an. Apoi închise toate ușile mesei de șah, târî automatul cu fața către perete și blocă rotițele. Când închise ușa

cămăruței, în jurul turcului se făcu întuneric. Zăvorî ușa și o mai asigură cu o grindă pusă de-a curmezișul peste ușă și ramă. Puse la locul lui cuțitul de sculptat, lăsă arsenicul nefolosit în sertarul biroului său, stinse lumânarea și închise fereastra din camera lui Tibor. Apoi se duse la bucătărie, pentru a-și face o cafea. Luă cu el și vasul în care se afla cârpa cu narcoticul. Afară începuse să plouă.

Când Tibor își reveni, peste tot era întuneric, întuneric și o liniște desăvârșită. Mai întâi, se temu că otrava inhalată îi vătămase ochii și urechile, dar înțelese apoi că era înconjurat de un întuneric lipsit de orice zgomot. Mai avea încă o cârpă umedă peste gură, de fapt era un căluș, care nu avea decât mirosul săli vei lui. Își simțea gura uscată. Era atât de însetat, încât chiar și înghițitul îi provoca dureri. Mai simți că sub el și în spatele capului era stofă, și din modul în care gemetele lui erau reflectate de pereții apropiați își dădu seama că se afla într-o cutie. Un coșciug. Fusese îngropat de viu. Un moment fu cuprins de o imensă teamă, dar ulterior simți miros de ulei și metal, un miros bine-cunoscut, și știu că nu se afla într-un coșciug, ci în interiorul căptușit cu pâslă al automatului pentru șah.

Avea mâinile legate și amorțite, la fel și picioarele. Nu se putea mișca. Ultima dată când fusese treaz, mâncase. Ce se petrecuse pe urmă i se părea un vis. Era sigur doar că Kempelen, ajutat de farmacist, îl atacase și îl amețise. Nu avea idee de ce se petrecuse ulterior. De când fusese atacat trecuse o oră sau o zi. Țipă cât îi permitea călușul și începu a lovi cu picioarele în peretele mesei, dar curând aerul parcă se rări și deveni fierbinte, ceea ce îi făcea setea și mai insuportabilă. Dacă turcul se mai afla în odăița în care era păstrat – ceea ce era probabil adevărat –, nu va fi auzit de nimeni.

Trebuia să se dezlege mai întâi. Răsuci mâinile și încercă să tragă de sfoară, dar inutil; era prea fix legat, iar la nod nu ajungea. Îl putea ajuta doar un cuțit. Își mișcă degetele amorțite și se gândi: ce avea la el, ceva ce l-ar putea ajuta? Nimic. Buzunarele

îi erau goale. Ce se afla în automat?

O lumânare, dar nimic cu care aceasta să poată fi aprinsă. Șahul și mecanismul de ceasornic. Mecanismul, cu sistemul lui de roți dințate. Își aminti ultima reprezentație de la Schonbrunn, când se rănise la brat de dintele ascuțit al unei roți. Poate că va putea folosi o roată dințată pentru a tăia legăturile. Întoarse capul la dreapta, unde în întuneric se găsea mecanismul. Știind cum erau așezate rotițele, încercă să își amintească unde era cea mai apropiată. Se întoarse cu spatele la mecanism, pipăi cu degetele căutând rotița și duse legătura din sfoară în dreptul ei. Apoi mișcă mâinile înainte și înapoi. Nu avu senzația că sfoara ar fi început să fie roasă. În loc de asta, alunecă de câteva ori cu mâinile în angrenaj și se alese cu câteva julituri până la sânge. Când găsi o poziție și o tehnică potrivite, mai progresă: metalul pătrundea în cânepă ca un ferăstrău. În curând, unul dintre fire se rupse, apoi al doilea, și după ce se rupse și al treilea se desfăcură și celelalte. Își frecă încheietura rănită și îndepărtă călușul și legătura de la picioare.

Bineînțeles că toate ușile erau închise, iar Tibor nu avea nicio cheie. Pentru că nu putea să vadă nimic, ciocăni în cei patru pereți și, judecând după ecou, concluzionă că Kempelen împinsese masa într-un colț al cămăruței. Placa mesei aflată deasupra nu putea fi ridicată. Singura cale de ieșire rămânea ușa din spate, care se afla chiar lângă el. Tibor se propti cu umerii în lemn. Acesta trosni, dar atât ușa, cât și încuietoarea rezistară. Tibor știa cât de groși erau pereții mesei și că nu putea să îi rupă. Poate că va ceda tabla de șah. Se ghemui în mijlocul mesei, cu spatele în jos, și propti picioarele în tabla de șah de deasupra. Pentru că era în picioarele goale, cuiele cu plăcuțe de fier îi provocau dureri în tălpi și trebui ca mai întâi să îndoaie cuiele cu mâna. Propti iarăși picioarele în tabla de șah și împinse până simți sudoarea de pe frunte. Dar marmura nu ceda nici ea. Mașina de șah era solid construită, pentru a o feri în interior de privirile curioșilor. Doar cu forța nu se putea elibera.

Îi trebuia o cheie și, cum nu avea, era nevoit să o facă. Se întinse înapoi și cu o mână căută prin mecanism una dintre vergelele din metal care veneau pe valț. O frânse și o trase. Apoi începu să îndoaie metalul după modelul din memorie al cheii. Neavând clește, trebuia să lucreze cu degetele și, pentru că nu vedea nimic, lucra pe pipăite. Se ajută cu o piesă de șah și îndoi sârma pe ea. O dată terminat, introduse șperaclul în încuietoare. Acum începea adevărata muncă: trebuia să scoată mereu cheia, pentru a o mai strâmba puțin, uneori doar cât un fir de păr. După o oră bună, învinse zăvorul, care cu un zgomot ușor se retrase în broască. Ușa era deschisă și el se târî afară din masă.

Deși Tibor se așteptase la altceva, în cameră era aproape tot atât de întuneric și aerul era la fel de înăbușitor. Pe sub ușa ce dădea în atelier se strecura doar o rază de lumină. Deci era ziuă. Desigur că și această ușă era încuiată. Ar fi putut să facă un șperaclu și pentru ea, dar știa că ușa era în mod suplimentar zăvorâtă din exterior, și acel zăvor nu va putea să îl clintească.

Pipăi din nou automatul și dădu peste brațul drept al androidului, peste lemn și peste caftanul tighelit cu blană. Lemnul rece nu cedă presiunii exercitate de mâna lui Tibor. Pipăi mai departe brațul, spre umăr, gât și apoi spre față. Degetele i se plimbară peste bărbie, gură și nas, până la ochi. Atinse globul ocular din sticlă cu buricul degetului mare. Sticla părea mai rece decât restul turcului. Era prea întuneric pentru a distinge chipul turcului. Tibor presă mai puternic pe ochi. Ceva pocni în căpățâna de lemn. Cadrul ochiului cedă în cele din urmă și ochiul fu împins în interiorul tigvei goale. Se auzi o bilă rostogolindu-se în corpul gol, lovindu-se de coastele din lemn și de sârme și rămânând în cele din urmă atârnată în așa-zisul nerv optic.

Turcul nu va mai juca șah niciodată. Ochiul dislocat era chemarea de luptă a cornului, batista lăsată să cadă într-un turnir, primul foc al unei bătălii. Dacă Tibor trebuia să moară, atunci blestematul de automat îl va urma. Tibor îndoi la spate brațul drept al androidului. Oasele din lemn se făcură țăndări,

mătasea caftanului se sfâșie pe lung. Scoase din umăr brațul turcului și îl frânse pe genunchi ca pe un lemn de foc. Resturile le aruncă într-un colț. După aceea, distruse brațul stâng care, din cauza pantografului sensibil care îl alcătuia se rupse mult mai ușor, aproape ca oasele goale ale unei păsări. Tibor răsuci din încheietură mâna care apuca piesele de șah, al cărei mecanism era extrem de fin, și care ceruse atât de mult timp pentru a fi confecționat, o aruncă pe podea și o strivi sub călcâie. Smulse de pe sărmanul android caftanul și cămașa, lăsându-l despuiat în întuneric. Băgă ambele mâini în coastele din lemn și le rupse fără să ia în seamă așchiile ce îi pătrundeau în piele. Tot cu ambele mâini smulse cablurile din corp și, pentru ultima oară, turcul dădu din cap sălbatic, dar nu mai exista nimeni căruia să-i poată spune mat. A fost finalul lui însuși. Tibor îi smulse capul și îi răsuci gâtul până când îi rupse grumazul. Îi trase de pe capul lipsit de păr turbanul și fesul și împinse și cel de-al doilea ochi, care căzu pe podea prin gâtul retezat. Tibor apucă apoi capul orb și îl lovi cu fața de perete de câteva ori, până când tencuiala de pe zid se făcu bucăți, iar chipul turcului se transformă într-un treci grotesc din pastă de hârtie, țăndări de lemn, vopsea și barbă falsă. Lui Tibor i-ar fi făcut plăcere să îl vadă.

Aruncă neglijent capul și reveni la masă. De lemn nu se putea atinge, dar alta era situația cu mecanismul de ceasornic destinat să facă gălăgie. Smulse pârghia cu care se întorcea mecanismul androidului și cu ea lovi roțile dințate și valțurile. Rezultă o melodie abstrusă, ca și cum cineva ar fi lovit cu piciorul un clavicord. Tibor mânui pârghia până când roțile dințate săriră de la locurile lor, și pieptenii de pe valțuri se rupseră. Ce și-ar mai fi dorit puțin petrol și foc, pentru a transforma pentru totdeauna în cenușă resturile automatului neînsuflețit și tot mecanismul de roți în picături murdare de metal topit!

Noaptea trecuse și sosise dimineața, iar Kempelen stătea de mai multe ore nemișcat la masa lui, gândindu-se cum să îl poată omorî pe Tibor, care era legat în mașinărie, dincolo de perete. Nu

găsise nicio soluție. Apoi Tibor se sculase, lovise în lemn și, cu toate că loviturile înfundate abia se auzeau, Kempelen nu le mai putea suporta. Nu se putea concentra. Așa că se îmbrăcă, își luă calul și pe o ploaie măruntă plecă la administrația regală, pentru a cugeta acolo nestingherit. Era atât de devreme, încât fu primul funcționar căruia portarul îi deschise ușile. Îi comunică amploiatului că nu primește nicio vizită. Se așeză la birou, la fel cum stătuse și acasă, privi în gol și încercă să gândească limpede. Nu reuși să facă asta nici aici. Când clopotele primăriei băturâ de ora nouă, își aminti că era așteptat la înmormântarea lui Jakob.

O oră mai târziu, la cimitirul evreiesc, Wolfgang von Kempelen punea trei lopeți de pământ peste sicriul fostului său asistent, iar deasupra așeza ochelarii acestuia.

— Țărână ești și te întorci în țărână, spuse el așa cum făcuseră și cei șase evrei înaintea lui, proprietăreasa locuinței lui Jakob, telalul Krakauer, doi membri ai comunității evreiești, un diacon de la sinagogă și groparul.

Kempelen nu reținuse nici măcar o vorbă din întreaga ceremonie. Lua parte la înmormântare ca într-un vis. Mormântul lui Jakob era îngust și se afla la marginea cimitirului, sub un tei, la umbra zidului unei case. Piatra mortuară era modestă. Kempelen își aminti că nu demult Jakob jurase că va lua cu el în mormânt secretul automatului pentru șah. Își ținuse cuvântul: în mormânt erau amândoi.

Surprinzător, în fața porții cimitirului îl aștepta baronul János Andrássy. Nu purta uniformă, dar, ca totdeauna, avea sabie și pistol. Zâmbea obosit:

— Sperasem că vă voi găsi aici. Nu este trist faptul că ne întâlnim atât de des la cimitire?

Kempelen rămase locului. Vederea lui Andrássy îl scosese din apatie.

— Un cimitir este și va rămâne un loc nepotrivit pentru rezolvarea unei chestiuni de onoare, stimate baron. Pot doar spera că nu sunteți aici pentru asta, căci astăzi chestiunea mă

interesează mai puțin decât oricând înainte.

— Nu vreau să ne duelăm nici astăzi și nici mâine, și nici altădată. Îmi retrag provocarea.

Kempelen clipi nedumerit.

— De ce v-ați răzgândit?

— Între timp, am obținut un anumit fel de satisfacție. Oricum nu corespunde absolut deloc celei dorite de mine. Eu am fost cel care l-a omorât pe evreul dumneavoastră.

Kempelen rămase mut.

— Să facem câțiva pași împreună, spuse Andrássy arătând către ieșirea din Judengasse. Aș vrea să vă povestesc totul, așa cum doriți, dar nu în cartierul evreiesc.

În timp ce mergeau pe malul Dunării în aval, Andrássy povestea că în noaptea morții lui Jakob el se afla în cazarma de la poarta orașului. Tocmai voia să se culce, când un soldat din regimentul lui a fost lăsat să intre la el, venind călare din oraș. Husarul îi relatase că în taverna *La trandafirul de aur*, din piața de pește, asistentul domnului von Kempelen făcea pe automatul de șah și interpreta asasinarea baroanei Jesenák, în aplauzele furtunoase ale clienților, și că el, husarul, s-a simțit dator să aducă acest lucru la cunoștința locotenentului. Andrássy își înșeuase imediat calul, trimisese după caporalul lui și plecase cu Dessewffy spre așezarea pescarilor. Așteptaseră aproape o oră în umbra casei, apoi îl urmăriseră pe asistentul lui Kempelen în direcția Judengasse. Acesta era beat criță, încă mai purta costumația turcului și mormăia un cântecel în idiș, din care nu se înțelegea decât cuvântul „Ibolya". În dreptul bisericii Sfântul Martin, Andrássy și Dessewffy l-au ajuns și l-au abordat. Andrássy nu se gândise niciun moment să îl omoare pe evreu, dar cântecelul și impertinenta costumație îl înfuriaseră în așa măsură, încât atunci când Jakob i se adresase cu „Sunteți pe cale să mai lichidați câteva piese de mobilier?", l-a lovit în frunte cu pumnul. Jakob a căzut la pământ. În timp ce Jakob încă se mai afla în această stare, Andrássy i-a dat însoțitorului său dolmanul, calpacul, sabia

și pistolul cu toc și l-a provocat pe evreu la o luptă cu pumnii, fără să ia în considerație locul pe scara socială și religia. Asistentul lui Kempelen se ridicase în picioare, își scosese ochelarii și ridicase pumnii. Andrássy l-a întrebat dacă este gata de luptă, iar asistentul nici nu a apucat bine să confirme, că s-a și trezit cu o altă lovitură de pumn. Lupta devenise inegală: prima lovitură, dar mai ales cantitatea de alcool ingerată îl făceau pe Jakob incapabil de o luptă. Andrássy putea să îi evite cu ușurință loviturile lipsite de vlagă; asistentul și-a pierdut echilibrul după o lovitură laterală și s-a împiedicat. Dar evreul avea destulă onoare pentru a nu se preda și a lupta până la final. O altă lovitură primită în ureche l-a lungit definitiv pe caldarâm. Turbanul îi sărise de pe cap.

Andrássy se aplecase peste el și îi pusese întrebarea ce îl chinuia de atâta timp: „Cine a omorât-o pe sora mea? Spune, evreule, turcul a omorât-o?"

Jakob întârzia răspunsul, și mai întâi și-a lins sângele de pe buze. Apoi a spus foarte încet câteva cuvinte, și Andrássy se aplecase mai mult deasupra chipului zdrobit, pentru a înțelege. Dar, în loc de un răspuns, cu o agilitate neașteptată, Jakob ridicase genunchiul, lovindu-l pe naivul Andrássy cu atâta forță, că husarul a văzut roșu în fața ochilor, a fost cât pe aici să leșine, și de durere s-a ghemuit la pământ alături de Jakob. În tot acest timp, Dessewffy, așa cum îi ordonase locotenentul, nu intervenise. Asistentul se ridicase, își pusese liniștit ochelarii, scuipase pe trupul baronului și spusese: „Corect, turcul o are pe conștiință pe sora ta. Doar voi, ungurii, puteți fi așa de proști, ca să luați de bune basmele".

După care, clătinându-se, Jakob plecase către cartierul evreiesc. Andrássy se ridicase cu greu în picioare, spumegând de furie, scosese sabia din teaca ținută de Dessewffy și alergase după Jakob. Atât de repede alerga, încât sabia a trecut prin corpul asistentului ca printr-un fruct. Și au rămas locului: Andrássy îngrozit de fapta lui, iar Jakob pipăind lama plină de sânge ce îi ieșea prin piept. Dar a murit înainte de a putea să strige și a

alunecat mort din sabia ținută de mâna husarului.

— I-am aruncat corpul în Dunăre, nu ne-a văzut nimeni, încheie relatarea Andrássy. Îmi este rușine de această faptă. Cu siguranță că a fost un om rău, dar nu a meritat această moarte. Nu a fost un gest de nobil. Andrássy se opri, îi întinse mâna lui Kempelen și adăugă: De aceea îmi retrag mănușa. Sunteți achitat în privința chestiunii de onoare dintre noi. A curs destul sânge în această chestiune.

Kempelen strânse mâna întinsă și zise:

— Da.

— Rugați-vă pentru evreul dumneavoastră, întrucât eu nu o voi face. Ca un salut la despărțire, Andrássy duse mâna la căciulă. Rămâneți cu bine!

Baronul făcuse deja câțiva pași în direcția orașului, când Kempelen îl strigă.

— Ne-a mai rămas ceva de discutat? întrebă Andrássy din locul în care se oprise.

Kempelen veni spre el.

— V-aș propune ceva, spuse acesta cu voce joasă. Dacă v-aș spune numele asasinului surorii dumneavoastră, așa cum doriți de atâta timp… vă dați cuvântul de onoare că veți păstra acest secret toată viața?

Ochii lui Andrássy se îngustară, în rest chipul îi rămase ca de piatră.

— Voi păstra acest secret, da… secretul; dar nu promit nimic legat de cel ascuns în spatele acestui secret, jur pe Dumnezeu și pe toți sfinții!

— Nici nu pretind asta, răspunse Kempelen.

Când Andrássy deschise cu una dintre cheile date de Kempelen ușa cămăruței, ținând în mâna stângă un pistol încărcat, avu parte de o priveliște ciudată: acolo se afla masa de șah, din al cărei mecanism ieșea o pârghie. Din turc mai rămăseseră doar picioarele bine fixate în piedestal. Restul trupului era răspândit prin toată încăperea. Pereții erau plini de lovituri și găurile din

tencuială ofereau vederii zidăria din spatele ei. Pe podea era un ochi. Se părea că explodase o bombă, care îl spulberase pe jucătorul de șah în mii de așchii.

În centrul acestui haos se afla un pitic, rezemat cu spatele de zid. Acesta clipi des când lumina din atelier se revărsă asupra lui și ridică un braț ca să își acopere ochii. Era plin de sudoare pe frunte, pe care se lipiseră așchii de lemn, vopsea și praf. După ce se obișnui cu lumina, păru că îl recunoaște pe Andrássy și zâmbi. Andrássy îndreptă pistolul spre el și îi ceru să se ridice.

— Tu ai fost cel care mi-a omorât sora?

Tibor confirmă dând din cap.

— Nu am vrut, spuse el, dar vocea îi era atât de guturală din cauza gâtului uscat, că abia se înțelegea ce spune.

— Inițial ai fost obraznic cu ea? Ai atins-o imoral, ai sărutat-o?

— Am atins-o.

— Vei ispăși acest lucru. Te voi omorî. Acum.

Tibor dădu din nou din cap afirmativ. Era prea slab pentru a se apăra sau pentru a fugi, și de fapt nici nu voia. Pentru el, Andrássy era călăul preferat. Va sfârși ceea ce începuse pe șoseaua spre Viena.

— Ai o ultimă dorință?

Incapabil să vorbească, Tibor arătă către un urcior cu apă aflat pe masa din atelier. Andrássy dădu din cap, și Tibor luă urciorul. Prima înghițitură îi provocă durere. Apoi bău cu lăcomie până când ulciorul se goli și îl puse la loc.

— Mulțumesc.

— Îngenunchează, îi ceru Andrássy și, când piticul îngenunche cu fața spre el, adăugă: întoarce-te.

Tibor se întoarse cu spatele la baron. Andrássy puse pistolul pe masă.

— Dumneavoastră mi-ați omorât prietenul?

— Nici eu nu am vrut, răspunse Andrássy. Dacă îl vei întâlni, spune-i asta.

Tibor îl auzi pe Andrássy trăgând sabia din teacă pentru a-i da

lovitura fatală. Tibor plecă apoi capul, își împreună mâinile și se rugă:

— Tu, Maria, îndură-te, Domnul este cu tine. Binecuvântată între femei, și binecuvântat este rodul trupului tău, Iisus. Sfântă Maria, Maică a Domnului, roagă-te pentru noi în ceasul morții noastre. Amin!

— Amin! spuse și Andrássy.

Apoi ridică sabia cu ambele mâini. Tibor închise ochii.

Se auziră pași. Nu erau ai lui Andrássy. Cineva ridică pistolul de pe masă. Andrássy se întoarse. Cocoșul armei țăcăni. Tibor deschise și el ochii și se întoarse. Lângă ușă stătea Elise, îmbrăcată ca pentru călătorie, ținând strâns în mână pistolul îndreptat către ungur. Pentru că nu se mai străduia să își ascundă graviditatea, i se vedea pântecele rotunjit. Andrássy înclină sabia. Nimeni nu scotea un cuvânt.

În cele din urmă, Andrássy făcu un pas înainte și întinse mâna:

— Dați-mi pistolul!

Dar în loc de a ceda, făcu și Elise un pas în față și ridică astfel pistolul, încât Andrássy putea să privească în țeava acestuia.

— Trag! strigă ea. Vocea i se frânse. Ticălosule, te omor! Lasă sabia jos!

Andrássy se uită la Tibor, apoi din nou la Elise și în cele din urmă lăsă sabia pe podea.

— Și acum îngenunchează!

Andrássy nu se supuse:

— Nu mă veți omorî!

— Te voi omorî dacă nu îngenunchezi imediat! țipă Elise și mai făcu un pas spre el.

Andrássy îngenunche.

Tibor ridică sabia.

— Și acum? întrebă Elise.

Avea lacrimi în colțul ochilor.

— Nu știu, zise Tibor.

Un timp se priviră reciproc, deoarece niciunul nu știa ce era de

făcut.

Tibor așteptă ca Andrássy să își întoarcă privirea către Elise și îl lovi cu mânerul sabiei peste ceafă. Andrássy căzu în față, dar gemea, așa că Tibor îl mai lovi o dată. Apoi vârî lama sabiei în golul dintre două scânduri ale dușumelei și o îndoi până când aceasta se rupse. Mânerul îl aruncă. Elise încă mai ținea pistolul îndreptat spre ungurul inconștient.

— Nu îl vom omorî, spuse Tibor.

Cu degetele tremurânde, Elise asigură arma și începu imediat să plângă cu suspine. Pistolul îi căzu din mână. Elise se frânse și se prăbuși în genunchi. Tibor reuși să o sprijine. Acum ea plângea necontrolat și se agăța cu degetele de cămașa lui. El îi puse o mână pe spate, cealaltă pe partea din spate a capului. Trase aer în piept. Ea mirosea așa cum mirosise totdeauna.

— *Piano,* murmură el și apoi adăugă *tranquillo,* deoarece cuvintele în germană îi scăpau în acel moment.

Ea îl strânse și ridică ochii încercănați spre el:

— Nu ai dreptul să mă disprețuiești! Tu trebuie să știi mai bine asta! Doar știi cum este când trebuie să te vinzi! Eu mi-am vândut trupul, tu ți-ai vândut mintea. Care este diferența? Ce face din tine un om mai bun? Că te-am mințit? Nici tu nu ai făcut altceva. Ai mințit și ai înșelat cu mașinăria ta, și nu ești cu nimic mai bun doar pentru că rostești rugăciuni! Nu ai dreptul să mă disprețuiești. Apoi adăugă mai încet: Nu vreau să mă disprețuiești.

Tibor tăcea. Îi luă capul în mâini și o sărută pe frunte.

— Hai să plecăm.

Se ridicară amândoi. Tibor luă cu el pistolul lui Andrássy. Elise își șterse lacrimile.

— Unde este Kempelen? întrebă el.

— Nu știu. Aici nu este. Toate ușile erau deschise, dar pe el nu l-am văzut.

— În seara aceasta, fac rost de un cal.

— Vrei să aștepți atât de mult?

— Da. Pe jos nu sunt destul de rapid.

— Și unde vrei să aștepți? Dacă Andrássy se eliberează și trimite soldații lui după tine?

Tibor se gândi:

— Cel mai bine este la Jakob. Calul am să îl primesc în apropiere. Îmi iau doar lucrurile.

În timp ce Elise îl ținea pe Andrássy în cămăruță și îl încuia acolo, așa cum și Tibor fusese mai înainte închis acolo, piticul își înghesuia lucrurile într-o raniță: șahul de voiaj, banii, pistolul de la Messerschmidt și cel al lui Andrássy, ca și figurina sculptată pentru el de Jakob. Puse pe el redingota și tricornul și părăsi pentru totdeauna odaia lui și casa Kempelen. De Kempelen nu era nici urmă, nici în Donaugasse. Totuși, ajunseră în Judengasse pe un drum ocolit, prin piața de verdețuri și prin piața de cărbuni, verificând de mai multe ori dacă sunt urmăriți. Nu vorbiră între ei.

Cheia de la locuința lui Jakob mai era încă sub șindrilă, iar camera lui nu fusese golită. Hainele și hârtiile lui Jakob erau așezate ordonat pe pat, așa cum le sortase Kempelen. Elise privi bustul ei din lemn de tisă, iar Tibor se uita la ambele Elise.

După puțin timp, pe scară se auziră pași și cineva bătu la ușă. Tibor puse mâna pe un pistol și întrebă cine este.

— Herr Neumann? întrebă vocea de dincolo de ușă. Dumneavoastră sunteți, Herrneumann? Suntem, Krakauer Aaron.

Tibor ascunse cele două pistoale sub cearșaful patului și îi deschise ușa telalului.

— *Șalom,* Herr Neumann, spuse Krakauer, știam eu că v-am văzut pe dumneavoastră și pe minunata domnișoară.

— Am trecut doar pe fugă pe aici, explică Tibor. Plecăm curând.

Krakauer dădu din cap.

— Pe Jakob l-au înmormântat mai înainte. Am regretat lipsa dumneavoastră.

— Am vrut să vin, dar am fost reținut.

— Păcat. Nu a fost din pricina blestemului turcului, nu?

— Poftim?

— Măcelarul spunea că blestemul turcului l-a omorât pe Jakob, așa cum a omorât-o și pe baroneasă, și pe profesorul din Marienthal, pentru că Jakob a cutezat să îl maimuțărească pe jucătorul de șah într-o cârciumă.

— Nu. Nu turcul a fost. Tibor se gândea la turc așa cum îl lăsase el, distrus până la neputința de a mai fi recunoscut. Adăugă: Și chiar de ar fi fost turcul, pentru asta turcul a plătit.

Krakauer își încrucișă brațele:

— Pot face ceva pentru dumneavoastră, Herr Neumann? Sau pentru domnișoara*? O borovicka?*

— Nu, mulțumesc. Doar să nu mai povestiți nimănui că suntem aici. În definitiv, aceasta nu este locuința noastră.

— Sigur. Atunci rămâneți cu bine și călătorie plăcută. Atotputernicul să fie cu dumneavoastră!

— Mulțumim, Herr Krakauer.

Tibor închise ușa după bătrânul evreu. Era după-amiaza devreme.

*

În orele care au trecut până la căderea nopții nu au vorbit. Elise era întinsă în pat, cu fața întoarsă de la Tibor, și dormea. Chiar când se mai trezea, lăsa impresia că doarme. Îi era rușine de căderea psihică suferită în atelier și îi era frică de viitor. Și-ar fi dorit foarte mult ca Tibor să se așeze lângă ea, și măcar să îi fi pus mâna pe spinare. Dar Tibor nu s-a apropiat de ea. S-a șters de sudoarea de pe corp, și-a schimbat hainele și a mâncat puțin. Apoi a cercetat ce rămăsese de la Jakob. I-a strâns uneltele într-o bucată de piele și le-a înghesuit în ranița lui; Jakob ar fi dorit să le ia el. Când s-a întunecat, a tras perdelele și a aprins sfeșnicul cu șapte brațe.

— A sosit momentul, constată în cele din urmă, îmbrăcă redingota și își puse pe cap tricornul.

Elise se ridică și se încălță.

— Încotro mergem?

— Ieșim din oraș și pe urmă…

Tibor se opri în mijlocul frazei. Dincolo de ușă, trosnise o treaptă și o auziseră amândoi. Tibor luă în frecare mână câte un pistol și, pentru că așa era imposibil să ridice cocoșul ambelor arme, îi aruncă una femeii. Cu pistolul încărcat țintea ușa. Elise se ridică ceva mai mult pe pat, ca și cum brusc acesta ar fi devenit o plută pe o mare agitată. Singurele zgomote care se mai auzeau erau cele ale podelei de o parte și de cealaltă a ușii.

Apoi ușa fu deschisă cu atâta forță, încât încuietoarea veche smulse o parte din cadrul ușii, care atârna de-a curmezișul în balamale. Dincolo de ea era Andrássy și, înainte ca acesta să îl fi observat pe Tibor, țeava pistolului era îndreptată spre capul lui. În spatele lui Andrássy era nimeni altul decât Kempelen, înarmat și el cu un pistol. Tibor avea senzația că nu îl mai văzuse de o veșnicie. În ciuda armei lui Tibor, Andrássy intră în cameră, și Kempelen îl urmă cu pistolul îndreptat tot către Tibor. Când Elise, aflată încă pe pat, trase cocoșul, Kempelen o luă scurt drept țintă, după care îndreptă din nou pistolul către Tibor, nehotărât asupra celui care acum reprezenta cel mai mare pericol sau neștiind pe care din cei doi și-ar fi dorit să îl omoare mai întâi. Tibor făcu un pas într-o parte, pentru a putea să tragă mai bine asupra lui Kempelen, ceea ce pe Kempelen îl determină definitiv să îl ia pe el drept țintă. Elise îl țintea acum tot pe Kempelen. Doar pistolul lui Andrássy a rămas tot timpul îndreptat către Tibor. Acest balet ciudat s-a desfășurat timp de câteva secunde, într-o liniște desăvârșită și civilizat, ca și cum s-ar fi convenit anterior ca nimeni să nu tragă înainte ca totul să fie aranjat.

Andrássy nu putea nici acum să își rețină zâmbetul aristocratic.

— Ce mai echilibru fatal!

Tibor nu auzi ce spusese baronul. Îl privea în ochi pe Kempelen. Capătul negru al țevii pistolului părea un al treilea ochi. Indiferent de ce s-ar petrece în minutele următoare, aceasta era ultima oară când cei doi bărbați se mai aflau față în față. Privirea lui Kempelen părea să îl evite pe acesta, dar nu putea, ca și cum Tibor l-ar fi fermecat printr-o hipnoză malignă, ca și cum Kempelen ar fi fost

iepurele, și Tibor ar fi fost șarpele. Degetele lui Kempelen se tot mișcau pe mânerul armei, de parcă aceasta ar fi amenințat să îi alunece din mână. Lui Tibor îi amintea de unul dintre pacienții magnetizatorului de la Viena, care încercase să evadeze din propriul corp. Privirea lui Tibor se pierdea, încă se mai uita la Kempelen, dar ochii lui fixaseră un punct din spatele acestuia, ca și cum ar fi fost posibil să pătrundă prin capul cavalerului.

Totul părea să se îndrepte către ceva indecis: dacă el trăgea în Kempelen, Kempelen va trage în el și ambii ar fi pierdut. Chiar dacă niciunul din cei doi nu ar nimeri ținta sau dacă nu li s-ar aprinde pulberea, ambii ar fi loviți de plumbii altcuiva: Andrássy ar fi tras în el, femeia ar fi tras în Kempelen. Din punct de vedere strategic, ea stătea cel mai bine, calul întorcându-i spatele. Ea nu era amenințată și din pătrățelul ei îl putea ataca atât pe el, cât și pe regele inamic. Tibor nu putea înainta, căci acolo inamicii îi blocau calea. În dreapta lui era o masă, în stânga, un perete, în spate, avea o perdea, o fereastră și o ușă ce dădea pe acoperișul casei vecine, dar ea era încuiată și, până să o deschidă Tibor, ceilalți doi l-ar fi copleșit. Dacă ar interveni măcar o altă piesă de-a lui, fie ea chiar și un pion, un Krakauer, altfel ar sta lucrurile. Dar așa cum era acum situația, nu exista altă soluție decât să se sacrifice, pentru ca măcar femeia să fie în siguranță.

— Fugi, Tibor! spuse Elise.

Sau se sacrifica femeia pentru el. Ambii bărbați ignorară strigătul ei, dar Tibor văzu totuși cum Elise ridica arma și acționa trăgaciul. Lovitura cocoșului în tigăița cu pulbere îi surprinse pe Kempelen și pe Andrássy, iar când pulberea explodă și glonțul lovi tavanul, Tibor deja apucase menora și o aruncase în Andrássy. Lumânările se stinseră imediat. Andrássy fu lovit și strigă. Se făcu întuneric, dar Tibor învățase să se miște în întuneric; răsturnă masa și le blocă astfel calea urmăritorilor lui. Cineva se împiedică. O auzi pe Elise gemând. Ceva căzu pe podea. Tibor aruncă pistolul. Acum nu mai avea nevoie de el.

Cu umărul înainte, Tibor se repezi în ușa îngustă ce avea în față

o perdea. Aceasta sări din balamalele ruginite, căzu pe acoperișul vecin aflat puțin mai jos, alunecă zgomotos pe țigle și rămase atârnată de jgheabul acoperișului.

Tibor o urmă, urcă pe țigle, dintre care unele cedară, și se agăță de coama acoperișului. Din locuința lui Jakob se auzi un foc și plumbul trecu șuierând mult deasupra capului lui Tibor. Kempelen strigă:

— După el!

Un țipăt al femeii, apoi o bufnitură. Deoarece în urma lui Tibor perdeaua căzuse la loc, acesta nu putu să vadă ce se petrecea dincolo de ea. Se târî călare pe coama acoperișului încă ud și rece de la ploaia ce se oprise, până ajunse la acoperișul următoarei case, suficient de drept pentru a putea alerga pe el. În lumina slabă a nopții fără lună, căută o posibilitate de a ajunge pe pământ, dar nu exista așa ceva; de o parte era caldarâmul de pe Judenstrasse, în cealaltă parte era cimitirul. Trebuia să meargă mai departe și să spere că va găsi pe undeva o scară pentru a coborî într-o curte sau o fereastră pe care să intre într-o casă străină. Când se întoarse, îl văzu în cadrul ușii pe Andrássy. Baronul ridică pistolul și îl ținti pe Tibor, dar distanța dintre ei era prea mare. Fără să pună pistolul în port, husarul sări pe acoperiș și merse cu siguranța unui dansator pe sârmă pe coama parcursă de Tibor în patru labe. Tibor fugi mai departe, sări pe următorul acoperiș, de data aceasta fără să mai ia măsuri de siguranță; îi era indiferent dacă murea de glonț ori prăbușindu-se pe pavaj.

Fuga pe acoperișuri era ca o urmărire printr-un crâng: în cale stăteau hornuri, jgheaburile ofereau din când în când un sprijin înșelător, țiglele și grinzile trosneau și se spărgeau sub pași, cădeau în întuneric cioburi, mortar, mușchi și frunze umede. Andrássy luă un alt drum decât cel urmat de Tibor, rețeaua acoperișurilor era suficient de ramificată, în intenția evidentă de a-i tăia calea. La picioarele lui Tibor se căsca o curte interioară, o gaură neagră, pătrată, al cărei fund era la fel de puțin vizibil precum cel al unei fântâni. La diferite înălțimi erau aprinse lămpi

cu petrol, dar asemenea luminilor rătăcitoare acestea nu luminau împrejur, iar Tibor nu vedea nicăieri o scară pe care să coboare. Se gândi să strige după ajutor, însă nu se vedeau nicăieri oameni, nici în case și nici pe stradă.

Când Tibor se țâra pe o altă creastă de acoperiș, Andrássy trase cu pistolul în el. Plumbul zdrobi șindrila lângă Tibor și fragmentele roșii zburară în toate direcțiile. Tibor se cățără în continuare, apoi se ținu de un horn pentru a privi în jur. Andrássy era doar la o casă distanță în spatele lui și își încărca arma în întuneric. La mică distanță în față, acoperișurile luau sfârșit în dreptul unei ulițe al cărei caldarâm dispărea în negura nopții. Tibor era prins ca într-o capcană.

— De data aceasta nu se va mai sfârși cu o remiză, șahistule! strigă Andrássy.

Tibor căută să se adăpostească în spatele hornului înainte de a răspunde:

— Nu.

— Vrei să lupți?

— Nu mai vreau.

— Păcat! Andrássy sâsâia pentru că ținea între dinți vergeaua pentru împins pulberea. Continuă: Pentru că posezi trăsături cavalerești pe care le apreciez foarte mult. Îți lipsește doar educația: *par exemple*, ruperea sabiei mele a fost o greșeală capitală. În acest fel mi-ai lezat onoarea.

— Atunci, pentru onoarea dumneavoastră, baroane, femeia nu înseamnă nimic. Ea a vrut doar să mă ajute. Și este gravidă. Lăsați-i viața ei și copilului ei.

— Nicio grijă. Niciodată în viața mea nu m-aș atinge nici de un fir de păr al unei femei. Andrássy presă pulberea și plumbul și trase cocoșul. Asta spre deosebire de tine, dacă îmi este permis să adaug.

Tibor nici nu voia să știe mai mult. În stânga lui acoperișul se termina în cimitirul evreiesc, iar până la el crescuse un tei. Dacă sărea ceva mai mult, ar putea eventual să ajungă la crengile

acestuia, iar dacă nu ajungea, atunci, în mod destul de ironic, va muri în apropierea prietenului său. Acest gând făcu să îi transpire palmele. Le frecă de pantaloni, ca să le șteargă, și porni în fugă pe panta acoperișului. Andrássy nu trase: fie pentru că Tibor era o țintă în mișcare, fie pentru că îl nedumerea acest gest sinucigaș.

Tibor sări de pe jgheab și întinse în față brațele. Sub el se afla cimitirul, acum acoperit de întuneric, și aburii care se înălțau de acolo păreau fumul infernului. Câteva crengi și frunzișul umed îl loviră în față, dar se străduia să țină totuși ochii deschiși. Apucă o ramură, dar aceasta se dovedi a fi prea subțire. Se îndoi sub greutatea lui Tibor și se frânse. Oricum Tibor apucase la timp o a doua ramură și aceasta rezistă. Se uită imediat în sus, către acoperiș, dar prin frunziș nu putu să îl mai vadă pe Andrássy, ceea ce pe de altă parte însemna că nici Andrássy nu îl mai vedea. Pentru moment, era în siguranță. Începu să coboare repede, mai mult pipăind decât văzând. În jurul lui picura apa rămasă de la ploaie și frunzele slăbite de toamnă pe care le mișca lăsau să scurgă apa de pe ele. După ce, cu tot întunericul, reuși să zărească un loc liber între pietrele funerare dese, distanța rămasă până jos o parcurse dintr-o săritură. Căzu în patru labe, precum o pisică. Vechea rană îl durea. Tot ce mai avea la el erau banii, hainele de pe el și pălăria de pe cap. Acum trebuia să vadă dacă ajungea la timp la Walther, înainte ca Andrássy să fi scotocit străzile după el. Prin labirintul de morminte ajunse la portalul de la ieșire. De pe marginile pietrelor funerare cădeau pietricele.

După ce sări de pe zidul cimitirului pe caldarâmul străzii, începu să alerge mai întâi spre nord, spre a ieși din Judengasse, apoi pe Nikolaigasse spre biserică. Pe partea stângă a străzii erau case, pe partea dreaptă era un zid, în spatele căruia se aflau biserica și cimitirul. Biserica era pe panta dealului Schlossberg, la câțiva pași deasupra nivelului străzii, așa că într-un spațiu liber din zid erau câteva trepte late pe care se urca. Pe prima treaptă era ghemuit Walther. Acesta se ridică cu ajutorul cârjelor când îl văzu pe Tibor apropiindu-se. Tibor răsuflă ușurat revăzându-l pe

camaradul lui la locul stabilit.

— Fir-ar să fie, unde ai fost? Mă îngrijorasem; ai întârziat!

— Știu, răspunse Tibor abia trăgându-și sufletul.

— Ai o jumătate de pom pe cap. Walther îndepărtă câteva frunze de tei de pe tricornul lui Tibor și întrebă: Ce am auzit mai devreme a fost un foc de armă?

— Ai calul? Trebuie să mă grăbesc.

— Sigur, sigur. Am legat calul lângă capelă, de unde doar dracu' mai poate să îl fure. Este un animal frumos, fudulache.

— Mii de mulțumiri, Walther!

— *Qa, ga,* mă mulțumesc cu una singură și păstrează restul, pentru că doar cei o mie de creițari îmi umplu stomacul. Urmează-mă!

Bălăbănindu-se sprinten în cârjele sale, Walther urcă spre biserica Sfântul Nicolae, și Tibor îl urmă.

Dar din celălalt capăt al străzii venea Andrássy. Găsise o lucarnă în acoperiș și, prin locuința goală, coborâse scările în stradă. Ieșise din cartierul evreiesc prin capătul opus și acum se apropia de Tibor venind dinspre Dunăre.

În învălmășeala creată după ce Elise trăsese cu pistolul și Tibor stinsese lumânările, ea îl apucase cu toată forța pe

Andrássy, pentru a-l împiedica să îl urmărească pe Tibor. Pentru că baronul nu reușea să se elibereze, o lovise atât de puternic, încât ea își pierduse cunoștința. Kempelen nu înțelesese mare lucru din toate acestea. El trăsese deoparte perdeaua și îl văzuse pe Andrássy urmărindu-l pe Tibor pe acoperișuri, și abia după ce reaprinsese lumânările cu cremenea, amnarul și iasca, o văzuse pe Elise leșinată pe podea. Îi luase pulsul și o pusese pe pat. Indecis asupra a ceea ce avea de făcut cu ea, ridică până una, alta masa pe picioare. Sub ea se afla pistolul încărcat al lui Tibor.

Respirând greu, Kempelen se plimbase încoace și încolo prin mica locuință a lui Jakob, își rosese unghiile și lovise de mai multe ori cu pumnii în pereți, până când se decisese să ridice pistolul. Se așeză pe pat alături de Elise; încet, ca să nu o trezească, și

străduindu-se să nu o atingă. Îi privea doar partea din spate a capului. Își șterse cu dosul palmei lacrimile, apoi luă o pernă și o înfășură pe pistol pentru a reduce zgomotul. Când țeava atinse capul ei, oftă. Degetul i se încordă pe trăgaci. Întoarse capul ca să nu vadă scena și privi în ochii lui Andrássy, pe a cărui revenire nu contase și care avea pistolul îndreptat spre el.

— Puneți imediat arma jos, spuse Andrássy pe un ton ce nu admitea vreo ambiguitate, sau veți deveni al doilea mort din noaptea asta!

Kempelen dădu imediat curs ordinului: lăsă să cadă pistolul, precum un copil lăsa o jucărie interzisă. Andrássy dădu din cap și vârî și el pistolul în toc. În mâna stângă, ținea punga de bani a lui Tibor și tricornul acestuia. I le aruncă pe amândouă lui Kempelen, apoi se prăbuși pe unicul scaun din cameră, obosit și fără să ia nicio atitudine. Lăsă capul pe spate, închise ochii și oftă. Pielea îi strălucea de sudoare.

În acest timp, Kempelen examina cele două obiecte aduse de Andrássy. Punga era doar cu câțiva bănuți mai ușoară decât cu două zile în urmă, dar încă grea. Pălăria lui Tibor i se părea un trofeu ciudat, dar când băgă mâna în spatele borului îl simți umed și, când o retrase, vârfurile degetelor îi erau pline de sânge și fărâmițe albe. În partea din spate a tricornului era o gaură puțin mai mare decât capul unui ac cu gămălie, iar fetrul era îmbibat cu sânge. Kempelen își șterse imediat degetele cu cearșaful de pe pat. Puse pălăria în dreptul lumânării, și lumina ce pătrundea în ea fu reflectată de sânge. De pălărie mai era lipit păr negru, așchii de os și o gelatină albă ce nu putea fi decât creier. Dezgustat, lăsă pălăria să cadă pe podea.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu fiți fățarnic! îl admonesta Andrássy. Ați vrut moartea lui, iar moartea este o treabă murdară. Credeți cumva că sora mea oferea o priveliște frumoasă când am găsit-o pe terasa palatului?

— Deci este mort?

— Da.

— Unde este cadavrul lui?

— În drum spre Theben.

— Ce?

Andrássy alergase pe străzile goale în căutarea piticului, mânios pe sine însuși și pe faptul că asasinul surorii lui scăpase acum pentru a doua oară. Dăduse ocol cartierului evreiesc, când din Nikolaigasse auzise tropot de cal. Tibor galopa în ceață spre el, cu micul lui trup în redingota verde aplecat deasupra șeii. Andrássy țintise capul lui Tibor și apăsase pe trăgaci. Șocul loviturii glonțului aruncase corpul din spatele calului și, prins în scări, acesta atârna într-o parte ca un sac plin cu lut. Andrássy se ferise în cealaltă parte. Calul, speriat de zgomotul armei, nu oprise, așa că purta în fuga sa trupul târându-l pe caldarâm.

Căzuseră pălăria și câțiva pași mai departe și punga cu bani a victimei. Apoi calul și călărețul dispăruseră în noapte, iar Andrássy ridicase cele două obiecte.

— Ați făcut bine că ați evitat duelul cu mine, spuse Andrássy, pentru că tot atât de sigur v-aș fi tras un glonț în creier.

Clopotul primăriei bătu ora trei. Auzind sunetul lui, Kempelen se înfiora.

Andrássy își trecu o mână prin păr.

— Săracul diavol. Calul părea că îl va târî veșnic. Undeva, în drum spre Theben, piciorul va ieși din scară ori va ceda cureaua, și atunci va rămâne în praful străzii, cu o gaură în cap.

Kempelen nu spunea nimic. Privea doar fix pălăria lui Tibor. Andrássy se ridică sprijinindu-se cu ambele mâini de scaun, ca un om bătrân.

— Să mergem. Poate că vreun evreu a sesizat că aici s-a tras cu pistoale și că nu a fost vorba despre tunete, și a chemat jandarmeria.

Kempelen arătă către Elise.

— Ea… va depune mărturie contra dumneavoastră.

— Chiar de-ar fi așa, uitați-o, cavalere. Femeia aceasta va rămâne în viață. Poartă în pântece un copil.

— Ce?

— Ați auzit bine. Este gravidă. Și se află sub protecția mea. Mi-am dat cuvântul și până acum mi l-am ținut totdeauna.

Kempelen dădu din cap. Ridică din nou punga de bani a lui Tibor, o cântări scurt în mână, apoi o puse pe pat, lângă capul Elisei. Vru să ia cu el tricornul găurit al lui Tibor, dar Andrássy îl sfătui să nu o facă:

— Vederea lui este îngrozitoare, dar astfel ea va ști cel puțin că nu mai trebuie să îl caute, ci să se roage pentru el.

Deci Kempelen luă doar pistoalele. În cele din urmă, stinse și ultimele trei lumânări ale menorei care mai ardeau și ieși din locuință după Andrássy.

Când trecură prin dreptul prăvăliei lui Krakauer, negustorul ieși pentru a-și primi răsplata pentru faptul că, așa cum stabiliseră, îi dăduse de veste lui Kempelen că piticul și însoțitoarea lui se ascundeau la Jakob. Aflat dincolo de raza în care telalul îl mai putea auzi, Andrássy scuipă cu dispreț pe caldarâm și exclamă:

— Evreii!

La ieșirea din cartierul evreiesc, baronul János Andrássy și cavalerul Wolfgang Kempelen se despărțiră pentru ultima dată.

— Promiteți-mi că turcul nu va mai juca niciodată, atâta timp cât trăiesc, îi ceru Andrássy.

— Ați văzut mașina mea de șah: a distrus-o piticul. Este făcută bucăți. Aveți cuvântul meu.

Andrássy se întoarse la cazarma lui. Kempelen puse în aceeași noapte șaua pe calul său și plecă la Gomba, la soția și copilul lui.

Când Elise deschise ochii, deasupra acoperișurilor orașului se ridica o geană strălucitoare de soare. Când văzu punga din piele cu simbria lui Tibor, știu deja că acesta nu mai trăia. Pălăria găurită de glonț de pe masa goală îi dădu certitudinea. Căzu înapoi pe pat, plânse în hohote și își dori ca Kempelen să-și fi realizat intenția cu care venise și ca ea să nu se mai fi trezit niciodată sau cel puțin să nu se mai fi trezit pe lumea aceasta.

— Dar cum se face că mai trăiești? întrebă Kempelen. Sau ești o fantomă ori un alter ego? Sau chiar un automat, căruia glonțul nu a avut ce să-i facă, iar pălăria era umezită cu ulei?

Tibor îl urmase pe Walther pe treptele ce duceau la biserică, lângă care legat de un pom era un cal voinic. Când acesta auzi zgomotul făcut de cârjele lui Walther, se întoarse către cei doi bărbați. Scotea norișori de abur pe nări.

— *C'est (a,* zise mândru Walther.

Tibor luă în mână tricornul și se apropie de animal. Îi dispăru graba. Mângâie animalul cald.

— Este ireproșabil.

— Ai provizii în geanta prinsă de șa, uită-te.

— Sunt sigur că totul este în regulă.

— Te rog, uită-te doar puțin înăuntru.

Tibor zâmbi și deschise geanta. Se ridică în vârful degetelor de la picioare ca să privească în interior. Acolo erau o pâine rotundă, brânză și mai multe mere.

Una din cârjele lui Walther căzu cu zgomot la pământ. Cu coada ochiului Tibor sesiză o mișcare rapidă, după care ceva dur îl lovi în cap cu o asemenea forță, încât crezu că țeasta îi explodează în mii de bucățele.

Când își reveni, cel puțin sufletește, pentru că trupul îi rămase amorțit, lipsit de viață, era întins pe burtă, iar Walther îngenunchease lângă el și îi scotea neîndemânatic redingota. Sub fața lui Tibor era pietrișul rece, și din creștet îi curgea pe păr sângele cald. Mai vedea lângă el copitele calului.

Walther vorbea cu sine însuși.

— Hainele îl fac pe om, fudulache, dar fără ele ești iarăși un gnom cocoșat, un trăgător de cizme ordinar. Te crezi mai grozav doar pentru că ai o haină mai ca lumea pe tine? Și Walther, care și-a pierdut piciorul și trebuie să cerșească pentru o supă în fața bisericii, țopăie ca o potaie când îi arunci câțiva guldeni! Dar

acum s-a întors roata. Acum eu îți port hainele și pălăria ta cea grozavă. Acum Walther este cel bogat și are cal, iar tu ești schilodul și pe deasupra și nătâng.

Walther reușise să îl dezbrace pe Tibor de redingotă, întorcându-l pe partea stângă. Acum își suflecase mânecile și trăgea pe el mica haină. Aceasta cedă pe la cusături.

— La fix! Mâneci scurte și talie îngustă, dar este *tres elegant.* Mii de mulțumiri.

Tibor închise din nou ochii. Era epuizant să îi țină deschiși, și Walter nu trebuia să observe că își revenise. Îl auzi pe Walther cântărind în mână punga cu bani. Apoi îi auzi scrâșnetul pașilor pe pietriș. Dezlegă calul, fixă cârjele în geanta șeii și încălecă gâfâind.

— Ne vedem în iad, fudulache, șuieră camaradul lui ca rămas-bun.

Făcu în batjocură o reverență cu tricornul și scuipă pe spatele lui Tibor.

— După tine.

Walther șuieră și calul porni la trap. Tibor deschise ochii pentru ultima oară, pentru a se asigura că Walther plecase cu adevărat. Apoi peste el se lăsă în sfârșit noaptea. Era sigur că se va trezi, că nici lovitura cu cârja, nici răceala nopții și nici Andrássy nu îl vor omorî. Nu mai auzise zgomotul făcut de pistolul lui Andrássy, al cărui plumb îl omorâse pe Walther.

Îl descoperi dimineața o femeie care voia să vadă mormântul părinților ei. Îl trezi și îi oferi ajutorul ei, pe care el îl refuză mulțumind. Putea să plece, ceea ce era cel mai important lucru. De sângele uscat pe capul lui și pe cămașă se putea ocupa mai târziu. Tremurând și cu pași șovăielnici, se întoarse în Judengasse ignorând privirile îngrozite ale celor pe care îi întâlnea. Când intră în camera devastată a lui Jakob, Elise încă mai plângea, iar când își văzu tricornul pe masă și punga lângă pat înțelese și de ce plângea aceasta. Elisa amuți când îl zări pe Tibor, doar pentru ca apoi să izbucnească din nou în lacrimi, mai puternic, dar cu un

surâs pe buze. Îl luase în brațe și plângea. Puse mâna pe capul rănit și îl legănă ca pe un copil, iar Tibor coborî pleoapele pe ochii umezi și crezu că va leșina din nou.

Tibor duse o mână la ochi. Era obosit. În curând, se va face ziuă. Johann se trezise între timp, căutase o pătură și se întinsese din nou cu ea în fața focului ce trăgea să se stingă.

— Desigur că mă urăști, spuse Kempelen, nu mi-ai înțeles niciodată acțiunile ori ești sigur că tu te-ai fi comportat altfel. Dar nu este așa că, în mare, acum ești fericit? Și fără mine nu ai fi fost aici. Nu pretind să-mi fi recunoscător, dar măcar chibzuiește asupra acestui lucru.

— Nu sunt, în mare, fericit.

— De ce nu? Ești un ceasornicar de succes, un membru acceptat al acestei societăți, ai un cămin, prieteni…

— Dar nu trece o zi fără să nu îmi amintesc că eu am omorât-o pe Ibolya Jesenák. Din automatul pentru șah. Și noaptea visez asta. Nicio rugăciune și nicio spovedanie nu m-au putut elibera de povara aceasta, nici măcar trecerea anilor. Vina aceasta m-a urmărit treisprezece ani și mă va urmări veșnic.

— Înțeleg.

— Nu cred. Tibor se ridică și continuă: Acum mă voi duce să mă culc. Este timpul. Ne vedem peste câteva ore pentru jocul final.

Kempelen ridică o mână:

— Așteaptă.

— Ce?

Kempelen își frecă fruntea:

— Te rog să aștepți.

— Te gândești să termini ceea ce nu a reușit Andrássy?

— Nu, la dracu'! Așteaptă doar un moment.

Tibor așteptă, dar rămase în picioare. În cele din urmă Kempelen ridică privirea. Expresia i se schimbase.

— Vreau să îți propun un târg.

— Un târg precum târgul tău oribil cu Andrássy?

Kempelen trecu peste reproș:

— Dacă eu te scap de vina de care vorbeai… de moartea Ibolyei… vei pierde în fața turcului?

Tibor întoarse capul. Era încruntat.

— Cum vrei să mă scapi de această vină?

— Ai vrea?

— Ce întrebare! Ibolya Jesenák este moartă și nimic nu o mai poate readuce la viață. Nimeni nu mă poate despovăra de această vină.

— Tibor, imaginează-ți că eu aș putea. Îți ofer mântuirea. Pentru asta ai pierde partida?

— Da.

Kempelen inspiră adânc.

— Ce ai să îmi spui? întrebă Tibor.

— Ascultă: așa cum Andrássy nu te-a omorât pe tine, ci pe camaradul tău, spuse el încet, cu pauză între cuvinte, tot așa nu ai fost tu acela care a omorât-o pe Ibolya.

Tibor se așeză pe scaun.

— Îți amintești că la Grassalkovich, după ce ea s-a lovit de masă, eu am ridicat-o pe masa de șah, ca să o examinez? I-am luat pulsul… încă mai bătea. Te-am mințit. Nu era moartă. Era doar leșinată.

Tibor scutură capul.

— Nu!

— Jur! Nu a murit când s-a lovit de masă. Tu ai suferit mult mai mult și trăiești. Tu nu ai omorât-o pe Ibolya.

— Dar pe urmă… Tibor îl privi pe Kempelen cu ochii larg deschiși. *Madre de Dio…* trăia atunci când… din balcon… tu ai…?

— Da.

— *Tu* ai omorât-o?

— Da.

— Dar… de ce?

— Nu este evident? Aș fi putut să îți spun că eu am omorât-o ca să te apăr, dar întreaga noapte nu ne am mințit unul pe altul, și de aceea nu vreau să o fac nici acum. Își drese glasul și continuă:

Am omorât-o pur și simplu pentru că Ibolya ne-ar fi trădat. Ai auzit-o. Aș fi fost pierdut.

— Te-a iubit!

— S-a plictisit, spuse ungurul și coborî privirea. Da, da, disprețuiește-mă. În fața ta nu mai am ce pierde în privința aceasta.

— De ce… nu mi-ai spus adevărul atunci? Kempelen făcu un gest care nu semnifica nimic, și Tibor își răspunse propriei întrebări: Ca să apar eu vinovat, dacă se descoperea…

— Tibor…

— …Pentru ca temându-mă de spânzurătoare… să mă legi pe veșnicie de automat.

— Exagerezi.

Tibor privea în podea. Pe neașteptate, ca un animal de pradă, făcu un salt peste masă și îl apucă pe Kempelen de guler. Kempelen căzu pe spate cu scaun cu tot. Tibor rămase deasupra lui, cu mâna stângă în gâtlejul lui. Ridicase pumnul drept și se pregătea să îl lovească în față. Kempelen văzu pumnul tremurând și cum carnea degetelor se înălbea de forțare. Nu se clinti. Tibor respira precipitat pe gura întredeschisă.

Pe Johann îl trezise zgomotul. Se ridică în picioare încă somnoros și se apropie de cei doi.

— Domnule Kempelen?

— Este în regulă, Johann, răspunse Kempelen cu vocea strangulată de mâna înfiptă în gâtul lui. Stai acolo unde ești.

Tibor nu îi acordă nicio atenție asistentului. Încă nu se putea decide să lovească, încă mai strângea pumnul.

— Doamne, Herr Neumann! Vă rog, nu faceți asta! Se jeluia Johann. Este doar un joc! Dacă țineți atât de mult, pierd eu.

Tibor dădu din cap. Expresia feței i se destinse, apoi i se destinse și pumnul, și mâna de pe gâtul lui Kempelen. Făcu un pas înapoi.

— Nu, îi răspunse lui Johann, nu, Herr Aligaier, nu va fi necesar. Scuzați-mă, vă rog, că v-am tulburat atât de brutal

somnul.

Tibor se întoarse de la Johann la Kempelen – care rămăsese întins –, apoi se întoarse din nou spre Johann. Spuse aproape vesel:

— Noapte bună, domnii mei! Ne revedem peste câteva ore în compania turcului.

Gottfried Neumann mai făcu unsprezece mutări, dar folosind o tactică neadecvată își plasă regele într-un colț, de unde nu mai putea ieși. Și acolo mașina de șah a lui Kempelen îl făcu mat. Publicul aplaudă. Președintele asociației șahiștilor afirmă:

— Niciodată nu a avut vreo șansă de a câștiga, chiar și împotriva unei mașini!, dar a jucat fenomenal.

Carmaux dădu din cap în semn de regret și adăugă:

— Ce păcat, eh, ce păcat, dar oricum. Apoi se ridică și își deschise punga. A sosit timpul să umblăm la punga pentru ofrande.

Tibor, care nu se ridicase, îl privi fix pe Kempelen, privirea scăpă spectatorilor, după care mecanicul ungur spuse:

— Nu, *messieurs,* vă rog, fără bani. Vă rog să uitați cele convenite ieri de către noi. Taxa de participare ați plătit-o deja, iar faptul că am asistat la această frumoasă partidă este pentru mine o răsplată suficientă.

Din nou se aplaudă această generozitate.

— Ce om remarcabil, zise Carmaux.

Doar asistentul lui Kempelen, Anton, privea totul consternat.

Tibor se ridică abia acum și se adresă unui băiat care astăzi, ca și în ziua anterioară, stătuse pe un scaun din rândul al doilea:

— Hai, Jakob, plecăm.

Stând în picioare, băiatul era deja mai înalt decât piticul. Kempelen rămase cu gura căscată. Copilul era blond, cu tenul de culoare deschisă și de o frumusețe neobișnuită. Deasupra colțului drept al gurii avea o mică pată maronie. Tibor nu se mai întoarse, dar băiatul privi peste umăr și înfruntă privirea lui Kempelen până când dispăru în mulțimea spectatorilor.

— De ce nu ai câștigat? îl întrebă Jakob pe tatăl său în timp ce trăsura îi ducea înapoi la La Chaux-de-Fonds.

— Pentru că celălalt a fost mai bun decât mine.

Jakob scutură din cap:

— Nu mă pricep la joc, dar uitându-mă la tine am remarcat că nu te-ai străduit. De parcă jucai fără niciun chef.

Tibor zâmbi și trecu o mână prin părul băiatului.

— Ești deștept! Sigur că ai dreptate, nu m-am străduit. L-am lăsat pe celălalt să câștige. Dar aș fi pierdut oricum, crede-mă. Aș fi putut să o mai lungesc și poate aș fi obținut o remiză. Dar celălalt era mai bun.

— Turcul.

— Da, turcul.

— Ai fost totuși grozav. Toți au aplaudat! Îi voi povesti mamei imediat ce ajungem.

O vreme nu mai discutară. Nu era vânt, și zăpada înghețată noaptea se topea, dar încă era foarte frig. Jakob privi peisajul, apoi îl privi pe tatăl său.

— Te gândești la mașină?

— Nu, nu, răspunse Tibor. Tocmai mă gândeam la mama. La mama care te-a născut.

— La Elise?

— Da. Ce păcat că nu ai avut mai mult parte de ea!

— Ar fi putut să rămână.

Tibor oftă.

— Nu s-a putut în La Chaux-de-Fonds. Viața de mamă într-un sătuc din Elveția nu era pentru ea. Voia mai mult. I-am promis că voi avea grijă de tine, așa că a plecat la Paris, pentru a-și găsi acolo norocul. În vara care a urmat nașterii tale.

— Și și l-a găsit? Norocul?

— Nu, nu cred. S-a întors după patru ani, când eu eram demult căsătorit cu mama.

— Și era bolnavă când a venit.

— Exact. Spunea că vrea să se însănătoșească la noi. Dar

probabil știa că nu se va mai face bine. A vrut doar să te mai vadă o dată. Și pe mine. Căci, după ce și-a văzut îndeplinit scopul cu care venise, totul a decurs foarte repede. Îți mai amintești ziua în care am dus-o la cimitir?

Jakob confirmă. După o pauză întrebă:

— Ai iubit-o?

— Da, răspunse Tibor, respiră de câteva ori adânc și continuă: Da, am iubit-o foarte mult.

— La fel ca pe *maman?*

— Asta nu se poate compara.

— Și te-a iubit și ea?

Tibor plecă ochii și dădu din cap:

— Nu. Nu prea, mă tem.

— De ce nu?

— Nu știu.

— Pentru că ești mic?

— Se poate. Dar poate că nu. Știi, Jakob, înainte de a muri mi-a mărturisit ceva. Era tristă, cum spunea ea, că nu a iubit niciodată așa cum am făcut-o eu, și pentru acest lucru uneori mă invidia, mai ales atunci când m-a văzut împreună cu *maman.* Tibor îl privi în ochi pe Jakob și adăugă: Și apoi ea a mai spus: „Nu am aflat niciodată cu adevărat ce este iubirea, dar știu că nici unui om dintre cei pe care i-am întâlnit nu i-a fost mai aproape acest sentiment decât ți-a fost ție".

Jakob nu se încumetă să mai spună ceva. Fu recunoscător atunci când tatăl lui îi întinse hățurile fără să scoată un cuvânt și când putu să se concentreze asupra conducerii cailor, în timp ce tatăl său contempla peisajul, așa cum făcuse el mai înainte.

La 2 octombrie 1770, în cadrul unei ceremonii, Gottfried von Rotenstein a fost acceptat ca ucenic al lojii *Zur Reinheit* din Pressburg. În partea finală, facultativă a serii, mai mulți membri ai lojii s-au adunat în jurul principelui Albert, care le-a comunicat că avea de gând să rezolve definitiv problema aprovizionării cu apă a Pressburgului. Intenția de a săpa o fântână în stâncă se dovedise de-a lungul secolelor zadarnică și nu se mai putea continua ridicarea apei în burg cu ajutorul unei mori. Trebuia deci să aducă o mașină englezească, să aprovizioneze burgul cu apă proaspătă prin intermediul forței aburului. Principele căuta acum un arhitect pentru această lucrare.

Wolfgang von Kempelen a cerut cuvântul.

— Vă rog, *mon duc,* să îmi încredințați mie această misiune.

Albert a ridicat o sprânceană.

— Dumneavoastră, Kempelen?

— Eu am construit podul peste Dunăre, iar în Banat am construit o mașină cu aburi pentru golirea unui canal.

— Nu mă îndoiesc de talentul dumneavoastră, ba dimpotrivă, a explicat Albert, dar mă gândeam că timpul dumneavoastră este dedicat în întregime legendarului jucător de șah.

— Nu mai este așa, principe. L-am demontat. Turcul nu va mai juca. Nu mai poate să joace.

Mai mult decât un murmur s-a ridicat din micul grup. S-au auzit proteste, unele rostite chiar de principe; Kempelen a fost aproape forțat să își revizuiască decizia, să reconstruiască și să continue reprezentațiile cu automatul, această invenție minunată și fără de egal în acest secol. Doar Nepomuk von Kempelen și Rotenstein tăceau.

Kempelen a ridicat mâinile pentru a potoli protestele:

— *Messieurs,* faima mașinii care joacă șah nu îmi dă pace zi și noapte. Creația mea a devenit maestrul meu și nu vreau ca până la sfârșitul vieții mele să fiu prezentatorul ei. Vreau să fiu din nou

liber. Vreau să creez ceva nou, noi mașini, noi invenții, a căror lumină în viitor, dacă voi reuși, să fie mai strălucitoare decât cea a turcului șahist.

Și așa a fost acceptată decizia lui Wolfgang von Kempelen. Dar se zvonea că declarația lui Kempelen a fost doar un pretext și că mult mai mult au contribuit la demontarea automatului cele două cazuri de decese misterioase. În același an au început în burg, sub conducerea lui Kempelen, lucrările la o mașină de ridicat apa, iar peste turcul jucător de șah, care uimise pentru un an Pressburgul, Viena, imperiul habsburgic și Europa, s-a așternut treptat uitarea.

Cu puțin înainte ca șoseaua să ajungă la un pod în formă de arc peste pârâiașul mic, dar avântat Vockla, cam la jumătatea drumului dintre Linz și Salzburg, la câțiva pași de marginea ei este un mic altar închinat Mariei, cioplit în lemnul unui arbore. În fața lui se afla acum Tibor. FII îndepărtă frunzele așternute de toamnă la picioarele Madonei și se ridică în vârful degetelor de la picioare pentru a îndepărta o pânză de păianjen de pe frontonul sculpturii.

Culorile în care fusese zugrăvită Maria păliseră, pe rochia ei odinioară albastră începuse să se prindă un mușchi verzui, picăturile de ploaie ce cădeau neîntrerupt de pe acoperișul ciuruit dăduseră brațului ei o nuanță întunecată, iar în corpul ei carii săpaseră un crater. Însă toate acestea nu afectaseră surâsul ei blând. Tibor o privea ca pe o veche cunoștință, amintindu-și de cuvintele ce le rostea o dată în fața ei. Scoase din buzunarul pantalonilor amuleta Mariei din Reipzig și atârnă lănțișorul de cruce. De aici putea să o ia un alt călător, dacă voia. Lui Tibor nu îi mai trebuia. Așteptă până când medalionul încetă să mai penduleze, îi sărută degetele și apoi picioarele Mariei, și se întoarse în drum.

Pe capra trăsurii cu doi cai cumpărată la Hainburg cu o mare parte a simbriei lui, se afla Elise. Se uita în apa pârâului Vockla, nevrând să tulbure dialogul lui Tibor cu Maria. Ținea mâna stângă pe pântecele rotunjit, care se profila prin rochie ca fundul cald al unui ceaun.

— În curând ajungem la Salzburg, îi strigă Tibor din drum, și ea se întoarse spre el.

— Și? Vrei să mă lași acolo și să pleci mai departe?

— Și copilul tău?

— Poate fi adus pe lume la nevoie și într-un șopron ori la marginea șoselei.

— Acestea sunt ultimele zile călduroase. Se va face frig, poate chiar va ninge.

— Vrei să scapi de mine? Te deranjez?

Tibor venise lângă trăsură. O privi ferindu-și ochii cu mâna de lumina soarelui și dădu din cap.

— Atunci lasă pălăvrăgeala și urcă, pitic nechibzuit, ori plec mai departe fără tine.

Tibor zâmbi și urcă pe capră, în timp ce ea apuca hățurile și pornea caii.

Când roțile trăsurii uruiau pe podul de piatră, Tibor scoase din ranița de la spatele lui tabla de șah pentru voiaj, pe care la Veneția jucase prima partidă cu Kempelen. Cu o mișcare ușoară, o aruncă peste parapet, prea rapidă totuși pentru ca Elise să îl fi putut împiedica, și nici nu mai privi în urmă.

Jocul căzu pe stânci, și cele două părți se rupseră. Treizeci și două de pătrățele rămaseră pe piatră, celelalte treizeci și două alunecară în apă. Piesele săriră afară; un nebun ajunse printre frunzele unor nemțișori de câmp, o regină se blocă între două pietre, o tură rămase prinsă în tabla de șah, dar cele mai multe căzură în apă și au fost luate de undele înspumate; pioni, nebuni și înălțimile lor regale în alb și roșu plecară într-o călătorie sălbatică peste bețe și pietre, luați de vârtejuri, loviți cu putere de stânci, și curând separați unii de alții. Partea inferioară cu pâslă umezită – în jos, partea superioară, din lemn – în sus: o coamă de cal, o coroană, o bonetă de episcop, niște creneluri. Impetuosul pârâiaș Vockla le purtă până la surioara lui mai mare, Ager, care la rândul ei se vărsa în Traun, iar Traun le duse până la mama Dunăre, care mai puțin turbulentă, dar în cele din urmă tot atât de plină de curenți le duse la Viena, Pressburg, Ofen și Pesta, prin Ungaria, Banat și Valahia, până când într-o zi vor ajunge în final în Marea Neagră.

EPILOG: PHILADELPHIA

În vara anului 1783, Wolfgang von Kempelen își expune automatul pentru șah la Paris. În toamnă, traversează Canalul și pentru un an rămâne la Londra. Turneul plin de succes îl aduce apoi la Amsterdam și mai departe la Karlsruhe, Frankfurt, Gotha, Leipzig, Dresda și Berlin. La Sanssouci, Frederic al II-lea și curtea regală sunt învinși de turcul șahist. În ianuarie 1785, Kempelen se întoarce la Pressburg după o absență de aproape doi ani și pune capăt reprezentațiilor. Mașinăria este din nou depozitată în cămăruța din Donaugasse, unde rămâne următorii douăzeci de ani.

Ca urmare a turneelor mașinii de șah și a scrierii lui Karl Gottlieb Windisch *Scrisori despre jucătorul de șah al domnului von Kempelen,* în Germania, Franța și Anglia apar o serie de articole care descriu jocul automatului și încearcă să îl analizeze. Johann Philipp Ostertag bănuiește că în turc acționează puteri supranaturale. Cari Friedrich Hindenburg și Johann Jacob Ebert văd în metafizică forța motoare, dar consideră totuși turcul drept un veritabil automat; ei cred că androidul este condus de fluxuri electrice ori magnetice.

Totuși, majoritatea o constituie scepticii: nici Henri Decremps, nici Philip Thicknesse, Johann Lorenz Bockmann sau Friedrich Nicolai nu sunt păcăliți de amăgirea prezentată de Kempelen, cu toate că rămân la stadiul de ipoteze: niciunul dintre ei nu descifrează manipularea și nu o scoate din domeniul farmecelor. Abia Joseph Friedrich cavaler de Racknitz dovedește cu o copie după mașină că este posibil ca în masa de șah să ascunzi un om, în anul 1789, când peste original s-a așezat praful demult.

Kempelen nu răspunde acuzațiilor. Se dedică din nou activității de consilier al Curții. Sarcinile lui constau în special în mutarea autorităților de la Pressburg la Ofen și la Buda, vechea și noua capitală a Ungariei. Dar, ca și mai înainte, dispune de suficient timp pentru proiectele lui de mecanică. După cum înainte de

turneele prin Europa construise un pat medicinal pliant pentru supraponderala împărătească și o mașină de scris pentru cântăreața oarbă Maria Theresia Paradis, ulterior concepe jocurile de apă ale fântânii lui Neptun de la Schonbrunn. Conduce lucrările de construire a unui teatru unguresc la Ofen. În 1789, patentează proiectul unei mașini cu aburi, care furniza energie pentru mori și instalații de valțuri, ciocane și ferăstraie. Ultimul lui proiect ambițios – planul unui canal de la Ofen la Fiume, o cale pe apă între Dunăre și Adriatică – nu a fost realizat niciodată.

Dar cea mai mare energie a cheltuit-o cu mașina sa vorbitoare, care în final era capabilă să spună în franceză, italiană sau latină propoziții scurte, dar perfect inteligibile, ca *Ala femme est mon amie* sau *Je vous aime de tout mon coeur.* Și toate acestea fără vreun amestec ascuns uman, chiar dacă s-a presupus că el ar fi ventriloc. În 1791, Kempelen a publicat cartea *Mecanismul limbii umane și descrierea mașinii sale vorbitoare,* care conține numeroase ilustrații ale mașinii sale vorbitoare și care devine una dintre bazele științei fonetice. În sfârșit, Kempelen a încercat să se exprime și ca artist plastic, scriitor și dramaturg. Piesa lui, *Andromeda și Perseus,* a fost reprezentată o singură dată.

În 1798, Kempelen iese la pensie. Puțin înainte de moarte, pensia îi este anulată de împăratul Francisc al II-lea, pentru că Kempelen manifesta simpatie față de ideile revoluției franceze. Pe 26 martie 1804, Johann Wolfgang cavaler von Kempelen moare la vârsta de șaptezeci de ani, în locuința sa din Viena. Locul odihnei sale veșnice este în cimitirul Sfântul Andrei din orașul său natal Pressburg. Pe piatra sa funerară se află o epigramă a lui Horațiu: *Non omnis moriar (Nu mor de tot).*

În vara anului următor, moare la La Chaux-de-Fonds ceasornicarul Gottfried Neumann, al cărui adevărat nume, Tibor Scardanelli, nu era cunoscut de niciunul dintre locuitorii acelei localități. Până în ultima clipă a construit acele preferate de el *tableaux animees,* fără a se lăsa contaminat de ambiția colegilor de breaslă de a crea mecanisme tot mai ample, mai scumpe și mai

surprinzătoare, pentru a se impune lumii. Tablourile animate ale lui Neumann reproduc mai ales bătălii istorice, ca și scene mitologice și poeme bucolice. Dacă la început acestea erau mute, mai târziu a construit ceasuri muzicale ce susțin tablourile prin muzică și zgomote.

După revoluția din Franța, Neumann schimbă treptat motivele tablourilor sale și începe să reprezinte scene cotidiene și evenimente biblice: Adam și Eva convinsă de șarpe să cadă în păcat în grădina raiului și alungată de Gavriil. Nașterea lui Iisus în ieslea din Bethleem, împreună cu steaua pribeagă și venirea celor trei magi în acordurile din *Es ist ein Ros entspungen.* Ultima lui lucrare, ca și cum ar fi bănuit că i se apropie moartea, este ridicarea la cer a lui Iisus: Mântuitorul Se ridică în împărăția cerească, se deschid norii întunecați de deasupra Lui, și pe o rază de soare coboară îngerii Domnului, pentru a-L întâmpina pe Hristos.

La înmormântarea lui Gottfried Neumann au fost prezenți soția sa, Sophia, cei trei copii ai lor, ca și mulți nepoți și aproape o sută de concitadini. Sicriul lui are dimensiunile obișnuite pentru un om de statură normală. Unora dintre cetățeni, Neumann le-a rămas în amintire ca fiind acela care aproape că a reușit să îl învingă pe legendarul șahist turc. Nimeni, nici chiar soția lui, nu a știut că el a fost primul creier al turcului.

Deși Neumann a creat numeroase tablouri, nu a rămas până la noi niciunul, nici măcar un fragment. Amintirea lui trăiește totuși într-un gen de alter ego: când Pierre Jaquet-Droz și fiul său, Henri-Louis, și-au terminat automatul pentru scris, l-au denumit Neumann, ca un simbol pentru un android. Personajul cu membre scurte care scrie nu este un copil, cum mulți cred, ci este replica perfectă a lui Gottfried Neumann.

După moartea lui Kempelen, fiul acestuia, Karl, a vândut turcul șahist pentru zece mii de franci mecanicului curții regale Johann Nepomuk Mälzel, inventatorul metronomului. Când, în 1809, Napoleon ocupă Viena, vrea să joace șah contra automatului, iar

Mälzel organizează întâlnirea la palatul Schonbrunn. Împăratul francez, cunoscut ca excelent șahist, pierde primele două partide cu turcul, respectiv cu Johann Aligaier. În cea de-a treia partidă corsicanul face în mod repetat mutări greșite, la care androidul furios mătură cu antebrațul piesele de pe tabla de șah – spre amuzamentul enorm al lui Bonaparte.

În 1817, Mälzel întreprinde un nou turneu prin Europa. Ca și Kempelen, merge la Paris și Londra, ca și prin alte numeroase orașe englezești și scoțiene. Interesul pentru turc este nediminuat. Dar automatul pentru șah nu este singurul punct de atracție al lui Mâlzel. Panopticul lui este completat de propriile invenții: un automat cu trompete, o mică dansatoare mecanică pe sârmă, o machetă automată a orașului Moscova, care reproduce marele incendiu din 1812, ca și o mică orchestră mecanică, interpretând o uvertură compusă special pentru ea de Ludovic van Beethoven.

Când numărul vizitatorilor europeni scade, Mälzel pleacă în Lumea Nouă și din 1826 prezintă operele lui la New York, Boston, Philadelphia, Baltimore, Cincinnati, Louisville și New Orleans. La Richmond printre vizitatori se află și Edgar Allan Poe, care în eseul lui *Mälzel's Chess-Player* prezintă cu acribie de detectiv motivele pentru care turcul nu poate fi un automat. Jucătorul de șah devine între timp și jucător de whist.

După Johann Aligaier, Mälzel angajează pentru turneele sale și talente șahiste locale. La Paris, este vorba despre trei frecventatori obișnuiți ai cafenelei șahiștilor *De la Regence.* În Anglia, sunt tinerii William Lewis și Peter Unger Williams; în Scoția, francezul Jaques-François Mouret. Câțiva ani mai târziu, Mouret este acela care dezvăluie secretul automatului de șah. Pentru prima dată, turcul este manevrat de o femeie în America.

Ultimul creier al turcului este alsacianul Wilhelm Schlumberger. Când, în 1838, Schlumberger călătorește cu Mälzel la Havanna, este secerat de frigurile galbene. Nici Mälzel nu se mai întoarce în Statele Unite. Moare în timp ce venea din Cuba. A fost înmormântat pe mare, în Atlantic.

Acum turcul șahist este orfan. Își găsește un nou cămin la *Peale's Chinese Museum* din Philadelphia, o colecție de curiozități. Dar nimeni nu mai vrea să vadă automatul care își pierduse vraja. El este doar o antichitate, un cal troian al barocului, o relicvă dintr-un timp demult trecut.

În noaptea de 5 iulie 1854, la muzeul chinezesc izbucnește un incendiu. Androidul nu poate scăpa. Flăcările mistuie masa, mecanismul de ceasornic, întregul om artificial: mușchii din sârme, membrele din lemn, ochii din sticlă. Șahistul turc moare în cel de-al optzeci și patrulea an al existenței lui, la cincizeci de ani și o sută de zile după moartea creatorului său.

În vreme ce aparițiile automatului pentru șah din secolul al XIX-lea sunt relativ bine documentate, începutul acestuia sunt pe departe mai puțin cunoscute. Nu este clar unde și când a avut loc în 1770 premiera cu turcul șahist și câte reprezentații au mai avut loc ulterior, până când a fost depozitat prima oară. La fel de puțin se cunoaște primul manevrant al mașinii de șah turcizate. (Expresiile nemțești „turcizat" și „a construi un turc" pentru „a simula" se referă de fapt la turcul șahist al lui Kempelen.)

De aceea mi-am asumat libertatea de a țese propria istorie despre automatul pentru șah, care sper că se potrivește fără greșeală cu ceea ce se cunoaște acum despre evoluția lui Wolfgang von Kempelen, despre familia sa și despre contactele lui în Pressburg (actuala capitală a Slovaciei, Bratislava). Am utilizat numeroase personaje cunoscute și necunoscute din imperiul habsburgic, cum ar fi: Friedrich Knaus, Franz Anton Mesmers, Gottfried von Rotenstein, Franz Xaver Messerschmidt, Johann, Baptist Aligaier sau din nobilimea ungară a Pressburgului. Sunt imaginate personaje ca: Tibor, Elise, Jakob, ca și Ibolya și János Andrássy.

Și în final o vorbă pentru salvarea onoarei lui Kempelen: și asasinarea Ibolyei Jesenák este o ficțiune. Adevăratul

Kempelen a fost ambițios, dar cu siguranță că nu într-atât încât să treacă peste cadavre pentru cariera sa. Contemporanii îl descriu ca simpatic, modest și multilateral înzestrat, independent de faptul că șahistul lui turc a fost doar o șmecherie. În zilele noastre, o asemenea atitudine față de escrocheria în știință este greu de admis, dar în secolul al XVIII-lea granițele dintre știință și amuzament erau oscilante, și Kempelen a fost, ca și magnetismul din vremea lui, mai curând un creator de amuzament științific decât un escroc cu sânge rece. Așa cum spune Karl Gottlieb Windisch, mașina pentru șah a fost o amăgire, „dar o amăgire care face cinste inteligenței omenești". Iar Kempelen însuși a fost

„primul care cu modestie mărturisește că meritul principal al acesteia a fost că era o amăgire de un gen cu totul nou". Totuși, Kempelen a depus toate eforturile pentru a ține secretă această amăgire, care a putut fi clarificată definitiv abia după moartea lui.

Dacă această carte a trezit un interes mai amplu cu privire la turcul șahist, în special legat de evoluția ulterioară, de la Johann Nepomuk Mälzel la distrugerea lui în incendiul de la Philadelphia, sunt recomandabile două cărți de specialitate apărute în urmă cu puțini ani: *The Turk, Chess Automaton* (Mefarland, 2000) de Gerald M. Levitt și *Der Türke. Die Geschichte des ersten Schachautomaten und seiner ahenteuerlichen Reise um die Welt* (Campus, 2002) de Tom Standage. Lucrarea lui Levitt este mai bogată și ilustrată amplu, iar în anexă are texte originale ale lui Windisch, Poe și ale altora, ca și numeroase partide jucate de automat. *Der Türke* al lui Standage este o lectură mai amuzantă și face legătura cu prezentul, de exemplu tratează și partidele jucate de campionul mondial la șah Garry Kasparov cu computerul pentru șah *Deep Blue.* (Kasparov a suferit în 1996 prima lui înfrângere în fața lui *Deep Blue* tocmai la Philadelphia, în orașul în care turcul arsese cu un secol și jumătate în urmă.)

Există în lume câteva, puține, replici ale automatului pentru șah al lui Kempelen. Cea mai recentă copie (complet funcțională), strămoș indirect al computerului și al inteligenței artificiale, expusă din 2004 la Heinz Nixdorf Museums Forum din Paderbom, alături de ceasuri mecanice, mașini de socotit, automate veritabile și computere veritabile pentru șah. Turcul din Paderbom poate fi ocazional urmărit funcționând și „cu echipaj".

La Wiener Technisches Museum există un computer pentru șah virtual tridimensional înfățișându-l pe turc, care-i introduce pe vizitatori în secretul mașinii de șah și care provoacă la o partidă. Acolo se află și impresionanta *mașină-minune care scrie orice* construită de Friedrich Knaus în 1760. Das Deutsche Museum din München posedă mașina vorbitoare a lui Wolfgang von Kempelen, a cărei voce totuși cedează treptat. Replici ale mașinii

vorbitoare se află la Academia de Științe din Budapesta și la Universitatea de artă aplicată din Viena.

Cele trei automate – pentru scris, desenat și cântăreața la orgă – construite între anii 1768 și 1774 în atelierul tatălui și fiului Jaquet-Droz sunt expuse la Musee d'art et d'histoire de la Neuchâtel. Automatele reprezentând oameni funcționează ca în prima zi și își demonstrează dexteritățile în prima duminică a fiecărei luni în fața asistenței.

Pentru concludentele priviri aruncate în interiorul turcului șahist, aș dori să mulțumesc domnului doctor Ștefan Stein de la Heinz Nixdorf Museums-Fomm ca și domnului Achim Schwarzmann (Paderbom), omul din interiorul mașinii, succesor al lui Tibor, Aligaier și al celorlalți.

Pentru cunoștințele de specialitate și cele de șah, mulțumesc prof. Dr Emst Strouhal, dr Brigitte Felder, prof. Dr Andrea Seidler (Viena), Siegfried Schoenle (Kassel), Swea Starke (Berlin), dr Silke Berdux (München) și Thierry Amstutz (Neuchâtel).

Și, nu în cele din urmă, multe mulțumiri lui Uschi Keil, Ulrike Weis și Donat F. Keusch pentru sprijinul lor permanent.